הליכות עולם

עם מבוא הגמרא

S I V E

CLAVIS TALMUDICA.

COMPLECTENS

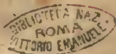
Formulas, loca Dialectica & Rhetorica priſcorum Judæorum.

Latinè reddita per

CONSTANTINUM L'EMPEREUR ab OPPYCK, S. T. D. & Controverſiarum Judaicarum Profeſſorem in Academia Lugdunenſi.

Cum Indicibus accuratiſſimis, & Diſſertatione, qua operis uſus, utilitaſque oſtenduntur.

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex OFFICINA Elſeviriorum.
Anno cIↄ Iↄc XXXIV.

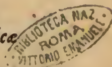
Nobilissimis Amplissimisque Viris,
Academiæ Lugduno-Batavæ
CVRATORIBVS:

IOHANNI à MATENES,
Domino in Matenes, Opmeer &c. Equestris Ordinis ad Comitia Hollandiæ delegato;

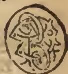
NICOLAO à CROMHAVT,
Domino in Vrijhoven, Curiæ Hollandiæ & Zelandiæ Præsidi;

ÆGIDIO de GLARGES,
Domino *d'Elesmes*, Reip. Harlem. Syndico.

VT ET IPSORVM COLLEGIS,
Amplissimis & Prudentissimis Reipublicæ
Lugduno-Bat. CONSVLIBVS:

DANIELI ab ALPHEN, Ord. Holl. Quæstori;
CLEMENTI à BAERSDORP, J.C. Academiæ Quæstori;
HUGONI à KOEDIICK;
CORNELIO à WARMONT.

ITEM
Amplissimo & Consultissimo ejusdem Reip. SYNDICO,
JOHANNI à WEVELICHOVEN, J.C. D.D.
Curator. à secretis, & Consessus Juridici Consiliario.

S. P.

Viri Nobilissimi & Amplissimi,

A Veritate minimè aberravit Seneca (quem Plinius *principem tum* fuisse dicit *eruditionis*) cum secundo de beneficiis libro scriberet, *Qui gratus futurus est, statim dum accepit, de reddendo cogitat.* Hanc viri sapientis sententiam volvens animo meo, atque novam istam professionem expendens, qua ante menses aliquot me condecorastis; *statim de reddendo*, uti ille loquitur, *cogitare* cœpi: statim, inquam, cogitare; non verò statim reddere. Idem hoc vult, ubi librum quartum his claudit verbis, *Qui festinat utique reddere, non habet animum grati hominis, sed debitoris.* Attamen non nimis, quod gratitudo exigebat, distuli: temperamentum adhibui: evestigio rependendi cura animum subiit, quod grati animi censebatur; mense nono, justo tempore, quod conceperam in publicum jam edo, ne moram trahens, me debitorem negare videar (qui multis nominibus vobis obstrictus sum.) Id verò in hunc modum accipi nolim, quasi vel æqualia hic rependam, (confessoriæ sunt hæ tabellæ, non liberatoriæ;) vel tandem reddere moliar. *Sed animum præstare gratum debeo: cæterum aliquando me referre gratiam non patitur mea infelicitas; aliquando felicitas*

citas ejus cui debeo. Poſterius jam mihi uſu venit: veſtra felicitas impedit, quominus à me quidpiam accedere poſſit. Chryſippo nihilo ſeciùs aſſentior dicenti, gratum hominem *velut in certamen curſus compoſitum, & carceribus incluſum, operiri debere ſuum tempus, ad quod velut dato ſigno proſiliat.* Non quidem mappam expectavi, qua olim miſſa à Prætore aut Conſule, è carceribus effundebantur; ſed ita me compoſui, ut tempus operirer, ad quod opportunitate ſcribendi data veluti ſigno, ad vos proſilirem. Quò coram omnibus quod accepiſſem agnoſcerem: ſiquidem apparet ingratum eſſe, qui ne fatetur quidem ſe accepiſſe beneficium; privata autem gratiarum actione defungi ſi velim, crimen incurrerem ejuſdem Senecæ judicio, *Ingratus eſt, qui remotis arbitris, agit gratias.* Atque una cum beneficii agnitione offero, quod impoſito in iſto beneficio operi ſubſerviat. Hæc mihi à V. N. N. & A. A. demandata fuit & jam incumbit cura, ut Judæorum erroribus veritatem Chriſtianam, veluti tenebris lucem, ſcripto opponam: hac quidem mente & conſilio, *μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος*, (2 Tim. 2. 25. 26.) *num aliquando daturus ſit eis Deus reſipiſcentiam ad agnitionem veritatis; & ſanitate mentis recepta evaſuri ſint ex diaboli laqueo:* vel ſi id ipſorum pertinacia hoc

tempore impediat, ſaltem Chriſtiani gloriam ſui Servatoris coram ipſis (quibuſcum non ſolum alibi, ſed hic etiam verſantur) clarius oſtendere, ſuaque dogmata ſolidius defendere queant, atque hoc pacto fidem magis magiſque ſtabilire; adeoque illorum ſtrophis dexterius occurrere & reſpondere: qui, ut ait Petrus 2 Ep. 3. 16. στρεβλοῦσι τὰς γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν, *detorquent ſcripturas ad ſuum ipſorum exitium.* Viri Nobiliſſimi & Ampliſſimi, hoc veſtrum inſtitutum & conſilium, pietatem in Deum & zelum gloriæ Chriſti eo ardore ſpirat, ut (liceat mihi παῤῥησιάζεσθαι) dubitem, an ulla ætas ſimile exemplum ſuppeditare poſſit, an hujuſmodi factum viderit: quo Magnates, religionis Ephori & Antiſtites, publica authoritate, publica cura, publicis ſumptibus, miſerorum *Iſraëlitarum, quorum eſt adoptio, & gloria, & pacta, & legis conſtitutio, & cultus, & promiſſiones, quorum ſunt Patres, & ex quibus eſt Chriſtus quòd ad carnem attinet, qui eſt ſupra omnes Deus benedictus in ſecula* (Rom. 9. 4. 5.) horum inquam tanta animi alacritate ſategerint. O animum verè Chriſtianum, curam ſanctam, conatum religioſum, zelum Dei: cui ipſe Zelotes procul dubio fidem ſervabit veritatis, quam Prophetæ ad Elin olim miſſi præconio aliquando promulgavit, (1 Sam. 2. 30.) *Honorantes me honorabo.* Hactenus tepuit ea in parte reli-

religionis ſtudium: ſed multi etiam experti fuere, quod Deus ibidem ſubjungit; *Contemtores autem mei leves fient.* At quî, quave ratione ac modo Eli, qui objurgabatur, Deum contemſiſſe cenſebatur? Hoc erat crimen, quod Dei cultum remiſſius contra filios defendiſſet. Quocirca attendant ſibi, quotcunque cultum religioſum, quæque eò pertinent, curant remiſſius. An culpa vacabimus, & effugiemus judicium Dei, ſi modo religionem orthodoxam non impugnemus; vel vulgari & remiſſo animo eam foveamus? Arrigamus aures ad effatum Dei (Jer. 48. 10.) Ἐπικατάρατος ὁ ποιῶν τὰ ἔργα κυρίου ἀμελῶς, *maledictus qui facit opus Domini negligenter.* (Ita rectè vertiſſe LXX, docent alia loca, & rei circumſtantiæ.) Similis eſt ſententia Chriſti (Apoc. 3. 16.) *Quoniam tepidus es, nec frigidus nec fervidus, futurum eſt ut te evomam ex ore meo.* Quantus in nobis ardor eſſe debeat, hinc diſcamus. Caveant ſibi, qui opibus coacervandis, vel reipublicæ ſtabiliendæ tantum operam dant; neglecta religionis cura, neglecto Dei populo electo, & Abrahami patris noſtri prole ſuſque deque habita; ut iſtius interitu non moveantur. Neque in ſacris partem unam tuendam ſuſcepiſſe abundè ſufficiet: qui jam zelus quorundam animos occupat. Modo quoſdam articulos defendere poſſint, ſe jam defunctos

putant.

putant. An hoc est labore defungi, præcipuum intermittere? securo & otioso animo amicos Dei (Rom. 11. 28.) in exitium ruentes contemplari? in quorum tamen gratiam sancta illa Pauli anima ἀνάθεμα fieri non detrectabat. Quantis ergo laudibus solicitudo vestra, viri N. & A. apud omnes, omnibusque seculis efferenda & decantanda! Non vi & armis; sed institutione & veritatis demonstratione populum istum ad salutis viam deducendum censuistis: neque negligentiâ & adversariorum contemptu committendum, ut posthabitis istis controversiis imperitiores, & quandoque etiam alii, argutiorum Judæorum sophismatibus exponantur. Quod fieri necesse est, quum eorum argumenta ac objectiones inopinatò objiciuntur; vel quod ad nostra fundamenta excipiunt, nonnisi necopinantibus regeritur. Hæ sunt ipsorum artes: libros habent, quibus rationes continentur, & difficultates nectuntur, quas Christianis subinde oggerunt. Est mihi manuscriptus codex, ubi inter alia capita unum continebat scrupulos, qui Christianam religionem profitentibus movendi sint. Verum ubi fortè Christiano iste codex traderetur, ne sese pararent & præmeditati cum ipsis congrederentur nostrates, caput hoc decerptum videtur. Hoc scio, non facilè eò perduci, ut hujusmodi codices nobis communi-

municent. Pariter quæ in Talmude vel commentariis ſuis, aliiſque libris ad teſtimonia à nobis citata reſpondent, & quo modo loca iſta exponant, nobis occultari malunt. Memini ubi olim in ipſorum ſynagoga & privatis ædibus cum ipſis conferrem, jam tum ulteriorem in Talmudicis, ſimilibuſque libris profectum mihi invidiſſe: præceptorique meo à ſynagogæ פרנסים ſive præfectis vocato interdictum, ne in iſta opera mihi navando pergeret; ut quem non lateret, quorſum iſta ſtudia tractarem. Etenim cum ſe Chriſtianis impares norint, necopinantes ſuis ſtrophis opprimere ſtudent. At tela prævisa minus nocent: idcirco expedire meritò judicaſtis, ut iſta omnia in apertum protrahantur, & cum antidoto omnibus exponantur. Iſtarum objectionum ea eſt conditio, quæ morbis tribuitur in iſto Euripidis,

Μέλλοντ' ἰατρὸς τῇ νόσῳ διδοὺς χρόνον,
Ἰάσετ' ἤδη μᾶλλον, ἢ τεμὼν χρόα.

Medicus dedit qui temporibus morbo moram,
Is plus remedii, quam cutis ſector dedit.

Vbi improviſè nova mentem feriunt, quandoque excandeſcimus, & ſecare cutem (ut ille loquitur) tentamus; clamoribus ea nonnunquam proferuntur, quæ minus expendimus: verum quando tempus meditationi conceditur, lenius & majori cum

fructu respondemus, & isti errorum morbi χρόνῳ, *tempore*, ac mora curantur. Quocirca prudentissimum id fuit consilium vestrum, quo istos omnes errores cum suis fulcris uno intuitu vestris subditis, imo & omnibus exhiberi ordinastis: quò hoc saltem obtineant, ut mora concessa sese alicunde contra ista figmenta muniant; & si Deus vitam mihi proroget & sanitatem conservet, mea opera, Divina favente gratia, veritatem stabilitam ac defensam habeant. Hæc igitur cura mihi imposita, est beneficium vestrum, quod jam agnosco, extollo, & gratè accipio: de quo primus ille ante laudatus, *Qui gratè beneficium accipit, primam ejus pensionem solvit.* Et si *nullum est beneficium, cujus commodum non & proximos tangat, nonnunquam etiam longius positos*; sane id summa cum ratione huic quadrat: nam ad proximos, puta Christianos omnes dimanat; & longius positos Judæos attingit. Temporis etiam opportunitas si spectetur, est quod magis de hac demandata provincia gaudeam. etenim cum varios tractatus, partim publici juris fecissem, partim paratos saltem haberem; tum demum id mihi oneris impositum fuit, quod animum vacuum requirit. cum etiam alter iste labor, cujus nec lucrum, nec laudem capto, de quo exantlato nec glorior (licet & publico prosit, nec viros multos cordatos lateat)

lateat) ad finem jam decurreret. Adeo omnia suis partibus in isto vestro beneficio absoluta ac perfecta sunt. Dum hæc expendo, in mentem venit istius proverbii, quod Divus Severus & Antoninus Imperator in quadam epistola proferunt: uti est l. 6. §. 3. ff. de off. Proconsulis: οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων, *nec omnia, nec semper, nec ab omnibus*. Quamvis aliò spectent in sua epistola; id nihilominus hoc proverbio docemur, in donis ac beneficiis, tria delectu habito esse consideranda, quid tradatur; quando; & quo auctore. Omnia hæc si fuerint selecta, beneficium maximè commendant. Quemadmodum in Judaicarum controversiarum professione. ubi ejus præstantia ac utilitas jam liquet; quam etiam opportuno tempore accepi; denique ab iis, qui in fastigio gloriæ constituti, & potestate quam à Deo obtinent muniti, vel eo nomine hoc suum institutum commendant, quod eò veritatis propagandæ intuitu & Christiani nominis divulgandi desiderio, & salutis promovendæ amore permoti fuerint. Hanc vos, viri N. & A. jam vultis grati animi tesseram, ut pro virili parte impositum munus exequar; quandoquidem nihil etiam deest quod implendo muneri inserviat. Quia præter stipendium, omnia etiam sive manuscripta, sive excusa monumenta publico sumptu suppeditantur.

Eapropter præſentem hunc codicem oblatum procedo. Enimverò in omnibus, quæ ſcripto aut voce traduntur, uſu venit, ut præcognita ferè præmittantur: quibus ea prius delibari ſolent, quorum uſus in poſterioribus ac ſequentibus animadvertitur. Alioqui iſta ad nauſeam uſque identidem repetenda forent; adeoque tædium lectoribus crearent, & à lectione abſterrerent: vel iſtis prætermiſſis, ſequentia minus intelligerentur. Inter iſta meritò mihi collocare videor clavim Talmudicam, ſive hunc quem exhibeo librum. idque variis de cauſis, quas longo ordine, ſivę antiquitatem Talmudicam; ſive arguendi modos ſpectes, recenſere poſſem. Sed paucis contentus ero; illaſque brevibus attigiſſe ſufficiet: quandoquidem in diſcurſu ad lectorem plenius exhibebuntur. Quemadmodum in controverſiis Chriſtianorum de dogmatibus fidei, non ſatis prudenter agunt, qui patres, imprimis antiquiſſimos, ſuſque deque habent; inſcitiam etiam produnt, qui eoſdem contemnunt; rectè verò in diſputando progrediuntur, qui reverendorum patrum authoritatem accerſunt: ſimiliter in diſputationibus cum Judæorum gente ſuſcipiendis, ii demum rectum tramitem ingrediuntur, quorum diligentia ad antiquiſſima illorum dicta & judicia progreditur. Hæc autem Talmudicis ſcri-

ptis

ptis continentur: quæ majoris penes Judæos ſunt autoritatis, quam patrum ſcripta ullorum Chriſtianorum judicio. Quo fit, ut ſi quis ritè iſtis Talmudicis utatur, & inde teſtimonia ex Judæorum mente proferat; apud ipſos fidem mereatur, adeoque veritati iſto pacto confirmatæ aſſentiantur. Verumenimverò non eſt uniuſcujuſque, uti decet, antiquorum ſententias ex iſtis voluminibus in medium producere, quò τὸ κρινόμενον ſtabilias. Ibi ſæpe videre eſt magiſtros diſſentientes: ideoque ſi quid probare velis, perſpectum habeas oportet, quis cui præferatur. Exempli gratia, in Rabo & Samuele conſulenda regula, quæ ad hunc modum hic concipitúr p. 206. *Vbicunque in diverſas partes abeunt Rabus & Samuel, ſecundum Rabum in interdictis ceremonialibus; ſecundum Samuelem in forenſibus ſtatuitur: exceptis tribus, quæ ad interdictum pertinent, & ſecundum Samuelem ſtatuuntur.* Hujus generis canones in hocce HalichothOlam ſunt quamplurimi, quibus Doctorum authoritas expenditur: hos ſi in diſputando ignoremus, fruſtra ſumus. Vel hoc uno, hujus codicis utilitas, imo neceſſitas palam fit: ſcilicet, antiqua iſta & authentica ipſis ſcripta in ſacris diſputationibus, nonniſi hujus libri beneficio, adhiberi, fructumque uberrimum præbere queunt. At ſi Talmudis conditio nobis cognita fuerit, & qua

via iſtic incedendum ſit; mirum, quantus argumentorum, eorumque ſtabiliendorum campus operiatur. Vbi de locis Scripturæ quæſtio eſt, an ad Meſſiam pertineant; ſæpe cum Chriſtianis faciunt Judæorum antiquiſſimi: quorum mentem & judicium iſta volumina exprimunt. Quid de enarratione dubiorum dicam? etiam hic à partibus noſtris ſtant antiqui ac priſci Doctores: quorum ſententiam poſteriores ac neoterici rejiciunt, ut Chriſtianis in probando difficultatem creent. Iiſdem illis ſcriptis varia de Meſſiæ paſſione, & ceremoniarum abrogatione, aliiſque continentur, quibus Judæorum errores jugulantur. Quapropter inter prolegomena ſequentium diſputationum, meritò hunc librum Halichot Olam ſive Clavem Talmudicam reputare mihi videor: quandoquidem iſtic via oſtenditur, & porta panditur ad illa antiquorum ſcrinia, ubi dicti theſauri aſſervantur. Quid ſi tantum errores Talmudicis voluminibus inſerti, eorumque intricatiſſimis diſputationibus involuti, tricæque in pervertenda Scriptura ibidem inſperſæ, hujus libri interventu in apertum facilius protraherentur (utpote qui totam illorum rationem, modum ac viam explicet;) ſatis ſuperque de ipſius uſu ac utilitate conſtaret. Et ſane ita ſe res habet: ibi multi errores latent, quorum, ſi apertè

Judæis

Judæis opponerentur, ipsos puderet; sed veris dissertationibus, veluti πιθανῷ περιβλήματι (ut Irenæi verbis utar) palliantur, & magno isto conflictantium & disputantium molimine & apparatu, scilicet διὰ τῆς ἔξωθεν φαντασίας, oculos imperitiorum perstringunt. Adeo ut in istos errores optimè mihi quadrare videatur, quod sanctus ille & venerandus Episcopus l. 1. adversus Valentinum, non procul ab initio, his verbis annotavit, Ἡ πλάνη καθ' αὐτὴν μὲν οὐκ ἐπιδείκνυται, ἵνα μὴ γυμνωθεῖσα γένηται καταφωρος· πιθανῷ δὲ περιβλήματι πανούργως κοσμηθεῖσα, καὶ αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἀληθεστέραν ἑαυτὴν παρέχειν φαίνεσθαι διὰ τῆς ἔξωθεν φαντασίας τοῖς ἀπειροτέροις, *Error per se quidem non ostenditur, ne nudatus deprehendatur: sed ut verisimili amictu callidè ornatus, ipsa etiam veritate se veriorem præbere externa specie videatur imperitioribus.* Istiusmodi in Talmude is tantum deprehendet, qui præcognitis in hoc codice ostensis munitus ac instructus, in isto mari dextrè navigare didicerit. Si verò ipsam de veritate, sive fide nostra, disputandi rationem spectemus, ea sic instituta sit oportet, ne modi & viæ, quam insistunt Judæi, expers inveniatur. An argumentis pugnabimus, antequam de argumentandi modis constet; vel etiam inter nos conveniat? Atqui diversa via ipsi incedunt: alios etiam locos dialecticos habent, quam nos hactenus agnovimus; licet in multis nobiscum conveniant.

Hi

Hi omnes loci in hoc ſcripto diſtinctè proponuntur & explicantur: quinetiam loci rhetorici plenè exhibentur. (Hujus ordinis fere ſunt, quæcunque poſteriori codicis hujus parte pertractantur.) Quo fit, ut quæcunque in hoc genere expeti queant, affatim congeſta habeamus. Hæc ſcire diſputantis intereſt. qui alterius ſententiam evertere conatur, noverit oportet, quibus alter nitatur fundamentis, ut ea debellet. qui alteri reſpondere allaborat, quandiu ipſius ignorat hypotheſes, nihil efficiet: quoniam iſtæ impetendæ ſunt;quibus ſibi pulchrè adhærere videtur, donec iis ſatisfactum ſit. Quis negabit, antequam cum ἀντιδιατιθεμένοις congrediamur, argumentorum claſſes prius examinandas: ne ubi longè progreſſi fuerimus, tum demum de principiis controverſemur? Hinc jam liquere poteſt, meritò hoc ſcriptum inter ea cenſendum,quæ tanquam παρασκευαστικὰ ad ulteriorem diſputationem præmittenda ſunt. Quocirca ad rem ipſam perrecturus, hoc prius expedire volui, quo via planior, & ab omnibus remoris liberior reddatur: ne inter diſputandum iis immorari neceſſe ſit, quæ ſemel expoſita moram iſtam facilè pellunt. Vobis porrò, viri N. & A. hoc operis initium conſecrandum cenſui; nec ab iis initio diſcedendum, qui operis principium & origo fuiſſent. Vlteriori decurſu

rivi

rivi ac flumina fontes ſuos deſerunt, & paulatim longius recedunt: attamen initio nunquam ab origine ſua diſtant. Primis ergo autoribus adhæreo: quippe quibus non tantum initium; ſed ipſe etiam operis colophon debeatur: nam totum totius autoribus aſcribendum. Porrò ſicuti parens ſuum fœtum amare & ambabus ulnis amplecti ſolet; pariter quod vobis autoribus conſcriptum (vobiſque inſcriptum) eſt, non minori affectu acceptum iri confido, quam ardore & ſtudio demandantium imperio parendi exaratum fuit. Cum alioqui etiam, quotquot publico ſcriptis prodeſſe allaborant, iis veſtrum favorem non denegetis, ne res literaria ullam remoram patiatur; ſed frequentes ejus curam ſuſcipiant, ubi tanti heroes patrocinium. Hinc fiduciam concipio, quanto penitius propria, quam aliena animo noſtro inhærent; reliquis futurum gratius, quod veſtra authoritate ſuſceptum ſumtibuſque promotum, juris veſtri feciſtis, & veluti *injecta manu proprium vindicaſtis*. Huc accedit operis difficultas ac labor: hactenus enim adeo quæ hic tractantur ardua atque abſtruſa omnes cenſuerunt, ut libros quibus hæc omnia ordine traderentur intactos reliquerint. Qui recta ſerie omnia pertractaverit & abſolverit, nondum viſus mihi fuit. Ideoque improbo labore, & tædioſa moleſtia quic-

quid abſtruſum eſſet, è tenebris eruendum erat. Lubens fateor tanti ſtetiſſe mihi hoc opus, ob tædium quod ipſo conficiendo devorandum erat; ut ſubinde, cum ad finem decurreret, recordarer nuncii iſtius: qui in Ariſtophanis comœdia, dicta ὄρνιθες, Piſthetero interroganti quis δούρειον ἵππον, (forte *equum Trojanum,*) conſtruxiſſet, inter alia reſpondebat, οὐκ Αἰγύπτιος πλινθοφόρος, *non Ægyptius lateriger.* Ægyptiorum, uti ibidem ſcholiaſtes, ἴδιον τὸ ἀχθοφορεῖν, *proprium erat onera* & lateres *bajulare:* quo factum ut ipſorum labor graviſſimus cenſeretur. Verum ſi exantlatas moleſtias ritè expendam, jure mihi dicere videor, οὐκ Αἰγύπτιος πλινθοφόρος: quia corporis laſſitudo alteri cedere debet. Atque hoc mihi animum addit, ut de V. N. N. & A. A. id omninò ſentiam: quemadmodum proverbio fertur, χαλεπὰ τὰ καλά, *difficilia eſſe quæ pulchra ſunt;* ſic placitura magis, quæ nonniſi aſſiduis lucubrationibus & moleſtiâ fuere perfecta: utpote quæ pulchriora eſſe ſoleant. Ita addetur calcar, quò ad ſimilia & ab aliis minus tentata pergam: cui etiam aliàs Arabicum illud ſemper placuit لَا تَرْكَبْ فَرَسًا غَيْرَكَ, *ne equites equum alienum;* quum in eam fermè ſententiam accipitur, qua ſanctus Paulus ad Romanos ſcopum ſuum olim exprimebat, ἵνα μὴ ἐπ᾽ ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ, *ne ſuper alienum*

funda-

fundamentum ædificem. Iſta quidem conſtantiorem aſſiduitatem efflagitant; ſed eandem non eſt quod detrectem tantos patronos nactus, qui ſuæ beneficentiæ indicio ac teſtimonio ad ardua quævis proliciunt. Quare eadem animi alacritate pergo: & Deum patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti veneror, ut porrò conſilia veſtra ſecundet, & proſperet

Lugd. Bat. 6. Id. Aug. ann. partæ ſalutis 1634.

N. N. & A. A. veſtras: quarum permanere geſtio cliens humillimus.

C. l'Emperevr ab Oppyck.

DISSERTATIO
AD LECTOREM.

Benevole Lector,

Vamplurimi reperiuntur, quorum animum, ubi in dignissimum quò collimet scopum intentus est, earum sollicitudo causarum tenet, quæ necessariæ sunt, si voti compotes reddi velint. Verum enim necessitas quædam datur, alibi quam in proximis causis spectanda: cujus Aristoteles meminit l.1.de part.anim.cum isto tantum nomine quid necessarium censetur, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἄνευ ταύτης εἶναι, quia fieri non potest, ut res sine eo sit. *Atque de eo convenienter subjicit,* τοῦτο δ' ἐστὶν ὥσπερ ἐξ ὑποθέσεως, hoc autem est quasi ex suppositione: *quia antequam causa effectum producat, & si operari velit, illud* ἀναγκαῖον *ibi statuatur oportet. Id Philosophus ibidem duobus exemplis illustrat, & aliis multis amplius ostendi posset. Nam passim apparet: sive in naturalibus; sive in moralibus ea ritè expendamus, sine quibus effectum non dari animadvertimus. In eruenda sacrorum scriptorum mente, minimè pauci occupantur: & qui* acetum habent in pectore *(ut Plautino isto uti liceat) quò illuc pertingant, antiquitate Iudaica, gentisque Iudaicæ (in qua olim floruit ecclesia) expositionibus sibi opus esse arbitrantur. Ideoque à viris linguæ Ebrææ ac Rabbinicæ peritis inde observata consulunt & studiosè conquirunt. Hoc pacto sibi de iis prospiciunt, unde quod quærunt dimanare queat. Sed enim* ἐξ ὑποθέσεως, *per ista etiam Ebraica, sacræ Scri-*

pturæ

ptura cognitionem nobis comparandam,(quia saltem magno usui hac in parte esse queunt,) ejusmodi ἀναγκαῖον,cujus apud Philosophum mentio, (uti observatum fuit) negligendum non est: puta sine quo fieri nequit, ut quis dextrè in omnibus, antiqua & recentia Iudæorum scripta, in sacrorum scriptorum mente investiganda, adhibeat; quoque rectè demum disponimur & tanquam prævia dispositione idonei reddimur,ut operi isti nos accingamus. Huc non tantum linguarum istarum cognitionem; sed etiam formularum Talmudicarum, terminorum Logicorum & Rhetoricorum peritiam refero: sine his enim non sufficiunt linguæ. Novi eos qui Ebraicè loquebantur, & tersè ac eleganter; istarum nihilo secius formularum ignaros. Quæ adeo sunt necessaria, ut sæpissime earum imperitus, in commentariis (ubi sæpe stilus Talmudicus) hæreas; in Talmude verò tantum non semper cespites. In Rabbinorum scriptis aliquoties occurrit, rem probari per בנין אב, ædificium patris. *quis Oedipus hic, quid sibi velint, intelliget; nisi antea observationibus hisce imbutus fuerit, quæ hoc libro Halichoth Olam,ordine traduntur. Vbi* p.151. & seq. *locus iste Dialecticus exponitur: nimirum Scripturam uno loco concisè quidpiam proponere, unde in similibus similiter concludimus. Quemadmodum Levit.* 15. 4. *pronuntiat Legislator,* Omne cubile cui incubuerit gonorrhæa affectus, immundum esto. *hinc isti eliciunt per* ædificium patris *sive* constitutionem principii *(ut mentem eorum apertius exprimam,) interulæ & pallii eandem esse rationem; quia ad cubile referuntur. ut constituto principio in prima illa lege; alia similia promanent: siquidem interulæ & pallio incumbere insuetum non est. Ita vi legis Levit.* 18. 16. Nuditatem fratriæ tuæ ne retegito, *de sorore uxoris idem esse judicium concludunt. Licet nonnulli alio argumento id consequi affirment, quod* מה מצינו, quemadmodum invenimus *nuncupant, formulâ etiam obscurâ, adeoque eodem hoc libro expositâ. Si phrases Talmudicis proprias spectemus,*

innumera fermè sese legentibus offerunt; & earum minus peritum remorantur, ut cum fructu pergere nequeat. Legat quis medio orationis cursu, גפא, corpus; *quomodo ipsi quid denotetur subolebit? Ista vox, fateor, sæpe notissimæ est significationis: ut si dicam* גפיה, corpus ejus *pro* ipse ille, *aliave similia. Verum hic eum casum considero, quum in oratione posita sermonis redintegrationem designat. Hæc singula ordine recensere, longum foret: ea delibasse sufficiet, ut hujus libri usum insignem aliqua ratione pervideamus. Quid excipere in proclivi sit, non ignoro: Iudæorum scripta sine ullo eruditionis dispendio negligi; ideoque nihil impedire, quòminus ea omnia contemtim rejiciamus, quæ ad ista manuducunt. Inficias non eo, quin etiam iis prætermissis, quantum nobis ad salutem scitu est necessarium, satis superque in Scriptura S. deprehendere valeamus. At hoccine pio pectori sufficit? an in eo acquiescet,* cujus oblectatio est in lege Dei, & qui de lege ejus meditatur interdiu & noctu (Ps. 1. 2.) ita diligens legem Dei, ut toto die sit meditatio ipsius? (Ps. 119. 103.) *Cujus præcordiis hujusmodi insidet animus, nunquam desinet, donec ea quibus tantopere inhæret, adeoque delectatur, penitus percipiat; nunquam saltem viam ac rationem ullam negliget, quâ facem quandam sibi accendi animadvertet: nedum ut hæc adminicula tam præclara & dilucida superciliosè despiciat. Vnde hæc, dices, apparent? Omnia volumina perreptare, variaque ac multiplicia documenta depromere, ut multitudine exemplorum sententiam meam stabilirem, id verò esset, lector, tua abuti patientia: attamen nonnulla in medium proferam, è quibus, tanquam* ἐξ ὀνύχων τὸν λέοντα, ex unguibus leonem, *(secundum proverbium,) æstimes cætera. Novi Testamenti Scriptores multa Veteris testimonia ad Christum derivant: atque in eo ductum S. Sancti (quo praeunte ab errore immunes sunt) ubique sequuntur. Euangelii hostes tamen ipsorum factum passim sugillare non desinunt. Hic observandum, multis V. T. locis usos* sanctos Dei homines,

cum

cum de Christo, ejusque doctrina agerent; quia loca ista eò pertinere, puta ad Messiam esse referenda, apud auditores in confesso erat: licet ex ipso contextu non semper manifestè id evinci posset. Cum vulgò nihilominus, ut revera eò spectantia, in istum sensum reciperentur; meritò ad confirmationem rei probandæ adhibebantur. Quando igitur post tot secula ista in dubium vocantur, illa archiva consulenda, quorum authoritatem defugere non audent, quibuscum nobis res est. Quamvis enim è Christi resurrectione, miraculis ipsius & Apostolorum, doctrinæ sanctitate, & miranda efficacia, aliisque similibus documentis, quod intendimus in locis istis applicandis, affatim probari possit; nec non ex ipsis V. T. paragraphis, qui id ipsum suis circumstantiis non rarò ostendunt: attamen ad refellendos Euangelii hostes oraque ipsis obthuranda, mirum, quantas vires habeat veterum Iudæorum authoritas, quibus tantopere gloriantur. Ecce citatur ad Christi Deitatem demonstrandam Psalmus secundus; uti ex authore ad Ebræos liquet. Convenienter citari dubitas? Salomon Iarchi, qui veterum sententiis lubens adhæret, nisi Christianis patrocinentur, quamvis mysticè, ipsos tamen exposuisse hunc Psalmum de Messia, his verbis agnoscit, רבותינו דרשו את הענין על מלך המשיח, Doctores nostri mysticè exposuerunt hanc rem de rege Messia. *De Messia conscriptum fuisse psalmum, diu existimarunt Iudæi: quod vetusta quoque ista commentaria, quæ* רבות, rabboth, *dicuntur, satis ostendunt. Istic ad sectionem* Gen. 44. *annotatum fuit an. circiter* 300. *à nato Christo: observasse Doctorem Ionathanem, de tribus dictum fuisse,* pete; *Salomone, Achazo, & rege Messia. Atque eodem loco author, Ionathanem postremum è* Psal. 2. *ita ostendisse, refert:* מלך המשיח דכתיב שאל ממני ואתנה גוים נחלתך, in rege Messia, *scilicet id probatur*, quia de ipso scriptum exstat (Psal. 2.8.) Pete à me & dabo gentes in hæreditatem tuam. *Nonne planè hunc Psalmum 2. de Messia accepit, & quidem propriè? sicuti ex aliis duobus magis constat,*

quibus

quibus testimonia propriè accepta serie eâdem accommodat. Ascendamus ad ipsum Talmud. Codice סוכה *sive de* festo tabernaculorum, *fol.52.pag.1. circa medium adeò manifestè Christianorum sententia proponitur, ut exceptioni locus non detur. Duos Iudæi Messias fingunt, unum* παθητὸν, *filium Iosephi, sive è patriarchâ Iosepho oriundum; alterum filium sive è prosapia Davidis. idque hac de causa, quod mortem aliaq; unà cum regni & imperii glorja, in unum eundemque non quadrare censeant. Iam verò de filio Davidis (quem nos venisse credimus) & (quod observandum, ut venisse constet) de ipso brevi affuturo Psalmum 2. enarrasse veteres, locus iste Talmudicus testatur. Verba hæc sunt, quæ notanda.* ת״ר משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו אומר לו הב״ה שאל ממני דבר ואתן לך שנאמר אספרה אל חק יי' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך שאל ממני ואתנה גוים נחלתך, Tradunt *sive* legunt Magistri, Messiæ filio Davidis, qui revelandus est brevi, diebus nostris; huic dicit Sanctus laudandus, Pete à me aliquid, & dabo tibi: quia dictum est (Psal. 2. 7. 8.) Decretum enarraturus sum; Dominus dixit mihi, filius meus es, ego hodie genui te: Pete à me, & dabo gentes in hæreditatem tuam. *Vides lector, antiquos istos Rabbinos, non minus verba ista ad Messiam referre; quam ipse Paulus in Epist. ad Ebr.* c. 1. v. 5. *&* c. 5. v. 5. *ista verba Christum Messiam respexisse arbitratur. Antequam hoc testimonium relinquamus, id Baraitam fuisse observemus, quæso: siquidem inde nostræ sententiæ robur accedit. Sub finem p.39. hujus l. Halichoth, hanc observationem habes,* Ubi occurrit, *Legunt magistri*, significatur Baraita: *unde Baraitam esse novimus. Atqui cum Baraita in controversiam non vocatur, pro rata habetur: ut videre est p.* 224. *sub initium. Plura quidem in hanc sententiam ex aliorum Rabbinorum scriptis producere possem; sed uno R. Iosepho Iabetz contentus ero: qui alteram de Davide expositionem, ut uni Davidi Psalmus aptetur, ex professo refellit; atq; antiquorum approbat judicium, licet triplicem sensum*

conjun-

conjungat. In rejiciendis recentioribus Iudæorum interpretibus prolixus est: tantum nonnulla excerpam, in quibus ipsius mentem dilucidè hac in parte videamus. הרבה השתדלו המפרשים לפרש זה המזמור על דוד בתחלת מלכותו שכתוב שם וישמעו פלשתים וכו' אבל אי אפשר לפרש כל המזמור על השלמות לפי זה הדרך כי למה יקראו סרני פלשתים מלכי ארץ ורוזנים ואינם כי אם ממלכה שפלה וכן ננתקה את מוסרותימו כי עדין לא היו עליהם מוסרות כי אחר כך נתנם ית' ביד דוד וכן שאל ממני וכו' והרי לא נתנם כולם ביד דוד כי לשון ואחזתך אפסי ארץ יורה כי יכבוש כל העולם, Multum occupati fuere interpretes, ut hunc Psalmum de Davide exponerent, quum regnare inciperet: etenim scriptum est (2 Sam.5.17.) Audiverant autem Pelistæi, &c. Sed non est possibile, ut totum Psalmum perfectè hac via exponamus. Nam quare satrapæ Pelistæorum vocarentur (v.2.) *reges terræ & principes*; cum nonnisi humile regnum constituerent? Idem sibi vult (v.3.) *Disrumpamus lora istorum:* quia nondum ipsis incumbebant lora; nam postea demum ipsos D. Laudandus in manum Davidis tradidit. Similiter (v. 8.) *Pete à me &c.* ecce enim ipsos omnes non tradidit in manum Davidis; quum phrasis (v. 8.) *& possessionem tuam fines terræ*, ostendat subjugaturum universum mundum. *Talia multa ex isto autorum genere observavi, quæ huc non congeram, ne modum excedam in hac dissertatione observandum: unum hoc exemplum, quid ex illis scriptis in Scriptura Christo applicanda sperandum sit, oculis nostris subjicit. Plurima etiam moveri solent dubia in sacris literis: quæ ex antiquissimis Israëlitarum codicibus felicissimè expediuntur. Hoc liberè dico: tametsi alioqui Rabbini in Chronologicis exiguam merentur laudem; nihilominus omnes pene difficultates in Chronologia Veteris testamenti (si excipias quæ ad finem Chaldaici imperii & Persicam monarchiam pertinent) vel tollere; vel viam saltem indicare, qua Scripturæ dubiis occurramus. Amplissimus hic mihi sese campus pandit: singula non attingam; unum tantum, & quia id commodùm succurrit,*

licet minutum fortassis videatur, hoc depromere non verebor: scilicet quod in Ezech. c.33. v.21. examinando scrupulum movebat. Deus Ezechieli c. 24. v. 26. nuncium de vastata urbe venturum dixerat eodem die, quo cladem istam passa esset, id est, quam brevissimo intercedente spatio: cui non consentit, si nudè verba spectes, Propheta c. 33. v. 21. quum nuncium ad se venisse narrat anni 12. mense 10. idque die quinto. Etenim vastata & combusta fuerat civitas an.11.mens.5.die 7. (2 Reg. 25.2 cum 8.) ubi intervallum est intergri anni & fermè mensium 5. Hoccine est eodem tempore & statim cladem nunciare? Interpretes, etiam Hieronymus, contradictionem hanc apparentem praterire consuevere. Responsum suppeditare videtur, codicis Talmudici Rosch Hasschana *c.1.par.* 1. באח' בניסן ראש השנה למלכים, In primum diem Nisan incidit initium anni pro regibus: *quod Talmudici in Gemara pluribus confirmant: & hoc sibi volunt, annos cum ad Israëlitarum reges referuntur, principium suum in Nisan habuisse, etsi reges post istum mensem demum regnare inciperent. Ex hac hypothesi, numerus mensium in an. 2 Reg. 25. à Nisan inchoandus est: ut mensis quintus, sit quintus à mense Paschali. Iam Ezechiel inde à deportatione sua menses computat c.33. v. 21. qua in Cisleum (Novembri ex parte respondentem) incidisse censetur: ita ut decimus ille mensis Ezechielis sit à Nisan sextus. Hoc pacto dies septimus mensis 5. in anno Zedekiæ regis; & dies quintus mensis 10. in anno Ezechielis, nondum uno intergro mense distant: quod spatium satis contractum ad iter in Babyloniam in motibus & turbis bellicis requirebatur. At dices nondum satisfactum, quia Ezechiel anni duodecimi meminit. Imo quod de regiorum annorum initiis annotatum, responsum continet. Anno undecimo à primo Nisan Zedekiæ, urbs diruebatur: praecesserat primum Nisan deportatio Iechoniæ. Hoc praecedens tempus anno alicui assignandum erat, puta Iechoniæ regis: sub quo clades obvenerat; & quo abducto motus (ut tali casu fieri solet) regem*

regem sequentem in solium ante Nisan proximum ascendere non permiserunt. Hinc quia secundum Talmudicorum sententiam, יום אחד בשנה חשוב שנה, dies unus in anno *(hujusmodi in computo)* censetur annus; *Ezechiel Iechoniæ tempora considerans, annum unum anno Zedekiæ primo præmittit : ut Ezechielis duodecimus sit Zedekiæ undecimus ; servato tamen mensium isto calculo, quo à deportatione ipsos sibi numerari disertè scribit. Hoc tantum ad illustrandum istum Iudæorum canonem, ut ipsius usus declaretur: cum alioqui constet in Iudæorum annis in V. T. disponendis ipsius utilitatem esse magnam. Si ad religionis dogmata progredi libeat, quam præclara apud veteres invenimus testimonia! Si passionem Messiæ probatam velimus, veterum sententiam in refutatione Abrabanielis ad Es. 53. pluribus ostendi : multa addi possunt. Talmudistæ hoc in dogmate nobis non desunt. In Sanedrin Babyl. edit. Ven. f. 98. p. 1. (ubi de Messia Davidis fil. sermonem esse docent, quæ sub finem pag. leguntur) hæc exstant,* משיח יתיב בתי עניי סובלי חלאים וכולן שרו ואסירי בחד זימנא איהו שרי חד ואתיר חד· Messias sedet inter miseros, qui ægritudines *(sive* plagas) sustinent. Hi omnes solvunt & obligant *simul* uno tempore; ille autem solvit unam, uniusque saniem exprimit. *Quæ in hanc sententiam enarrat S. Iarchi :* כולהו מי שיש לו חמש וארבע נגעים אסרי להו ושרו בחדא זימנא מתירין כל נגיעתן ביחד ומקנחין אותן וחוזרין וקושרין אותן ואיהו משיח שרי חד נגע ומקנחו וקושרו ואח״כ מתיר האחד ועושה כן ואינו מתיר שנים נגעין יחד דסבר אי בעי ליה לצאת וליגאל את ישראל לא איתעכב כדי קשירת שנים נגעים, Illorum singuli, qui quinque, quatuorve plagis affecti sunt *(plagas sive ulcera lepræ intelligunt, eò referentes caput 53. Esa. v. 4.)* ipsas obligant & solvunt uno tempore, sive denudant omnes plagas suas simul, easque abstergunt, atque denuò alligant easdem: at ille Messias dissolvit unius plagæ fascias, eamque abstergit, deinde obligat; postea aliam solvit, facitque similiter; neque solvit duas plagas simul: quia considerat, si opus ipsi esset progredi & redimere Israëlem,

 non

non retardatum iri, interea dum obligaret duas plagas, *sive ulcera. Hic in tenebris ignem micare & scintillare, id est, sub involucro errorum veritatem contineri videmus. Messiam παθητὸν hic diserte profitentur, & quidem è c. 53. Esa. uti contra Abrab. demonstravi. Hoc dogma duplici errore involvunt: Messiam passum antequam mundo exhiberetur, idque in isto Edenis latere quod Romæ sive Occidenti objacet. Hanc enim Talmudicorum fuisse mentem, cum* אפיתחא דרומי, ad portam Romæ *sedere dicerent, veteres Iudæi observarunt. Alter error in passionis genere consistit, quod lepram ipsi ascribant. Quæcunque illa sint, quæ veritati assuunt, passionem producto loco agnoscunt. Similiter passurum fuisse Messiam fatentur Cod.* Succa f. 52. p. 1. *sub initium, quum de planctu è Zach. disserunt.* הספידא מאי עבידתיה פליגי בה רבי דוסא ורבנן חד אמר על משיח בן יוסף שנהרג וחד אמר על יצר הרע שנהרג בשלמא למאן דאמר על משיח בן יוסף שנהרג היינו דכתיב והביטו אליו את אשר דקרו· Planctus illius quæ est conditio? In eo dissentiunt Doctor Dosa, & Doctores veteres: hæc sententia illum de Messia Josephi filio accipit, quod occisus esset; altera verò de peccato originali, quum abolitum esset, *(scilicet, ex recordatione miseriæ, cui ante Messiæ adventum obnoxii, cum isto hoste conflictati erant; & negligentiæ suæ, quod peccato non restitissent, uti exponitur ibidem:)* suffragatur ipsi, qui de Messia Josephi filio, cum occisus esset, illum intelligit; quod scriptum extat (*Zach.* 12. 10.) Respicientque ad illum *(potius* me) quem transfixerint. *Quis hoc loco non videt Christum, id est, Messiam transfixum? Verum orthodoxa sententia errori involvitur: ne Messiæ exaltando mortem ab hostibus illatam tribuant, fingunt Messiam, sive Christum è Patriarcha Iosepho oriundum. Quamvis à veritate abire conati, in eam quoque inciderint: nempe cum Messiam occidendum Iosephi filium censuerunt; qui talis existimatus (Luc. 3. 23.) vel etiam Iosephi filius legalis revera fuit: non ex ipso genitus; sed secundum matrimonii leges ipsi ascriptus.*

Neque

Neque hoc prætereundum, ubi peccatum originale agnoſcunt; idque Meſſiæ adventu abolendum aſſerunt. Convenienter Ioſepho Iabetz, qui ad Pſ. 2. *ita loquitur,* כתיב ואת רוחי אתן בקירבכם וכתיב ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ והנה יהיה כל זה על ידי בן בנו של דוד משיח ה', *Scriptum (Ezech.* 36. 27.*)* Spiritum meum ponam in medio veſtri, *&c. iterumque (Zach.* 13. 2.) Spiritum impuritatis amoturus ſum è terra. Ecce totum hoc fiet opera nepotis *(id eſt, alicujus è poſteris)* Davidis, ſcil. Meſſiæ ſive Chriſti Domini. *Ad impoſturam etiam attendamus. Iudæi, ut ex ipſorum commentariis apparet, ſeſe ex illo Zach. loco extricare nequeunt: quandoquidem verus ille Deus Iehova dictus de ſeſe loquitur,* reſpicient ad me quem transfixerint. *Hinc enim habemus aliquem qui Deus ſit; & transfixus, ſive creatura quæ ſola transfigi poteſt. ibi eſt* θεάνθρωπος, Deus & homo *in eadem perſona. Eapropter, non quidem in textu ſacro; ſed in iſto teſtimonio citando mutarunt* אלי ad me *in* אליו ad illum: *ne Deus transfixus dicatur, adeoque Meſſiæ divinitas hinc probetur; de qua nonnulla ex Ebræorum monumentis dixi in notis meis ad Danielem. Progrediamur ad Ceremoniarum abolitionem: à qua tantopere jam abhorrent Iudæi. atque hoc etiam in dogmate Talmudis uſum conſideremus. Vulgò antiquum dictum ſententiæ noſtræ de abrogatione accommodum proferri ſolet: quare ubi id adverſariis in authentico aliquo codice oſtendi queat, ſpectemus. occurrit etiam, ut alia Talmudis loca præteream, in* Aboda Zara, *ſive de Idololatria* f. 9. p. 1. *circa medium,* תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי העולם שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח ובעוונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו מהן, Sectatores Eliæ ita tradiderunt, Mundus ſubſiſtit ad ſex annorum millia: duobus millibus fuit inanitas, *(ſcil. ut ait gloſſa,* בלא תורה, ſine lege;*)* duobus millibus, lex; duobus millibus, dies Meſſiæ: & ob iniquitates noſtras, quæ auctæ ſunt, excipiuntur ex ipſis, quotquot inde excipiuntur. *Quæ poſtrema verba hactenus*

malè versa fuerunt ab iis, quibus cum mens autoris; tum dictionis יצא *in Talmude usus, minus innotuerat. Vox ista passim in excipiendi significatu occurrit: mentem autem expressit Glossa:* יצאו משני אלפים אחרונים מה שיצא ומשיח לא בא, Excipiuntur è duobus millibus postremis, quotquot excipiuntur; dum Messias non venit. *Quasi dicas, Messias qui per duo ultima annorum millia regnare debebat, multos ex his millibus annos effluere sinit, quibus à Deo nondum mittitur; & fortassis longe diutius morabitur: fuerint isti anni, quotquot futuri sunt (spatium nos latet;) id constat, quotquot anni labuntur antequam Messias veniat hoc statuto duorum millium spatio, istos annos à felicitate ista excludi propter peccata nostra. In illis verbis, nisi detorqueantur, ceremoniarum finem ac terminum habemus in adventu Messiæ: quum singulis periodis manifestè ac distinctè & separatim sua assignetur conditio, ut sine legum Mosaicarum onere vitam agere, tantum ad duo millia annorum extendatur; pariter eadem lex ad duo millia sequentia astringatur; ideoque Messiæ secula omnia in ipso acquiescant, isto onere levata, & contenta morali lege quæ jugum ipsius non aggravat. Cui doctrinæ sic satis consentit R.Iabetz ad Ps. 40.* לעתיד לבוא כל הקרבנות עתידים ליבטל חוץ מקורבן תודה, Tempore futuro omnes oblationes cessabunt, præter oblationem gratiarum actionis. *Non hoc agitur, ut quicquid credimus & profitemur, è Talmude aliisque Ebræorum monumentis confirmemus: quorsum introductio ad Talmudica similiaque scripta evolvenda, tandem respiciat, id ostendere volo: necessariam esse hanc* προπαρασκευὴν, *saltem utilissimam, persuadere est animus. Ideoque in hoc dogmatum genere unum adjiciam. Gravis admodum est quæstio, an Scriptura secundum literam, uti loquuntur, exponenda sit; an vero alium etiam & ulteriorem sensum admittat. Antiquissimis etiam in ista gente hoc probatum experimur, Scripturam mysticum etiam quid continere: cujus investigatio sparsim Talmudicis curæ fuit. Hinc ista*

verba

verba pag. 115. *hujus libri,* ex iſtis myſticis plurimos ramos in legis divinæ juribus ſuccreſcere. *Spiritualis ſenſus etiam è Chaldaica paraphraſi confirmari poteſt: quum exponendi rationem in iſta Chaldaica verſione uſitatam probant verba Cod. Kiddouſchin, ſive de ſponſalibus f.* 49. *p.* 1. *ſub finem,* המתרגם פסוק כצורתו הרי זה בדאי, Qui ὡς ἡ φράζει paragraphum ſecundum formam ſuam, *(id eſt,* ut ſonat,) ecce is eſt futilis, *vel,* mendax. *Quo loco de Chaldaica verſione agitur, ubi à literali ſenſu, ut vocant, recedit. Si ergo Chaldæus interpres cum teſtimonio iſto Talmudico collatus arbiter ſit in hac controverſia, ſecundum nos judicabitur: quia ipſius opera iſtic probatur. Sæpiſſime autem ad ſpiritualem ſenſum nos revocat: quod nonniſi imperitus negabit. Conferamus tantummodo, Eſ.* 4. 2. Illo die erit צמח יהוה germen Jovæ, *cum Chald. textu, ubi legimus,* משיחא דיי Chriſtus Domini. *eodem verſu in Ebræo,* פרי הארץ, fructus terræ, *in Chald.* עבדי אוריתא facientes ac præſtantes legẽ. *Quis hujuſmodi omnia enumeret? Gemara quidem monet, nihil temerè addendum. regero, quæcunque nos ſpirituali ſenſu exponimus, firmius probari & majori probabilitate perſuaderi poſſe, quam Iudæi Chaldaicam paraphraſin unquam defendent. Neque poſteriores Iudæos hoc fugit, utut Periſſol in hac exponendi ratione nobis obloquatur: ſunt alii, quorum autoritas nobis favet. In quorum numero Abrabanielem, Alviladam, Iabets, alioſque ſimiles cenſeo. Sed de ſenſu duplici in Middoth plura: unum Ioſephi Iabets addam judicium. Pſal.* 22. *ad hunc modum ſcribit,* אחשוב כי כל מה שקרה באותו הזמן סימן למה שיקרה לנו באחרית הימים, Arbitror, quicquid iſto tempore *(Eſteræ)* contigit, ſignum eſſe ejus quod nobis obtinget ultimis diebus. *Quo factum, ut multis Pſalmis non ſit una & ſimplici explicatione contentus. Non diſſentit Midras Thillim, ubi ejuſmodi ſæpius occurrunt. Exempli gratia, Pſal,* 18. רבי יודן בשם רבי יהודה אמר כל מה שאמר דוד בספרו כנגדו וכנגד כל ישראל וכנגד כל העתים אמרו, D. Jodan nomine D. Judæ pronuntiavit,

omnia

omnia quæ dixit David in libro ſuo, reſpectu ſui, & reſpectu totius Iſraëlis, & reſpectu omnium temporum ea dixit. *Hoc modo contra Iudæos ex ipſorum libris (inprimis Talmudicis) pugnare tantum conceditur iis, qui libros iſtos intelligunt: qui enim ab aliis citata profert, facile exceptione ſæpe ficta & falſa eluditur. Vbi verò iſtis incumbere volumus, præcognita minime negligenda ſunt: in quorum cenſum Halichoth Olam meritò referemus; utpote quo neglecto, in Talmude præſertim, unde præcipua depromuntur, progredi non dabitur. Attamen Talmudis lectio vel hoc ſolo nomine, ut alia jam mittam, nobis placere & arridere deberet, quod infinitos ferme errores & ridiculas nugas detegat; quibus cognitis & attente obſervatis, facillime adverſarios compeſcemus: quibus volupe eſt, argumenta quædam è N. T. ſeligere, quorum vim elevent & apud imperitiores traducant. O quot quiſquilias, ridiculaſque argumentationes, quibus ipſorum libri referti ſunt, ipſis reponere quimus! Paucis defungamur: indicaſſe iſtas, ipſorumque Logicam, ſat erit. Quum in Euangelio Chriſti querimoniam deprehendunt*, Deus mi Deus mi, quare me deſeruiſti? *inſultant*, אם היה אלוה למה קרא כן והלא כל הצרות כלן באות לו מרצונו, Si fuit Deus, quare ita clamavit? nonne omnia adverſa obvenerunt ipſi, voluntate ſua? *Atqui nonne ipſi ſimilia Deo tribuunt, Cod.* Berachoth, *ſive de precibus, f. 3. p. 1.* שלש משמרות הוי לילה ועל כל משמר ומשמר יושב הב״ה ושואג כארי ואומר אוי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתי את בני לבין אומות העולם׃ Tribus vigiliis definitur nox: ſinguliſque præſidens Deus leonis inſtar rugit: atque hæc loquitur, Hei mihi quod domum meam devaſtaverim, & templum meum combuſſerim; atque filios meos inter mundi nationes in exilium miſerim. *Hic ego eodem modo ex ipſis quæro, Quare Deus iſto rugitu ſingulis noctibus ter clamare non deſinit? Nonne hæc omnia ſecundum voluntatem ſuam ipſi obvenerunt? Imo non tantum per Prophetas hanc voluntatem ſæpius indicavit; ſed ſe iſta omnia*

ſua

ſua providentia facturum fuiſſe non uno modo delineavit. Quod rugiens ille, Deus ſit; non impedit illas ſine intermiſſione ſingulis noctibus repetitas querelas, & vociferationes: quidni ergo Chriſtus fuerit Deus, licet ibi ſemel lamentatus perhibeatur? Præſertim cum natura humana ſuas paſſiones iſto clamore expreſſerit; Deus vero pater nonniſi in natura divina rugire Iudæis cenſeatur. Sæpius reprehendunt, quod è teſtimoniis V. T. argumentemur; cum illic eadem non tractentur; uti ajunt. Hic expendendum venit, quam bellè ipſi rationes ſuas è libris V. T. depromant. Eodem cod. f. 8. p. 1. תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם שנאמר ולמות תוצאות תוצאות בגימטריא הכי הוו, Nongenta & tria mortis genera in hoc mundo creata fuere: nam dicitur (Pſ. 68. 21.) *Exitusque ex ipſa morte*; exitus autem Ebr. per arithmeticam totidem conficit. *An qui ratione uti conſuevit, unquam ita inſaniet, ut Davidi de numero agere, ad quem mortis genera excreſcunt, propoſitum fuiſſe, credat? Atqui ex numero, quem literæ in quodã vocabulo poſitæ conficiunt, pari modo paſſim progredi iſtos Doct. videas. Belli etiam nonnulli modi infra p. 176. & ſeq. & 183. leguntur. Hujuſmodi in promptu habere, ubi iſti hominum generi reſpondere volumus, admodum expedit. Et quia ex illis antiquis ipſorum voluminibus deſumuntur, etiam hoc pacto, hanc introductionem, qua ad iſta evolvenda præparamur, utiliſſimam eſſe, oſtenditur. Multa non addam de argumentorum claſſibus; quas perſpectas habere diſputantis quam maxime intereſt: non tantum, ut voces ac phraſes intelligat (qua de re in ſuperioribus;) ſed inprimis, ne fundamenta rationum apud eos ignoret, quorum rationibus reſpondere debet. Verumenimverò quum in epiſtola dedicatoria hac utilitas plenius fuerit propoſita, atque hoc loco ea tantum latius tractare animus fuerit, quæ prolixius deduci non ſinebat epiſtolæ ratio; jam prioris membri hujus diſſertationis finem facio: unde hujus libri uſus, ſi non neceſſitas conſtare, ni*

 fallor,

fallor, & lectori persuaderi potest; quandoquidem tanta eorum scriptorum est utilitas, quò hic liber nos dirigit, & affatim praeparat; si lexica, uti in aliis scriptoribus evolvendis observatur, adhibeamus. Ad posterius membrum me confero: brevibus quid hic praestiterim exhibebo; quò omnia penitius percipiantur, quidque lectori expectandum sit, facilius innotescat. Id operam dedi, ut omnia perspicuè redderem: qua de causa, licet ubique vocibus religiosè adhaererem; subinde ab iisdem nonnihil recedendum fuit: tum quod nonnunquam eveniret, ut κατὰ πόδα reddita alium sensum exhibitura fuissent; tum etiam ad obscuritatem declinandam, in opere intricatissimo. Quam ut effugerem distinctiones scrupulosè & multo accuratius, quam vulgò fieri solet, observandae erant: cujus nescius non erit, qui vel paginam aliquam inspexerit. Eódem spectans, ubi eaedem voces, & phrases occurrerent, aliquando diversam, aliamque versionem adhibui; id est, duabus, tribusve formis reddidi: quò iis inter se collatis, Ebraea ac Talmudica facilius perciperentur. Exempli gratia p. 117. מה *vertitur* Quemadmodum; *at p.* 118. Et quid? *Haec interpretamenta admodum inter se distare videntur: at si quis istorum locorum sensum expendat, eódem in istis phrasibus recidere, adeoque sese invicem explicare, deprehendet. Eadem ratione p.* 40. *&* 82. *traduntur similia; quae tamen dissimiliter verti. De adhibenda rei distinctione sermo erat: at propter repetitam altero loco* ידידיה, *sensum convenientem discrepanti formula expressi. ibi,* legenda erant singula in se seorsum; *hic verò*, quae ad eam pertinebant edocere. *Id volebat author, cum distinctione membra omnia spectantia rē (qua de agebatur) proponenda fuisse. Vtrumque requirebatur: ut docerentur omnia; ita ut singula per se adhibita divisione traderentur. Ne quidem isto modo ad optatam perspicuitatis metam pervenire potui. itaque subinde quaedam inserenda erant, ut à parenthesi lucem mutuarentur reliqua.*

Hoc

Hoc ita intelligas cave, quasi omnes parenthesis notæ verba præter textum inserta contineant; sed non rarò istis mea, non authoris dicta, esse inclusa. Imo etiam ubi in sententia Latinè reddenda & exprimenda non sufficerent, quæ posuisset ille R. Iosua; nonnulla neglectis parentheseos notis (quarum tum nullus usus) addenda fuere: atque istis de causis ab authore abeundum. Alibi autem loca nonnulla occurrunt, ubi omninò non tantum dictiones; sed etiam ipsarum ordo summa religione servari debebat. Id aliquando vel inspicienti liquet; aliquando adeo latet, ut & scriptoris vitium arguere videatur. Exemplum habemus p.205. sub finem, & p.206.l.6. utrobique Rabus Hounæ, diverso verborum adhibito ordine, præfertur; idque cum tautologiæ suspicione. Verum, an hic, vel ille in discursu quodam præponatur, perinde non est: ideoque Rabi autoritas istic distinctè major dicitur, sive ipsius sententia priori loco collocetur; sive Hounæ dicto subjungatur. Nonnunquam tamen authorem nostrum erroris μνημονικῦ suspectum habeo: quod addito asterisco notatum volui. Adhæc, cum testimonia sacræ Scripturæ sæpissime hic producantur; curæ mihi fuit, ut indagine adhibita, suis quæque locis, unde deprompta erant, assignarem: quoniam ista cura à Iudæis suscipi non solet. Et quandoquidem, ubi ista loca in hoc libro reperiantur, cognoscere in evolvenda Scriptura nonnunquam expedit, cum ut quomodo ista Iudæi exponant in promptu habeamus; tum ne modus inde argumentandi lateat (quæ saltem commentariis facilius intelligendis inserviunt:) specialem illorum indicem subjunxi. Sicuti & rerum ac verborum: ne quidem istum defugiens laborem, quo duplicem haberent lectores. Siquidem sæpe usu venit nostratibus, ut Latinorum facilius recordentur: qua de causa indicem Latinum exhibui. Quia verò scripta, quibus intelligendis operam meam non parum collaturam confido, Rabbinica & Talmudica lingua habemus exarata; idcirco ejusdem idiomatis indicem

 alteri

alteri præmisi. quo magnum levamen iis accedet, quotquot istorum librorum capiet voluptas; cum obscuriores voces ac formulas lectionis remoras offendentes, expositionem ex indice paratam & obviam reperient. Qua ratione permotus, voces obscuras minusque cognitas indici inserere contentus non fui; verum eò collimavi, ne voces etiam notissimæ desiderarentur, cum earum significationem quandam minus obviam deprehenderem. Etenim hoc vel maximè nos remoratur, quum in vocabula nota incidentes, significationis securi, difficultatem alibi hærere arbitramur: atqui sæpissimè usu venit, vocem notissimæ significationis, aliam etiam obscuriorem continere; qua observata nihil scrupuli in sententia restat. Quis ignorat, cujus sit notionis dictio לחי? at quid nobis designet p. 62. norunt paucissimi: verbum הוה satis notum; at ignotior ipsius usus, quem habes p. 76. & 86. Ne itaque hac in parte negligeretur, quo laborantibus subvenire me posse crederem; istum vocabulorum usum ostendere libuit: sive author noster usum ex professo enarraret: sive hujusmodi vocabula tantum inter differendum adhiberet: versio enim mea tum lexici vicem habet; modò index loca ostendat. Quare in hoc genere, ut labor minueretur quærentibus, paginâ plerumque in tres partes dispescitâ, literâ m medium, pr principium, f finem designavi. addita etiam vocula bis, vel ter; si vocabula toties eadem pagina reperirentur. Neque diversa scriptura neglecta fuit. uti suo loco קידושי', alio קדושי' invenies: ne litera י inserta, vel omissa investigationem impediat. Neque id tantum in obscuriori significatu factum; sed etiam si vox latius, strictiusve solito usurparetur; vel diversa ratione acciperetur: ubi collationem, ut & alibi, utilem censebam. Particulis sollicitè invigilavi, ne Lexicographis prætermissæ, hic quoque desiderarentur: cujusmodi sunt מיהו, מהא & similes, quum minus usitata notione usurpantur. Adhæc magistrorum nomina omittenda non duxi: quandoquidem an

hic,

hic, vel ille quidpiam asserat; an ex Misnicorum, an verò Gemaricorum sit ordine, hæc inquam dignoscere magni intereſt. Vti in epiſtola præfixa, ex hoc codice demonſtravi. Porrò ubi aliis literis in Latino indice voces exprimuntur; imperfectam notionem, vel adeo notam ſignare videntur, ut annotandæ non ſint: ſed eo caſu ferme technologicas eſſe obſervabis. Artis enim termini diligenter annotati ſunt. Cæterum eo majori ἀκριβείᾳ in indice pleraque repræſentanda autumavi; quo facilius lector, uſu ampliorem notitiam nactus, & quorundam memor, hic forte minus dextrè redditorum, eadem denuò hic invenire & corrigere poterit. En vides, benevole lector, quid in toto opere præſtiterim, ut quammaximè tuis ſervirem commodis. Hactenus ad Talmudica ſtudia defuit introductio: eam ut haberes allaboravi. etiam quò eſſet perfectior, hoc modo concinnavi indices, ut ſi cui in evolvendo Talmude difficultas oboriatur, ſtatim hujus libri interventu ſeſe expedire queat. Qui acriore ſunt judicio, gnari quid ſupprimi, quid in publicum produci expediat, virique boni ac pii, commodum agnoſcent & mihi favebunt. Verumenimverò, ut aranei ex iiſdem floribus, unde apes mel conficiunt, venenum colligunt; ita fortaſſis reperientur, qui omnia detorquebunt aliò, & hinc tantum augebunt invidiæ virus: quia verò cui invidemus, in eodem laudabile quid agnoſcere videmur, contemptum potius præ ſe ferent, quo omnia deprimuntur. Occaſionem ſuppeditabunt loca quædam è Gemara huc citata: quæ minus rectè è Gemaricorum mente expoſita judicabunt. Quamplurima è Talmude producta ſunt, quorum multa ſuis locis inveſtigavi & examinavi. Attamen etiam multa, cum perſpicua viderentur, & prout ſonabant, regulas ac formulas, (in quarum gratiam accerſebantur,) ſatis declarare; ulteriori indagine in Talmude non quæſivi. Quare fieri poteſt, ut in quibuſdam vertendis aliò quam ipſi

 autho-

authores, respexerim. An factum sit nescio: fieri potuisse, non eo inficias. His fortassis inhiabunt; & quem in ipsorum gratiam confeci indicem, eò convertent, quò faciliori scrutinio in voces & formulas à me versas inquirant, an quid carpere & reprehendere valeant. Dissidentes æquissimo animo fero; & eos qui amico pectore, ubi ipsis aberrare videor, publicè etiam ostendunt, deosculor, gratoq; animo vicissim diligo & suspicio, idq; scriptis profiteor. Quid enim in literis tractandis gratius, quam mutuo examine elicere veritatem? Quo nomine nuperrimè mihi rem gratissimam fecit Germaniæ decus ac lumen VVilhelmus Schikardus: & ante ipsum alii, viri mei amantissimi. Alios invidiæ stimulis ductos, si qui sint, quibus & aliorum in me favor displicebit, amicitiamque invidebunt, missos faciam. Quod publicæ utilitati in scriptis meis inprimis studeam, mea mihi dictat conscientia: eundemque animum servans bonis placere studebo, ab eo expectans laborum præmium, qui olim edixit (Gen. 3. 19.) In sudore vultus tui vescitor cibo. *Illos labores, lector, tibi do & consecro: utpote in tuum usum susceptos. Quapropter memor sis istius, cujus meminit Hesychius.* Παροιμία Σικελοῖς, Ἡ χάρις μοιτὸν (οἰνόχαριν, lege) ἄγει χάριν, Proverbium est Siculis, Gratia mutuam reportabit gratiam. *Quam peto gratiam? Dicam paucis. Adhuc Aristophanicum istud memoriæ insidet, cum Carionem in Pluto respondentem Mercurio inducit,* Ἡ γλῶττα τῷ κήρυκι *&c.* Lingua præconi. *Scholiastes antiquus hic inter alia aliunde observat,* ὅτι αἱ γλῶσσαι τέμνονται τῷ Ἑρμῇ διὰ τὴν ἑρμηνείαν, linguas præcidi (*scilicet victimis*) pro Mercurio (*sive nuncio*) propter interpretationem. *Alios hujus Aristophanici dicti sensus prætermitto; hunc arripio. Itaque similiter, si linguam tuam mihi commodes pro hujus libri interpretatione, satisfactum censebo. Id est, temerè ne carpas quod displicebit; imo si secundum commu-*

nem

nem hominum sortem alicubi aberravi in opere tam difficili, linguam potius ad excusandum, quam traducendum laborem meum adhibeas. Porrò quodcunque vitæ supererit vicissim impendam, spero, ut tibi pro virili consulam. Vale.

Lugd. Bat. 6. Id. Aug. ann. partæ salutis 1634.

Tui studiosus

CONSTANTINUS L'EMPEREUR ab OPPYCK.

In formularum Talmudicarum &c. explicationem institutam à

Nobil. ac Reverend. viro

D. CONSTANTINO l'EMPEREVR ab OPPYCK, S. S. Theol. Doctore, H. ac Ch. Ling. & Controv. Judaic. in illustri Batavorum Acad. Professore; domino & amico observando.

Il est, longa dies quod non manifestet, opertum;
Vt veniat lucis quidque sub arbitrium.
Justitiam Domini populus sepeliverat: illam
Noscendam mundo vita resumta dedit.
Ostendit veteris populi dispersio Regem;
Et veteris callum vita fidesque novi.
Pestem animæ spuriis conditam vocibus Hostis
Escam avidis ovibus quum daret, haud latuit.
Non magis illa scatens vitio Meretricis abyssus
Mendaci fugit tecta colore diem.
Hei mihi! qui vitæ nomen melioris habebant,
Lux vita cassos & sine veste videt.
Quid claro nudos rides, Judæe, cachinno?
Nonne vides latebras lumen inire tuas?
Claustra revelluntur, portæ referantur, ut atros
Dispellat fumos lucida flamma tuos.
O videant cœci veram sine tegmine lucem!
Horreat ô tenebris obruta corda videns!
Magna, in laude Dei, tua laus erit, INDUPERATOR;
Quando tuo dium semine germen erit.

IOHANNES COCH, Sacrarum literarum in illustri Bremensium Gymnasio Professor.

ספר הליכות עולם

· שחבר הנבון רבי ישועה הלוי זצ״ל.

עוד יש בזה החבור ספר מבוא הגמרא לרבי
שמואל הנגיד זצ״ל·

LIBER DICTVS

ITINERA ÆTERNA

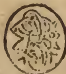
Cujus auctor

Doctor ille perſpicax Joſua Levita f. m.

PRÆTEREA HOC SYNTAGMATE

INTRODVCTIO TALMVDICA

Doctoris ac ducis Samuelis f. m. continetur.

הקדמה

פתח דברי · ותחלת אמרי · וראשית בכורי · שבחות ליי׳ · וקדש הלולים לשמו · אשר יצר את האדם בצלמו והתקין לו ממנו בנין מפואר בנו בכורו ישראל אשר בו יתפאר להיות לו לעם סגלה מכל העמים · ואומה קדושה מכל לאומים · ויקח אלהים את האדם ישראל ראשית תבואתו וצאן מרעיתו וישימהו בגן עדן התורה לעבדה ולשמרה · ולאכול מעץ הדעת למען דעת כי ה׳ הוא האלהים. מקור מים חיים אשר לא יכזבו מימיו · נותן לפתאים ערמה · ומחכים את חכמיו. ורצה המקום לזכות את ישראל להיות טהורים ומזוקקים לפיכך הרבה להם תורה ומצוה חקים ומשפטים צדיקים צדיק ה׳ צדקות אהב לאמר לאוהביו זה הדרך לכו בה׳ כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו · התורה והמצוה אשר קבל אדון הנביאים מפי האל ולמדה את בני ישראל · התורה בכתב והביאור על פה תפוחי זהב במשכיות כסף נחפה · ומסר להם כללים וסימנים שרשים וסנסנים להבין משפטי התורה ודיניה ולהשכיל מצפוניה הן הן הי״ג מדות עמודים ויתדות לתורה הנסוכה · ואין לו להקב״ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה · ומאז קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים זכור ימות עולם בינו שנות דור דורים רבותינו חכמי הגמרא מה מאד חקרו ודרשו וכמה חדושים חדשו צללו במי׳ אדירי׳ והעמיקו וכמה דקדוקי׳ דקדקו הם עשו לתורה אזנים ואלמלא הם לא מצאנו בה ידים ורגלים.

ואני הצעיר באלפי ישועה בן רבי יוסף הלוי ז״ל אשר מארץ תלמ״סן · כל ימי גדלתי בין החכמים והיה אמונת עתי חוסן ישועות · על ברכי החכמים יולדתי · ובין ספריהם שופחתי · לדבריהם הקשבתי · ואזנים לקולם הטתי · הרבה יגעתי · ואם מעט מצאתי · חלקי יהוה אמרתי · שבתי בבית

PRÆFATIO.

EXordium verborum meorum, & meorum sermonum initium, nec non primitiarum mearum principium sunt laudes Dei, & sancta celebrationes nominis ipsius: qui hominem ad suam imaginem formavit, sibique ex eo genere disposuit elegans ædificium, scilicet filium suum primogenitum Israëlem, qui de ipso gloriaretur, quod ipsi esset populus peculiaris præ omnibus populis, & gens sancta præ omnibus gentibus. Sumpsit itaque Deus hominem Israëlem sui proventus primitias, gregemque pascui sui, atque eum in Edenis horto sive in lege collocavit, ut eam coleret & servaret: quò comederet de arbore scientiæ, ut sciret Iehovam esse Deum, fontem aquæ vivæ cujus latices non deficiunt, conferentem simplicibus solertiam, & sapientibus suis sapientiam. Voluit enim Deus sanctificare Israëlitas, ut puri & defæcati essent: idcirco iis legem, præceptum, statuta & jura justa multiplicavit. Iustus est Deus: justitiam amat, adeo ut sui amantibus dicat, Hæc est via qua incedetis: nam doctrinam bonam vobis tradidi: legem meam ne derelinquatis. Lex ac præceptum, quod prophetarum princeps ex ore Dei accepit, & filios Israëlis docuit: lex inquam scripto tradita, explicatio autem ore promulgata, est instar malorum aureorum cælaturis argenteis obtectorum. Ipsis etiam tradidit regulas & indicia, principia & porismata, ad legis judicia ac jura intelligendum, ejusque perspiciendum thesauros. Ipsa sunt 13 loca dialectica, columnæ & paxilli legis regalis. Nec quicquam habet Sanctus laudandus in mundo suo præter quatuor constitutionum cubitos. Atque ex eo tempore quo Iudæi sibi suoque semini constituerunt & acceperunt legis & scribarum sive Doctorum ἀκριβείας; recordare dierum priscorum, considerate annos seculorum sequentium, Doctores nostros, sapientes Gemaræos: quam intentè inquisiverint, & indagaverint, quam multa nova invenerint, quæ immersa erant fluctibus ingentibus & in profundum demissa; quot acumina perscrutati sint. Ipsi aures legi apposuerunt: & absque iis fuisset, in illa nec manus nec pedes invenissemus.

ATque ego minimus inter millia[n] salvandi populi, filius Doct. Iosephi Levitæ p.m. qui sum Telmesanus, per totam vitam meam inter sapientes educatus sum, (quæ erat firmitas temporis mei & robur omnis salutis) super genua sapientũ editus sum, & inter eorum libros concinnatus ipsorum verbis attendi: aures eorundem voci admovi: multum laboravi, quamvis parum adeptus sim. Iehovam esse portionem

בבית ה׳ כל הימים · ושוקד על דלתות החכמים · שומרי בית גנזי חדרי ושלחן
הגמרא ערוך לפני זה השלחן אשר לפני יי · ויהי בשנת חמשת אלפים ורכ״ז ליצירה
חרה אף ה׳ בעמו וישלח בם משלחת מלאכי רעים זעם ועברה ותלהט אותם אש
מתלקחת או דבו במדוכה · ויצאתי אני מתוך ההפכה · ועזבתי בית מדרשי ד׳ אמות
של הלכה ובאתי ארץ קאשטילייא להמלט על נפשי כמעט רגע ושעה · כי מלאה הארץ
הזאת רעה · לא נמלט בה הר ובקעה · ויאמר השם די לצרות עמי ישראל כי לקחו
כפלים בשאשאה · ופקד ה׳ את הארץ ונעתר להם ורפאה · ולו אני עבדו יעשה
חסד להניח לי מרגזי ומעצבי ושבתי בשלום אל בית אבי ואל חדר תורתי היכל ה׳ בנוי
לתלפיות כימי עולם וכשנים קדמוניות.

וכאשר התעו אותי אלהים מבית אבי ומארץ מולדתי טלטלני הזמן
עיר טוליטולה והנה שם לעומתי איש חמודות מאנשי המעלה
והמדות בקי במשניות כתיקנתם מבינו ראוי לומר עליו זה סיני הוא הנשיא דון
ויד״אל בן לביא · ויהי מרחוק וכמרס אקרב אליו ותדבק נפשו בנפשי ולבבו עם
לבבי וירץ לקראתי וינהגני בכבוד לביתו ויעש עמי חסד ואמת כן יעשה ה׳ עמו
ותהי שלימה משכורתו ובמצותו חברתי זה הספר · הנותן אמרי שפר · כי הקשה
אלי לשאול לחבר לו מאמר יכלול דרכי הגמרא באופן שיוכל עמוד כי הספרים
שחוברו בזה אינם מספיקי׳ ואפי׳ לראשי פרקים · ואני סרבתי בו על ככה להיותי
בלתי ראוי לזאת המלאכה ומכיר אני בעצמי שאין זה מקומי · כי כתר אנכי ולא
שמשתי את כל צרכי ולא ידעתי דבר ולחבר ספרים ובכל זאת לא הרפני ויפצר בי
ויקח אותי בדברים ולפי שאין מסרבים לגדול יותר מראוי · הוצרכתי להפיק רצונו
ואף על פי שאינו כדאי · גם ראיתי בדבר תועלתי ומלאכת שמים מלאכתי ובניתי
לו אלו החרוזים בתחלת הספר לאות ולסימן :

meam dixi, quod semper in Iehovæ domo considerem, invigilans ad fores sapientum, qui custodiunt gazophylacium penetralium meorum: & mensa Gemaræ coram me disposita erat: hæc est mensa quæ coram Deo consistit. Cæterum evenit anno 5227. à creatione, ut Iehovæ ira in populum suum accenderetur, eique immitteret nuncios malorum, indignationem & excandescentiam: adeo ut Israëlitas inflammaret ignis sese accendens, aut contunderentur veluti tudicula. Itaque è media subversione egressus, scholam meam quatuor constitutionum cubitos reliqui, & in Castiliam veni, ut ad vitam meam servandam eriperer exiguo admodum tempore & ad horam: quia illa regio plena erat calamitatis, in qua nec mons nec vallis evasit. Tandem Iehova dicat, miseriæ populi mei Israelis sufficiunt, etenim acceperunt duplam mensuram, visitavitque Iehova terram, illisque exoratus hanc sanavit: & mihi servo suo benignitatem exhibeat; ut me quietum reddat à commotione & dolore meo, utque in pace domum paternam redeam ad conclave legis meæ, ædem Iehovæ in armamentaria extructam, uti diebus antiquis annisque priscis.

PORrò quum me aberrare vellet Deus à paterna domo & natali solo, tempus me in civitatem Toletum devolvit: ubi ecce mihi obviam fit vir desiderabilis ex iis qui gradu & virtutibus eminent, Misnarum peritus prout è monte Sinai traditæ sunt: adeo ut de eo dicere liceret, hic est ipse Sinai. Is est Princeps Dominus Vidal filius Leonis. Quum procul abesset & antequam ipsum accederem, ipsius anima animæ meæ adhæsit, ejusque cor cordi meo; quumque mihi obviam occurrisset, me honorificè domum suam deduxit, & mecum benignitatem & fidelitatem exercuit: ita Iehova cum ipso agat, sitque perfecta ejus merces. Itaque ejus mandato hunc librum composui, qui dicta elegantia exhibet: nam mihi vim fecit, postulans ut sibi codicem componerem, qui eo modo Gemaræ phrases & stylum complecteretur, ut consistere posset. Libri enim qui hac in parte compositi fuere non sufficiunt, ne quidem ad summa capita percipienda. Sed ego ita facere renuebam, quod isti operi impar essem, & per me ipsum agnoscerem non esse hunc locum meum: utpote qui puer essem, nec sapientiæ studiosis ministrassem pro indigentia mea; neq; proloqui & libros componere scirem. Sed utut hæc ita essent, me non dimisit; sed institit apud me, meque verbis cepit: & quandoquidem viro magno magis resistere non licet quam par est, coactus fui implere ejus desiderium, quamvis idoneus non essem: eò accedebat quod in ipsa re utilitatem meam viderem, opus cæleste fore opus meum. Itaque ipsi hæc carmina composui libri initio, quæ pro elencho atque indice essent.

שיר של יתד ושתי תנועות · ויתד ושתי תנועות · ויתד והתנועה אחת · על משקל שיר קערת כסף ·

צבי עופר קחה היום תשורה · לך ספר בדרכי הגמרא ·
אשר חבר לך חבר כגבר · לך אור חלציו כגבורה ·
אני היום ילדתיו גם עשיתיו · והדרכתיו עלי דרך ישרה ·
וממעין ישועה הוא מקורו · ועץ חיים מקורו הוא הפרה ·
מקור רוחי וראש אוני וכחי · ומבטחי ביוצר כל לצורה ·
להורות בו מבוא תלמוד ודרכו · במשאו ומתנו ביושרה ·
בקושיותיו ופירוקיו ותקיו · תני הכי וחסורי מחסרא ·
ומהלכים דרכים בו ערוכים · בדת משנה ובריתא וספרא ·
וחק מדות מקובלות מסיני · בבנין אב וגם קולא וחומרא ·
ובכל מדה ערוכה בו במדה · ובמשקל ושליש עם משורה ·
והוא יתד והוא עמוד לגמרא · והוא פנה למשנה הסדורה ·
לתועלתי הכינותיו אבל לא · יהא עליו שמי נזכר ונקרא ·
למען כי יהא שגור עלי פי · ובלבבי שמירה עם זכירה ·
וזה כספי וזה תורי וזהבי · וזה סחרי ומה לי עוד סחורה ·
וזה לחמי בעת ארעב ומימי · בעת אצמא וגם לכבות בקרה ·
ואם אוכה ויועיל לאחרים · זכותי רב ומה נאוה עטרה ·
והנה הוא למנה לחברים · ואת ראשם ולו משפט בכורה ·
לחום לחמו ומטעמו וטעמו · ושומו על לבבך בשמירה ·
ואז תשכיל ובמשפט תכלכל · נתיבותיו ותופע לך נהרה ·
גאולתי גאל וקחה הליכות · לעולם לך בדרכי הגמרא ·

סליק ·

Canticum ex tribus Jathed, quorum singulis prioribus duæ vocales, postremo una subjungitur:ad metrum cantici, Scutella argentea.

Hinnule caprine, cape hodie munus tibi, librum de phrasibus Gemaræ,
Quem composuit tibi socius,tanquam vir pro te cingens lumbos suos fortitudine.
Ego hodie genui eum, etiam perfeci eum, atque eum direxi per viam rectam:
Et è fonte [n] *salutis est scaturigo ejus, & arbor vitæ est scaturigo ejus: ipsa excitavit Scaturiginem spiritus mei principiumque roboris mei & potentiæ meæ. nam fiducia mea sita erat in conditore omnium, ut auxilium assequerer:*
Quò docerem in illo introductionem Gemaræ, ejusque modum in mutua collatione justa,
Unà cum suis objectionibus & solutionibus atque statis formulis, Docet sic, & Deficiendo deficit, *&c.*
Et in ipso dispositi sunt qui deducunt per vias, per legalem viam constitutionis antiquæ, exoticæ, & antiqui in Leviticum commentarii;
Cum statuto locorum dialecticorum acceptorum è Sinai,qui consistunt in Principii constitutione atque etiam argumento ab impari,
Adeoque quovis argumento: quod in illo disponitur secundum debitum,& pondus, atque triental cum mensura.
Et ipse est paxillus & columna Gemaræ, ipse est angulus antiquæ constitutionis aptè dispositus.
In proprium usum concinnavi eum: (sed propter eum nomen meum non memorabitur vel celebrabitur)
Ut esset promptus in ore meo, & in corde meo observatus, ac etiam memoratus.
Atque hoc est argentum meum, hæ murenulæ aureæ meæ, hæc negotiatio mea: & quæ mihi præterea negotiatio esset?
Hic est panis meus, quo tempore esurio, & aqua mea, quo tempore sitio, atque etiam ad tegendum in frigore.
Quod si obtineam ut prosit aliis, meritum meum magnum est: & quam decora erit corona!
Ecce autem liber hic cedit in portionem sociis, & quod eorum primarium attinet, ei quadrat jus primogenituræ.
Ede panem ipsius ejusque saporem etiam degusta, & colloca eum in corde tuo observanter:
Tum intelliges & justè moderaberis semitas ejus, atque affulgebit tibi lumen.
Vindicias meas quibus Talmud asserui redime & cape tibi itinera æterna per vias Gemaræ.

Explicit.

LIBER DICTUS

ITINERA ÆTERNA.

ISta infit author: ecce jam institi pastorum vestigiis ad pascendum in hortis, & decerpendum lilia, fructus pretiosos nardorum atque cyprorum, ex ore scribarum & librorum, ex ore domini mei sapientissimi & perspicacissimi Doctoris Jacobi sacerdotis (quem servet misericors & redimat) Germani. qui me in mundi auram produxit & deduxit me in vitam æternam. Idque secundum librũ Kerithouth, quem composuerat Doctor Samson, aliosque, qui de hac materia syntagma concinnarunt: quorum numerus quidem magnus, sed structura exigua; ut in iis non sit quod sufficiat, vel desiderium impleat. Ipsi l. m. sibi ipsis composuerunt pro mentis suæ amplitudine, & cognitionis suæ magnitudine, suoque per Gemaram discursu, suaq; peritia. Et quamvis Talmud esset regione spaciosa longius, corã ipsis erat instar instructæ mensæ. Sed hoc nostro tempore inopi & macilento, consuetudo decrevit & periit peritia. quicunque verò regulam è Gemara novit, is huic tempori prodigio & portento est: adeo contemplatio & vigilantia remittitur. Nihil est præter præceptum ab hominibus doctũ. Idcirco ego minimus gremium meum excussi authoritate eximii Jacobi Germani, & libros expendi, inq; constitutionibus ἀκριβείαν adhibui secundum Additamentorum normam. Dicta Jehovæ sunt dicta probata. Eorum aquas ego bibo è fonte Potentissimi, & secundum eorum normam ego loquor, ad docendum vias Gemaræ ejus-

ספר

הליכות עולם

אמר המחבר הנה נא יצאתי בעקבי הרועים׃ לרעות בגנים׃ וללקוט שושנים פרי מגדים׃ נרדים עם כפרים׃ מפי סופרים ומפי ספרים׃ מפי מורי החכם המובהק רבי יעקב הכהן נר״ו אשכנזי אשר הוציאני לאויר העולם והביאני לחיי עולם ועל פי ספר כריתות שחבר רבי שמשון וזולתו מהמחברי׳ בזה הענין׃ רבי המנין׃ ומעוטי הבנין׃ לא יש בהם דבר מספיק׃ ולא רצון מפיק׃ והם ז״ל חברו לנפשותם כפי רוחב שכלם וגודל דעתם והקפתם בגמרא ובקיאותם ועם היותו מארץ מדה ארוך היה לפניהם כשלחן ערוך ובזמנינו זה הדל והרזה נתמעט התרגל ואבד הבקיאות וכל היודע כלל מהגמרא הוא אצלו למופת ולאות ורפה העיון והשקידה׃ אין כל בלתי מצות אנשים מלומדה׃ ולכן נערתי אני הצעיר חצני במצות הנעלה יא״ו ובינותי בספרים ודקדקתי בהלכות על פי התוספות׃ אמרות ה׳ אמרות צרופות׃ ממימיהם אני שותה מעין המתגבר ועל פיהם אני מדבר להורו׳ דרכי הגמרא

והנהגותיו ולנהגו על פי מדותיו · והנני כתלמיד המעתיק מה ששומע מרבו · ולא עשיתי דבר להתגדר בו· ואני כורע ומשתחוה עד שיתפקקו כל החוליות לפני כל מי שימצא בחבורי זה הקטן שגגות או טעיות שידינני לכף זכות ויתקן הטעות ויתארהו במחוגה כי המהירות מביא לידי טעות ושגגה כי חברתיו ואני נער גולה ונודד ממקומי ואיך יעמוד בי טעמי · מצורף חסרוני בכאן מהפירושים והגמרות ובלתי ספרים הידים אסורות והלבבות בלתי מיושבות והמחשבות מעורבבות · ואף גם זאת עשיתי כל אשר השגה ידי והאלהים עמדי יורני מתורתו נפלאות ויצילני משגיאות· וקראתי שם הספר הזה הליכות עולם לו · להיות מורה דרכי ההלכות והליכותיהן בכל חוקותיו ומשפטיהן · ואמרו ז"ל אל תקרי הליכות אלא הלכות · כל השונה בהן מובטח לו שהוא בן העולם הבא עולם שכלו ארוך תכלית האריכות· מצורף כי עשיתיו ואני הולך ונודד בעולם מחדר לחדר ומאולם לאולם · אולי השם יראה בגלותי והיה לי הליכות עולם מקום קרבני ומנחתי לסלחן אשמי וכפרת חטאתי אמן ·

ejusque consuetudines, in eaq; versandum secundum locos suos dialecticos. Ecce autem ego sum instar discipuli qui transfert quod à præceptore suo audivit: nec quicquam feci quo me concluderem. Cæterum supplico & demitto me, adeò ut omnes vertebræ disiunganrur, coram unoquoque qui in hoc meo parvo syntagmate inventurus est errores aut sphalmata, ut in dijudicando me ad mitiorem partem vergat, & erratum corrigat, circinoq; delineet: nam festinatio in errorem & sphalma inducit. Etenim istud composui puer, exul, divagansque à loco meo: quî ergo in me mea ratio perstitisset? Eò accedit quod hîc destituar explicationibus & Gemaris: sed absque libris manus ligatæ sunt, & corda non disponuntur, cogitationesque turbantur. Et nihilominus id etiam præstiti quodcunque assequuta fuit manus mea: & Deus mihi assistens me è lege sua docebit mirabilia, meque ab erroribus liberabit. Porrò nomen huic libro imposui Itinera æterna: quod doceat vias constitutionum, earumque itinera cum omnibus suis statis formulis atque modis. Ideo dixerunt S.l.m. ne legas Ha. 3. itinera, sed constitutiones. Quicunq; in iis discendis occupatur, ei promittitur filium fore mundi futuri, mundi inquam cujus omnia sunt diuturna duratione perfecta. Accedit denique quod syntagma composuerim quum ambularem ac in mundo vagarer de conclavi in conclave, de portico in porticū. Fortassis Jehova intuebitur exilium meum, mihique *Itinera æterna* erunt loco oblationis & muneris mei ad expiandum reatum meum, & pro piaculo peccati mei. Amen.

וחלקתי הספר לחמשה שערים ·
מפנינים יקרים

השער הראשון יודיע סדור המשנה והגמר׳ על תיקונם ותוכן חבורם ומכוונם·

השער השני יבאר דרכי הגמרא והנהגותיו בשטותיו וסוגיותיו ·

השער השלישי ידריך המשנה על נתיבותיה ואורחות עקבותיה ·

השער הרביעי הוא ההולך קדמת המדות פרשי התורה והיסודות ·

השער החמישי יורה דרכי פסקי הלכות שמורות בכל וערוכות ·

השער הראשון חלקתיו לשלשה פרקים ·
הזהב מעליהם מרוקים ··

הפרק הראשון כיצד סדר משנה בראשונה׳ ואיך ניתנה ליכתב באחרונה · וסדר חבורה ומה כיון בו רבי ברוחו הנכונה ׳ וכן חבור הגמרא וסדורו לרב אשי ורבינא ·

הפרק השני בזכרון שמות החכמי׳ לדורותם למשפחותם לבית אבותם ומי הוא רב ומי הוא תלמיד על פי מעלתם וסדר קבלתם איש מפי איש בדרך קצור כי בענין הפשוט דבר שפתים אך למחסור ·

הפרק השלישי בכנויי החכמים שלא נקבו בשמות כדי שנהיה בקיאין בהם ובשמותיהם לידע מי הם כדי להקשות מדבריהם לדבריהם או לפסוק הלכה כמותם נגד החולקים עליהם·

Cæte-

Cæterùm librum diſtribui in quinque tractatus veluti è margaritis pretioſis confectos.

Tractatus primus oſtendit ordinem Miſnæ & Gemaræ ſecundum earum conſtitutionem, item earum ſyntagmatis diſpoſitionem atque intentionem.

Tractatus ſecundus explicat Gemaræ modos & conſuetudines in formulis ac textibus ipſius.

Tractatus tertius dirigit Miſnam per ſemitas ſuas, viaſque veſtigiorum ſuorum.

Tractatus quartus præit argumentorum modis, principiis legis atque fundamentis.

Tractatus quintus docet modos decidendi conſtitutiones, quæ obſervantur in omnibus & ordinatæ ſunt.

Tractatum primum in tria diſpeſcui capita ex ſe aurum effundentia.

Caput primum de eo agit, quæ primò fuerit Miſnæ conditio, & quî tandem ſcripto tradita ſit, quis ſyntagmatis ordo, quidque eo Ribbi compoſito animo ſuo intenderit. Similiter de ſyntagmate Gemaræ ejuſque diſpoſitione per magiſtrum Aſen & Rab Inam.

Caput ſecundum verſatur in recenſendis nominibus ſapientum per ſecula ſua, & familias domoſque paternas, & quis Præceptor, quis diſcipulus fuerit: pro graduum diverſitate & ordine, quo alter ex alterius ore doctrinam accepit: idque brevibus, quia in re plana verbum labiorum tantum ad defectum tendit.

Caput tertium eſt de ſapientum epithetis, quì nominibus non vocantur: quò ſimus eorum & nominum ipſorum gnari, ut cognoſcamus quinam ſint, ad objiciendum ex ipſorum verbis contra verba eorundem; aut decidendum conſtitutionem ſecundum eos adverſus illos quibus cum iis non convenit.

Caput I.

Dixit R. Johannes, Deus ſanctus laudandus cum Iſraële nonniſi traditionũ non ſcriptarum nomine fedus pepigit: quandoquidem Exod. 34. 27. dicitur, *Quia ex præſtituto* (Heb. *ſecundum os*) *horum verborum pango tecum fedus & cum Iſraele*. Hic argutè diſcurrit R. Judas filius Nahmanis interpres Reſch Lakiſchi. Scriptũ eſt, *Scribe tibi verba hæc:* etiam ſcriptum extat, *Quia ſecundum os horum verborum*. En quomodo? verba quæ ſcripto tradenda, non licet tibi voce eadem tradere; ut verba quæ voce tradenda ſunt, ſcripto tradere non licet. Ratio eſt: quia in verbis ſcriptis plurima ſunt, quæ ex ipſa ſcriptura argutè deducuntur, veluti è deficientibus & abundantibus literis, lectis nec ſcriptis in contextu, aliiſque ſimilibus: iſta autem ſi tantum voce traderentur, perirent. Quæ autem viva voce tradita ſunt, ea explicant quæ ſcriptis conſignata ſunt: & quum non niſi viva voce tradantur, iis inniti aliter non poſſumus, quam ex ore docentis, qui diſcenti explicationem enarret. quod ſi ergo atramento in libro exarata eſſent, dubitari poſſet, an illi oratio clarè perſpecta ſit. Cæterùm à diebus Moſis qui in pace quieſcit, quique legem in monte Sinai coram ab ipſo Deo accepit, uſque ad Doctorem noſtrum Sanctum (ſc. Judam) nullus liber de lege viva voce tradita conſcriptus fuit. Hæc autem erat olim in Iſraële conſuetudo & lex. Sapientes alii ab aliis accipiebant, & viva voce diſcebant ſtatuta, quemadmodum tradita

הפרק הראשון

אמר רבי יוחנן לא כרת הקב״ה
ברית עם ישראל אלא
בשביל דברים שבעל פה שנאמר
כי על פי הדברים האלה כרתי
אתך ברית ואת ישראל · דרש
ר׳ יהודה בר נחמני מתורגמניה
דריש לקיש כתיב כתוב לך את
הדברים ׃ וכתיב כי על פי הדברים
האלה הא כיצד דברים שבכתב
אי אתה רשאי לאומרן על פה
דברים שבעל פה אי אתה
רשאי לכותבן בכתב · והטעם
משום דדברים שבכתב איכא
מילי טובא דמדרשי מתוך הכתב
כגון חסרות ויתרות וקרי ולא
כתיב וכוותייהו ואי אמרת להו
על פה בצרי להו ׃ ודברים
שבע״פ פירוש למה שבכתב הן
וכשאין נאמרין אלא בעל פה אי
אפשר לעמוד עליהן אלא מפי מלמד
שיבאר לו הפירוש · ואלו היה
נכתב בספר בדיו אפשר לספק
בו שלא יבין הלשון על בוריו ׃
ומימות משה רבינו ע״ה אשר קבל
תורה מסיני פה אל פה ועד רבינו
הקדוש לא נכתב ספר בתורה
שבעל פה ׃ וזאת לפנים בישראל
התעודה והתורה היו החכמים
מקבלים איש מפי איש ולומדים
המשנה ע״ף כאשר נמסרה אלא

fuerant:

שהיו התלמידים עושין סמנין למשנתן וכותבין אותם מפני השכחה המצויה בדברים והיו מסתירין אותם וקורין להם מגלת סתרים · והיה הדבר נוהג כן עד עמוד כהן לאורים ותומים משרת לאלהיו בחכמה וביראת חטא הוא רבי' הקדוש ארון השלמים · וראה כי אזלת יד החכמה ׃ והצרות תכופות ודהפות החכמי' לקצוי האדמה וגזרות מתחדשות בכל שנה ושנה ותידל עד מאד תורה שבע"פ אין פוצה פה מתוך שעבוד יונים ואחרים שהיו גוזרים לבטלם מדברי אלהים חיים עד זמן ר' שנתן לו המקום חן בעיני אנטונינוס ונתן מטרה וימצא חן וחסד וכבוד בעיניו והרבין ברכים לתורה ועמד הוא ובית דינו בהסכמת החכמים שהיו בזמנו לחבר ספר בקבלה הנתונה בסיני וסמכו על מקרא שכתוב עת לעשות ליי' · וקרא וקבץ בעלי השמועה והקבלה שהיו אז בדורו ונאספו שמה כל החכמי' משפטי אל יורו· והיה כל אחד אומר שמועתו כפי הקבלה איש מפי איש עד משה רבינו עליו השלום הוא הנעלה · וכתב רבי' הקדוש כל הדברים המקובלים והמוסכמים ואשר נפלה בהם מחלוקת בין

fuerant: nisi quod discipuli statutis istis signa quædam apponerent, eaque, ne oblivio in multis obrepens invalesceret, conscriberent: quæ tamen occultabant, & librum occultorum vocabant. Hic mos obtinuit, donec sacerdos cum Vrim & Tummim adesset, Deo suo ministrans, cum sapientia & metu peccati: is est Doctor noster sanctus omnium integerrimus. Qui sapientiæ vim perire animadvertit, afflictionesque graves abigere sapientes in ultimas terras, & quotannis innovari decreta, legemque ore traditam admodum deprimi, neminem vel hiscere audere propter tyrannidem Græcorum aliorumque: qui ut illos ab eloquiis Dei vivi avocarent, decreta concipiebant ad tempora usque Ribbi. Cui Deus Antonini gratiam ac favorem conciliavit: nam ab angustia respirarunt; ipse verò coram illo misericordiam, gratiam & gloriam nactus fuit, & quietem legi conciliavit. Is cum senatu suo, consensu sapientum qui ejus tempore vivebant, librum traditionum in Sinai acceptarum componere aggressus fuit: idque ex illo S. L. mandato Psalm. 119. v. 126. *Iehova agendi tempus est.* Itaque eos convocavit ac congregavit, qui isto seculo ἀκροαμάτων & traditionum erant peritissimi: adeo ut eò sapientes omnes convenirent, ut Dei judicia edocerent. Quisque ergo in medium proferebat, quæ auditu acceperat, longâ nempe serie πατροπαραδότως inde à D. nostro, beato Mose, eximio illo accepta. Quocirca D. noster sanctus traditiones ἀναμφισβητήτως conscripsit, & eas in quibus sapientes dissentirent

ad suos quasque autores suis locis nominatim retulit. Ita ex his omnibus δευτερῶσις conscripsit sermone conciso puroque idiomate: atque hic liber legis secundarius quinque iisque firmis nititur columnis, quinq; constans generibus: quemadmodum scripsit magnum illud lumen, perfectè sapiens, Doctor noster Moses filius Rabbi Maimonis, in præfatione זרעים suorum in Misnaioth sive δευτερώσις commentariorum.

Primo genere proponuntur explicationes ab ipso omnipotente interventu Mosis acceptæ: quæ occultas habent in Scriptura rationes, unde per conjecturam deduci queunt. Hic nulla est dissensio: sed quum aliquis se hanc vel illam à majoribus accepisse affirmat, illi adversari ut mendacii arguatur non licet.

Secundo genere continentur statuta, de quibus dici solet: *ritus Mosis è monte Sinai*. Ista nec conjectura nec locis dialecticis addiscuntur: sicuti lora nigra, & undecim dies inter duas menstruatæ conditiones, aliaque multa his similia. Etiam in his non dissentiunt.

Tertio genere constitutiones exhibentur, quæ per conjecturam, argumentum à pari, aliaq; documenta eliciuntur: ideoq; in iis sapientes dissentiunt, vel duo vel plures. Sicuti in universa Gemara invenies ipsos in discursus rationem inquirere, quæ dissidentes in partes trahat, similiter in ipsas ratiocinationes, quas tueri laborant. ut quum passim dicunt, *Cujus causa dissentiunt?* hic Doctor hac ratione secum rem reputat; alter alia. Lumen magnum hac

החכמים איש איש על מקומו לכולם יקרא בשמו ׃ וחבר מהכל ספר משנה התורה בלשון קצרה ושפה ברורה והיה ספר משנה התורה הזה מיוסד על חמשה עמודים חזקים ומקובץ מה' חלקי' כאשר כתב המאור הגדול החכם השלם רבינו משה בר' מימון בהקדמת זרעים לפירוש המשנה שלו ·

החלק הראשון פירושים מ מקובלים מפי משה מפי הגבורה ויש להם רמז בכתב ואיפשר להוציאם בדרך סברא · ואין מחלוקת בו אבל כשיאמ' הא' כך קבלתי אין להשיב עליו להכזיבו ·

החלק השני דינים שנאמר בהם הלכה למשה מסיני ולא נלמדו לא מסברא ולא ממדה כגון רצועות שחורות ואחד עשר יום שבין נדה לנדה והרבה כיוצא בהן · תם באלו אין חולק עליהם ·

החלק השלישי דינים שהוציאום על דרך סברא והקש ושאר למודים ונפלה בם מחלוקת בין חכמים רבים ויחידים · כאשר תמצא בכל הגמרא שהם חוקרים על טעם הסברא שהוא גורם מחלוקת בין החולקים והטענות אשר הם מחזיקים באומרם בכל דברו במאי קא מפלגי מר סבר ומר סבר · והמאור הגדול

de re

האריך בזה בהקדמת זרעים הנזכרת ויעויין שם ·

החלק הרביעי הם הגזרות שתיקנו החכמים בכל דור ודור כדי לעשות סייג לתורה ולגדור והוא צוי השי׳ ושמרתם את משמרתי עשו משמרת למשמרתי ולפעמים תפול בהם המחלוקת בין החכמים שזה גוזר כך מפני כך וזה· לא יסכים עמו על כך·

החלק החמישי הם ההנהגות והתקנות שהנהיגו הנביאים ׀ והחכמים אם באיסור והתר אם בדיני ממונות · כאמרם משה תקן להם לישראל · וכן יהושע ועזרא וזולתן הלא הם על ספר המשנה הם כתובות · וכן תקן הלל וכן תקן רבן יוחנן בן זכאי וכאלה רבות יש ׀ אלו הן חלקי הדינים שכלל רבינו הקדוש בחבורו ועשה מהכל ששה סדרים זכר לדבר והיה אמונת · עתיך · חוסן · ישועות · חכמת · ודעת · יראת ה' היא אוצרו · ואלו הן · זרעים · מועד · נשים · נזיקין · טהרות · קדשים · והסימן זמ״ן נקט״ · וכל סדר חלק למסכתות ׀ וחלקים · וכל מסכתא לפרקים ·

הסדר הראשון · במצות ה המתחייבות בזרעים ומסכיותיו י״א ׀

de re prolixè agit commemorata præfatione זרעים: consulatur locus.

Quarto genere decreta proponuntur, quæ singulorum seculorum sapientes statuere, quò sepem legi circumdarent, eamque maceria veluti cingerent. Hoc est Dei L. mandat. Lev. 18.30. *& observabitis observationem meam:* addite observationem observationi meæ. Atque in his contingit, ut sapientes inter se dissentiant: quum hic hoc modo, hac de causa decernit: alter verò alia de causa cum ipso non facit.

Quinto genere continentur consuetudines & constitutiones, quarum observationem introduxere Prophetæ & Sapientes, cum in interdictis & permissionibus; tum in judiciis pecuniariis. Vt quum dicunt, Moses Israëli ordinavit: similiter Josua & Ezra, cæterique. Nonne hæc in libro Misnajoth sive veterum constitutionum scripta leguntur? Eodem modo dicunt: sic ordinavit Hillel; sic ordinavit Dominus Johannes filius Zachæi: atque hujusmodi sunt plurima. Hæc sunt constitutionum genera, quæ D. noster Sanctus syntagmate suo complexus est: atque ex omnibus sex confecit classes, quarum μνημόσυνον est Esai. 33.6. *Est itaque [1] firmitas [2] temporis tui, [3] robur [4] omnis salutis, [5] sapere te & [6] nosse: reverentia Dei est thesaurus ejus.* Classes hæ sunt: Semina; Festa; Mulieres; Damna; Purificationes; Sanctitates. quarum signum est Judæis זמן נקט. Et author classes singulas in codices & partes: & codices in capita dispescuit.

Prima classis de præceptis agit, quæ in seminibus observari debent. cujus codices

ſunt undecim: Preces; Angulus; Res dubia; Exceptitium; Septimus annus; Heterogenea; Decimæ primæ; Decimæ ſecundæ; Præputium; Placenta; Primitiæ.

Claſſis ſecunda, de anni temporibus & feſtis, duodecim cõſtat codicibus. hi ſunt: Sabbathum; Miſcellanea; Paſcha; Sicli; Dies expiationum; Tabernaculum; Ovum; Anni initium; Jejunia; Liber Eſter; Feſtum parvum; Feſtivitas.

Claſſis tertia, jura mulieris continet, diviſa in ſeptem codices. hi ſunt: Fratriæ; Sponſalia, Pacta dotalia; Divortia; Vota; Naziræus; Vxor declinans.

Claſſis quarta, de juribus pecuniariis aliiſque juribus humanæ ſocietatis, codices octo complectitur: quorum primus in tres (qui dicuntur portæ) ſubdividitur. ſingulorum nomina hæc ſunt: Porta prima; Porta media; Porta poſtrema; Synedrium; Plagæ; Juramenta; Teſtimonia antiquorũ; Documenta; Idololatria; Patres,

Claſſis quinta, de oblationum juribus, in codices undecim dividitur. qui nominibus hiſce indigitantur: Sacrificia; Prophana; Ferta; Primogenita; Æſtimationes; Permutatio; Tranſgreſſio; Exciſio animæ; Juge ſacrificium; Menſuræ templi; Nidi.

Claſſis ſexta, de legibus immunditiei & purificationis, duodecim habet codices. quorum hæc ſunt nomina: Vaſa; Tabernacula; Plaga lepræ; Juvenca; Purificationes; Aquarum receptacula; Separatio propter menſtrua; Diſponentia ad pollutionem; Gonorrhæa laborantes; Tinctus eodem die; Manuum lotio; Petiolus.

Hæ ſunt ſex iſtæ claſſes, quas Doctor noſter

יא ׃ ברכות · פאה · דמאי · תרומה · שביעית · כלאים · מעשר ראשון · מעשר שני · ערלה · חלה · בכורים ·

הסדר השני בזמני השנה ו ובמועדים ומסכיותיו יב ׃ שבת · עירובין · פסחים · שקלים · יומא · סוכה · ביצה · ר״ה · תעניות · מגלה · מועד קטן · חגיגה ·

הסדר השלישי · בדיני הנשים ומסכיותיו שבעה · יבמות · קדושין · כתובות · גיטין · נדרים · נזיר · סוטה ·

הסדר הרביעי בדיני ממונות ובמשפטי׳ שבין · אדם לחבירו ומסכיותיו שמנה · המסכתא הראשונה נחלקת לשלשה ו נקראות בבות · קמא · מציעא · בתרא · סנהדרין · מכות · ש שבועות · עדיות · הוריות · ע״א · אבות ·

הסדר החמישי · בדיני הקרבנות ומסכיותיו יא · זבחים · חולין · מנחות · בכורות · ערכין · תמורה · מעילה · כריתות · תמיד · מדות · קנים ·

הסדר הששי · בדיני טומאה וטהרה ומסכיותיו יב · כלים · אהלות · נגעים · פרה · טהרות · מקואות · נדה · מכשירין · זבין · טבול יום · ידים · עוקצים ·

אלו הן שש כה״י משנה שחבר

רבינו הקדוש על נכונה · ויש טעם על כל מסכתא ומסכתא למה נשנית לאחר שלפניה כמו שמפרש הגמר' בהרבה מקומות וכמו שכתב המאור הגדול בפתיחת זרעים הנזכר · והיו דברי רבי במשנה מעטי הכמות ורבי האיכות וקצר מלין מבלי אריכות אין בו מלה לבטלה · ולא ענין. ללא ענין · ולא דבר ללא דבר · והיה הכל מבואר לו לרוחב שכלו אך לבאים אחריו עמקו דבריו מי ירד לסוף דעתו ומי יבא עד תכונתו · לפיכך ראה אחד מ מתלמידיו לחבר ספר לגלות ולמלאות דברי רבו ולבאר א אותיותיו אלה בקרבו · והיא התוספתא וענינה תוספת על המשנה וגלוי טעמה · וכן חברו רבי חייא ורבי אושעיא ברייתות אשר מדברי רבם נשמטות ׀ והוא שמם ברייתה חוץ ממדרשו' של רבינו הקדוש וכל הבא אחרי החבורה הנכברת ההיא לא שם לבו ומאודו אלא להתבונן בדברי המשנה כל איש ואיש כפי חכמתו והשגתו יחד עד שהגיע הזמן לרבינא ורב אשי סוף האמוראים האחרונים והתבודד רב אשי וראה בעצתו הנכונה לעשות ככל אשר עשו הראשונים · ואסף לכל הסברות והדקדוקים ודלה מים

noſter ſanctus ordinatè compoſuit: certáque eſt ratio in ſingulis codicibus, quare præcedentibus poſtponantur: quemadmodum Gemara multis locis exponit, ut etiam magnum illud lumen in commemorata præfatione 'זרעי. Verba autem hujus Ribbi in dictis Miſnajoth quantitate quidem pauca ſunt, ſed qualitate multa: & in ſermonis brevitate abſque prolixitate ulla, nulla dictio eſt ſuperflua: nec tractatus de re nihili, nec ſermo de rebus quæ non ſunt inſtituitur. Omnia ipſi ob ingenii acumen perſpecta erant: at poſterioribus illius verba fuere difficilia. Quis ad cognitionis ipſius faſtigium pertigit? quis aptam ejus diſpoſitionem aſſequutus? Idcirco diſcipulorum cuidam librum componere viſum fuit, quo præceptoris verba declararet, & suppleret, & has ejus literas in ipſo explicaret. Hoc eſt additamentum: q. d. additio ad Miſnam, & manifeſtatio ſenſus ipſius. Ita R. Chija, & R. Oſchaja, Baraitoth *Exotica* cõgeſſere, quæ in præceptoris verbis prætermiſſa erant. Hoc autem nomen *Exotica*, q.d. extra Doctoris noſtri ſancti explicationem. Et quicunque poſt illuſtre illud ſyntagma exorti fuerunt, non aliò applicarunt animum vireſque ſuas, quam ut verba Miſnæ intelligerent, quiſque quatenus ſcientia vireſque pertingerent. Ad tempora uſquo Rab Inæ & Aſes, qui Gemaricorum magiſtrorum poſtremi fuere. Itaque M. Aſe ſolicitè rem expendit, æquumque cenſuit, ut per omnia veterum veſtigia ſequeretur. Quocirca omnes opiniones, & animadverſiones collegit, è profundis puteis

aquam hauriens:& ſapientia ſua,variaque cognitione, quibus præditus erat, omnia complexus eſt : adeo ut ſtatutorum deciſionem, liberas enarrationes legalium conſtitutionum, & conjecturas conjunxerit.Quatuor autem inſignia ſibi propoſita habuit: primò ut omnes Miſnæ rationes, pronuntiata cum generalia tum ſpecialia,omnemque collationem quæ in ipſa datur exponeret: nec non impugnationes mutuas J. cum antiquiorum, tum eorum qui ipſius ſeculo vivebant. Secundò,ut jus definiret ſecundum aliquam diſſidentium & conferentium ſententiam, cum Miſnicorum tum Gemaricorum. Tertiò,ut ea proponeret decreta, & conſtitutiones, quæ poſt Doctorem noſtrum ſanctum ad hunc authorem uſque, fortitudine animi eximium, factæ eſſent. Quartò, ut acutas & allegoricas expoſitiones eorum, qui optimas inſtitutiones & virtutes morales protulerant, adderet. De his exiſtimandum non eſt, exiguam eorum eſſe utilitatem:ſed magni ſunt uſus,myſteriaq; etiam magna à ſummo ad infimum continent. Porrò D. Aſe duo Gemaræ exemplaria compoſuit, *κυκλοπαιδείαν* priorem & poſteriorem : unam prolixam, alteram brevem : ſequutus omnes authores, qui compoſitos à ſe libros recenſere ſolent emendando, addendo vel detrahendo. Atque hoc pacto obſignata fuit Gemara : ut ipſi addere vel detrahere liceret nemini. niſi quod Doctores dicti *Opinatores* ſive *Conjectores*, qui illum ſequuti ſunt, quædam addiderint : quemadmodum à Sublimibus accepimus. Ex. gr. initio 'קידושי, *At objicit*

מגורות עמוקים וכלל הכל בחכמתו ונפש רחבה אשר אתו וחבר הגמרא אגרת ד דשמעתא סברא · וכוון בו ד' דברים יקרים ׃ הראשון לפרש כל טעמי המשנה כללית ו ופרטיה וכל המשא ומתן שנפל עליה · וטענת כל מפרש על חברו מאשר היו לפניו ובדורו ׃ השני פסק דין על דעת אחד מהחולקים הנושאים והנותנים תנאים ואמוראים · השלישי גזרות ותקנות שנעשו מאחרי רבינו הקדוש עד זה המחבר חילים יגבר · הרביעי דרשות ואגדות נושאים מטוב מוסרים ומדות · ואין ראוי לחשוב בהם שתועלתם מעטה ׃ אבל הם רבי התועלות כוללים חידות נפלאות ממעלה למטה ׃ ועשה רב אשי מהגמרא שת' נוסחאות מהדורה קמא ו ומהדורא בתרא · אחת ארוכה ואחת קצרה כדרך כל מחבר שמחבר וחוזר ומתקן חבורו ומאריכו ומקצרו ונחתם ה הגמרא · עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע זולתי רבנן סבוראי שעמדו אחריו ה הוסיפו בו קצת תוספת כ כאשר מקובל מפי הגאונים כגון ברוש קדושין ופריך

D.Achaus:

רב אחאי והיה זה מקבלתם ומסברתם ·

D. Achæus: quod ex illorum traditione & opinione depromptum fuit.

הפרק השני

אלו הן דורות חכמי המשנה ·

הדור הראשון שמעון הצדיק ואנשי דורו ·

הדור השני אנטיגנוס איש סוכו ורבי אלעזר בן הרסום ואנשי דורם ·

הדור השלישי יוסי בן יועזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלם ואנשי דורם ·

הדור הרביעי יוחנן בן מתתיה יהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי ·

הדור החמישי חוני המעגל ויהודה בן טבאי ושמעון בן שטח וזולתם ·

הדור השישי עקביה בן מהללאל ושמעיה ואבטליון ·

הדור השביעי שמאי והלל ורבי יהודה בן בתירא ונחוניא בן הקנה ואנשי דורם ·

הדור השמיני רבן גמליאל הזקן ונחום הלבלר וזולתם ·

הדור התשיעי רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול וזולתם ·

הדור העשירי רבי יוחנן בן זכאי ורבי אליעזר בן יעקב וחכמי דורם ·

הדור האחד עשר אליעזר בן הורקנוס ור' יהושע בן חנניה ור' אלעזר בן ערך ואנשי דורם ·

Caput II.

HÆc ſunt ſecula ſapientum Miſnæ.

Seculo primo vixit Simeon juſtus cum ſeculi ſui hominibus.

Seculo ſecundo, Antigonus Sochæus, & Doctor Eleazar filius Harſumi, cum ſeculi iſtius viris aliis.

Seculo tertio, Joſe filius Joëzeri Tſeradenſis, & Joſe filius Johannis Hieroſolymitæ, cum ſeculi ſui hominibus.

Seculo quarto, Joannes filius Matthæi, Joſua filius Perahjæ, & Nathæus Arbelenſis.

Seculo quinto Honis circularis, Judas filius Tabæi, Simeon filius Setahi, aliique.

Seculo ſexto, Akabias f. Mehaleelis, Schemaja & Abtalion.

Seculo ſeptimo, Sammæus, Hillel, D. Judas f. Bethiræ, & Nehounia filius Hakanæ, cum ſeculi ſui hominibus.

Seculo octavo, Dominus Gamaliel ſenex & Nahum ſcriba, aliique.

Seculo nono, Dominus Simeon filius Gamalielis, & Doctor Iſmaël filius Eliſæi ſacerdotis magni, cum cæteris.

Seculo decimo, Doctor Joannes f. Zachæi, D. Eliezer f. Jacobi, & reliqui iſtius ætatis ſapientes.

Seculo undecimo, Eliezer filius Hyrcani, & Doctor Joſua filius Hananiæ, Doct. Eleazar fil. Arachi, & reliqui iſtius ætatis.

Seculo duodecimo, Doctor Tarphon, D. Akiba, D. Eleazar f. Azariæ, aliique plurimi.

Seculo decimo-tertio, Doct. Meïr, Doctor Judas, Doct. Jose, & Dominus Simeon, cum reliquis istius ætatis sapientibus.

Seculo decimo-quarto, D. Judas princeps (is est Doctor noster sanctus) & D. Ismaël fil. Doct. Joses Galilæi, & alii quam plurimi. Hi ipsi sunt Misnicorum postremi.

Sequentes sunt sapientes Gemaræ secundum ætatum seriem dispositi.

Primo seculo vixerunt, Doct. Hija, D. Oschaja, Levi, & f. Kapparæ, cum aliis multis.

Seculo secundo, D. Johannes, & Resch Lakisch, cum ætatis sui sapientibus.

Seculo tertio M. Houna, M. Judas, M. Nahman, M. Ase & Oula, atque ejus ætatis homines.

Seculo quarto, M. Hasda, & Rabba f. Nahmanis, M. Joseph, & M. Scheschath cum cæteris.

Seculo quinto, Abæus & Raba, aliique plurimi.

Seculo sexto, M. Papa, M. Pepi, M. Houna f. Doctoris Josuæ, M. Jemar, M. Zabid, & cæteri ætatis istius homines.

Seculo septimo, M. Cahna & Rafram f. Papæ, item Amimar & Mar-Zoutra, D. Ase & Rab Ina: qui hunc Gemaricorum ordinem claudunt. Signa istorum habes Psal. 73.17. *Donec ingressus essem in sanctuaria Dei, animadvertissem finem istorum.*

הדור השנים עשר רבי טרפון ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה והרבה זולתם ·

הדור השלשה עשר רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי ורבן שמעון וחכמי דורם ·

הדור הארבעה עשר רבי יהודה הנשיא הוא רבינו הקדוש ורבי ישמעאל בנו של ר' יוסי הגלילי וזולתם הרבה והם הם סוף התנאים ·

ואלו הן חכמי הגמרא לדורותם.

הדור הראשון רבי חייא ורבי אושעיא ולוי ובר קפרא ורבים זולתם ·

הדור השני רבי יוחנן וריש לקיש וחכמי דורם ·

הדור השלישי רב הונא ורב יהודה ורב נחמן ורב אסי ועולא ואנשי דורם ·

הדור הרביעי רב חסדא ורבה בר נחמני ורב יוסף ורב ששת וזולתם ·

הדור החמישי אביי ורבא וזולתם הרבה ·

הדור הששי רב פפא ורב פפי ורב הונא בריה דר' יהושע ורב יימר ורב זביד ואנשי דורם ·

הדור השביעי רב כהנא ורפרם בר פפא ואמימר ומר זוטרא ורב אשי ורבינא והם סוף הוראה · וסימנך עד אבא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם ·

Hic

מקדשי סימן לרב אשי אביתה סימן לרבינא · לאחריתם אחרית הסוראים · ומהם ובהם נסתם ונחתם הגמרא · אחריהם עמדו רבנן סבוראי ואלה שמותם רב אחא ורב גביהה ורב אחדבוי והרבה זולתם · ואחרי רבנן סבוראי עמדו הגאונים גאוני עולם רב יהודה גאון ורבינו נתנאל ורבינו האיי ואחרים הרבה ואחריהם בכל דור ודור חכמי' ונבונים וידועי' ז״ל · ושלשלת הקבלה מהתנאים והאמוראים איש מפי איש הלא היא כתובה על ספר הישר להרמב״ם בפתיחת חבורו הגדול ·

Hic *Sanctuaria* M. Asen designat: vox Hebræa *Animadvertissem* signum continet Rabinæ: verba *Finem istorum* designant finem authorum Gemaræ. Ab istis & in istis absoluta ac obsignata fuit Gemara. Postea sequuti sunt Domini Seboræi: qui alias conjecturas proposuerunt, quorumq; hæc sunt nomina: M. Aha, M. Gebiha, & M. Ahadboui, aliique plurimi. Deinde subsequuti fuere Sublimes (q. dicas Altissimos totius mundi) M. Judas Sublimis, D. noster Nathanaël, & D. noster Haï, cum aliis multis. Deniq; singulis seculis subsequuti sunt sapientes, intelligentes, rerumque periti, quorum celebretur memoria. Sed successionis series, qua cum Misnici, tum Gemarici alii ab aliis sua excepere, annon consignata est *libro recti* D. M. F. Maimonis in præfatione syntagmatis sui magni.

הפרק השלישי

בכינויו החכמים אשר לא נקבו בשמות אחרי' אומרים רבי מאיר ׃ וי״א רבי נתן · והעלו להם אלו השמות משום מעשה שהיה בסוף הוריות שבקשו לזלזל ולעקור כבודו של רשב״ג נשיא ישראל וקנסינהו דלא לימרו שמעתתא משמיהו · ואסיקו לרבי מאיר אחרים · ולרבי נתן י״א ׃ והיה קשה למורי החכם נר״ו על זה הכלל קושיא נצחת שהרי נמצא בהרבה

Caput III.

De sapientum epithetis, quorum nomina non exprimuntur. Quum occurrit, *Alii dicunt*, designatur D. Meïr: quum verò invenitur, *Sunt qui dicant*, denotatur D. Nathan. Et hæc ipsis epitheta imposuere propter factum illud, quod sub finem הוריות legitur: scilicet quia D. Simeonis f. Gamalielis, qui princeps erat Israëlis, famam lædere & laudes eripere conati sunt. Idcirco hac eos pœna mulctarunt, ne ulla doctrina ex ipsis nomen haberet: quapropter decreverunt, ut pro D. Meïr diceretur, *Alii:* & pro D. Nathan, *Sunt qui affirment*. Magistro autem meo sapienti illi (quem custodiat Deus misericors & liberet) hoc generale pronuntiatum difficultatem movebat insolubilem. Siquidem mul-

tis locis invenitur, ut quum legitur *Alii*, D. Meïr unà simul in eadem Baraita nominetur. ficut C. ברכות cap. *Tres qui edunt*, apud verba, *Quinam funt idiotæ?* ubi legimus *Diffentiunt alii & D. Meïr*: & fimiliter locis aliis. Deinde in exoticis five Baraitoth reperi quod dicatur, quandocunque D. Meïr fua verba profert nomine Elifæi f. Aboujæ, qui cognominatur *Alius*; tum hæc de eo repetiri, *Alii dicunt*: fed additamenta dicunt, hic *Alii* non eft D. Meïr. Ita fimiliter fæpius occurrit, *Sunt qui dicant*: cum tamen D. Nathan non defignetur. Vbicunque reperis, *Nomine D. Ifmaëlis difcipulus aliquis dixit coram D. Akiba*; confirmatur cap.1. Cod. ערובי' eum effe D. Meïrum, qui utrique in fchola miniftravit. Cap.1. Cod. סנהדרין dicitur, ubicunque reperitur, *Qui judicant coram fapientibus*, hos effe Simeonem f. Azæi, Simeonem f. Zomæ, Annam Ægyptium, & Ananiam. *Doctores noftri qui funt in terra Ifraëlis*, defignant D. Aham. *Magiftri noftri in Babylonia*, defignant Rabum & Samuelem. *Difcentes coram fapientibus*, invenitur quum Levi, qui à Rabo inftitutus fuit, indigitatur. *Iudices captivitatis*, de Karna dicitur. *Iudices terræ Ifraëlis*, funt D. Ami & M. Afe. *Iudices Souræ*, M. Houna, & D. Ifaac. *Iudices Phoumbeditha*, M. Papa f. Samuelis. *Iudices Nahardeæ*, M. Aha f. Manjumæ. *Seniores Souræ*, M. Houna & Mag. Hafda: *Seniores Phoumbedithæ*, Ena & Abimi f. Rahbæ. *Gemarici Phoumbeditha*, Rabba & M. Jofeph. *Gemarici Nehardeæ*, M. Hama. *Dicunt familiares Rabi*, idem eft ac fi dicatur M. Hammenouna. *Dicunt in Occidente*, Doctor

מקומות דתני אחרים ורבי מאיר גבי הדדי בבריתא אחת בברכות פרק שלשה שאכלו גבי איזה עם הארץ דפליגי אחרים ורבי מאיר וכן במקומות אחרים· אחר כך מצאתי בבריתות שאומר שכשהיה ר״ם אומר דבריו בשם אלישע בן אבויה אשר בשם אחר יכונה אז היו אומרים עליו אחרים אומרים והתוספות כתבו הך אחרים אין זה ר״ם· והכי נמי איכא טובא י״א שאינו רבי נתן· כל מקום שאתה מוצא משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחד לפני רבי עקיבא מוכח פ״ק דערובין שהוא רבי מאיר אשר שמש את שניהם כשיגדל· פ״ק דסנהדרין כל היכא דאיכא הדנין לפני חכמים הם שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא וחנן המצרי וחנניה· רבותינו שבארץ ישראל רבי אחא רבותינו שבבבל רב ושמואל· לסדין לפני חכמים לוי מרבי· דייני גולה קרנא· דייני ארץ ישראל רבי אמי ורב אסי· דייני דסורא רב הונא ורבי יצחק· דייני דפום בדיתא רב פפא בר שמואל· דייני דנהרדעא רב אחא בר מניומי· סבי דסורא רב הונא ורב חסדא· סבי דפום בדיתא עינא ואבימי בני רחבה· אמוראי דפום בדיתא רבה ורב יוסף· אמוראי דנהרדעא רב חמא· אמרי בבי רב· רב המנונא· אמרי במערבא רבי

Jere-

ירמיה ׃ אמרו עליו במערבא ׃ רבי חנינא · שלחו מתם רבי אליעזר ׃ סיני הוא רב יוסף עוקר הרים רבה חברו ׃ ונקראו כן לפי שרב יוסף היה בקי במשניות כנתינתם מסיני · ורבה היה חריף ומפולפל ׃ קטינא חריך שקי · הוא רבי זירא · ונקרא כן לפי שהיה בודק את עצמו בכבשן של אש אי שלטא ביה אור של גהינם · יומא חד יהבו ביה רבנן עינייהו ואיחריכו שקיה ומהאי טעמא אסיקו ליה האי שמא · וקטינא לפי שרב זירא איש קצר היה כדאיתא במציעא פרק השוכר ׃ רבא חבירו של אביי באלף בלא דגשות הבית · ורבה חברו של רב יוסף כתוב בהא ברגשות הבית · והוא רבו של אביי ושל רבא ושם אביי נחמני כידוע בהרבה מקומו' בגמרא ונקרא אביי לפי שהיה שם אבי רבו נחמני והוא רבה בר נחמני המפורסם בגמרא ומפני כבוד אביו שלא לקראתו בשמו ואפילו לאדם אחר ששמו כשמו החליף לו שמו וקראו בזה הכינוי אביי רמז ששמו כשם אביו · ויש להפך דעיקר שמו אביי הוה ועל שם שגדלו רבה בר נחמני בתוך ביתו ולמדו תורה שהיה יתום השיאו את שמו נחמני על

שם

Jeremias. *Dicunt de ipſo in Occidente,* D.Hanina. *Mittunt inde,* D.Eliezer. *Sinai,* M.Joſeph. *Eradicans montes,* Rabba ſocius ipſius. Atque hinc hujuſmodi epitheta aſſequuti, quod M. Joſeph conſtitutionum ſive Miſnajoth tam peritus eſſet, ut eas eo modo, quo in Sinai traditæ erant, cognoſceret; Rabba verò acutus & ſubtilis audiret. *Parvus aduſtus crure,* is eſt D.Zera: indeque nomen habet, quod in accenſa fornace ſui experimentũ faceret, num in ſe quidpiam poſſet ignis gehennæ. Certo quodam die Doctores torvè ipſum intuiti ſunt: unde crura ejus aduſta fuere: atq; hac de cauſa hoc illi nomen impoſuere. *Parvus* autem dicebatur, quia D. Zera brevi erat ſtatura; quemadmodum legimus Cod. מציע' cap. *Qui conducit.* Raba ſocius Abæi cum א ſcribitur abſque dages literæ ב: at Rabba ſocius M. Joſephi, cum ה in fine, & ב dageſſato. Is Abæi & Rabæ præceptor fuit (& ſicuti è multis Gemaræ locis liquet, Abæi nomen erat Nahmani.) Vocabatur autem iſte, Abæus, quia ſui præceptoris pater dicebatur Nahmani: nam Rabba erat f. Nahmanis, qui in Gemara celebris eſt. Itaque ob patris ſui gloriam, ne diſcipulum nomine ejus vocaret, etiam homini extraneo qui idem habebat nomen, nomen mutavit, ipſique Abæi cognomen indidit: hoc obſcurè indicans ejus & patris nomen idem eſſe. At quidam contrarium aſſerunt: primarium nomen fuiſſe Abæum; ſed quia Rabba filius Nahmanis eum in familia ſua educaverat, & legẽ docuerat, quod pupillus eſſet; inſigne ipſi nomen indidiſſe, ſc. Nahmani, quod

fuerat nomen patris. ſic explicat D. S. Jarchi C. גיטין. *Rabba*, is erat D. Hijæ ex fratre nepos, atque etiam ejuſdem ex ſorore nepos: ſicuti legitur cap. 1. Cod. פסחים. Præcipuum nomen fuit Aba: at à diſcipulis dicebatur Rab; à Doctore Hija verò, *Filius ducis mei*, fermè ac ſi diceretur, filius principis: ex illo *Satrapæ & duces*. Ipſe autem D. Hijam nuncupabat Habibi: ac ſi diceretur, qui mihi in pretio es & dilectus, aut patruus meus: nam Chaldæo *Patruus ejus* redditur *frater patris ejus*; ſed abſorptæ ſunt literæ quædam (ſc. duplex א &c.) tantum ad contractionē, pro more in abbreviando recepto. Samuel dictus fuit Arjochus: quia in juribus ipſius ſententia prævalebat; & Arjochus regis erat nomen, regni autem jus revera jus cenſetur. Si etiam velis, quia legimus Gen. 14. 1. *Arjochus rex Ellaſaris*: q. d. Samuel rex erat in ſingulis ſententiis; ſi interdicta excipias, ubi ſecundum ipſius ſententiam ritus non obtinet, quemadmodum, favente Deo, docebo. Ideoq; dictus idem fuit, fractura Regis. Huic S. moris erat ut M. Judam diſcipulum ſuum vocaret Scheninam (Cod. כתובות cap. *Puella*, & alibi ſæpius) ac ſi dicas ſapientem magni acuminis. Vbi ſimpliciter occurrit *M. Iudas*, intelligitur M. Judas fil. Magiſtri Ezechielis: ubi ſimpliciter ſive præciſè, *Rabba*, Rabba f. Nahmanis. Vbi præciſè *M. Nahman*, ex ſententia D. S. Jarchi in גיטין cap. *Omnis libellus repudii*, intelligitur M. Nahman f. Iſaaci: ſed in additamentis, M. Nahman f. Jacobi eſſe dicitur. Qui rationum fundamentum hac in re examinare cupit, inſpiciat ad-

שם אביו וכן פרש״י בגיטין׃ רבה בר אחוה דרבי חייא דאיהו בר אחתיה דרבי חייא כדאיתא פרקא קמא דפסחים ועיקר שמו אבא ותלמידיו קורין לו רב ורבי חייא קורא לו בר פחתי כלומר בן נשיא מלשון האחשדרפנים והפחות׃ והוא היה קורא לר' חייא חביבי כלומר יקירי ואוהבי או דודי תרגום דדו את אבוהי והבליעו אותיות אך למחסור כמנהגם בקצור׃ שמואל היו קורין לו אריוך על שם שהלכה כמותו בדיני. ואריוך מלך היה ודינא דמלכותא דינא׃ אי נמי משום דכתיב אריוך מלך אלסר כלומר שמואל היה מלך בכולהו מילי אלא באיסור דלית הלכתא כוותיה כמו שאני עתיד לזכור בע״ה וכן היו קורין לו שבור מלכא׃ ושמואל הוה רגיל לקרוא לרב יהודה תלמידו שיננא׃ בכתובות פרק נערה וכן בהרבה מקומות׃ ור״ל שיננה חכם מחודד׃ כל רב יהודה סתם הוא רב יהודה בריה דרב יחזקאל׃ וכל רבה סתם הוא רבה בר נחמני ורב נחמן סתם הוא רב נחמן בר יצחק לדעת רש״י בגיטין פרק כל הגט׃ ולדעת התוספות הוא רב נחמן בר יעקב׃ והרוצה לעמוד על עיקר ראיותיהן בוא ועיין שם

dita-

בתוספות· וכאן אין מקום להאריך׃ רב הונא הוא תלמידו של שמואל כמפורסם בהרבה מקומות בגמרא · ויש רב הונא אחר שהיה רבו כדמשמע פרקא קמא דחולין בעא מיניה שמואל מרב הונא מנין לטתעסק בקדשים שהוא פסול וכן במקומות אחרים· קהלא קדיש' הם רבי שמעון בן מנסיא ורבי יוסי בן משולם שהיו משלשים ימותם שליש בתורה שליש בתפלה שליש במלאכה · בנן של קידושין ׃ הוא רבי מנחם בר סימון ואמאי קרו' ליה בנן של קידושין דלא הוה מסתכל אפילו בצורתה דוזוי כדאיתא בעבודת אלולים ׃ כל היכא דאיכא תני רב ספרא משום חד דבי רבי חד המיוחד בבניו ומאי ניהו רבן גמליאל · רבי יהודה ה הנשיא הוא רבינו הקדוש שחבר המשנה ואיכא אחרינא רבי יהודה נשיאה ואמורא הוה כדמוכח בעבודת אלולים פרק אין מעמידין · אמרו ז'ל גדול מרב רבי · וגדול מר' רבן· וגדול מרבן שמו · כמו שמעון הצדיק שמעיה ואבטליון שנקראו כן מרוב מעלתם כדרך הנביאים שאין מכנין אתם ׃ כל רב ומר מבבל · וכל רבי מארץ ישראל· לפי שבארץ ישראל היו סומכין לדין

D

ditamenta in locum citatum: non enim hic locus, ut plura addantur, permittit. *M. Houna* est discipulus Samuelis; sicut passim in Gemara pervulgatum est. Est & alius M. Houna, nempe Samuelis præceptor: quod his discitur verbis Cod. חולין cap. 1. *Quæsivit Samuel è M. Houna, Vnde occupato in sanctis liquet, illud esse vitiatum.* Sic alibi. Quum verò dicitur *Cœtus sanctus*, intelligitur D. Simeon f. Menasiæ, & D. Jose f. Meschullami: qui vitæ suæ partem tertiam legi, tertiam precibus, denique tertiam operæ impendebant. Per *filios sanctorum* denotatur D. Menahem f. Simonis. At quare hoc nomine venit, sc. *Filii sanctorum?* Quod ne quidem ad pecuniæ imaginem oculos conjiceret: uti videre est Cod. de Idolol. Vbicunque legitur, docet M. Saphra verbis unius ex familiaribus Ribbi: *unus* iste est, qui inter ejus filios dotibus excellebat. At quis ille? Dominus Gamaliel. *D. Iudas princeps*, est D. noster sanctus, qui Misnajoth composuit. Est & alius Judas princeps, sed ex authoribus Gemaræ: uti Cod. de Idolol. ostenditur cap. *Non constituunt.* Pronunciant sapientes L. M. *Magistro Doctor major est; Doctore Dominus; at Domini titulo præstat nomen proprium.* Vt Simeon justus, Schemaja, & Abtalion, qui sic excellentiæ causa suis tantum nominibus veniunt: quemadmodum etiam Prophetis titulos non præmittunt. Semper Magister & Præceptor de iis accipiuntur, qui è Babylonia gradũ acceperunt: uti quoties occurrit Doctor, de eo qui in terra Israël est promotus. Nam in Canaane manuum impositio idoneos reddit, ut de

pœnalibus juribus decernant: quos Doctores vocant. Nam ſcriptum eſt Exod. 22.9. *Ad ipſos magiſtratus venito negotium amborum:* at non eſt ullus magiſtratus niſi qui judiciorum peritus manuum impoſitione gradum adeptus eſt, uti è Sanedrin liquet. Hinc eſt,quod multis Gemaræ locis reperias, M. Zera, & D. Zera: cujus hæc eſt explicatio Cod. כתובות, cum antequam in terram Iſraëlis aſcendiſſet, dictum fuiſſe M. Zeram; at poſtquam eò perveniſſet, poſt manuum impoſitionem vocatum paſſim Doctorē Zeram. Cæterum de ſapientibus Miſnæ nullibi invenimus, quenquam Magiſtrum vel Præceptorem dictum fuiſſe. *M. Mari* dicebatur f. Rachelæ. Hæc Samuelis erat filia, eamque captivam in uxorem duxerat alienigena, factus poſtea proſelytus (nomen ipſi Iſſourgiora.) cum ergo M.Marim ante nuptias concepiſſet, honoris cauſâ à matre filium omnes cognominarunt.

Quum præciſè commemoratur *Miſna*, intelligitur D.Meïr; præciſè *Additio*, D.Nehemias; præciſè *Narratio* (ſive Lev. exp.) D. Judas; præciſè *Narrationes* (Num.&c.) D. Iſmaël. Qui omnes D. Akibæ mentē exprimebant, quod ejus fuiſſent diſcipuli. Hujuſmodi abſolutè & præciſè proponuntur: quia Ribbi Miſnam abſolute & præciſe ſecundum iſtorum ſententiam proferre ſolet. Attamen quandoque evenit, ut Gemara aliorum ſententiam abſolutâ Miſchnâ exprimi ſtatuat: quemadmodum dicitur Cod. מגלה. *Hac D. Menahem f. D. Ioſes verba ſunt Miſchna abſoluta:* & alibi paſſim ſimilia. Quoties *D. Ioſua* ſimpliciter in Miſchna cōmemoratur,
is eſt

לדון דיני קנסות וקורין אותו רבי דכתיב עד האלהים יבא דבר שניהם · ואין אלהים אלא מומחה ומוסמך כדאית' בסנהדרין וזהו שתמצא בגמרא בהרבה מקומות רב זירא ורבי זירא ומפרשים בכתובות שקודם שעלה לארץ ישראל היו קורין לו רב זירא ולאחר שעלה ונסמך נקרא רבי זירא ולא מצינו בחכמי המשנה מי שנקרא רב ומר · רב מרי בר רחל בת שמואל היתה ונשבית ונשאה נכרי ונתגייר ושמיה איסור גיורא ורב מארי הורתו שלא בקדושה היתה ומחמת כבודו יחסוהו על שם אמו ·

סתם מתניתין רבי מאיר · סתם תוספתא רבי נחמיה · סתם ספרא רבי יהודה · סתם ספרי רבי ישמעאל · וכולהו אליבא דרבי עקיבא משום דכולהו תלמידייהו הוו וסתמה דרבי הוה רגיל למסתם אדעתייהו דהני ו אבל זימנין דקים ליה לגמרא שיש משניות נסתמות על דעת אחרים כדאמרינן במגלה זו דברי רבי מנחם ברבי יוסי כתסתאה וכיוצא בו ב במקומות אחרים · כל רבי יהושע סתם האמור במשנה הוא

רבי יהושע בן חנניה · רבי אליעזר סתם הוא רבי אליעזר בן הורקנוס· רבי יהודה כתם הוא רבי יהודה בן אלעאי ׀ רבי שמעון סתם הוא רבי שמעון בן יוחאי · יוחנן כהן גדול הוא יוחנן בן מתתיה שהיה בימי חשמונאי ובניו · רבי יהושע בן קרחה בנו של רבי עקיבא היה תקרא כן לפי שרבי עקיבא קרח היה כמו שאמר עליו רבי אלעזר בן עזריה כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה · כל מעשה בחסיד אחד הוא רבי יהודה בר אלעאי רבי מאיר הוא ר' נהוראי שהיה מאיר ומזהיר פני חכמים בהלכה ושמו רבי נחמיא כראיתא בערובין פ"ק · כל רבי אלעזר סתם האמור בגמרא הוא רבי אלעזר בן פדת·

is eſt D. Joſua f. Ananiæ: *D. Eliezer* ſimpliciter, D Eliezer f Hircani. *D. Iudas* præciſe, is D. Judas f. Elaæi. *D. Simeon* præciſe, is D. Simeon f. Johæi. *Iohannes* ſacerdos maximus, is Joannes f. Mattathiæ, qui Macabæi filiorumque temporibus vixit. *D. Ioſua f. Calvitii*, D. Akibæ erat filius, ita dictus quia D. Akiba calvus erat: quemadmodum de eo teſtatur D. Eleazar f. Azariæ, Omnes Iſraëlis ſapientes coram me ſunt inſtar putaminis allii cujuſdam, hoc calvo excepto. Quoties occurrit, *Exemplum habemus in pio quodam*, denotatur D. Judas f. Elaæi. *D. Meïr*, is eſt D. Nehoræus: qui iſtis nominibus cognominatus fuit, quia ſapientibus in ritibus facem ac lucem præferebat. alias nomen erat D. Nehemias: ut dicitur cap. 1. 'ערובי. Omnis *D. Eleazar* præciſe commemoratus in Gemara, is eſt Doct. Eleazar f. Pedathi.

שער השני

ברכי הגמרא וחלקתיו לשני פרקים

הפרק הראשון בהוראת המלות והלשונות אשר בסוגיות הגמרא שונות·

הפרק השני ברגילות קושיות על נכונם ומשאו ומתנו באמונה ומוצאיו ומובאיו וכל עניניו דבר דבור על אופניו·

TRACTATVS II.

De formulis Gemaræ: quem in duo diſtinxi capita.

Primo capite docentur voces ac phraſes, quæ in Gemara paragraphis occurrunt diverſæ.

Capite ſecundo exhibetur conſuetudo ac modus legitimè objiciendi, & ritè ac ordinatè de rebus in Talmude conferendi, denique rem propoſitam pertractandi: atque de ſingulis huc pertinentibus omnia verba aptè diſpoſita ſunt.

הפרק הראשון

כל מתיבי ורמינהי ומתקיף והוינן לשון קושיא הם אלא שהם מתחלפים בענין ולשון תיובתא שייך בשהמקשה משיב על האמורא מכח משנה או ברייתא כי האמורא אין לו כח לחלוק על התנא ומצינו לשון תיובתא על התנא מן הפסוק׃ כעא פרק אין מעמידין במחלוקת ר' אלעזר ורבנן· מתיבי ויאמר משה גם אתה תתן בידינו וגו' וכן במקומות אחרים׃ ולשון רמיה כשמקשה ומשליך משניות וברייתות הסותרות זו לזו וכן שייך האי לישנא כשמקשה פסוקים זה על זה רמו קראי אהדדי בהרבה מקומות· ולשון התקפתא שייך כשמקשה ומשיג האמורא את חברו מכח פלפול וסברא בעלמא ולא מכח משנה וברייתא וכן הוא ענין פריך ומגדף הנמצא בהרבה מקומות כגון פריך רב אחאי בפרק החולץ· ומגדף בה רבי אבהו פרק אין מעמידין ומפני שנוי וזרות הלשון שלא נמצא כן בחבור האמוראים רבינא ורב אשי יש מי שאומר דהנך רבנן׃

Caput I.

QVoties hæc occurrunt, Excipiunt, Opponunt iſtud, Impugnat, Diſputamus, denotatur objectio, ſed cum differentia quadam. Quia exceptionis ſive confutationis vocabulum quadrat, cum objiciens adverſus Gemaricum Doctorem excipit per Miſnicam aut Exoticam doctrinam: nam Gemaricus Doctor contra Miſnicum venire non poteſt. verum exceptionis vocabulum etiam invenitur, ubi ex ipſa Scriptura contra Miſnicum Doctorem objicitur. Ex.gr. Cod. de Idolol.cap. *Non conſtituunt*, in controverſia R. Eleazari & Magiſtrorũ, Excipiunt, at dixit Moſes Ex. 10. etiam tu in manus noſtras dabis, &c. ſimiliterque aliis locis. Porrò vox Opponendi locum habet, ubi quis difficultatẽ movet & profert conſtitutiones Miſnicas & Exoticas, quæ ſeſe mutuo oppugnant: pariterque vox iſta quadrat, quum Scriptura Scripturæ opponitur: ubi dicunt, *Opponunt Scripturas alteram alteri*, idq; multis locis. Porrò Impugnandi vocabulum quadrat, ubi Gemarici Doctores alter alterum ingenioſa inventione & conjectura communi impugnant & carpunt; non autem virtute ipſius Miſnæ, aut Baraitæ, ſive exoticæ doctrinæ. Similis eſt ſignificatio vocis Infringit, & Traducit, quæ multis locis invenitur. Ex. gr. *Infringit Magiſter Abaus*, capite, *Qui calceum exuit*: & capite, Non conſtituunt, *Illud traducit Doctor Abbou*: verumenimverò ob ſermonis diverſitatem & peregrinitatem, quia talis in Gemaricorum Rab Inæ & M. Aſis ſyntagmate non invenitur, ferunt quidam hos Magiſtros,

רב אחאי ורבי אבהו לאו אמוראי נינהו אלא מרבנן סבוראי הן שהוסיפו קצת תוספות בגמרא כגון בתחלת קדושין שכל ה הגמרא עד כסף מנ״ל מדברים שהוסיפו הוא וכמו שהזכרתי בפרק ראשון מהשער שעבר בס״ד ׃ ומצינו מתקיף שאינו מקשה לשום אדם אלא לעצמו שהוא תמה בעצמו על דבר משנה ויודע שהוא אמת אלא שמתמה לדעת טעמא כגון בריש ה המפקיד · מתקיף לה רמי בר חמא הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכו' · ופרש״י ז״ל מתקיף לה רמי אמתני' קא מתמה והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכו' והדין עמו לפרש כן שהרי לא דבר אמורא לפניו · ועל כרחין המשנה אמת׳ ומ״ס הכריתות רוצה ליישב השיטה כשאר מתקיף דעלמא ואומר דרמי מקשה על לשון הגמרא דעביד התם צריכותא אי תנא בהמה הוה אמינא בהמה הוא דמקנה לא כפילא וכו' כלומר הבעלים לא מקנו ליה לשומר כפל וכו' · אם כן תלי טעמא בקנין ועל זה מתקיף והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואמתניתין גופא לא קשה דהוה אמינא טעמא דמתניתין

stros, M. Ahæum & D. Abhou Gemaricos nõ esse; sed è D.Disputatoribus quosdam, qui additamenta quædam Gemaræ inseruerunt. Sicuti initio Cod. 'קדוש ubi tota Gemara usque ad hæc, ***At istud de argento unde nobis constat***, eorum verba complectitur, qui additamenta conscripsere: quemadmodum Dei auxilio præcedentis tractatus cap. primo memini. Invenire etiam est verbum Impugnat de eo, qui neminem impugnat præter seipsum: qui in seipso Misnæ verba demiratur, quæ verissima agnoscit; sed miratur quæ ratio subesse queat. Sicuti initio c. *Qui deponit*, Impugnat illud Remis filius Hamæ, Ecce, nemo rem acquirit, quæ mundum ingressa non est &c Quæ sic explicat D.Salomõ Jarchi l. m. Remis impugnans illud, cum Misnæ admiratione inquit: Atqui nemo rem acquirit, quæ nunquam fuit &c. Et cum ipso stat æquitas, ut sic exponat: nam ecce nullius Gemarici Doctoris sermo præcessit; & velint nolint Misna verissima est. Nihilominus author libri Kerithouth ita hanc formulam disponere vult, ut *Impugnat*, vulgata notione sumatur. Dicit igitur, Remem disputare contra Gemaram,. quæ istic necessitatem infert: hoc modo, Si legeretur, *Animal*, dicerem animal esse in quo duplum illi non acquiritur &c. quasi dicas, Possessores non acquirunt ipsi custodi duplum &c. Si ita se res habeat, ratio in acquisitione consistit, eamque sic oppugnat, Atqui nemo rem acquirit, quæ in rerum natura nunquam fuit: ipsas autem Misnajoth non impugnat. Nam responderem, Misnæ rationem in eo con-

ſiſtere quod legatur, Si fur deprehenſus fuerit, iſti ſolvat penes quem res depoſita eſt. Quod ab acquiſitione non dependet; ſed ſapientũ conſtitutione nititur: quemadmodum illud, de quo ſupra, Qui mercede conducit operarium, poſt quem filius colligat, &c. Plura quidem addit author ille; ſed hæc mens eſt verborum ipſius paucis propoſita. Vox Diſputationis ſermocinationem Gemaræ & collationem de verbis Miſnæ ſignificat. ſicuti vulgo dicimus, Diſputatio Abæi & Rabæ: contra iſtud diſputat Doctor Abhou: contra iſtud diſputat Doct. Iohannes: item, contra iſtud diſputamus: multaque his ſimilia.

Vbicunque dicitur, *At ecce legimus*; item, *At ecce legitur*: objectio denotatur, & ad impugnandum adhibetur. Quandoque tamen invenies utrumque, quum res confirmatur: cum hac in uſu diverſo differentia, ut quum objectio notatur, vox poſterior א non habeat, & cum admiratione legatur; at quum res confirmatur, cum א ſcribatur, eamque ſimpliciter ſine admiratione legamus. Sic ſtatuit D. Salomon Iarchi cap. 1. Cod. Bavæ pr. ad verba, *Ecce legitur*; Simpliciter hoc proferimus, & ſimiliter locis plurimis. Sic etiam dicit, *Et ecce legitur*, idem ac ſi diceretur, En tibi confirmationem & patrocinium ex eo quod legitur, &c. Quandoque etiam invenies *Legimus* abſque ה, ubi nulla objectionis nota: cum ſcil. ex ea Miſna objicitur, in qua occupamur. quod multis ac infinitis locis invenitur. Quoties in Gemara invenitur, *Tibi in mentem veniet*; fundamentum retegitur, cui objiciens ſuam

דקתני נמצא הגנב משלם למי שהפקדון אצלו דלא תלו בקנין אלא בתקנת הכמים הוא כמו ההיא דלעיל השוכר את הפועל ולקט בנו אחריו · ועוד האריך וזהו מכוון דבריו ב בקצרה ׃ ולשון הויה היא סגית הגמרא ומשא ומתן בדברי המשנה כדאמרינן בעלמא הויא דאביי ורבא הוי בה רבי אבהו הוי בה רבי יוחנן והוינן בה · והרבה כיוצא בהן ·

כל היכא דאתמר והתנן והתניא קושיא היא ולפרוקי קאתי ופעמים תמצא והתנן והתניא סיוע ׃ וההפרש שיש ביניהם שאותו שהוא קושיא כתיב בלא אלף ובתמיה קרינן ליה ׃ ואותו שהוא סיוע כתיב באלף ובניחותא קרינן ליה. וכן אומר רשי׳ בפק דקמ והא תניא בניחותא גרסינן ליה וכן בהרבה מקומות · והק והא תניא והא לך סיוע וסעד מדתניא וכו' ופעמים תמצא תנן בלא הא ובלא א' קושיא וזה כשמקשה ממשנה שאנו עומדים בה ותמצא זה בהרבה מקומות אין מספר · כל קסר שבגמרא הוא לגלות היסוד שעליו

בנה המקשה קושייתו וקס״ד ר״ל דעת המקשה ובמסקנא לא קאי הכי ׃ וזה תמצא בריש פסחים קס״ד מאן דאמר נגהי נגהי ממש ואסיקנא כ״ע אור אורתא הוא וכן בריש ברכות קס״ד בני אדם היינו עניים וכו' ומסיק בני אדם לאו היינו עניים ודכוותייהו בכמה דוכתין וקרוב לזה הוא וסברוה במציעא פרק אלו מציאות וכן בהרבה מקומות · ור״ל וסברוה בני הישיבה שהקשו ושאמרו דבר זה · ורוב וסברוה שבגמרא לא קאי הכי במסקנא אלא שבקצת מקומות יש וסברוה דהכי קאי פ״ק דבתרא סברוה מאי מחיצה גודא וכו' ומסקנא נמי עומד כך ודכוותה טובא ·

וכל דקרי לה אמאי קארי לה לשון קושיא הוא וענינו לתת התלות סברא למקשה שאין הקושי' פשוטה כל כך כאשר נראית ׃ והכ״ק ודקרי לה אמאי קרי לה ואותו שהקשה קושיא זו מה עלתה על רוחו להקשות וכי לא ידע ולא ראה שאין הקושיא כלום ׃ וכן פרש״י בכתובות פרק אלו נערות · וכל זה יתכן שהוא דברי בעל הגמרא רוצה לומר מסדר הגמרא ·

ויש

ſuam objectionem inædificat: & hiſce, *Tibi in mentem veniet*, objicientis mentem intelligimus.neq; hæc in concluſione manet. Id reperies initio Codicis Peſah: In mentem veniet, eum qui dicit lucem, lucem ipſam intelligere: at concludimus, totum mundum per אור *lucem* intelligere veſperam. Similiter initio Berachoth: Forte tibi in mentem veniet per filios hominum deſignari pauperes &c. At concluſio eſt, filios hominum non eſſe pauperes. His ſimilia multis locis occurrunt. Non multum differt, *Sic conjiciunt*: ut Cod. Bava media, cap. *Hæc inventa*, aliiſque locis plurimis. ſignificare autem volunt, Hoc conjiciunt Academici, qui dum objiciunt, hoc dicunt. Sæpiſſime autem de quo in Gemara dicitur, *Hoc conjiciunt ſive opinantur*, in concluſione non manet: quibuſdam tamen locis invenitur, *Sic conjiciunt ſive opinantur*, ubi id concluſione affirmatur. Vt cap. I. C. Bavæ poſtremæ: *Sic conjiciunt, quid eſt intergerinus? paries* &c. Atque talis etiam concluſio. Multaque occurrunt ſimilia.

Quoties dicitur, *Quod ſibi legit, quare legit?* eſt objectionis formula: quo hoc intenditur, ut, unde objicientis opinio dependeat, proponatur: quia objectio tam plana non eſt, ut quidem videtur. Sic dicitur, Quod ſibi legit, quare legit? q. d. & ei qui hanc objectionem propoſuit, quid in mentem venit, ut ita objiceret? quid, annon animadvertit ac vidit, nullam eſſe objectionem. Sic expoſuit D. Sal. Iarchi, Cod. כתובות cap. *Hæ puellæ.* Omnia hæc verba convenienter authori Gemaræ tribuuntur: hoc volo, ei qui Gemaram

ויש מי שאומר שהוא מתוספת רבנן סבוראי כאשר כתבתי בזולת זה·

כל אבעיא להו הם החכמים בני הישיבה שהיו נושאים ונותנים באותה הלכה ויצאה זו השאלה מביניהם·

כל היכא דאיכא במאי קא מיפלגי· להודיעך העיקר על מה שנחלקו אותן החכמים בו שאחד מקיימו ואחר מבטלו ומאותותיו נחלקו בתולדותיו עד שאמרו זה אסור וזה מותר זה טהור וזה טמא זה פטור וזה חייב· ולשון במאי קא מיפלגי ר״ל באי זו סברא פליגי· והיכא דאיכא מאי בינייהו איכא בינייהו · בא להודיע הנפקותא שיש בין שני הטעמים לענין הדין כי הא דריש גיטין מאי טעמא אמר רבה לפי שאין בקיאין לשמה ורבא אמר לפי שאין עדים מצויים לקיומו ואמרינן מאי בינייהו איכא בינייהו וכו׳· והק׳ בין למ׳ר הכי ובין למ׳ר הכי הדין שוה לשניהם · אם כן מאי בינייהו ומה להו לאיפלוגי בטעמא אם לא שיש הפרש בדין בין האי טעמא להאי טעמא ומהדר איכא בינייהו וכו׳· והגמרא מלא מזה על כל גדותיו·

diſpoſuit. Nonnemo tamen hæc eſſe additamenti verba cenſet, ſc. magiſtrorum qui conjectores ſive diſputatores dicuntur: ſicuti alibi ſcripſi.

Vbi occurrit, *Hoc inter ipſos quæritur*, id de Sapientibus dicitur,iiſque Academicis: qui de propoſita conſtitutione conferunt, indeq; iſta quæſtio inter ipſos exoritur.

Vbicunque hæc habentur, *In quo* ſive *quare diſcrepant?* eò tendunt, ut doceant te originem propter quam iſti ſapientes in aliqua re diſſentiunt, ut unus ratam; alter irritam faciat: è cujus principiis deinde in concluſionibus diverſa ſentiunt. Donec tandem ſtatuant, hoc vetitum; illud licitum: hoc purum; illud impurum: hic innocens;ille reus. Phraſis autem, Quare diſcrepant? id ſibi vult: quo argumento in diverſas partes abeunt? Porro ubi occurrit, *Quid hic alteri intereſt? Hic alteri intereſt:* docemur concluſionis diverſitatem, quæ è duabus rationibus profluit in re dijudicanda. Quemadmodum illud initii cod. גיטין *de libello repudii*: Quæ eſt ratio? Reſpondet Rabba, Quia non ſunt iſto reſpectu hac in re periti; at Raba, inquit, Quia teſtes iſti rei confirmandæ non reperiuntur. Hic dicimus, Quid hic alteri intereſt? Hoc alteri intereſt &c. Ecce hic difficultas eſt: tam hic qui hoc modo loquitur, quam ille qui illo modo, ambo idem omnino judicant. Si ita ſe res habeat, quid hic alteri intereſt? id eſt, quid cauſæ ut in ratione & argumento diverſè ſentiant, niſi hoc ſit, quod judicio diſcrepent, ſecundum rationum diverſitatem? Itaque redit Gemara, & ait, Hic alteri intereſt, &c. Atque Gemara his formulis omnes ſuas ripas implet.

Omne

כל תסתיים ׃ בא להוכיח הא דלא ידעינן עד השתא מאן אמר הא ומאן אמר ה הא אלא חד אמר וחד אמר אמרי ולא מסיימי וקאמר ת תסתיים דפלוני הוא דאמר הא מכח מימרא אחרת נמצאת לאחד מהם ׃

כל לימא כתנאי ׃ ר״ל מי לימא דהני תנאי פליגי ב בפלתיה דהך אמורא או ב בפלתתיהו דהנך אמוראי ודחיקא ליה מלתא שיאמר האמורא דבר סתם דלא כב״ע שאם לפסוק הלכה לימא בהדיא הלכה כפלוני ׃ ומדקאמר למילתיה סתם או פליגי ׃ סתם משמע אליבא דכולי עלמא הוא ומשום הכי קא מתמה ואומר לימא כתנאי כלומר ומר דאמר כפלוני ומר דאמר כפלוני ואתי כל חד חד דלא כב״ע ומה שיש לדקדק בשיטה זו אכתבנו בפרק הבא בע״ה ׃

כל מאי הוי עלה ׃ קושטא דמילתא ומסקנא דהלכתא קא בעי דעד השתא לא פ פסיקא לן הלכתא כמאן והק סוף סוף מאי הוי עלה ד דהלכתא ׃

Omne (*Deſignabitur* ſive) *Deſignatum eſt*, uſurpatur ad hoc demonſtrandum, quod hactenus non novimus, quis ſc. hoc, quis illud dixerit; ſed tantum conſtat unum hoc dixiſſe, alterum illud: ita dicunt nec definiunt. Tum hanc vocem adhibent *deſignatum eſt*, quod ſcil. ſit ille qui hoc dixerit: idque alterius dicti virtute, quod eorum uni tribuitur.

Quum occurrit, Dicendumne eſt, hæc ſecundũ diverſos D. Miſnicos pronuntiari? hoc ſibi vult author, An dicendum eſt, ipſos Thanaïm ſive D. Miſnicos diverſa ſentire in iſtius Gemarici magiſtri dicto, aut in iſtorum Gemaricorum M. controverſia? Et hoc illum premit, quod Gemaricus abſolute aliquid pronunciat, quod non ſit ex omnium ſententia: quia ſi conſtitutio determinanda ſit, manifeſtum eſt, conſtitutionem certæ perſonæ aſſcribendam eſſe. At quum ille abſolute aliquid pronunciat, vel abſolute contrarias ſententias proferunt, intelliguntur iſta ex omnium mente eſſe dicta. Idcirco author miratur, adeoq; dicit, Dicendum eſt, hæc ſecundum diverſos Miſnicos pronuntiari? q. d. an Gemaricus qui hoc dicit, iſtum ſequens; alter qui illud dicit, illum, uterq; tamen abſolutè pronuntiat, quod non ſit ex omnium ſententia? Cæterum quæ diſtinctius in hac formula obſervanda, cap. ſequenti addam Dei auxilio.

Vbi occurrit, *Quî in illo ſe res habet?* rei veritas & conſtitutionis deciſio quæritur: quia hactenus conſtitutio nobis definita non fuit, è cujus mente conſtituatur. Itaque ſic dicitur, Quî tandem in ipſa conſtitutione ſe res habet?

Vbicunque occurrit, *Itane? Atqui* &c. objectio notatur, & cum admiratione legitur. Itaque dicit, *Itane?* q.d. Et ſiccine eſt? *Atqui dixit ille* &c. Et *Itane?* continet ſignificationem vocis *Ita*, quæ *Sic* denotat phraſi Gemarica. Hæc mea quidem ſententia: at ſunt qui illud alia notione explicant; ſed nobis non probatur.

Omne, *Non eſt neceſſarium*, ſic explicatur. Iſtud illius dictum neceſſarium non eſt, niſi hoc modo &c. Vt iſtud Cod. 'חולי. Non eſt neceſſarium, niſi quum coram nobis duo mactat &c. Hujuſmodi multa, imo infinita. Gemara etiam ſermonem ſuum decurtans, *Niſi* omittit: nihilominus ſenſus idem eſt ac ſi diceretur, *Non eſt neceſſarium, niſi* &c. quemadmodum alibi reperitur, ubi perſpicuè dicunt, Non eſt neceſſarium &c. cap. 1. Cod. de Idolol. Dixit D. Eleazarus, ſi ædificaverit, merces ejus licita eſt. Hoc liquet &c. Id non erat neceſſarium, niſi in idolo ipſo &c. Vidi quendam, qui interpretaretur & phraſin divideret: & acciperet *Non* q.d. *Hoc non liquet*; deinde, *Neceſſarium eſt* &c. At nos ita exponere non ſolemus: & expoſitio prior multorum Germanorum eſt regula.

Quoties occurrit, *Attribuunt etiam hoc*, phraſis diverſitatem notat: quemadmodũ dicitur, Aſſerit Abæus, aut ſi dicere malis, M. Papa: multaque ſimilia. Hæc eſt mens, Dixit quidam; eſt etiam alius qui inquit, hunc illud nõ dixiſſe, ſed alium quendam.

Vbicunque occurrit, *Dixit quidam, idemque etiam protulerunt abſque authore*: hoc ſibi volunt, Quidam iſtud dictum protulit nullo authore deſignato; ſed id præciſè

כל היכא דאיבא איתי והא וכו'. קושיא הוא ובתמיהא קרינן ליה והל"ק איני וכי כך הוא והא אמר פלוני וכו' ואיתי לשון אין שהוא ענין כן בלשון הגמרא כנ"ל. ויש מפרשים בענין אחר ולא סליק לן.

כל לא צריכא, הכי פי' לא נצרכה הא דפלוני אלא לכה"ג כי הא דחולין לא צריכא אלא ששחט לפנינו שנים וגו' וכן טובא אין מספר, והגמרא קצר בלשונו והשמיט אלא וס"ם הוי כאלו אומר לא צריכא אלא וכו' כמו שנמצא במקומות שאומרים בהדיא לא נצרכה וכו' בע"א פ"ק. אמר רבי אלעזר ואם בנה שכרו מותר פשיטא וכו' לא נצרכה אלא לע"א עצמה וכו' וראיתי מי ש שמפרש ומחלק הלשון ואומר לא כלומר לאו פשיטא הוא צריכא וכו' ואין אנו מפרשין כך. והפירוש הראשון הוא שטת רוב האשכנזים.

כל ואמרי לה, לישנא אחרינא הוא כמו אמר אביי ואיתימא רב פפא ודכוותיה טובא ר"ל אמר פלוני ואיכא מאן דאמר דלאו פלוני אמרה אלא פלוני.

כל היכא דאיתמר אמר פלוני ואמרי לה כדי. ר"ל איכא מ"ד להא מילתא בלא גברי אלא סתמא

dixit.

קאמר לה וכדי לשון חנם כמו לא שרי איניש זחי בכדי וכן כדי נסבא וזה תמצא בפ' הרואה אמר עולא ואמרי לה כדי וכן בהרבה מקומות ·

כל היכא דאיכא תניגא להא דתר' ׃ הם שנינו במשנה סיוע וסעד להא דתר בבריתא ונפק' מינה שאותה בריתא עיקר והלכה כמותה אחר שיש לה סמך מן המשנה כי הא דפ' אין מעמידין על משנת ואלו מותרין באכילת חלב שחלבו נכרי וישראל רואהו וכו' ׃ תניגא להא דתנו רבנן יושב ישראל בצד חצרו של נכרי ונכרי חולב ומביא לו ׃ וכן פירש רבי נתן בעל הערוך · הא דאמרינן בכמה דוכתין גזרינן הא אטו הא ר"ל גזרינן היתרא אטו אסורא כלומר כי היכי דלא ליתו למשרי איסור דאי שרית להו הא אמרי מה לי הא מה לי הא והיתו דוקא בדברים המתדמי' ומיחלף להו לאתשי למשרי האי כי האי כי ההוא דפ' כל שעה גבי סריקין המצויירים אמר להם ביותוס לחכמים מהו שיעשנה ברפוס ויקבענה כיון · מיד אמרו לו ויאמרו כל

dixit. כדי ſignificatione convenit cum *gratis*, id eſt ſine cauſa: ut in illo, Nemo pecuniam incaſſum vel fruſtra projicit. Sic etiam dicitur, *Fruſtra aſſumptum eſt*. Hoc invenies cap. *Qui videt*, ubi legitur, Dixit Oula, idemque etiam protulerunt abſque authore. Sic alibi ſæpiſſimè.

Vbicunque reperitur, *Legimus id ipſum quod docent magiſtri*, ſic explicandum eſt: in Miſnajoth, ea legimus, quæ confirmant ac ſtabiliunt quod magiſtri in Baraitha ſive exoticis docent. Vnde ſequitur iſtam Baraitham eſſe fundamentalem: quam conſuetudo ſequitur, quum ex ipſa Miſna fulcrum habeat. Quemadmodum illud capitis, *Non collocant*, ad Miſnam, Hæc edere licet, primò lac quod mulſit alienigena, ſpectante Iſraëlita &c. Id legimus quod Magiſtri docēt, ſc. Iſraëlitæ in latere communis areæ cujuſdam alienigenæ ſedenti, ipſe alienigena mulget, & mulctum præbet. Ita hæc exponit D. Nathan author lexici Aruch. Illud verò quod ſæpiſſimè adhibetur, *Interdicimus hoc propter illud*, idem eſt ac ſi diceretur, Limitamus licitum propter vetitum, q. d. in eum finem ne ulterius progreſſi licitum facerent quod vetitum eſt: nam ſi illis hoc permitteres, exciperent, quemadmodum hoc mihi licet, ſic & illud. Id verò tantummodo uſurpatur in rebus ſimilibus: in quibus permutatio hominibus contingit, ut hanc quemadmodum illam licitam faciant. Sicuti illud cap. *Omnis hora*, ad verba, *Popana effigiata*: ubi legimus, Baithos dicebat ſapientibus, Quid ſi iſtud popanum paret cum forma quadā & ei effigiem imprimat? Quum loquutus eſſet, è veſtigio reſponderunt, Dicēt, omniane

popana vetita,& Baithotis tantum popana licita ? q. d. quamvis ipso jure popana Baithotis sint licita; nihilominus interdicimus, ne errent ac dicant, Quo loco mihi sunt popana Baithotis, eo loco mihi & reliqua sunt. Et multis Gemaræ locis hoc dictum tanquam exemplum profertur: nempe, Dicerent, omniane popana vetita? &c. Sed in rebus dissimilibus, quæ ita ab hominibus non permutantur, non interdicimus: secundum illud quod cap. 1. Pesach dicimus, Oleum pro oleo sumitur; at fibulatio pro nodatione non accipitur. Id autem sapientibus commissum est, ut similia à dissimilibus discernant. Porrò quod multis locis usurpamus, *Interdictum interdicto non superaddimus*, ejus ratio est, quod scriptum sit, Lev.18. Et observabitis observationem meam. Hic acutè observamus hoc dari præceptum, Addite observationẽ observationi meæ; non verò, Addite observationem observationi observationis meæ. Attamen quandoque interdictum interdicto addimus: quum unum ab altero dependet, adeo ut absque hoc illud stare nequeat. Ita scriptum exstat in additionibus cap. *Hæ sunt res*, ubi de claudendo sabbatho agitur. Si alienigena ab alienigena lucem accendat, super ea non profertur benedictio. Super isto contextu dicimus: Alienigena secundus propter priorem commemoratur; prior autẽ alienigena propter primam lucẽ. Totum hoc est interdictũ unum: quia sapientes quicquid est in manu alienigenæ, prohibuerunt: ni enim hoc fit, nec illud stare potest.

Quum dicitur, *Illic legimus*, alius codex

הסריקין אסורין וסריקי בייתוס מותרין כלומר אף על פי שמן הדין סריקי בייתוס מותרין ס״ם גזרינן עליה כדי שלא יטעו ויאמרו מה לי סריקי בייתוס מה לי שאר סריקין ובהרבה מקומות בגמרא מביא זה המאמר למשל יאמרו כל הסריקין אסורין וכו' אבל בדברים שאינם מתדמים ולא מיחלפי להו לאנשי לא גזרינן כדאמרינן פ״ק דפסחים שמן בשמן מיחלף עניבה בקשירה לא מיחלף ודבר זה מסור לחכמים לידע הדומה או הבלתי דומה · והא דאמרינן בהרבה מקומות גזירה לגזירה לא גזרינן ה״ט דכתיב ושמרתם את משמרתי ודרשינן עשו משמרת למשמרתי ולא משמרת למשמר' משמרתי וזימנין דגזרינן גזירה לגזירה היכא דתליא הא בהא ואי לא הא לא קיימא הא וכן כתבו התוספות בפרק אלו דברים גבי הבדלה נכרי שהדליק מנכרי אין מברכין עליו ואמרינן עלה נכרי שני משום נכרי ראשון ונכרי ראשון משום עמוד ראשון וכולה חדא גזירה היא שאסרו חכמים כל מה שביד הנכרי דאי לאו הא לא קיימא הא ·

כל תנן התם ממסכתא

designa-

אחרת ויש תנן התם מהפרק עצמו פ״ק דפסחים · תנן התם אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש וכו׳ וכתב שם רש״י ואע״ג דבפרקין הוא ויש נסחאות דלא גרסינן תנן התם אלא תנן גרידה·

כל מ״ל או מנא הני מילי שייך בדברים שיש להם עיקר מן התורה אבל בדברים שאין להם עיקר מן התורה אומר מאי קראה וזה מורגל במסכתות ומדרשות פוק ותשכח וכן אמר הרמב״ן בהשגותיו לספר המצות · וכן דקדקו התוספות ביומא גבי הני ה׳ עינויים כנגד מי דממאי דקאמר כנגד מי ולא קאמ׳ מנלן משמע דרחיצה וסיכה לאו מן התורה הם אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא·

כל היכא דאיכא עובדא הוה ברבי פלוני ורבי פלוני בי רבי פלוני ה״פ עובדא הוה בי ר׳ פלוני ואותו פלוני הלך למדרשו של פלוני לעיין שניהם בדבר · וכן פרש״י ז״ל בקידושין פ״ב גבי עובדא הוה בי רב חסדא ורב חסדא בי רב הונא ופשטיה מהא וכו׳ ·

כל היכא דאיכא אמר רבי פלוני כגון אמר רב יהודה

designatur. Semel tamen occurrit, *Illic legimus*, cum ex eodem capite testimonium producitur, scil. cap. 1. Pesach. Illic legimus totis quatuor horis edere licet, & in ædibus istud gestant per totam quintam &c. Vbi annotavit D. S. Jarchi, Quamvis hoc eodem capite exstet. Sunt etiam exemplaria, ubi non pronunciamus, *Legimus illic*; sed *legimus*, tantum.

Omne, *Vnde id nobis constat?* aut, *Vnde hæc confirmantur?* iis convenit, quorum fundamentum est in lege Mosis; sed in iis quorum fundamentum non est in lege, dicere solent, Quæ Scriptura hoc probat? Hoc in codicibus Talmudis & popularibus discursibus usitatum est: abi & invenies. Idem dixit Doctor Moses fil. Nachmanis in suis ad præceptorum librum observationibus. Sic etiam in additionibus Cod. Jomæ distinctè observatum est ad ista verba: *Hæc quinque humiliationis officia, cui singula respondent?* Nam ex eo quod dicit, *Cui respondent?* non verò, *Vnde id nobis constat?* hoc discimus, lotionem & unctionem lege non præcipi, sed niti magistrorum authoritate. scripturam verò communi quadam ratione eò applicari.

Vbicunque est, *Exemplum habemus in domo Doctoris N. qui N. ad ædes alterius cujusdam Doctoris se contulit*; talem admittit expositionem: Exemplum habemus in domo D. cujusdam, & is ipse scholam adiit alterius cujusdam, ut ambo de re illa dispicerent. Hujusmodi est expositio D. S. Jarchi p. m. Cod. קידשי׳ c. 2. ad verba, Exemplum habemus in domo M. Hasdæ, qui M. H. domum M. Hounæ adiit: & hinc ejus expositio &c.

Vbicunque reperis, Doctorem quendam dixisse; ex. gr. dixit M. Juda,

Samuelem dixiſſe: præceptor deſignatur, unde hoc ille didicerit. Vbicunque verò eſt, Dixit Doctor N. nomine alterius cujuſdam D. exempli gratia, dixit D. Johannes nomine D. Simeonis filii Jochæi; ipſe ex illo non audivit, ſed ex alio, qui id ab illo acceperat. Ita ſcriptum reliquit Doct. Salomon Jarchi Cod. חולין: atque ex eo probatur, quod ibi dicimus, Dixit M. Aſe nomine Rabæ &c. Et velis nolis, M. Aſe id ex ipſo Raba non audiverat: etenim M. Aſe nunquam Rabam vidit. Quemadmodum dicimus C. קדושי', Quo die Raba obiit, natus eſt M. Aſe, ut impleretur quod Eccl. 1. 5. dicitur, *Oritur ſol & occidit ſol.* At D. M. f. Maimonis in ſyntagmatis ſui magni præfatione ſcriptum reliquit, M. Aſem iſtud à Raba accepiſſe: unde legiſſe non videtur, Quo die Raba obiit, natus eſt M. Aſe; ſed antequam moreretur Raba, natus eſt M. Aſe (ſicuti habent quædam libri exemplaria.) Senſus eſt, Quum nondum ita ſuffeciſſet vita Rabæ, ut è mundo migraret, jam natus erat M. Aſe: atque ut ejus locum ſuppleret æquum erat, quò ſtabiliret quod in Eccl. legitur, *Oritur ſol & occidit ſol.* q. d. antequam occidiſſet ſol Rabæ, ortus erat ſol M. Aſis. Huic ſimile illud, Antequam ſol Eli occidiſſet, ſol Samuelis jam exortus erat: quod illic proferunt. ſc. Cod. קידושי'. Ita quidem nobis dicendum videtur ex ſententia D. M. f. Maimonis l. m.

Illud quod ſæpiſſimè legimus, *Quidam conſtitutionem ad agendum docuit*, hanc habet explicationem: Quidam conſtitutionem docuit, ut ſecundum eam opus fieret.

אמר שמואל רבו הוה ושמעה ממנו · וכל היכא דאיכא אמר רבי פלוני משום רבי פלוני כגון אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחאי לא שמעה ממנו אבל שמעה מאחר שקבלה ממנו · וכן כתב רש"י בחולין ׃ ומוכח לה מהא דאמרינן התם אמר רב אשי משמיה דרבא וכו' וע"כ רב אשי לא שמעה מרבא דרב אשי לא ראה רבא מעולם ׃ כדאמרינן בקדושין יום שמת רבא נולד רב אשי לקיים מה שנאמר וזרח השמש ובא השמש והר"מבם בפתיחת חבורו הגדול כתב דרב אשי קבל מרבא ונראה שאין גורס יום שמת רבא נולד רב אשי אלא עד שלא מת רבא נולד רב אשי כמו שיש נסחאות בספרים ור"ל עד שלא הספיק רבא ליפטר מן העולם כבר נולד רב אשי והיה ראוי למלאת מקומו לקיים מה שנאמר וזרח השמש ובא השמש עד שלא שקעה שמשו של רבא זרחה שמשו של רב אשי דומיא דעד שלא שקעה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל דאמרי' התם בקידושין כנ"ל לדעת הר"מבם ז"ל ·

הא דאמרינן בכמה דוכתין הורה פלוני הלכה למעשה ׃ ה"פ הורה פלוני הלכה לעשות בה מעשה

חה שכבר תמצא הלכה ואין מורין כן כלום' לעשו' מעשה וכגון דנפקא מיניה חורבא והכי אמרינן בבתר' פ' אין נחלין אמר ליה רב אסי לר' יוחנן כי אמר לן מר הלכה מהו למעבד בה מעשה א"ל לא עד דאמינא לכו הלכה למעשה ·

הא דאתמר בכמה דוכתין תני תנא קמיה דרבא · תני תנא קמיה דרבי יוחנן וכן הרבה בגמרא ר"ל תנא בכאן אמורא ע"ש שקיבל האי מתניתא מרבו ובא וספרה שהברייתות לא היו שגורות בפי הכל כמו שנודע וכדאמרינן בעלמא פלוני אתא ואייתי ם מתניתא בידיה וכן הוא תני לה והוא אמר לה בהרבה מקומו' כלומר הוא קבלה מרבו והוא פרשה מסברתו וכן פרש"י ז"ל פ"ק דחולין · כל תאנא ותאני עלה היא התוספתא שנתוספה על המשנה כאשר כתבתי בפרק הראשון מהשער הראשון · וכל תניא ות"ר ב ברייתא היא ·

כל היכא דאיכא פלתי ופלוני · דאמרי תרוייהו · בידוע שהוא בר פולגתיה בכל מקום ובדבר ההוא הושוו כגון רב ושמואל דאמרי תרוייהו וכן רבה ורב יוסף דאמרי תרוויהו וכן הרבה ·

כל היכא

ret. Idque ideo dicitur, quia etiam constitutiones habes, ubi sic non docent, scilicet ut actio sequatur: veluti quum inde scandalum sequeretur. Sic dicimus in Bava Bathra capite, *Non adeunt hæreditatem:* M. Asc quæsivit ex D. Johanne, Quum Dominus nobis constitutionem proponit, quid? anne ut inde ad opus nos accingamus? Respondit ille, nequaquam: donec dixero vobis, constitutio ad agendum proponitur.

Quoties dicitur (ut crebrò fit) *Legit lector coram Raba*; item, *Legit lector coram Doctore Iohanne*, multaq; in Gemara similia; Lector hic est Gemaricus: quia hanc Baraitham à præceptore suo accepit. itaque postquam accepisset, eam enarravit. Baraithoth enim, sive exoticæ sententiæ, omnium ore non feruntur: sicuti notum est. Quemadmodum communiter dicimus, venit quidam & Baraitham adduxit secum. Sic frequenter dicitur, *Is illam* sc. Baraitham *legit eamque exposuit.* quasi dicas, Is illam à præceptore suo accepit, eamque ex opinione sua exposuit. Ita enarravit D. S. Jarchi l. m. cap. 1. חולין. Vbicunque habetur, *Legit vel docuit super illo*, additamentum designatur, quod Misnæ additur: quemadmodum scripsi tractatus pr. cap, primo. Vbi etiam occurrit *Lectio* vel *Legunt Magistri*, significatur Baraitha.

Vbicunque est, *Hic & ille, qui affirmant ambo*; in confesso est, hunc ab illo ubique dissentire; in hac tamen re convenire. Ex. gratia, Rab & Samuel, qui affirmant ambo: similiter, Rabba & M. Joseph, qui ambo affirmant. Hujusmodi multa sunt.

כל היכא דאמרינן הא דפלוני לא בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר הֿפֿ לאו בפי' אמרה ממש להא מילתא אלא מכלל דבריו שאמר במקום אחר שמעינן לה · ומה שיש לדקדק בשיטה זו אכתבנו בפֿב בסֿד ·

כל היכא דאמרינן מעשה לסתור · היינו כשמביא במשנה מעשה שנראה הפך דבריו מקשה הגמרא ואומר מעשה לסתור בתמיה כלומר וכי יש לך אדם שמביא מעשה לסתור דבריו ·

כל היכא דאיכא ליפלת וליתני בדידיה בדידה · הֿפֿ הא דמהדר תנא למצוא חלוקה בדבר ולא אשכח אלא בדרך אחרת לפלת ולתני בדידה כלומר לפי דרכו זה הוה מצי לעשות חלוקה ואמאי שבקיה לאורחיה לדלג מענין לענין ׃ ועוד אוסיף לקח טוב בזה בעֿה ·

הא דאשכחנא בכמה מקומות מתיב פלוני לסיועי לפלוני · כי הא דבתרא פרק חזקת הבתים מתיב רבא לסיועי לרבה וכו' פירש רשבֿם זֿל דבלשון הזה אמרה בבית המדרש תניא כוותיה דרבא ותיובתא לאביי והדין עמו לפרש כן שהספר אינו אומר בכל מקום וולתי מתיב פלוני גרידא ·

Vbicunque dicimus, *Hoc illius pronuntiatum expreſſè prolatum non fuit, ſed aliunde concluditur*; talem admittit explicationem: non expreſſè hoc ipſum dictum protulit; ſed è complexu verborum ejus, quæ alibi dixit, diſcimus illud. Quod verò amplius in hac regula rimandum eſt, ſecundo capite Dei auxilio perſcribam.

Vbicunque dicimus, *Exemplum in contrarium profertur*? id hoc modo fit, Quum quis in Miſnajoth exemplum hujuſmodi profert, quod cum propriis dictis pugnare judicatur; tum Gemara objicit, ac interrogat, Exemplum in contrarium adfertur! cum admiratione. Quaſi dicat, Et quid? Eſtne invenire hominem, qui ad ſua evertendũ dicta exemplum producat?

Vbicunque occurrit, *Dividenda & legenda erant ſingula in ſe ſeorſim*, ſic enarratur. Ecce quod redeat author & in re ipſa diſtinctionem quærat, nec inveniat tamen niſi alia quadam via; dividenda & legenda erant per ſe ſingula. Quaſi dicatur, Hâc viâ diſtinctionem facere poterat: quare propriam viam ac rationem prætermiſit, ut ab hac ad illã tranſiret? Vlterius utilem hic doctrinam favente Domino addam.

Ecce quod multis locis invenimus, *Quidam ſic objicit, ut alteri cuidã ſuccurrat*: quemadmodum illud in Bava Bathra cap. *Poſſeſſio ædium*, Objicit Raba ut Rabbæ ſuccurrat &c. hoc inquam ita enarrat D. Samuel f. Meïri l. m. id ſic ab illo in ſchola dictum: & Baraitham eſſe ex mente Rabæ, contraque Abæum objectionẽ fieri. Ita exponere æquum eſt, quia contextus nullibi ſecus loquitur, quam ſimpliciter, Quidã objicit.

Quan-

פעמים הגמרא מקשה ואומר תרתי ר"ל דסתרן אהדדי כגון ההיא דכיצד הרגל הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אין צריך להעלות לו שכר והשוכר בית מראובן מעלה שכר לשמעון ו ומקשינן תרתי וכו' כלומר היכי תני תרי מילי · דסתרן וקשין אהדדי ורבותא טובא ו ויש מקומות דלא סתרן אבל נגנן ובחד מניהו סגי כי החיא דפק דקידושין ואין יועד אלא מדעת ואין ייעד אלא בגדול ומקשין תרתי כלומר תרוייהו חדא מילתא נינהו ותרתי למה לי ו וכן בסוכה פרק הישן עד שיאור ויעלה עמוד השחר תרתי אלא אימא וכו' ·

הא דאמרינן בהרבה מקומותי בגמרא תני פלוני בשאר ספר דבי רב ו היינו ספר וידבר מוישלחו מן המחנה עד סוף הספר כולהו מקרו שאר ספרי דבי רב וספרי דרב גופיה היינו תורת כהנים ·

כל מהא ברייתא · כגון תפשוט מהא וכיוצא בו וכל מהכא שמעתא ·

כל היכא דאיכא גמירי · רוצה לומר מסורת בידינו ממשה בסיני, וכן הלכתא גמירי לה ·

Quandoque Gemara objicit & inquit, *Duo*: ſcilicet ſunt, quæ ſeſe invicem deſtruunt. Quemadmodum illud capitis *Quomodo pes?* ubi legitur, Quum inhabitat aream proximi non aſſentientis, ut ei mercedem ſolvat, opus non habet. Item, Qui à Rubene domum conducit, Simeoni mercedem ſolvit. Sed objicimus, Duo &c. Quaſi dicatur, Quomodo res duas proponit, quæ ſibi invicem repugnant & adverſantur? Cujuſmodi multa ſunt. Loca etiam occurrunt, ubi dicta non pugnant; ſed conveniunt: adeo ut eorum unum ſufficeret. Vti illud cap. primi Cod. קידושי'. Promiſſio neminem hic obligat, niſi intelligentem: nec eſt promiſſio rata, niſi ille adoleverit. Objicitur *Duo*, q. d. Duo hæc unum & idem ſunt: itaque quorſum duo? Similiter Cod. סוכה cap. *Qui dormit:* donec luceſcat & aurora aſcendat. Duo: ſed dicam &c.

Ecce quum ſæpe dicimus in Gemara, *Legit quidam in reſiduo librorum familiæ Rabi*: deſignatur Numerorum liber, inde à verbis cap. 5. ✝. 2. *Et dimittant è caſtris*, uſque ad libri finem: omnia hæc vocant reſiduum librorum familiæ Rabi. At *libri ipſius Rabi*, ſunt Leviticus.

Quum dicitur, *Ex iſto*, deſignatur Baraitha ſive Exotica doctrina: ex. gr. *Solve objectionem ex iſto:* aliaque ſimilia. At quoties legitur *Ex hoc* ſive *Hinc*, conſtitutio ἀναμφισβήτητος denotatur.

Vbicunque occurrit, *Perfectè tradunt*; ſenſus eſt, Traditionem in manibus noſtris habemus à Moſe in monte Sinai acceptam. Et hac ratione dicitur, Ipſam conſtitutionem ἀναμφισβήτητον perfectè tradunt.

Verbum legis, in Gemara duplicem usum habet. Primò ipsum legis verbum denotatur: quemadmodum, verbo legis pecunia ad acquirendum sufficit; item, secundum verbum legis Israëlitæ filia desponsata oblationem comedit. Deinde significat *ἀναμφισβήτητον* Mosis constitutionem in Sinai acceptam. Vt c. 1. C. עירובי׳, Secundum verbum legis, si in illa re admodum occupetur, aliquid interponere censetur. Sic ibi explicat D. Sal. Jarchi l. m.

Vbique in Gemara, si præcisè ponatur *Discrepantia*, intelligitur Sapientum discrepantia: paucis tamen locis Hebræa voce partitio denotatur. Vt in Baba media: Partitio instituitur, quum ipsi ambo apprehendunt ipsa syngraphæ particularia. Hic D. Salomon J. ad vocem *Partitio*, id est, *Partientur*, quod D. Simeon dixerat: cujusque hic est sensus, quod æqualiter partiantur &c.

Vbicunque dicimus, *Quid docemur? Legimus in Misna*; hoc volumus, Quid novi nos docet iste Gemaricus Doctor? ecce est ipsa Misna. Quid? ipsamne Misnam nos docere aggreditur. Hic regulæ diversæ sunt, quas sequenti capite perscribam favente Domino.

Quum in Gemara sæpissimè occurrit, *Dicendumne est hos Doctores cum illis Doctoribus dicere eadem?* hic sensus est, Quid dicemus, controversiam horum Doctorum cum illorum Doctorū controversia eandem esse? Atque hoc Gemaræ difficultatem movet, eandem planè controversiam duobus locis & duabus periodis tradi. Quinetiam qui Misnajoth & Baraitoth disposuit, utramq; simul tradere debuisset: & hoc modo dicere, Hic & ille &c. ita sentiunt.

דבר תורה בגמרא משמש בשני פנים דבר תורה ממש כמו דבר תורה מעות קונות · דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה: ומשמע הלכה למשה מסיני פ׳ק דעירובין דבר תורה מקפיד עליו חוצץ וכן פרש׳י ז׳ל שם ·

סתם מחלוקת בכוליה גמרא ׀ היינו מחלוקת חכמים ובמקומות יחידים לשון חלוקה כבבא מציע׳ מחלוקת בששניהם אדוקים בתורף ופרש׳ מחלוקת האי יחלוקו דקאמר ר׳ש דמשמע חולקין בשוה וכו׳ ·

כל היכא דאמרינן מאי קמ׳ל תנינא · ר׳ל מאי חדושא אשמעינן האי אמורא הא מתניתין היא וכי מתניתין אתא לאשמועינן ויש בזה כללים אכתבם בפרק הבא בע׳ה ·

מה שאומר בהרבה מקומות בגמרא לימא הני תנאי כהני תנאי ר׳ל מי נימא דפלתתא דהני תנאי כפלוגתא דהני תנאי ודחיקא ליה מילתא לגמר׳ שיבא מחלוקת אחד בעצמו בב׳ מקומות ובתרי לישני ועוד מי שסדר המשנה והברייתא הוה ליה למיתני נהו גבי הדדי ולימא פלוני ופלוני אומרים כך ·

Vbicun-

כל היכא דאמרינן תנן סתמא דלא כפלותי · דחיקא ליה מילתא לגמרא דתני משנה סתמא דלא ככ̇ע · והכ̇ לימא תנן סתמא דלא כפלותי ואתיא מתני' דלא כ̇כע ׀ ומה שיש לדקדק בשיטה זו אכתבנו בעה̇ ·

הא דאמרינן בכוליה גמרא יתיב פלותי קמיה דפלוני ויתיב וקאמר לא אמרינן הכי אלא במקום שחולק עליו או שהיה הוא האומרו אבל אם לא אמר איהו כלום ולא נחלק עליו בכלום לא אמרינן הכי · כן כתב הרשב̇א ז̇ל בחידושיו במסכת יבמות ·

כל היכא דאמרינן רב ורבי יוחנן ורבי חנינא ורבי חביבא מתנו בכל סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן · ומעייל רבי יונתן · ה̇ם רב ורבי יוחנן ורבי חנינא ורבי חביבא מתנו כלומר הך שמעתתא שאומר בסמוך והשתא פסיק הגמרא למילתייהו וקאמר בכל סדר מועד כל כי האי זוגא שמחליפין ר' יוחנן ומכניסין ר' יונתן וכן פירשו התוספות בשבת בפרק במה בהמה ·

כל היכא דאיתמר ברבי כמו ר̇ש ברבי וכיוצא בו לשון גדולה וחשיבות הוא וכן פרש̇י ז̇ל

Vbicunque dicimus, *Legimus absolutè dictum, quod nonnemo improbat?* Gemaræ hoc scrupulum movet, quod Misna absolutè aliquid doceat, quod ab omnibus non probatur: itaque sic loquitur, An dicendum est nos quidpiam absolutè positum invenire, quod nonnemo improbat? & occurrit Misna quæ ab omnibus non probatur? Quæ in hac formula distinctius observanda sunt, postea Dei auxilio perscribam.

Ecce quum passim in Gemara dicimus, *Sedit hic coram illo N. sedit inquam & dixit:* ita non loquimur, nisi cum vel alter ipsi refragatur; vel ipse eâ ratione loquens introducitur. Verum si ipse nihil pronuntiet; aut ipsi nulla in re contradicatur, ita loqui non solemus. Sic scriptum reliquit D. Samson filius Abrahami l. m. in observationibus ad Cod. יבמות.

Vbi sic loquimur, *Rabus & Doct. Iohannes, D. Hanina, ac D. Habiba docent*; in toto Vol. מועד, passim in hac combinatione permutant D. Johannē: substituunt enim D. Jonathanem. hæc inquam ita exponuntur: Rabus, & D. Johannes, & D. Hanina, ac D. Habiba docent, nimirum istam legalem constitutionem quæ in sequentibus traditur; jam verò eorum verba Gemara authoribus suis ascribit, & inquit, in toto Cod. מועד passim in hac combinatione permutari D. Johannem, D. enim Jonathanem substitui. In hunc modū ista enarrant additiones ad Cod. Schabbath capite *Iumentum cum quo.*

Vbicunque dicitur, *Filius Doctoris*, ut D. Simeon filius D. & similia; excellentia & præstantia denotatur. Ita hoc explicat D. S. Jarchi l. m.

בקידושין גבי יודן ברבי יודן היה שמו תרול ברורו וכל היכא דקרי ברבי לשון חכמה וחריפות הוא עכ׳·

כל היכא דאמרינן רבנן רבי רבי ר״ל התלמידים בני הישיבה· וכל היכא דאיתמר בי רב לאו רב ממש אלא בית המדרש הוא והכי מפרשי׳ בקדושין·

כל היכא דאמרי הלכה כפלוני דרשינן לה בפרקא וכל היכא דאמרינן מנהג כפלוני לא דרשינן ליה בפרקא· ר״ל בפרקא ברבים אבל כי אתו לקמן יחידי׳ מורינן להו והיכא דאמרי׳ נהגו אפי׳ אורויי נמי לא מורינן· אבל אי עבדי לא מחינן בהו וכל זה תמצא בערובין פרק הדר· אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר בן יעקב· ורב הונא אמר מנהג כרבי אליעזר בן יעקב· ורבי יוחנן אמר נהגו העם כרבי אליעזר בן יעקב וכן בהרבה מקומות ופירושם בפרק תעניות·

כל היכא דאמר תנא תונא ר״ל תנא תנא דידן סייעתא לדידי וכן פרשׁי׳ בריש מציעא·

כלל זה בעירובין כל מקום ששנינו כדי לאכול בו או לאכול בהם אינו אלא כדי לאכול בו

Cod. קידושין ad verba, *Iodan filius Doctoris.* Jodan erat nomen ejus, qui seculo suo antecellebat: & ubicunque legitur f. Doctoris, sapientia & acumen exprimitur. Hucusque illius verba.

Vbicunque dicimus, *Magistri familiæ Doctoris*, sensus est, qui in schola literis incumbunt. Vbi verò dicitur *Familia Magistri*, non singularis aliquis Magister denotatur; sed schola sive disserendi locus. Sic illa explicant Cod. קדשין.

Vbicunque dicunt, *Constitutio est ex mente cujusdam* N. istam palam enarramus; ubi verò dicimus, *Mos secundum quendam N. obtinet*, eum non enarramus palam (palam, id est, coram multis) sed quum nos pauci conveniunt, hos illum docemus. Vbi denique ita loquuntur, *Assueverunt*; morem hunc ne quidem docemus ullo modo: si tamen eum observant, non prohibemus. Totum hoc in Codice ערובי׳ invenies, capite *Qui habitat.* Refert M. Judas dixisse Samuelem, Est constitutio ista ex sententia D. Eliezeris f. Jacobi; & M. Houna, Mos obtinet juxta mentem Eliezeris f. Jacobi; D. Johannes denique ait, Sic assuevit populus sequi Eliezerem f. Jacobi. Ita alibi passim: eorumque expositionem videre est capite de *Iejuniis.*

Vbicunque dicitur, *Docet quod doceo*; sensus est, Docet D. noster, quod meam sententiam confirmat. Sic ista explicat D. Sal. Jarchi initio Babæ mediæ.

Hæc est generalis regula in Cod. עירובי׳ sive *de Commixtionibus*: Vbicunque legimus, *Ad edendum de isto*; aut *Ad edendum de istis*, nihil est, nisi ad edendum de isto cum condimento suo, quemadmodum

modum

בליפתן כאדם שטובל ואוכל דהיינו שיעור מועט · אבל מקום ששנינו כדי לאכול הימנו או כדי לאכול מהם אינו אלא מהן עצמן שתי סעודות ואין אכילת דבר אחר עמהם · לשון רבינו גרשום בפי' ערובין שלו פרק בכל מערבין ·

כל היכא דאמרינן להודיעך כחו דפלוני · כמו להודיעך כחו דרבי יהודה להודיעך כחו דרבי יוסי וכיוצא בהן בכוליה גמרא ר"ל כחו וחדושו של המתיר משום דרבותא וחדושא דהיתירא עדיף טפי לאשמועינן כדאמרי' בעלמא כחא דהיתרא עדיף ליה שהמתיר סומך על שמועתו מה שאין כן האוסר שכל אדם יכול להחמיר ומשום הכי אשמועינן בכל דוכתא כח המתיר כלומר ותנא דקתני הכי לאו דוקא דבאופן אחר הוה ליה למיתני אלא לאשמועינן חדושא ומיהו מאי דקתני לאו דוקא ויש בזה דרכים אכתבם בפרק הבא בעזרת השם ·

כל מהו דתימא לא נשאר כן וה"ק אי לאו הכי הא' כך וכך קמ"ל דלא · ויש מה"ר שכך האמת בפרקא קמא דנדרי' מה"ר פיו ולבו שוים בעינן קמ"ל ולפי האמת פיו ולבו שוים בעינן ·

modum homo, qui intingens edit quidpiam. quod fit exigua quantitate: (nam intingens parvas buccellas sumit.) Sed ubi legimus, Ad edendum ex isto; vel Ad edendum ex istis, nihil est nisi ex istis ipsis duo sumere edulia, ita ut cum iis nihil comedatur. Hæc est expositio D. nostri Gerschom, in enarratione sua C. עירובי' cap. *Omnia in commixtionibus adhibent.*

Vbicunque dicimus, *Ad ostendendam vim alicujus*, veluti, Vt ostendatur tibi vis Doctoris Judæ, ut ostendatur vis Doctoris Josis, hisque similia in tota Gemara; denotatur vis & efficacia ipsius, qui rem judicat licitam. Quia licentiæ robur & efficacia prævalet ad docendum: sicuti vulgò dicimus, vim licentiæ esse efficaciorem. nam qui agendi veniam concedit, suo nititur auditu; qui prohibet, non item: quia unusquisque rem aggravare potest. Idcirco ubique vim ejus qui rem licitam facit docemur: ac si dicas, Doctor qui sic docet, præcisè loqui non intelligitur, (nam alio modo ipsi loquendum fuisset;) sed ut nos efficaciam doceat: hinc quod docet præcisè non intelligitur. Hac in re sunt modi diversi, quos capite sequente, Deo favente, describam.

Quum occurrit, *Id quod dicere posses*; sic non relinquitur. ac si diceretur, Si ita non sit; tum hoc vel illo modo se rem habere dicam. ita docemur rem secus se habere. Occurrit etiam, *Id quod dicere posses*, quum res ita est, cap. 1. Cod. נדרים, sive *de votis*: Quod autē dicere posses; ut os ipsius cum corde conveniat, nos requirere, id docet nos. Atqui revera, ut verba cum animo conveniant, requirimus.

והכריתות מישבו כפי השיטה והק׳ מהר׳ אגן לפי האמת בעינן פיו ולבו שוים והכא לא הוי פי ולבו שוים קא משמע לן דהוי פיו ולבו שוים וכן אחרים מתישבים על זה הדרך ·

כל פטורים בשבת פטור אבל אסור לבר מתלת דר״ל פטור ומותר ואלו הן · צבי שנכנס לבית וכו׳ ואידך הצד נחש בשבת · ואידך המפיס מורסא בשבת אם להוציא לחה פטור ·

סתם אלמא שבגמרא הוא כמו ש״מ ויש אלמא שהוא כמו למה בגיטין פ״ק א״ה בע״ל נמי אלמא תניא וכו׳ ואחרים לשם ובהרבה מקומות וכן פרש״י ז״ל בברכות גבי א״ה אפילו טבעה ספינתו בים נמי · וה״ת ה״נ אלמא אמר רב זביד וכו׳ ·

לשון אלמלא המורגל בגמרא משמש בשני פנים יש אלמלא שהוא כמו אלו כמו אלמלא נגדוה לחנניה מישאל ועזריה שהוא כמו אלו נגדוה ואומר ר״ת בתוספות מגילה שבמקום שהוא כמו אלולא כתוב אלמלא באלף ובמקום שהוא כמו אלו כתוב אלמלי יוד בסוף ·

כביכול בלשונם ז״ל בהרבה מקומות · רוצה לאמר התורה

At author libri כריתות hæc ad præcedentem regulam accommodat: & sic dicit, Quod objicere posses, nos revera animũ cum verbis convenientem exigimus; sed hic verba & animus non conveniunt: verba cum animo convenire docemur. Sic ista alii etiam hac ratione accommodant.

Passim in Codice שבת, quum dicitur *Liber est*, is à pœna absolvitur; sed tamen actio interdicitur: si tria excipias, ubi sensus est personam non teneri & rem esse licitam: sunt autem sequentia. Hinnulus qui ædes ingreditur &c. aliud, Qui die sabbathico serpentem venatur. aliud, Qui ulcus mulcet sabbathi die, si id quò saniem exprimat facit, non tenetur.

Cum in Gemara absolutè אלמא dicitur, idem est atque Ergo, sive, Hinc discas. Occurrit tamen אלמא pro *Quare*. C. גיטי׳ cap. 1. Si sic dominus etiam, quorsum traditio &c.? Ibi & plurimis locis sunt exempla alia. Ita illud explicat D. Salomon Jarchi l. memoriæ, Cod. ברכות, ad verba, Si sic se res habeat, quum navis ejus mari mergitur, ita quoque erit: quod si hoc dicas, eo quoque casu rem non mutari, quare dixit M. Zabid &c.?

Vox אלמלא in Gemara usitata, duobus modis usurpatur: idem aliquando valet cum particula, *Si*, veluti, Si extraherent Chananiam, Mischaëlem, & Azariam, ubi dicitur, *Si* extraherent. Dicit autem Magister noster Tham in additamentis Cod. מגילה: ubi illa vox significat, *Nisi*, scribi אלמלא cum aleph; ubi verò denotat *Si*, אלמלי cum jod finali plerumque pingi.

כביכול in magistrorum l. m. sermone frequentissimum hoc sibi vult, legem

שניתנה בכ״ב אותיות יכולה לומר דבר זה אבל לנו א״א לאומרו · א״נ כ״ב נוטריקון כתוב בתורה כגנין אומרם בהרבה מקומות אלמלא מקרא כתוב אין הפה יכולה לאומרו וכן ראיתי בתוספות מגלה וזה הלשון משתמשין בו הרבה בהגדות בדברים שאינם דרך כבוד כלפי מעלה כמו כי חזק הוא ממנו כביכול כלפי מעלה אמרו וכן הרבה כיוצא בו ·

כל היכא דאמרינן אין המקרא יוצא מידי פשוטו אין הכוונה אלא שלא יוציאוהו מפשוטו לגמרי והוא לשונם אין מקרא יוצא מידי פשוטו ולא אמרו אין מקרא אלא כפשוטו אבל יש לו פשוטו עם מדרשו ואינו יוצא מידי כל אחד מהם אבל יסבול הכתוב את הכל ויהיו שניהם אמת לשון הרמב״ן ז״ל בהשגותיו לספר המצות ·

והא דאמרינן בכמה מקומות תקון סופרים הוא זה · אין הכונה חלילה שהוסיפו או שהותירו על מה שכתוב בתורה אפילו אות אחת אלא ענין תקון סופרים הוא שהם דקדקו ומצאו לפי ענין כל אחד ואחד מן הכתובים ההם שעיקר הכונה לא היתה כמו שנראה ממה שנכתב בספר אלא צד כונה אחרת ולא היה לו לכתוב

legem quæ 22 literis tradita est, hanc rem dicere posse; sed nobis eandem dicere concessum non esse. Aut si etiam mavis, כ״ב est dictionum contractio, denotans in lege scriptum esse: quemadmodum plurimis locis dicunt, Nisi in lege scriptum esset, nullius ore id proferri posset. Sic in additamentis Cod. מגלה reperi. Hac phrasi sæpe utuntur in sermonibus popularibus; quum ea proponuntur, quæ Altissimi respectu gloriam minimè continent: veluti ad istud Num. 13. 32. *quia fortior est nobis*, Altissimi respectu, *si dicere fas sit*, dixerunt. Sic multa similia.

Vbicunque dicitur, *Scriptura à simplici sensu non abducitur*, nihil aliud intenditur, quam Scripturam à simplici sensu non omninò abduci. Sic loquuntur, Scriptura à simplici sensu non abducitur; non verò dicunt, Scripturam nonnisi simplici sensu accipiendam esse: sed unà cum sensu simplici allegoricum habet. nec ab horum ullo abducitur; sed Scriptura utrumque sustinet, & ambo cum veritate consentiunt. Ita loquitur D. Moses f. Nachmanis l. m. in suis ad præceptorum librum observationibus.

Illud autem quod multis locis usurpamus, *Hac est correctio scribarum*, hoc sibi non vult (absit) eos in lege scriptis adjunxisse aut addidisse vel unam literam. sed per *scribarum correctionem* hoc denotatur, eos habito examine ex mente singulorum istorum locorũ observasse, non esse hanc præcipuam intentionem, quæ ex eo quod in libro scriptum est fluere videtur; verum aliud quid spectari: nec tamen hoc, sed illo

לכתוב כן אלא כן כמו ואברהם עודנו עומד ויי' עודנו עומד היה לו לומר אלא שכינה הכתוב ולא קראום תיקון סופרים אלא שהם דקדקו ופירשו שהם כינויים· לשון הרשב״א ז״ל·

כל היכא דאמרינן בו ביום אמרו יום שמינו לרבי אלעזר בן עזריה הוא כמו שנזכר בברכות פרק תפלת השחר·

כל היכא דאיכא כי סליק רבי פלוני· ר״ל מבבל לארץ ישראל וכי אתא ר' פלו' מארץ ישראל לבבל כמו האי צורבא מרבנן דאתא ממערבא ומערבא ר״ל ארץ ישראל שהיא במערב' של בבל וכן דסלקין לעילא דנחתין לתתא בבא בתר'·

כל היכא דאמרינן גופא לחדש דבר וזו שיטת הגמר' בכל מקום שמביא מימרא או ברייתא אגב גררא והדר בעי לחדושי בה מידי לפרושי או לאקשויי עלה מהדר לה זימנא אחריתא ואומר גופא כלומר מעיקרא אגב גררא הוא והכא גופא ועיקרא · והוה תמה לי בפרק אלו טרפות גבי אמר רבא ריאה דאתלידא כאהיתא סומקא וכו' דאמרינן גופא אמר

modo scribendũ fuisse. Quemadmodum Gen. 18.22. *Ipse Abraham stetit adhuc (coram Domino:)* ubi dicendum erat, Ipse Dominus adhuc stetit; sed Scriptura εὐφημίαν adhibuit. Itaque illa non vocarunt scribarum correctionem, nisi quia post investigationem declararunt ista loca εὐφημίαν continere. Ita exponit D. noster Samson f. Abrahami l. memoriæ.

Vbicunque dicimus, *Eo ipso die dixerunt*, is dies designatur, quo sibi præfecerũt D. Eleazarum f. Azariæ: quemadmodũ commemoratur C. ברכות cap. *Preces matutinæ*.

Vbicunque occurrit, *Quum ascendisset Doctor quidam*, hic sensus est, è Babylonia ascendisse in Israëliticam regionem: ubi verò dicitur, *Quum venisset Doctor quidam*, ex Israëlitica regione in Babyloniam descendisse intelligitur. Sicuti, *Magistrorum ille discipulus magni acuminis, qui venit ex Occidente:* per Occidentem Israëlitica regio intelligitur, quæ ad Babyloniæ Occidentem sita est. Similiter intelligenda ista, *Qui sursum ascendunt*, *Qui deorsum descendunt* Cod. בבא בתרא.

Vbicunque dicimus, *Corpus*, hoc fit ad sermonis redintegrationem. Hæc est passim Gemaræ consuetudo, ut quum dictum aliquod aut Baraitham in transcursu protulit, posteaque iterum nonnihil redintegrare vult, explicando aut objiciendo, secunda vice dicta resumens præmittat, *Corpus:* ac si dicat, initio ἐν παρόδῳ mentio facta; hic verò corpus & fundamentum rei tractatur. Verumenimverò demiror quod legitur capite *Hæc pro discerptis habentur*, ad hæc verba, Dixit Raba, pulmo cujus pellicula colorem allii rubri contraxit &c. quandoquidem ibi sic loquimur, Corpus, dixit.

רבא וכו' ולא קא מחדשינן בה מידי ואין זו שיטת הגמרא בכל מקום שוב ראיתי בפי' הר"ן להלכות שאומר בלשון הזה׃ הא דאמרינן גופא ואף על גב דלא קא מחדשינן בה מידי משום דאיידי דקא בעי לאיתויי הנך מימרי דרבא כולהו הדר אייתי נמי הא· ויש מקומות שהגמרא מקצר ואינו אומר גופא כמו שכתבו התוספות פרק כל הנשבעין גבי ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ויצא כו' לפי גירסת רבינו חננאל דלא גריס אמר רב יהודה ראוהו שהטמין כלים כו' דתיהוי מילתא באנפיה נפשה אלא דאמר רב יהודה וכו' ואגב גררא דמתניתין נקטא ואחר שהביא הך מילתא דרבי יהודה חזר הגמרא ופירש ואמר לא אמרן אלא בבעל הבית שאינו עשוי למכור את כליו וכו' וכתבו שם התוספות דמן הראוי אחר שהביא ה המימרא אגב גררא היה לו לחזור ולומר גופא אמר רב יהודה וכו' ולמימר עלה לא אמרן כו' כשיטת הגמרא בכל מקום אלא שיש מקומות שהגמרא מקצר ומטעם זה ניחא לי פ"ק דכתובות דפריך ומי איכא הוראה לאיסור· ומשני אין דתנו חוט השדרה שנפסק ברובו דברי רבי·

dixit Rabba &c. quum tamen in re propoſita nihil innovetur. Hęc non eſt ullo in loco Gemaræ formula. Denuò conſului Doctoris Niſin annotationes in ſtatuta, ubi ſic loquitur: Ecce quod dicamus *Corpus*, etſi in re propoſita nihil immutemus; hac fit occaſione, quod cũ author omnia iſta Rabæ verba adducere velit, iterum etiam illud adducat. Sunt autem loca ubi Gemara conciſè loquitur, nec dicit *Corpus*: quemadmodum ſcriptum exſtat in additamentis in caput *Quicunque jurant*, ad hæc verba, Viderunt eum vaſa occultantem ſub veſtimentis ſinuoſis, atque deinde egredientem &c. ſecundum lectionem Doctoris noſtri Hananelis, qui ſic non legit, Dixit M. Judas, Si viderunt eum vaſa occultantem &c. ut ſententia in ſe abſolutè ptoponatur; ſed, quod dixit D. Judas &c. Hoc autem in tranſcurſu occaſione Miſnæ arripiebatur. Poſtquam hanc ſententiam D. Judæ produxit, redit Gemara & eam explicat ac dicit, Nos ſic nõ ſtatuimus, niſi de eo patrefamilias qui ad vaſa ſua vendenda comparatus non eſt &c. Hic in additamentis ita ſcribitur: conveniens fuiſſe, ut poſtquam ſententiam ἐν παρόδῳ adduxiſſet, rediret & diceret *Corpus, dixit D. Iudas* &c. poſteaque ſubjungeret, nos ſic non ſtatuimus &c. ſecundum formulam paſſim in Gemara receptam; ſed loca eſſe ubi Gemara conciſè loquitur. Et huic rationi acquieſco cap. 1. כתובות: ubi objicitur, Et quid? Eſtne demonſtratio ipſi interdicto: & reſpondetur Ita; quia legitur, Spinæ dorſi medulla, quæ maxima ex parte eſt inciſa, licita eſt ex ſententia Ribbi;

atD. Jacob inquit, Licet perforata sit: Rib-bi id demonstrat, ut D. Jacob; sed Magister Houna inquit, Constitutio non est ex mente D. Jacobi. Porrò præceptor meus (quem conservet misericors ille) hîc proponit hanc solutionem. quia objicienti, qui sic objicit, Quid? caditne demonstrationis nomen in interdictum? responderi potest, Quod si demonstratio sufficienti ratione nitatur, quidni demonstrandi vox in interdictum cadat? ideo cum objiciens objicit, Et quid? Estne demonstratio interdicto? respondetur *Etiam*, *nam ecce legunt* &c. id est, quum râtio additur, quare non adhiberetur demonstrationis vox? Hoc est quod dicitur, *Ecce legimus, demonstrant illud manifestè* &c. Aut etiam, *secundum illud quod legitur*: id est, non hoc tantũ dicunt; sed etiam absq; ratione demonstrandi vocẽ de interdicto usurpari: e. g. *Secundum illud quod legitur* &c. *at dixit M. Houna* &c. constitutio autem cum ipso facere non videtur: quumque demonstrat ipse sufficienti ratione non demonstrat. itaque velis nolis, demonstratio vocatur. Hucusque illius sunt verba. Necesse verò non erat, ut istud M. Hounæ ullo modo adduceretur: quia ex sola Baraitha argumentum desumitur, quo, in interdicto demonstrationis vocem adhiberi, probetur. Sed id addit author, quia ut in Baraitha aliquid innovet, eo modo differit, quo adhiberi solet *Corpus*. Itaque meritò ipsi præmittendũ fuisset, *Corpus*, deinde filum sive medulla spinæ dorsi, &c. posteaq; addendum illud Magistri Hounæ. Verum Gemara brevitati consuluit. Cæterum ego hunc sermonem in alia formula exponam sc. capite sequenti, favente Domino.

רבי יעקב אומר אפילו נקב׳ הורה רבי כרבי יעקב אמר רב הונא אין הלכה כרבי יעקב׃ ומורי נ״ר תירץ כבאן לפי שי״ל למקשה שמקשה ומי איכא הוראה לאיסורא דאם ההוראה היא בטעמי׳ מספיקי׳ למה לא יהיה ההוראה לאיסור ולזה כשהקשה ומי איכא הוראה לאיסור א״ל אין והא תנן וכו׳ ר״ל וכשנותן טעם אמאי לא יהיה הוראה וה״ש והתנן הורה ב״ה וכו׳ ואי נמי כי הא דתניא ר״ל לא זו בלבד אמרו אלא אף בלתי טעמא יש הוראה לאיסור כי הא דתניא וכו׳ ואמר רב הונא וכו׳ ונראה שאין הלכה כמותו וכשהוא מורה אינו מורה בטעם מספיק וע״כ הוראה מיקרי ע״כ׃ ולא היה צריך לאיתויי הך דרב הונא כלל כי מן הבריתא לחוד׳ יש ראיה דאיכא הוראה לאיסור׃ אלא דא״ל דלחדש דבר בבריתא קא מיירי בדרך גופא ובדין הוא דה״ל למימר גופא חוט השדרה וכו׳ ולמימר עלה הך דרב הונא אלא שקצר הגמ׳א ועתיד אני לפרש הך סוגיא בשיטה אחרת בפרק הבא בע״ה׃

Vbicun-

Vbicunque dicimus, *Rem aliquam sua hac docendi ratione docet nos*, hic est sensus, Secundum modum suum, quo nos hanc rem docere vult, verbis suis indicium impressit, ut ex isto indicio aliud præterea disceremus. Quemadmodum illud in initio ברכות: ubi legitur, Ab hora, qua sacerdotes ingrediuntur, quò suam oblationem comedant. Hic non legitur manifestè, A tempore quo stellæ oriuntur: ut nos hac sua ratione ac modo, quem servat, doceat aliquid; scilicet, expiationem non obstare, quo minus illud fiat. Sic similia omnia.

Ecce cum Ribbi passim dicit, Verba legis è verbis traditionum non discimus; hoc sibi vult quum verbum legis dicit, legem Mosis vocari legem, quòd seculis omnibus data sit. Sed verba prophetarum nonnisi traditionis verba vocantur: quia à Spiritu Sancto traditas acceperunt singulas prophetias, prout tempus exigeret, aut seculi istius homines, aut denique factum aliquod. Quod verò huic formulæ addendum esset, sequenti capite, Deo dante, conscribam.

כל היכא דאמרינן מילתא אגב אורחיה קמ״ל הכי פי' לפי דרכו שרצה ללמדנו זה הדבר נתן סימן לדבריו דמתוך אותו סימן אנו למדין עוד דבר אחר כי הא דריש ברכות דקתני משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתם ולא קתני בהדיא משעת צאת הכוכבים לאשמעינן מילתא אגב ארחיה דכפרא לא מעכבא וכן כל כהנך·

הא דאמר רבי בכל דוכתא דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן ׳ ר״ל דבר תורה תורת משה קרויה תורה לפי שנתנה לדורות· ושל נביאים לא מיקרי אלא דברי קבלה· שקבלו מרוח הקדש כל נבואה ונבואה לפי צורך השעה והדור והמעשה ומה שיש להוסיף בשיטה זו אכתבנו בפ' הבא בע״ה·

Caput II.

Formula hæc Gemaræ perpetua est, ut in uno paragrapho qui objicit semper unus sit: quemadmodum vides additamentorum & animadversionum authores ubique occupari, conferentes & examinantes opponentis verba alia ex aliis: idque quia Magister qui objicit, unus tantum est, non duo. Hoc est artis principium, pervulgatum & manifestum, cui

הפרק השני

שיטת הגמרא' לעולם בסוגיא אחר הוא מקשה אחר כאשר תראה בעלי התוספות והחידושים משתדלים בכל מקום לישא וליתן בדברי המקשה מדידיה לדידיה וזה מפני שהרב המקשה הוא אחד ולא שנים וזו פנה תלמודית מפורסמת ונגלית

non contradicitur. Verumenimverò aliquando eò compelluntur, ut ita dicant, Hic est Gemaræ author, non is qui initio objiciebat: quod fit ob magnam necessitatem, quia nec ad dextram nec ad sinistram declinari potest.

Est Gemaræ consuetudo, quum è Baraitha objicit, ut eam primò aptè concilíet, & postea regrediatur, atque ex ipsa infringat sive objiciat; quamvis nihilominus objicere potuisset. Ratio hæc est, ne diceretur, Confusum dictum est, non Baraitha D. Hijæ & D. Oschaïæ: sic enim vulgo loqui solemus, Quamcunque Baraitham in familia D. Hijæ & D. Oschaïæ non legerunt, confusa sententia est; nec inde objiciunt in schola, vel objectionem solvunt. Quemadmodum illud cap. *legebat*, ad verba, Rabus manus suas lavabat & legebat sect. *Audi*; deinde phylacteria alligabat & orabat; excipiunt &c. usque ad verba, Ecce ipsum illud repugnat &c. Ecce non est objectio, usque ad verba, Nihilominus est objectio. Quasi dicatur, Quod tu objicis non est objectio; attamen est objectio contra Rabum. Vbi autem in Gemara dicitur, Ecce non est objectio, alem admittit explicationem; si nulla est objectio præter hanc, hæc non est objectio. Ecce, quamvis Rabo objicere potuisset, rem ita se non habere, idque ex fine, ubi legitur, Alligat phylacteria & legit sectionem *Audi*; nihilominus illam Baraitham primò aptè disponit, posteaq; redit ac dicit, Objicitur Rabo. Sic per universam Gemaram.

אין הרהור בה ׃ ואולם לפעמים דוחקי' לומר בעל הגמרא הוא זה ולא המקשה הראשון וזה מתוך דוחק גדול שאין לנטות ימין ושמאל·

דרך הגמרא כשמקשה מברייתו' מתקן לה ברישא והדר פריך מנה ואף על פי שהיה יכול להקשות מ״מ וטעמא כי היכי דלא לימא משבשת' היא ולא מתנית' רבי חייא ורבי אושעיא ואמרינן בעלמא כל ברייתא דלא מתני בי רבי חייא ור' אושעיא משבשתא היא ולא מותבינן בה בי מדרשא ולא מפרקינן מינה כי הא דפרק היה קורא גבי רב משי ידיה וקרי ק״ש ומנח תפילי ומצלי מתיבי וכו' עד הא גופא קשיא וכו' הא לא קשיא עד מ״מ קשיא כלומר מה שאתה מקשה אינה קושיא מכל מקום קשיא לרב וכל הא .לא קשיא שבגמרא כך פירושה אם אין קושיא אחרת אלא זו זו אינה קושיא הנה אף על פי שהיה יכול להקשות לרב בלאו הכי מסיפא דקתני מניח תפילין וקורא ק״ש אפילו הכי תקן לה ברישא והדר אמר קשיא לרב וכן בכולי גמרא ·

כשהגמרא מתרץ תירוץ אחר

Quum Gemara solutionem quandam proponit, quam rejicimus,

atque

וסתרינן ליה והדר בעי לפרוקי פירוקא אחרינא אמרינן בתירוצא בתרא אלא שלשון אלא מורה שהתירוץ הראשון לעולם דהוי שכך משמע לא כך אלא כך ודוקא כשהמתרץ אינו המקשה אבל כשהרב המתרץ הוא היה ה המקשה בעצמו שייך לומר אלא ואף על פי שלא קדם לו תירוץ אחר · בשבת פרק במה אשה יוצאה וכו' · גבי אלו חוצצין · מתקיף לה רב יוסף וכו' וכתבו שם התוספות לפי שרב יוסף עצמו היה מקשה שייך לומ' אלא וכן בהרבה מקומות ·

כל אי הכי שבגמרא מתפרש הכי אי אמרת בשלמא ולשון אי הכי משמע לדידך קשיא הא לדידי ניחא ואנו רגילין לומר אי אמרת בשלמה על זה הדרך א״א בשלמא לדידי לא קשה מה שאני מקשה עתה נהי דקושייתי הראשונה במקומה עומדת אלא השתא דתירצת ואמרת כך וכך קשיא כגן בריש כתובות גבי מן הסכנה ואילך נהגו העם לכנוס בג' וכו' דאקשינן אי הכי בג' נמי אתו ובעיל וכו' ולדידיה קשה ג״כ בג' נמי איכא למיחש דתהרג. אלא דמפרשינן ליה בא״א בשלמא הכי. א״א בשלמא לדידי דאמינא דאמרי

atque redit aliamque ſolutionem quærit; in ſecunda ſolutione utimur *Sed*: quæ vocula *Sed* priorem ſolutionem in perpetuum rejici docet. Ita enim docetur q. d. non hoc, ſed illo modo. Tamen hoc tum demum locum habet, cum is qui ſolvit non eſt idem cum objiciente: verū quum M. ſolvens cum objiciente omnino idem eſt, quadrat etiam ut dicamus *Sed*; etſi alia ſolutio non præcedit. In שבת capite, *Cum qua re mulier egreditur?* &c. ad verba *Hæc dividunt*. Impugnat eam rem Mag. Joſe &c. Vbi in additamentis ſcriptum: Quia ipſe M. Joſe objicit, quadrat vocula *Sed*. Sic aliis multis locis.

Omne *Si ſic*, quod in Gemara occurrit, ita explicatur; ſi dicas quod conſentiat: nam formula, *Si ſic*, hoc ſibi vult, Tuæ ſententiæ reſpectu eſt quædam difficultas; at meæ reſpectu benè habent omnia. Nos verò illud, *Si dicas quod conſentit*, hoc modo adhibere ſolemus. Si dicas quod meo dicto conſentiat, non habet difficultatem quod jam objicio, quamvis prior mea objectio ſuo loco conſiſtat: ſed jam cum reſpondiſti ac dixiſti hoc vel illo modo, difficultas oritur. Quemadmodum initio כתובות, ad verba, Ab eo tempore quo exortum eſt periculum ac deinceps, populus feria tertia uxores ducere conſuevit &c. ubi objicimus, Si ſic dicas, tertio die etiam veniet & concumbet &c. atque ejuſdem dicto etiam ſimile adverſatur, ſc. Tertio die etiam metuendum eſt ne occidatur. Verum id per, Si dicas quod non conſentiat, explicamus hoc modo: Si dicas quod mihi conſentiat, qui dico, Quod

excipiant. virgo si feria quarta nubat, occidet se ipsam; non est metuendum feria tertia, quum non nisi legis transgressioné intendant, & ecce transgrediuntur constitutionem quartæ feriæ, quæ primaria erat: quamvis nihilominus prior objectio, *Quod sic omninò consueverit*, evertitur, hæc objectio inquam loco suo maneat. Sed si dicas, Ita ajunt, primò à Præfecto comprimetur; tertiâ etiam veniet & comprimet, quandoquidem id student ut sibi ipsis commodent. Eodem modo hoc fit in universa Gemara.

Aliquando objiciunt, Quid docet nos? jam id in Misna legimus: nempe per consequentiam. Et respondet quidam: quod ex Misna consequitur, nos docere aggreditur. Vt capite, *Fœmina*, dicit M. Houna, Non arripiunt facultates junioris &c. Hic objicimus, An M. Houna nos Misnam docere aggreditur; atque respondemus, M. Houna quod è Misna eruitur nos docere intendit. Itaque quum sic è Misna consectarium eruentes dicimus, Hæc regula generalis ad quam rem docendam spectat? R. ut doceamûr quod N. dicit: sicut illud capitis, *Qui rapit*. Hæc generalis regula, Omnes raptores &c. hoc generale dictum quam rem docet? ut producat sive doceat illud D. Eleazaris: quum inquam sic loquimur, in hoc dicto & similibus non est quod objiciatur, An D. Eleazar nos Misnam docere intendit? nam Misna non erat penitus ac palam perspecta, & absque D. Eleazare fuisset, istud generale pronuntiatum non cognovissemus. Attamé videtur mihi id consideratione dignum, ubicunq; dicimus, Quidam Misnæ conse-

בתולה נשאת בד' תהרג ליכא למיחש בג' דלא כוונו אלא להעביר על דת והא עברו על תקנת ד' שהיא עיקר נהי דסם קושייתי הראשונה נהגו לגמרי נעקרה במקומה עומדת אלא אי אמרת דאמרי תבעל להגמון תחלה בג' נמי אתי ובעיל כיון דלהנאת עצמם כוונו ועל זה הדרך בכוליה גמרא ·

פעמים מקשה מאי קמ"ל תנינא כדיוקא ומתרץ פלוני דיוקא דמתניתין אתא לאשמעינן פרק האשה אמר רב הונא אין מחזיקין בנכסי קטן וכו' ואקשינן ורב הונא מתניתין אתא לאשמועינן ומהדרינן רב הונא דיוקא דמתניתין אתא לאשמועינן הילכך היכא דדייקינן על המשנה זה הכלל לאיתויי מאי לאיתויי הא דפלוני כי הא דפרק הגוזל זה הכלל כל הגזלנים וכו' זה הכלל לאיתויי מאי לאיתויי הא דר' אלעזר אין להקשות בזה וכיוצא בזה רבי אלעזר מתניתין אתא לאשמועינן דהא מתניתין לא מיפרשא בהדיא ולא ידעינן זה הכלל אי לאו דרבי אלעזר ומיהו יש לי עיון בכל היכא דאמרינן פלוני דיוקא דמתניתין

אתא לאשמועינן א״כ יאמר דבריו על המשנה׃ ולימא זאת אומרת וכיוצא בזה׃

וראוי שתדע דלא פרכינן מאי קמ״ל תנינא אלא ממשנה לפי שהיא שגורה בפי הכל׃ אבל מברייתא לא שהברייתות אינם שגורות בפי הכל והרבה אמוראים אינם יודעים הברייתא כדאמרינן פלוני ברייתא לא שמיע ליה׃ והכריתות מצא בפ״ק דמנחות דפריך מאי קמ״ל תניתא מברייתא' ואומר דהתם היינו טעמא דקי' ליה לגמרא שאותה ברייתא היתה ידועה ושגורה בפי הכל כמו המשנה וכן מצינו שמקשה מאי קמ״ל מאמורא לאמורא פרק המניח דמקשינן על מילתיה דרב הונא בריה דרב יהושע מאי קמ״ל והא אמרה רבה חדא זימנא וכו' וטעמא משום דרבה קדמון היה וקים ליה לגמרא דהוה דריש מילתא בפי הכל׃ ומסתמא שמעה רב הונא בריה דרב יהושע׃ ומ״ה פריך עלה מאי קמ״ל׃ והא אמרה רבה חדא זימנא ומהאי טעמא ניחא לן בפרק אלו נערות דאמר רב פפא היתה פרה גנובה לו וטבחה בשבת חייב׃ ואקשינן רב פפא פרה אתא לאשמועינן כלומר מאי קמ״ל רב פפא הא אמרה רבה

consequens nos docere intēdit. Si ita esset, ad Misnam verba sua apponeret, ac diceret, Hæc Misna dicit. Sic alia similia.

Scire autem convenit, nos non nisi è Misnajoth sic objicere, Quid docet nos? atqui jam legimus: idque quia Misnajoth πολυθρύλλητοι & in ore sunt omnibus. E Baraitha verò eo modo non objicimus, quia Baraithoth in ore omnium πολυθρύλλητοι non sunt. Imo multi Gemarici D. Baraitoth ignorant: quemadmodum dicimus, Iste vir Baraitham nunquam audivit. Attamen author הכריתות invenit cap. 1. Cod מנחות, quod objiciatur, Quid nos docet? atqui jam legimus; idque è Baraitoth sive exoticis. Respondet verò, istius hanc esse rationem, quod Gemaræ indubium sit, istam Baraitham notam esse, omniumque ore ita ferri, ac si Misna esset. Similiter, Quid docet nos? jam legimus; ita inquam Gemaricum contra Gemaricum D. proferri invenimus, capite, *Qui collocat:* ubi impugnamus sermonem M. Hounæ f. M. Josuæ, Quid docemur? istud jam aliquando Rabba dixit &c. Ratio est, quia Rabba antiquus author est; & Gemara non dubitat, dictum illud apud omnes esse divulgatum: absoluteque M. Hounam f. M. Josuæ id audivisse, receptum. Ideoque objicitur, Quid docemur? ecce id aliquando dixit Rabba. Huic rationi acquiescimus capite *Hæ puellæ*: ubi M. Papa ait, Si quis furto oblatam juvencam habeat, eamq; sabbatho mactet, tenetur. Hic objicimus, An Magister Papa de juvenca aliquid nos docere vult? q. d. Quid docet nos M. Papa? id ecce jam hoc

modo in superioribus docuit M. Rabba: Si furatus sit hœdum, eumque die sabbathi mactet, tenetur. Et quid? de juvenca nos docere intendit? Sed ita objicere videtur, quod Rabba M. Papa esset antiquior. Nec dici potest, hic *Raba* legendum esse: hic enim ipsius fuit discipulus, sicuti multis locis evincitur, ubi sui præceptoris verbis impugnatur, Quid docet nos? quia absolute id eum ab illo hausisse recipitur. Jam illic exposuit D.S.Jarchi, legere nos Rabba cũ ה finali: quod ė constitutione illius paragraphi probat. Hęc ergo videtur ratio, quemadmodũ hic scribo.

Authoritate Gematici alicujus contra Gematicum Doct. non pugnant: nam responderet quis, Hominem homini opponis. Quemadmodum in Sanedrin legitur, cap. *Qui eligit.* Aliquando autẽ ė Gematici D. authoritate objectionẽ desumimus, quum constitutionem ex ipsius mente esse certum habemus: secundum illud quod in Bava Kama dicitur, Atqui ait D. Johannes, Rapuit; nec animum despondẽrunt justi domini &c. Talia multa sunt.

Gemaræ hoc in more positum, ut ė Baraitha contra Gematicum D. objiciat; etsi jam ex alia Baraitha objectum fuit: atque tũ sibi satisfacit dicendo, Quid dicemus? R. ex illa Baraitha etiam istius objectionem depromi. Sic loquuntur in קדושי' c.1. ubi objicimus Resch Lakischo dicenti, Mors patris ė domini potestate liberat, a‛g. ab impati &c. Ibi mirantur: at nonne Resch Lakischo jam semel objectum fuit? idne resumunt? Dicemus ex illa etiam Baraitha depromi objectionem. Sic sæpe

רבה לעיל הוה גדי גנוב לו וטבחו בשבת חייב · ומי פרה אתא לאשמועינן ונראה דמקשה הכי משום דרבה קדמון מרב פפא היה ואין לומר דהתם גרסינן רבא ותלמידו היה כדמוכח בכמה דוכתין ומקשה עליה מדברי רבו מאי קמ"ל משום דהתם שמעה מיניה כבר פירש רש"י לשם דרבה בהא גרסינן ומוכח לה משמעתין התם הילכך נראה טעמא כדכתיבנא ·

אין מקשין מאמורא לאמורא משום דאמר ליה גברא אגברא קא רמית כדאיתא בסנהדרין פרק הבורר ופעמים פרכינן מאמורא היכא דקים לן דהלכה כמותו כי הא דקמ' והא אמר רבי יוחנן גזל ולא נתיאשו הבעלים וכו' ורבים כמוהו ·

דרך הגמרא להקשות לאמורא מברייתא ואף על גב דאיתותב מברייתא אחרת תיתוא ליה בהכי לומר מי נימא דתיהוי תיובתיה נמי מהא ; והכי אמרי בקדושין פ"ק דאותבינן לריש לקיש דאמר מיתת האב ם מוציאה מרשות האדון מק"ו וכו' ומתמהי ולא איתותב לר"ל חדא זימנא ומהדרינן נימא תהוי תיובתיה נמי מהא וכן תמצא

repe-

בהרבה מקומות · ולאו מי אותיבנא חדא זימנא · כל היכא דאמרינן תניא כוותיה דפלוני ממילא הויא תיובתא דבר פלוגתיה ואין דרך להקשות לו שוב מאותה ברייתא וראיתי סוגיא תמוה פרק תפלת השחר גבי תפלות אבות תקנום דפליגי התם רבי יהושע בן לוי ורבי יוסי בר חנינא · ואמרי תניא כוותיה דרבי יהושע והדר אמר נימא תיהוי תיובתיה דרבי יוסי בר חנינא ואין זו שיטה בגמרא דאומר תני כוותיה דפלוני והדר מותיב מינה לאידך ובאמת שהיה קשה מאד להתפתח אלא שראיתי הכריתות בשיטה אחרת מתעורר בזה ואומר התם קים ליה לבעל הגמרא שאותה הברייתא היתה שגורה וידועה במדרשו של רבי יוסי בר חנינא ומ״ה דחיקא ליה מילתא היכי פליג עלה · וטעם מספיק הוא לישב השיטה · האמורא אין לו כח לחלוק על התנא בשום פנים בעולם ואמנם גבי רב ורבי חייא מצינו שאומר לפעמים רב תנא הוא ופליג בפ״ק דכתובות רבי חייא תנא הוא ופליג בפ״ק דמציעא · ופשיטא שאינם תנאים שלא הוזכרו לא במשנה ולא בברייתא אלא ר״ל שהם חשובים כמו תנאים ויכולים לחלוק על משנה וברייתא וזה התירוץ אינו מתרץ אלא מתוך

reperies: Nonne hoc eſt, quod jam ſemel objecimus. Vbicunque dicimus, Legimus in Baraitis quod pro illo N. faciat; ex illo ipſo dicto jam objectum eſt contra eum, qui illi repugnat: nec moris eſt, ei denuo objicere ex illa Baraitha. At mirandum contextum vidi capite, *Preces matutinæ*, ad verba, Patres ordinarunt preces. Vbi inter ſe diſcrepant D. Joſua filius Levi & D. Joſe filius Haninæ: & dicitur, In Baraithis exſtat quod pro D. Joſua faciat; tamen redit Gemara & ſic loquitur, Dicemus hanc eſſe objectionem contra D. Joſen filium Haninæ. Atqui non eſt Gemaræ formula, ut cum dixit, In Baraithis legitur, quod confirmat ſententiam hujus; redeat poſtea ac inde objiciat contra illum. Verum quidem eſt, hunc nodum diſſolvere difficile eſſe: attamen autorem כריתות in alia explicanda formula huic rei etiam invigilaſſe obſervavi. Dicit ergo, Gemaræ illic certum erat, Baraitham illam vulgatam & notiſſimam eſſe in ſchola D. Joſes f. Haninæ; ideoq; hoc illi ſcrupulum movebat, quî hic ab illa diſſentiret. Hæc ratio ad formulæ defenſionem ſufficit. Gemaricus nullo modo contra Miſnicum venire unquam poteſt: nihilominus in Rabo & D. Hija quandoque dici invenimus, Rab eſt Miſnicus & diſſentit (c. 1. C. כתובות) & D. Hija Miſnicus eſt & diſſentit (cap. 1. Babæ mediæ;) quum tamen certum ſit, eos non eſſe Miſnicos, quia nec in Miſna, nec in Baraitha commemorantur. Sed hoc ſibi volunt, eos eo loco haberi ac ſi Miſnici eſſent, & à Miſna & Baraitha diſſentire poſſe. Hanc ſolutionem non niſi magna dif-

דוחק גדול שאינו מוצא תירוץ אחר כדמוכח התם בריש מציעא דמקשה ברישא על רבי חייא מכח מתניתין ולא מתרץ תנא הוא ופליג עד לבסוף דלא הוה איפשר ליה בלאו הכי · בפ״ק דכתובות דמקשה על רב דאמר חתנים מן המנין וכו' ממתניתא דתניא אבלים וחתנים מן המנין ומתרץ מתניתין קא ודמית עליה דרב רב תנא הוא ופליג ולא מתרץ כי תניא ההיא בברכת המזון וכי קאמר רב בר בר חנא וכו' כדמתרץ התם אליבא דרבי יוחנן כבר כתבו שם התוספות בזה נ״ל דוחק יותר וניחא ליה טפי לשנויי· ורב תנא הוא ופליג ודוקא אנן חשבינן לרב כתנא אבל רבי יוחנן לא חשיב ליה כתנא מדלא מתרץ התם גבי רבי יוחנן ר' יוחנן כרב ס״ל ורב תנא הוא ופליג אלמא לא חשיב רב לרבי יוחנן כתנא·

זימנין דמתרץ הגמרא חדא פרוקא והוא מצי למימר פירוקא אחרינא אלא· חדא מיניהו נקט וילפינן הא מילתא מפרק החולץ גבי פלתתא דרבי י ישמעאל ורבי עקיבא במקיימי עבדים שאינם מולי' וכו' ואמרינן אדמשני ליה ר' עקיבא בלוקח עבד בין. השמשות לישני ליה

ficultate pressus author proponit, quum aliam non invenit: quemadmodum illic initio Babæ mediæ ostenditur, ubi Gemara prius contra D. Hijam è Misna objicit, nec ita solvit, *Misnicus est & dissentit*, ante finem; quum non nisi hoc modo solvere posset. Capite autem 1. כתובות, ubi Gemara contra Rabum (qui sponsos è numero esse &c. dicebat) objicit è Baraitha, Quædam Baraitha habet, lugentes & sponsos in illo esse numero: sic solvit, Misna sit, eamque opponas licet Rabo; Rab Misnicus est, & dissentire potest. At hoc modo non solvit, sc. illam Baraitham in ciborum benedictione obtinere; & dicere Rabum fil. Bar-Hanæ &c. quemadmodum ibi è Doct. Joannis mente conciliat. Jam olim istic additamēta hæc annotaverunt: In isto major Gemaræ visa est difficultas; magisq; satisfecit ut doceret, Rab Misnicus est & dissentit: quum nimirū nos Rabum pro Misnico habeamus. At Doct. Johannes eum pro Misnico non habuit: quia Gemara ubi de D. Johanne agit, sic non solvit, D. Johannes cum Rabo sentit, & Rab Misnicus est, eique dissentire licet. Itaque Rab à D. Johanne Misnicus non censebatur.

Quandoq; Gemara solutionem quandam proponit, quum aliam proponere posset: sed unam ex iis desumit. Hoc è capite, *Qui calceum exuit*, docemur, circa controversiam D. Ismaelis & D. Akibæ, de iis qui servos non circumcisos alunt &c. ubi loquimur, cum D. Akiba sic controversiam dirimit, sermonem de eo esse, qui circa vesperam servum sibi comparat; sic

inquam

הא ומהדר חרא מתרי טעמי נקט וכן אומר הכריתות פעמים יש כמה פירוקים והגמרא לא חש לתרץ אלא חד מניהו·

מצינו קושיא שמקשה אמורא שמשיב עליה אמורא שקדם לו הרבה כי הא דיבמות פרק חרש אמר רבא אי קשיא הא קשיא וקא מהדר ר' אלעזר לתרוצה ורבי אלעזר קודם לרבה הרבה וכן בשמעתא קמייתא דחולין דקא שקלי וטרי אביי ורבא לתרוצי קושיא שהקשה רב אשי כדמוכח התם א"ל רב אשי אנא ושחיטת' כשרה קא קל'· ואביי ורבא קדמו לרב אשי בזמן ׳ וכה"ג ברוכתי אחריני והענין בזה לומר שאותה הקושיא הוקשית גם בימי הראשונים ותרצוה·

אשכחן בגמרא שהאמורא ישאל בדבר והוא עצמו ישיב לשאלתו ושמו יהיה נזכר בין השאלה והפשיטות בפרק אלו מציאות במשנת מצא פירות מפוזרין· וכמה אמר ר' יצחק קב בד' אמות והאי וכמה הוי מדברי רבי יצחק דליכא למימר סתמא דגמרא קא בעי לה דהא קאמר בתר הכי דלא בעי שיעורא כלל עיין שם · ואם כן ע"כ האי

inquam loquimur, An ipsi objectio sic solvenda erat? Deinde respondetur, Vnam ex duabus rationibus sumpsit. Sic author כריתות, inquit: aliquando multas solutiones esse, sed Gemaræ non esse curæ, ut aliter quam uno modo objectionem solvat.

Invenimus objectionem, quam Gemaricus Doctor objicit; cui tamen Gemaricus alter jam olim responderat. Quemadmodum Cod. יבמות, capite *Surdus*, inquit Raba, Si ulla est objectio, hæc est; atqui jam olim ad ejus solutionem se converterat D. Eleazar, qui diu ante ipsum etiam Rabbam vixit. Similiter constitutione prima Cod. חולין: ubi multa verba commutant Abæus & Raba, quò illam solvant objectionem, quam M. Ase postea objicit; sicuti ibi arguitur. Respondit ei M. Ase, Quod ad me attinet, istud, Ejusque mactatio legitima est, scrupulū mihi movet: at Abæus & Raba Magistrū Asen tempore antecedunt. Eodem modo alibi passim. sensus verò hic est, ut indicetur hanc objectionem jam antiquiorum temporibus propositam ac solutam fuisse.

Invenimus in Gemara, ipsum Gemaricum D. cum aliquid interrogare, tum quæstioni respondere, ejusque nomen commemorari inter interrogationem & responsionem. Capite, *Hæc inventa*, ad Misnam, *invenit fructus dispersos:* Et quanto spatio? Respondit Doct. Isaac, Invenit cabum per quatuor cubita dispersum. Ista, *Et quanto spatio?* Doct. Isaaci verba sunt: nec dicere licet, absolutum sermonem esse Gemaræ quæ interrogat: quia ecce postea dicit, nullum certum requiri spatium. Vide locum. Quod si ita est, velis nolis, ista

וכמה מרברי רבי יצחק הוא וכאלו אמר· אמר רב יצחק וכמה קב בר' אמות וכן בחגיגה וכן מוכח בהדיא פרק כל הגט גבי מתניתין דתיתי נשים ומתרץ רבא לא קשיא· והזכירו התם דרב' גופיה הקשה הקושיא דאמר בשלמא רבא לא אמר כרבי זירא מתניתין אלימא ליה לאקשויי אלמא רבא עצמו הקשה הקושיא ודכוותיה במקומות אחרים·

בהרבה מקומות מגיה הגמרא המשנה ומוסיף בה דברים כאומרם חסורי כיהסרא והכ׳׃ ודוקא להוסיף אבל להחליף הדבר בהפכו לא כדמוכח פׄקׄ דכתובות גבי כל שלא נהג כמנהג הזה אין יכול לטעון טענת בתולים ואמר אביי התם תני כל שנהג· ואׄל רבא והא כל שלא נהג קתני׃ והטעם משום דאדם טועה בגירסא לחסר דבר על ידי שכחה אבל להחליף דבר בהפכו לא וכן פרשׄ זׄל בכהׄג פרק קמא דסנהדרין·

דרכי התנאים לסתום דבריהם ולא לפרש ולזה אנו יכולין לדחקן ולהוציאם ממשמעות ולומר הבׄע או הכׄ· וכיוצא בזה מהדוחקים הרבה בבבליה

Et quanto ſpatio? ſunt verba D. Iſaaci: ac ſi diceretur, Interrogavit D. Iſaac, *Et quanto ſpatio?* Reſp. Per quatuor cubita cabum &c. Similiter in Cod. חגיגה. Sic manifeſtè arguitur capite, *Omnis libellus repudii*, ad Miſnam, de libellis mulierum: ubi Raba reſpondet nullam eſſe objectionem. Iſtic narrant, ipſum Rabam objeciſſe iſtam objectionem: nam Gemara ſic loquitur, Pro Raba, quod D. Zeræ ſententiam ſequutus non ſit, facit Miſna: quia de ipſo dicendũ, quod traditiones ſibi invicem opponat. Itaque ipſe Raba objectionem propoſuit. Sic aliis locis fieri conſuevit.

Multis locis Gemara Miſnam illuſtrat, eique nonnulla addit: quemadmodum quum dicunt, Omninò aliquid deeſt, ac ſic legendum. At hoc tantum modo additur quidpiam: ſed ſententia in contrariam non mutatur. uti arguitur è C. I. כתובות, ad verba, Quicunque hunc morem non ſequitur, illam exceptionem de virginitate objicere non poteſt. Hic Abæus inquit, Legitur, Quicunque morem ſequitur: cui reſpondet Raba, At ecce, legitur, Quicunque non ſervat morem. Ratio eſt, quia homo inter legendum quandoque errat, ut quidpiam per oblivionem omittat; ſed ut ſermonem in contrariam ſententiam immutet, non item. Sic eodem modo enarrat D. S. Jarchi l. m. ad c. I. Sanedrin.

Miſnicis Doctoribus eſt in more poſitum, ut verba ſua abſolutè proponant, nec explicent: ideoque eos veluti premere poſſumus, atque ab apparenti verborum ſenſu abducere, & dicere, Talis in illis ſenſus eſt; aut dicere, Sic loquuntur. Similia multa ſunt, quæ authorē in anguſtias redigunt, per totam Gemaram

גמרא שאומר גבי התנאים ׃ אבל דרכי האמוראים לפרש ולא לסתום ולזה אין אנו יכולים לרחקם ולהוציא' ממשמעות בשום פנים ולומ' הב״ע או ה״ק וכיוצ' בזה מהדוחקי' שאומרים גבי התנאים שהאמורא היה לו לבאר ולפרש דבריו · ומדלא פירש דבריו משמען כפשוטן והאריך בזה הכריתות פ' התכלת · דלא אוקי התם דברי האמורא באופן ש שהעמדנו באותה הסוגיא עצמה בברייתא אחרת גבי חוטי צמר פטורין בשל פשתן ושל פשתן בשל צמר וכו' והיינו מפני שהאמורא היה לו לפרש דבריו מה שאין כן התנא וזה מכוון דבריו ואין צורך באריכות ·

אשכחן דוכתה דמקשינן ל לימא כתנאי ומהדרינן כ״ע לית להו מילתא דהך אמורא בע״א פרק רבי ישמעאל גבי ע״א שעובדין אותה במקל חייב כלומר לא בעינן כעין פנים · ואמרינן לימא כתנאי וכו' ו ומהדרינן כ״ע כעין פנים בעינן כלומר ולא אתי האמורא בשום אחד מהם · וכיוצא בזה במקומות אחרים ופליאה דעת ממני

Gemaram in Misnicorum dictis obviam. Sed Gemaricorum consuetudo est, explicitè, non præcisè sua proponere: ideoque eos urgere, & ullo modo ex apparenti verborum sensu protrahere non possumus; nec dicere, Talis in illis sensus est, aut, Sic loquuntur: similiave dicere, quibus ab authoribus alia sententia exprimitur, quæq; apud Misnicos reperiuntur. Nam Gemarici est, sua verba explanare & explicare: ergo quandoquidem ea non explicat, eorum mens censetur secundum simplicem ipsorū sensum. Hac in re prolixus est author כריתות ad caput *Hyacinthus*: ubi Gemarici verba non disponit eo modo, quo tamen in eodem ipso discursu circa aliam Baraitham disponimus; quum dicitur, Filis laneis absolvuntur, quum tunicam lineam gestant; item filis lineis, quum lanea induuntur &c. Idque ideo, quia Gemarici erat verba sua exponere; ad quod Misnicus non tenebatur. Hic est illius verborum sensus: nec prolixitate opus est.

Habemus loca ubi sic objicimus, Dicendumne est, esse hoc secundum diversas Misnicorum sententias? atque ita respondemus, Toti mundo istius Gemarici sententia non probatur. Codice de Idololatria, capite, *D. Ismael*, ad verba, Idolo quod in baculo colunt, reus etiam quis constituitur: q.d. quandam imaginem, sive veluti faciem, nō requirimus. Vbi quærimus, Dicendumne est, esse hoc secundum diversas Misnicorum sententias? atque respondemus, Per totum mundum faciei similitudinem exigimus: quasi dicatur, Nec Gemaricus cum illorum ullo facit. Similiter aliis locis: & hujus scientia à me occulta est,

altior quam ut aſſequi queam. Etenim hoc authori Gemaræ ſcrupulum movet, quî Miſnicus ſermonem proferat, quem totus mundus nō probet; (quemadmodum capite præcedenti in aſſignanda vocis ſignificatione dictum fuit) & redit ac inquit, Ne quidem ſecundum unum Doctorem loquitur. Hic non eſt Gemaræ ſtylus. Itaque hoc magno mirando excitatus fuit author כריתות; nec tamen quicquam producit, niſi quod dicat, Vniuſcujuſque ratio ſecundum ſubjectam materiam explananda eſt: quare attenta conſideratione opus eſt.

Paſſim in Gemara inquit author, An dicendum eſt, nos abſolute dictum legere, quod illius N. dictis repugnat? Aliquando etiam dicit, An dicendum eſt, nos abſolute dictum in Miſna legere, quod unius N. ſententiæ conveniens eſt? Exempli gratia, An dicendum eſt, nos abſolutè in Miſna dictum invenire, quod D. Eliezeris ſententiam continet? cap. 1. ערובין ad verba, Poſtes, quos altos dicunt, decem palmorum ſunt; ſimiliterq; in ברכות. Rationem hujus reddere oportet, quare ubique Gemara eandem formulam non retineat. Itaq; Magiſter meus (quem Miſericors ille & Redemptor ſervet) rationem hanc laude dignam reddit ad locum D. Eliezeris: hunc Doctorem E. fuiſſe excommunicatum, ideoque abſolutas Miſnæ conſtitutiones nullibi cum ipſo facere. Idcirco Gemaræ multo difficilius videtur, ubi Doct. Eliezeris fit mentio, ſi dicat, Legimuſne aliquid abſolutè ſecundum iſtum? (q. d. Conſtitutio ſic ejus ſententiam ſequitur, ac ſi abſolutè aliquid in Miſna diceretur) difficilius inquam, quam ſi quæreret, Legimuſne abſolutè, quod non eſt ex ejus

נשגבה לא אוכל לה· דאיהו דחיקא ליה איך יאמר התנא דבר דלא ככ̇ע כמ̇ש בהוראת הלשון בפרק שעבר׳ וקא מהדר ליה אפילו כחד לא אתי ואין זו שיטה הגמרא והכריתות התעורר בזה התימא הנפלא ולא העלה בידו כלום זולתי אמר צריך לבאר טעם כל אחד ואחד לפי עניינו׳ וצ̇ע·

בכוליה גמרא אומר לימא תנן סתמא דלא כפלוני ופעמים אומר לימא תנן סתמא כפלוני כמו לימא תנן סתמא כרבי אליעזר פ̇ק דערובין גבי לחיים שאמרו גבוהים י׳ וכן בברכות וצריך טעם שאין הגמרא מוליך השיטה שוה בכל מקום· ומרי החכם נר̇ו היה נותן טעם לשבח גבי רבי אליעזר דרבי אליעזר שמותי הוא ואין הלכה כמותו בכל מקום ומה דחיקא ליה מילתא לגמרא טפי גבי רבי אליעזר לומר תנן סתמא כוותיה כלומר והלכה כמותו כדין סתם במשנה מלמימר תנן סתמא דלא כבר

פלוגתיה שאומר בכל מקום וכן יש ליתן טעם אי משתבש בכה״ג גבי תנאים אחרים ·

וזמנין ניחא לי' לגמרא להקשות או לפשוט מברייתא ואף על פי שהיה יכול להקשות או לפשוט אותו דבר ממשנה · וכגון ש שהברייתא מפורשת יותר כי הא דפרק איזהו נשך והתניא אין פוסקין בה ואף על גב שמשנה היא לקמן · אלא משום דלא מסיים בה בהדיא יצא השער פוסקין כדמסיים בברייתא לכך ניחא ליה לאיתויי בריתא וכן בהרבה מקומות ומטעם זה נ״ל לתרץ מאי דקשה בשמעתא קמייתא דברכות דאמרינן התם במערבא בעו מיבעא האי ובא השמש וטהר ביאת שמשו או דילמא ביאת אורו הוא והדר פשטוה מברייתא דקתני וסימן לדבר צאת הכוכבים וכו' ומן המשנה היה יכול לפשטה דקתני משעה שהכהנים וכו' אלמא ביאת שמשו הוא אלא דניחא להו טפי למפשט מן הברייתא הואיל ומפורשת יותר מן המשנה דקתני בהדיא וסימן לדבר וכו' ·

בכוליה גמרא מהדר לאוקומי מתניתין סתמא אליבא דחד מתנאי דפליגי בהאי מילתא במקום אחר והוא אומר בכל מקום

ejus mente qui illi (sc. E.) repugnat? cujusmodi verba ubique occurrunt. Similiter reddenda ratio, si author Gemaræ simili modo conturbetur in aliorum Misnicorum dictis.

Aliquando Gemaræ visum est, è Baraitha cum objicere, tum solvere; quamvis idem objicere & solvere è Misna potuisset: idque quia Baraitha magis perspicua est. Quemadmodum illud capitis, *Quænam est usura?* Atqui hæc est Baraitha, Ea de re nihil definiunt: quamvis idem postea in Misna sequatur. Sed quia in ea hoc manifestè appositum non est, sc. Si quantitas determinata sit, ea de re definiunt, sicuti in Baraitha est constitutum; ideo Gemaræ visum, ut Baraitham adduceret: quemadmodum alibi passim. Hac eadem ratione mihi solvendum videtur, quod scrupulum movet in constitutione prima ברכות: ubi legimus, In Occ. sollicitè quæsitum fuit, Isto, Lev. 22. *Cum occubuerit sol, mundus erit*, intelligiturne sui solis occasus; an forte lucis suæ adventus? Postea iterum rem è Baraitha explanant, ubi legitur, Signum rei est stellarũ ortus &c. cum eam è Misna etiam explicare potuissent, ubi legitur, Ab hora qua sacerdotes &c. ideoque occasus solis ejus designatur. Veruntamen Gemaræ authori magis placuit è Baraitha solvere: quandoquidem magis perspicua est quam Misna: quia manifestè legitur, Et signum rei est &c.

Per totam Gemaram author accingit se, ut absolutam Misnam ad alterutrius è duobus Misnicis sententiam revocet, qui alibi in ista re dissentiunt: & ubique sic

loquitur, Cum quo facit Misna? nec cum hoc, nec cum illo? Si velis, dicam cum hoc N. si velis, dicam cum illo: vel simili quadam formula. Nec quæri potest, Forte est tertii cujusdam sententia? Quod si ita dicamus, Hanc Misnam nec cum hoc nec cum illo facere, quia absolute ponitur; si in ea re esset tertii cujusdam sententia, eam adduxisset ubi duas illas sententias protulit. Sed indubiò hujusmodi Misna quæ præcisè proponitur, unius Misnicorum alibi in re ipsa in partes abeuntium sententiam sequitur. Hoc illud est, quod ad rem regressus dicit, Cum quo facit Misna, & cui eam attribues?

Aliquando prius è Misna objicit Gemara, quamvis id rejicere promptum sit: sed ad finem attendit. Vt capite *Hæ sunt juvenculæ*; Juvenculæ talis est ratio, non verò puellæ? ubi id hoc modo retundere licebat, Istud hic dici ad excludendum eam, quæ apta viro esset. Nisi quod finem attenderit: ubi legitur, Vbicunque est venditioni locus, condemnatio in dotem cessat &c. quia hic de puella agitur, quam pater vendere potest. Ergo illa non est puellæ ratio. Hujusmodi multa sunt.

Plurimis locis Gemara è Misna objicere solet, quod retundere & dissolvere sit in proclivi; posteaque redire, & è Misna objicere, quod solutu facile non sit. Vt initio קידושין, Atqui legimus, Citrus arbori æquatur tribus modis: cum legendum videatur, Tribus rebus &c. Attamen antea objicere potuisset, quod legatur, Oblatio decimarum æquatur primitiis duobus modis &c. Nisi quod cum illa de citro

מקום מני מתניתין לא פלוני ולא פלוני אבֹא פלוני ואבֹא פלוני וכיוצא בזה ואין לשאול אולי דעת שלישי הוא ואה״נ שמשנה זו דליתא לא כמר ולא כמר משום דמסתמא אם איתא דהוי דעת ג' בדבר היה מביאו במקום הב' דעות אלא ודאי משנה זו הנשנית סתם על דעת אחד מאותם התנאי' שחולקי' בדבר במקום אחר נשנית והיינו דקא מהדר מני מתניתין ואמאן תרמייה ·

פעמים מקשה ממשנה מרישא ואף על גב דאיכא לאדחויי אלא דסמיך אסיפא פרק אלו נערות נערה אין קטנה לא · ואיכא לדחויי דהתם למעוטי בוגרת אלא דסמיך אסיפא דקתני כל מקום שיש מכר אין קנס וכו' והיינו קטנה שיש לאביה בה זכות למוכרה אלמא קטנה לא וכיוצא בזה הרבה ·

סוגיית הגמרא בהרבה מקומות להקשות ממשנה שיש לדחות בנקל ולתרץ והדר תו מקשה ממשנה שאין לדחות כריש קדושין דתנן אתרוג שוה לאילן בשלשה דרכים ליתני בשלשה דברים וכו' ומרישא דהך הוה ליה למיפרך דקתני תרומת מעשר שוה לביכורים בשני דרכים וכו' אלא מפני שאותה של אתרוג

objectio

נראית כנקל כדרחי לה התם מה שאין רישא נראית בכך משום הכי פריך מנהג שורך הגמרא להקשות תחלה דבר שיש לדחות ולתרץ וכן בכל דוכתא ·

פעמים כשהוא אומר הא דפלוני לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר פריך ואי מכללא מאי כלומר ואִנ מכללא מאי הוי הא שפיר שמעינן לה מכללא כמו בפי' ופעמים לא פריך· ואי מכללא מאי ו ויל דלא שייך להקשות ואי מכללא מאי אלא היכא ששואל הא דפלוני בפי' איתמר או מכללא איתמר ומייתי כללא ומסיק בפי' איתמ' אז שייך למיפרך ואי מכללא מאי משו' דכיון דקא טרח ומהדר לאוקי דבפי' איתמר ולא מכללא נראה שיש גריעות בכלל כי הא דפרק הבא על יבמתו אמר רבי יעקב בר אידי אמר יהושע ב׳ל הלכה כר׳ש בן יוחאי א׳ל רבי זירא לרבי יעקב בר אידי בפי' שמיע לך או מכללא שמיע לך · מאי כללא דאמר רבי יהושע בן לוי וכו' עד אמר ליה בפי' שמיע לי ומקשה ואי מכללא מאי

objectio facile refellatur, quemadmodum ibi refellitur (quomodo illud initio non ſolveretur;) ideo inde objectioně profe-rat. Quia Gemaræ hoc in more poſitum, ut primo aliquid objiciat, quod retundi ſolvique poteſt. Similiter alibi paſſim.

Aliquando evenit, ut quum author ita loquitur, Illud cujuſdam N. non expreſſè dictum eſt, ſed ex ejus verbis concluditur; objiciat, Quod ſi è verbis concluditur, quid? (ſc. hic deſideratur?) q. d. quod ſi etiam è verbis concluditur, quid eſt? Tam bene iſtud per conſequentiam diſcimus, quam expreſſis verbis. Aliquando verò non objicit, Quod ſi è verbis concluditur, quidnam? Dicendum porrò eſt, non quadrare hanc objectionem, niſi quum author quærit, Illud cujuſdam N. expreſſene dictum fuit, an per conſequentiam? ac deinde conſequentiam proferens, expreſſis verbis rem proponi concludit. quippe tum objectio hæc quadrat, Quod ſi è verbis per conſequentiam eruitur, quid deeſt? Quandoquidem cum fatigatus author ad rem redeat, concludatque expreſſis verbis rem propoſitam fuiſſe, non tantum per conſequentiam; conſequentia laborare videtur. Quemadmodum illud capitis, Qui ad fratriam ſuam accedit. ubi refert D. Jacob f. Idi, dixiſſe Joſuam f. Levi, conſtitutum eſſe ex ſententia D. Simeonis f. Jochæi: cui D. Jacobo f. Idi reſpondit D. Zera, Expreſſè hoc audiviſti; an ex aliis verbis hoc concluſiſti? Quæ eſt concluſio? quod dixerit D. Joſua f. Levi &c. ad hæc uſque verba, Dixit ei, expreſſè iſtud audivi. Et objicitur, Quod ſi è verbis concluditur, quid eſt? Poſteaque reſpon-

detur; Quia adverſus illum exciperetur, Hic ſecus ſe res habet &c. Et ſic omnia ſimilia. Sed ubicunque ex veritate dicitur; Illud cujuſdam N. non expreſſè dicitur, ſed per conſequentiam: quemadmodum iſtud C. שבועות c.3. Dixit D.R.Papa, Illud D. Abhou expreſſe dictum non fuit; ſed per conſequentiam: quia dixit M. Idi fil. Abinis &c. & hujuſmodi plurima, ubicunque modus conſimilis eſt, ibi objectio non quadrat, Quod ſi per conſequentiam, quid hic eſt? quia nuda veritas profertur.

Gemara Miſnam compendioſè adducere ſolet. ut in חולין capite, *Brachium & maxillæ*: Legimus in Miſna, Tragelaphi adeps interdictus ut adeps pecudis, & ſanguis obtegi debet &c. Attamen hæc Miſna hac ſerie non legitur; ſed eam Gemara ad eum, quo produci debet, modum contrahit: verum diſpoſitio Miſnæ talis eſt, Quomodo æquatur feræ? ejus ſanguis obtegi debet &c. quomodo pecudi æquatur? adeps ejus interdictus eſt &c. Similiter c.1. שבועות, Illic legimus, Lepræ ſpecies duplex eſt: quæ inſtar papulæ ſe habet, nivem albedine æquat &c. Attamen Miſna proprio loco ita ſe non habet: nam talis eſt Miſnæ diſpoſitio, Tumor lepræ eſt inſtar pelliculæ ovi; cui illa lepra ſuccedit, quæ albam lanam refert, ut inquit Ribbi. At Sapientes ajunt, Tumor lepræ albam lanam refert &c. Verum id fit quia Gemara Miſnam contrahit, eaq; ſapientum verba, quibus opus habet, decerpit. Hujuſmodi in Gemara ſunt quamplurima: ratio verò eſt, quia Gemara cum ſermo-

ומתרץ משום דא״ל שאני התם וכו' וכן כל כה״ג אבל בכל מקום שאומר לפי האמת הא דפלוני לאו בפי' איתמר אלא מכללא איתמר כגון ההיא דשבועות פ״ג אמר ר' רב פפא הא דרבי אבהו לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דאמר רב אידי בר אבין וכו' · ודכוותה טובא בכל כי האי גוונא לא שייך להקשות ואי מכללא מאי משום דקושטא קאמר ·

דרך הגמרא להביא משנה דרך קצרה בחולין פרק הזרוע והלחיים תנן כוי חלבו אסור כחלב בהמה ודמו טעון כסוי וכו' ומשנה זו אינה שנויה בסגנון זה אלא שהגמ' קצר אותה לפי מה שצריך להביא וכן היא הצעה של משנה ׃ כיצד שוה לחיה דמו טעון כיסוי וכו' כיצד שוה לבהמה חלבו אסו' וכו' וכן פ״ק דשבועות תנן התם מראות ·נגעים ·שתים בהרת עזה כשלג וכו' והמשנה במקומה לאו הכי איתא דכך היא הצעה של משנה שאת כקרום בצה שנייה לה כצמר לבן דברי רבי וחכמים אומרים שאת כצמר לבן וכו' אלא שהגמרא קצר אותה ולקח דברי חכמים שצריך ודכוותיהו בגמרא טובא וטעמא שאין הגמרא רצה

nem

להאריך תקיט לישנא קלילא ו
תרולה מזו מצא הכריתות
במנחות שאומר תנן מלק בסכין
מטמא בגדים ואין זו משנה ולא
קיצור ממשנה אלא מדיוקא
דמתניתין אחרנייתא דוק התם
ותשכח וכאן אין צורך להאריך ·

בכמה מקומות בגמרא אומרים
כחה דהיתרא עדיף טפי לאשמועינן
בפרק האומר בקידושין תניא
מהיום ולאחר מיתה גט ואינו
גט דברי חכמים רבי אומר הרי
זה גט · ואקשינן ולרב יהודה
דאמר בע״מ נמי פליגי לפלגו בע״מ
ומשני להודיעך כחו דרבי אפילו
במהיום ולאחר מיתה הרי זה
גט כלומר וכ״ש בע״מ והדר מקש'
וליפלגו בע״מ להודיעך כחן דרבנן
דאפילו בע״מ אינו גט ומתרין
כחה דהיתרא עדיף וכן אומר
בכל דוכתא ולא פריך ליפלוג
בתרוייהו כדפריך ברוש ביצה
אדמיפלגי בביצה ליפלוג ב
בתרנגולת ות״ת כחה דהיתרא
עדיף ליפלוג בתרוייהו וליתני
תרנגולת היא וביצתה בש״א

nem producere nolit, breve dictum excerpit. Cæterum author כריתות majus quid invenit, Cod. מנחות: ubi Gemara inquit, Legimus, Si à tergo secuit cultro, vestes contaminavit. Hæc nec integra, nec contracta Misna est; sed ex alterius Misnæ subtili consideratione profluit. Examina illic accuratè & invenies. Hic plura addere necesse non est.

Passim in Gemara dicere consueverunt, Licentiæ sive concedendi vis ad nos docendum potior est. Sic c. *Qui dicit*, in קידושי', In quadam Baraitha legitur, Si maritus ita loquatur, ab hoc tempore & post mortem (sc. repudium tibi mitto) est & non est libellus repudii, ut censent Sapientes: at Ribbi sive Doctor J. libellum approbat. Ibi objicimus, At secundum Magistrum Judam, qui illos etiam in libello conditionali dissentire dicit, in libello conditionali dissensum suum promere debebāt. Sed respondet Gemara, ideo secus fieri, ut tibi vis illa Ribbi significaretur: hoc modo, Quinetiam verbis, Ab hoc tempore & post mortem continetur repudium; q. d. quanto magis in libello repudii conditionali? Iterumq; ibi objicit, Atqui dissensum in conditionali libello promere debebant, quò tibi innotesceret vis illa Magistrorum: hoc modo, Ne quidem in conditionali libello repudii, repudium continetur. Sed ita objectionem diluit, Licentiæ vis potior est. alibique passim loquitur similiter. Nec objicit, Atqui controversia in ambobus proponenda erat: quemadmodum objicitur initio Cod. ביצה. sicuti suam in ovo controversiam proferūt, pariter eam circa gallinam producendā. Quod si excipias, Licentiæ vis potior est; de ambobus disceptetur ac dicatur, De ista gallina & ejus ovo asserit familia Scham-

וכו' ויש מחלקין היכא דהלשון ארוך אין לאשמועינן תרוייהו אלא כחה דהיתרא לבד אבל היכא דהלשון קצר להודיעך כח האוסר והמתיר אומר שתיהם כי ההיא דביצה ׃ וי״א דבביצה דוקא פריך הכי משום שתרנגולה וביצתה חדא מילתא היא ׃

פעמים פשיטא הגמרא בעיא ממעשה דאמורא ואף על פי שהיה יכול לפשוט ממשנה שלימה ביבמות פרק האשה דבעינן אי חיישינן לתרי יצחק וקא פשיט לה ממעשה דרבה בר אבוה וכו' ואף על פי שהיה יכול לפרשטה ממשנה דקתני וכל מעשה בד' הרי יחזיר וכו' וכן במקומות אחרים ׃ והטעם דניחא ליה לאיתויי מעשה משום דמעשה רב ׃

מצינו ת״ש אחר דפשיט מילתא ממשנה פרק כיצד הרגל דבעי פי פרה בחצר הניזק או בחצר המזיק ופשיטא ליה ממתניתין ובתר הכי קאמ' ת״ש ממקומות אחרים ׃ והטעם ניחא ליה לגמרא למפשט מכל המקומות שאיפשר ׃

מצינו דמקשה לאמורא מברייתא וקאמר מאן נימא לך דמתרצתא היא דילמא משבשתא היא

mæi &c. Sunt qui sic distinguant, Vbi prolixus sermo est, de ambobus monendi non sumus; sed de licentiæ vi tantummodo: at ubi concisus sermo est, quò te Gemara vim doceat cum ejus qui rem interdicit, tum ejus qui licitam facit, ambo proponit. sicuti in illa Codicis ביצה controversia. Alii dicunt, illo modo in controversia de ovo tantum objici: quia gallina & ovum quodammodo unum sunt.

Aliquando Gemara quæstionem è casu cujusdam Gemarici solvit: quamvis ex integra Misna solvere possit. Vt in יבמות capite *Vxor:* ubi quærimus, An metuimus, ne duo sint Isaaci? cui quæstioni satisfacit è casu quodam Rabbæ filii Abouæ &c. quamvis respondere potuerit è Misna: ubi legitur, Quodvis cutiæ opus, id restituent &c. (q. d. quamvis duo ejusdem sint nominis, nullum periculum: modò instrumentum à senatoribus sit approbatum.) Sic aliis locis: nam ratio est, quod illi ideo casum adducere libeat, quia casus ad docendum commodior est.

Invenimus hæc verba, Veni, Audi: postquam ex ipsa Misna author rem explicuit. Vt capite, *Quomodo pes nocet:* ubi quæritur, Quum os vaccæ est in area ejus qui damnum patitur; an verò quum in area ejus qui damnum infert? quòd ex Misna dissolvitur: posteaq; dicitur, Veni, Disce, ex aliis locis. Ratio: quod Gemaræ, ut è quibuscunque locis possit dubia solvat, allubescat.

Invenimus Gemaram è Baraitha contra D. Gemaricum argumentantem dicere, Quis tibi affirmabit correctionem esse? fortassis est perplexa sententia.

Vt

בפרק כל כתבי גבי כל המזיקן נהרגי' בשבת מתיב רב יוסף וכו' עד אל' רבי ירכיה סאן נימא לך דמתקנתא היא דילמא משבשתא היא והטעם שהברייתות לא היו מוחזקות וידועות כ֗כ ואיפשר שיש ברייתא דלא מיתנייא ביה רבי חייא ורבי אושעיא ׃ ואמרינן בעלמא כל ברייתא דלא מיתנייא ביה֗ רבי חייא ובי רבי אושעיא משבשתא היא וכו' כמ֗ש למעלה׃ וטעם זה ניחא לי בקצת מקומות דמייתי ברייתא ומאי דאיתמר עלה מאמורא ואף על פי שלא היה צריך כי מהברייתא לבד הוה מייתי הראיה שהיה רוצה כגון בפ֗ק דכתובות דפריך ומי איכא הוראה לאיסור ומשני אין׃ והתניא חוט השדרה שנפסק ברובו דברי רבי ׃ ר' יעקב אומר אפילו ניקב׃ הורה רבי כרבי יעקב׃ אמר רב הונא אין הלכה כרבי יעקב׃ ומן הברייתא לבד בלא מילתיה דרב הונא הורה מוכח דאיכא הוראה לאיסור אלא משום דלא ליסא משבשתא היא אייתי הא דרב הונא דהואיל ורב הונא איירי עלה ודאי מתקנ' היא כך אומר החכם מרי נר֗ו ׃ פעמים מקשה האמורא לחבירו מכח משנה ברייתא

Vt capite, *Omnia scripta*, ad verba, *Omnia quæ damnum inferunt, occiduntur Schabbatho*; Objicit M. Joseph &c. usque ad verba, Dixit ei D. Jeremia, Quis tibi affirmabit correctionem esse? fortasse est perplexa sententia. Ratio est, quia Baraithæ non sunt adeo confirmatæ ac cognitæ: quinetiam fieri potest, ut detur Baraita, in qua nomen D. Hijæ & D. Oschaiæ non legatur: universè autem sic statuimus, Omnis Baraita, in qua R. Hija & familia R. Oschaiæ non commemoratur, perplexa sententia est, &c. quemadmodum supra dictum fuit. Hac ratione mihi in multis locis satisfit, quum Gemara Baraitham adducit, prætereaque quod de ipsa à Gemarico D. dictum fuit: quamvis necesse non esset, quum è sola Baraitha rationē, quam vellet, produceret. Quemadmodum c. 1. כתובות: ubi objicitur, Ecquid doctrinæ nomen in interdicto obtinet? & respondetur, ita esse: nam ecce tibi in exoticis, Si medulla spinæ dorsi maxima ex parte præcisa sit (discerpti legem habet) ut censet D. Judas; at ait R. Jacob, etiamsi perforata tantum fuerit. D. Judas idem cum D. Jacobo docet. Dixit M Houna, Constitutio usitata è D. Jacobi mente non obtinet. Hic è sola Baraitha absque sermone M. Hounæ, in interdicto doctrinæ vocem usurpati, arguebatur. Verum ne quis diceret, Perplexa sententia est, illud M. Hounæ adduxit: quandoquidem enim M. Houna ea de re disserit, correctionem esse liquidò patet. Sic loquitur sapiens Magister meus, quem Misericors servet ac redimat. Quandoq; socio suo objectionem è Misna vel Baraitha ob-

jicit Gemaricus D. quæ ſibi quoque adverſatur: adeo ut Gemaræ author ipſi objicere queat, Atqui ſecundum rationes tuas, vel ſecundũ tuam ſententiam, num ſatisfactum tibi? nec tamen objiciat. Hujuſmodi in Gemara ſunt infinita: ſicuti reperitur paſſim in additamentis. Dicere potuiſſet, At ſecundum rationes tuas &c. veruntamen hoc non dixit.

Gemaricum quandoq; invenimus, qui Baraitham proponit; quum iſta ſibi ea ratione non probetur: quamvis Baraitham iſtam alio modo, qui allubeſcat, proponere poſſit. Verum quia hac ratione Baraitha difficultatem haberet, eam ſimpliciori ſenſu proponere ipſi lubet: etſi non probat. Quemadmodum illud capitis, *Bos cornupetens aut 4 aut 5.* circa iſtum locum, ubi legitur, Si cornu ferierit, ſoluit λύτρον: ſi concubuerit, λύτρον non ſolvit. Quam ſententiam quoad concubitum Abæus ita explicat, q.d. ſi cum illa rem habuerit, nec occiderit. At Raba ſic proponit q. d. ſi rem habuerit cum illa & occiderit, ne quidem eo caſu ſolvere, ſicuti in cornu: quia cornu ad nocendum comparatum eſt, concubitus autem eò non ſpectat. Hic quærimus, ubi diſſentiunt? In pede qui puerum calcat diſſentiunt. Id eſt, exiſtimat Raba, Dominum, in eo quod jumentum pede peccat, non teneri, quia ad nocendum deſtinatus non eſt: quæ eadem eſt concumbentis ratio. Quamvis Raba c. 1. cenſeat, illum, ſi pes puerum conculcet, teneri. Nihilominus illa ratione Baraitham proponit: quia ſimplici Baraithæ ſenſu magis ſignificatur, Si rem habeat cum ea & interfecerit: ſicuti ibi docetur. Hujuſmodi multa ſunt.

וגם לדידיה קשיא ומצי למפרך ליה וליטעמי' או לדידך מי ניחא ולא פריך ליה וזה בגמר' אין כספר כמ״ש התוספו' בכל מקום היה מצי למימ' וליטעמי' ולא אמרי·

מצינו אמורא דאוקי ברייתא וליה לא ס״ל כי הך טעמא והוה מצי לאוקומי הך ברייתא בענין אחר דס״ל הכי אלא משום דדחיק ברייתא בהך טעמא ניחא ליה לאוקומה כפשטה ואף על גב דלא ס״ל כי הא דפרק שור שנגח ד' וה' גבי הא דקתני נוגח משלם את הכופר רובע אינו משלם את הכופר דמוקי לה אביי להא דרובע ברבעה ולא קטלה· ורבא מוקי לה ברבעה וקטלה ואפ״ה אינו משלם כמי בקרן משום דקרן כוונתה להזיק רביעה אין כוונתה להזיק· ואמרינן במאי קא מיפלגי ברגל שדרסה ע״ג תינוק קא מיפלגי פי' דרבא ס״ל דפטור הרגל כיון שלא כיון להזיק וה״ה לרובע ואף על ג״ב דרבא ס״ל בפ״ק דרגל שדרסה ע״ג תינוק חייב ואפ״ה מוקי לה הכי משום דפשט הברייתא יותר משמע ברבעה וקטלה כדאיתא התם ודכותא טובא·

Gemari-

דרך האמורא למיבעי בעיא חדא דשמעינן מינה תרתי לפי תשובת המשיב ובאופן אחר היה יכול לשאול בפרק אלו טריפות בעו מיניה רב כהנא ורב אסי מרב נעקרה צלע מכאן ותלע מכאן מהו ואקשינן ותבעי להו חדא כלומר צלע אחת ומהדרינן חדא דשמעינן מינה תרתי קא בעו מיניה׃ כלומר לפי תשובת המשיב מצי למיפשט תרתי דאי מהדר להו ב' כשירה כ״ש אחת ואי מהדר טריפה הא אחת כשרה דאי סד אחת נמי טריפה הוה מהדר להו בריתחא שתים קא בעיתו דמשמע הא ׳אחת פשיטא להו דשרי והא אבלו אחת טריפה ומדקא מהדר בניחותא שתים טריפה משמע הא ׳אחת כשירה אבל אי מהדר להו אחת כשירה אכתי תרתי מיבעיא להו אי כשירה או לא וכ״ת לפי׳ מאחת נמי הוה שמעינן תרתי דאי מהדר להו טריפה כ״ש שתים ואי מהדר להו כשירה הא שתים טריפה דאי ס״ד שתים נמי כשירה מירתח הוה רתח בתמי' ב' כשרה אחד מיבעיא אלא לקולא הוא

Gemarico hoc in more poſitum,ut quæſtionem unam proponat,è qua ſecundum reſpondentis reſponſum duo addiſcamus; quum alia ratione interrogare potuiſſet. Capite, *Hæ ſunt diſcerpta.* M. Cahna & M. Aſe è Rabo quæſiverunt,Hinc & illinc ſoluta coſta,quî ſe res habet?ubi objicimus, Ipſis de una erat inſtituenda quæſtio , id eſt,de una coſta.Et reſpondemus,De una, ut ex ea res duas diſcamus, illum percunctati ſunt. Ac ſi diceretur, E reſpondẽtis reſponſo duo diſſolvere poteſt.Nam ſi illis reſpondeat utrâque ſolutâ animal idoneum eſſe; quanto magis, ſi una loco mota ſit, id concedendum? Quod ſi diſcerptum pronunciet;ecce ſi una dimota ſit, idoneum erit. Si enim ita reputes, Ob unam etiam diſcerptum cenſebitur; ipſe illis ſuccenſendo reſpondiſſet, De duabus quæſiviſtis ? cujus ſenſus eſt,Ecce, ſi una dimota ſit,hoc illis liquet, idoneum cenſeri animal; atqui ob unam etiam diſcerptum judicatur. Quia itaque ſedatẽ reſpondet, ob duas diſcerptum judicari, ſignificatur,unâ loco motâ idoneum cenſeri. Sed ſi illis ita reſponderet, unâ motâ idoneum cenſeri, de duabus etiam ſive adhuc quæreretur, an eo caſu animal idoneum judicaretur;an verò minus.Quod ſi dicas,ſecundũ hanc expoſitionem ex una etiam coſta nos duo doceri:quia ſi diſcerptum reſpondeat,multo magis de duabus hoc dicendum; ſi verò idoneum judicet, ecce duæ diſcerptũ conſtituunt.Nam ſi hoc pacto tecũ repute,Duabus loco motis animal etiam idoneum cenſetur;admodum ſuccenſens cum admiratione quęſiviſſet,Cum duæ idoneum relinquant,de una dubitatur! Verumenimverò in re allevanda ſive permittenda id accipiendum,

דאמרינן

quum dicimus, *Succenſendo ſuccenſuiſſet*: ſed in re aggravanda ſive prohibenda ſecus eſt. Hæc mens mea: Si interrogans in re prohibenda aberret, reſpondens id ipſum ad animum non revocat, ut ei iratus reſpondeat; ſed placidè reſpondet: nec ex uno alterum diſcimus, & ulterior à nobis quæſtio inſtituitur. Sed ſi in permiſſione erret, ſuccenſendo ſuccenſet, quemadmodum diximus. Hic eſt diſcurrendi modus capite, *Hæc ſunt diſcerpta*; atque inde de reliquis omnibus judica: ſicuti additamenta obſervant, Cod. כתובות, capite *Puella*, ad verba, Vendidit pacta dotalia marito ſuo. Vbi quæritur, Hoccine de pactis locum habet ſi liberos mares habeat; an verò ſecus? & objicimus, Atqui quæreres, Donans pacta &c. q. d. unum eſſe, unde duo diſceremus; nam è donante hoc de vendente colligeremus: quemadmodum in additamentis exponitur, ubi plura videas. Hic prolixè agere neceſſe non eſt: nam ego vas teſtaceum produxi; ibi tu margaritas invenies.

Gemaricus aliquando his verbis, *Si dixeris mihi*, quæſtionem unam ex altera ſua vel ſocii ſui proponit: quemadmodum in illo Cod. פסח, Si mus fruſtum ore tenens ingrediatur, & mus fruſtum ore tenens egrediatur, quid dicendum? num dicemus ingreſſum cum eo qui egreditur eundem eſſe? an fortè diverſus eſt? Quod ſi dicere velis, ingreſſum & egredientem eundem eſſe; mus niger &c. Talia cum iſtic, tum alibi paſſim reperiuntur plurima. Cod. שבועות quærit Raba, Juramentum de non edendo pulvere, qua quantitate violatur? quæritque M. Aſe, Juramentum

דאמרינן מירתח קא רתח אבל לחומרא לא רצוני אם השואל יטעה לחומרא לא חש המשיב לאהדרי' בריתחא אבל מהדר ליה בניחותא ולא הוה שמעינן מינה לאידך גיסא ואכתי קא מיבעיא לן אבל אי טעי לקולא מירתח קא רתח כמ״ש זהו דרך הסתיא בפרק אלו טריפות ודון מינה לכל המקומות כמ״ש התוספות בכתובות פרק נערה גבי מכרה כתובתה לבעלה יש לה כתובת בנין דכרין או לא ואקשינן ותיבעי מוחלת כלומר דהוי חדא דשמעינן מינה תרתי דממוחלת הוה שמעינן מוכרת כמו שמבואר בתוספות תעיין שם וכאן אין צורך באריכות דאנא הא דלאי חספא ואת תשכח מרגניתא׳

פעמים בעי בעיא אמורא באת״ל מבעיא אחרת שלו או של חבירו כגון הנהו דפסחים עכבר נכנס וככר בפיו ׃ ועכבר יוצא וככר בפיו מהו ׃ מי אמרינן היינו הא דעייל הוא דנפיק או דילמא אחרינא הוא ואת״ל היינו דעייל הוא דנפיק עכבר שחור וכו' וכן טובא כה״ג התם ובהרבה מקומות ובשבועות בעי רבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה בעי רב אשי

שבועה שלא אוכל הרצן בכמה
ופרש"י דרב אשי באת"ל דעפר קא
בעי חרצן וכאלו רבות עוד
לפעמים בעי בעיא אחת ודעתו
לשתי בעיות בא"ל כי הא דע"א
פרק רבי ישמעאל דבעי רב
המנונא ריתך כלי לע"א מהו
כלומר כלי ע"א שנשבר והזר
ותקנו מהו · ולענין טומאה ישנה
קא מיבעיא ליה אי הדרא כדין
טומאה דאוריתא או לא הדרא
כדמפרש התם ואקשינן ותבעי
ליה שאר טומאות דרבנן ומסיק
חדא מגו חדא קא מיבעיא ליה
והכי טומאה דרבנן מי הדרא או
לא ואת"ל לא הדרא טומאת ע"א
מאי וכו' ורכוותה פרק כיצד
הרגל גבי יש העדה בצרורות
וכן במקומות אחרים · ומורי
החכם נר"ו אמר דכשבעי באת"ל
של חלוקה שמתחיל באותה
השיטה ועשה כל הבעיות
שאם מתחיל באת"ל ומותר כל
הבעיות שבעי הוא במותר
ומצינו בכתובות פ"א דבעי מהו
לבעול בתחלה בשבת וכו'
ומשני מסדרא שאו' את"ל כרבי
יהודה ואסור הלל את"ל

tum, de non edendis acinorũ nucleis, qua quantitate violatur? Vbi D. S. J. annotat, M. Asen verbis, *Si dixeris mihi*, quæstioni de pulvere præpositis, quærere de acinis. Hujusmodi multa sunt. Præterea quandoque quis quæstionem unam proponit, cum ad duas collimat, verbis, Si dixeris mihi. Sicuti in illo C. de Idol. c. *D. Ismaël:* ubi quærit M. Hammenouna, Cum aliquis vas ad idololatriã denuo lævigaverit, quid? quasi dicatur, Instrumentum idololatriæ, quod fractum quis iterũ reparaverit, cujusmodi censebitur? Ibi de priori immunditie ab ipso quæritur: an ipsa secundum rationem immunditiei legalis redeat; an verò non redeat: quemadmodum ibi explicatur. Et objicimus, Atqui quæstio ab eo de alia quavis magistrorũ immunditie institui etiam debebat: ac tandem definit Gemara, *Vna ex altera ab eo quæritur:* nam sic quærit, A magistris definita immundities redit; an verò non redit? quod si mihi dixeris non redire, jam immundities idololatriæ quî se habet? &c. Huic simile est illud capitis, *Quomodo pes:* apud verba, Estne contestatio ob lapillos? Similiter aliis locis. Præceptor autem meus sapientissimus (S. & R.) observat; quod cũ his verbis, *Si dicas mihi* (quæ sunt controversiæ verba) is quærit, qui hac phrasi incipit, & reliquas deinde quæstiones proponit, quod inquam si his verbis, *Si dixeris mihi*, incipiat & res licita pronuntietur, in omnibus propositis quæstionibus licitum contineatur. Attamen in כתובות cap. 1. sic quæri videmus. Quid an primò cum virgine rem habere die sabbathi licet? &c. & è tractatu Talm. respondetur, ubi dicitur, Si dixeris mihi, secundũ mentem D. Judæ, & vetitum erit. Dicendũ erat, si dicas mihi,

ſecundum mentē D.Simeonis,& licitum erit. M.enim cæteri diſſentiunt à D.Juda, qui ſtatuit,Res etiam de induſtria nō acta eſt interdicta: at ſecundum D.Simeonem licita eſt. Sed præceptor ille meus (quem S.& R.D.M.) nullam eſſe hanc objectionem inquit: quia etſi ille N. ſecundum mentem D. Judæ interroget, & res interdicatur; tamen in D. Judæ ſententia quidam invenitur modus, quo actio concedatur: veluti quum ille corrumpit. itaque è quæſtione licitum etiam conſequitur. Videas ibidem. Huc uſque verba ſapientiſſimi præceptoris mei, quem ſervet & redimat Miſericors.

Invenimus, ubi ſic objicitur, Quid *novi* docemur? id enim aliàs etiam legimus: idque duorum Doctorum Miſnicorum cauſa, quorum unus ſententiam quandam profert; alter verò eandem repetit alio loco. Quemadmodum illud capitis, *Decem ſtemmata*, in Miſna. Aba Saul vocat Spurios, Nothos: ubi in Gemara quærimus, Quid ſignif. *Nothi?* Si dicatur, Nothus eſt cujus matrem examinant; illud ipſum etiam alibi legimus (ſc. in quadam Miſna) *Audiverunt eam loquentem* &c. Itaque ſententiam, quæ hic habetur, protulit Aba Saul: & eam quæ illic legitur R. Gamaliel & R. Joſua protulere. Atqui in Gemara non ſolent ita objicere, *Quid novi docemur? hoc enim alias etiam legimus*, in duorum Miſnicorum ſermone; ſed quum Miſna abſoluta ea ratione abſolutæ Miſnæ objicitur: tum autem adverſus ipſum Ribbi fit objectio, q. d. *Quid novi nos docet Ribbi? ecce hoc alias legimus.* Sed dicendum eſt iſtic in קדושין quum objicitur, *Alias etiam legimus*, idem eſſe ac ſi diceretur, Quare Ribbi hæc non eodē loco proponit?

כ"ש ומותר לפי שהם חולקי' של רבי יהודה דבר שאינו מתכוין אסור ולר"ש מותר · ואמר מורי נר"ו דלא קשיא שאף על פי שבעי אליבא דרבי יהודה ואסור כדעת רבי יהודה יש צד שהוא מותר כגון שהוא מקלקל ׃ ומן הבעיא נפיק מינה התר גם כן עיין שם׃ ע"כ מהחכם מורי נר"ו ·

מצינו דמקשה מקמ"ל תנינא הדא זימנא מתרי תנאי דחד תנא אמר מילתא · ואידך תנא אמרה בדוכתא אחרינא כי הא דפר' עשרה יוחסי' במשנה אבא שאול אומר לשתוקי בדוקי ואמרינן מאי בדוקי אילימא שבודקין את אמו תנינא חדא זימנא ראוה מדברת וכו' ׃ ומילתא דהכא אבא שאול אמר' ומילתא דהתם ר"ג ורבי יהושע אמרות ׃ ואין שיטת הגמרא להקשות מאי קמ"ל תנינא זימנא חדא מתרי תנאי אלא מסתם משנה לסתם משנה ועל רבי קא פריך מקמ"ל רבי הא תנינא חדא זימנא · אלא שיש לומר דהתם בקדושין הכי קא פריך תנינא חדא זימנא כלומר אמאי לא תנאא להו רבי בחד דוכתא ·

ולומר התם וכן אבא שאול אומר וכן מצינו תנינא ממשנה לברייתא פרק אותו ואת בנו גבי הזורע כלאים לוקה וכו' · ומקשינן תנינא נזיר שהיה שותה יין כל היום וכו' והך הזורע כלאים לוקה אינה משנה אלא ברייתא · ומברייתא למשנה אין שיטת הגמרא להקשות מקבל תניא חדא זימנא דכמה זוכתי אשכחנא בברייתא מה ששנה במשנה אלא דהכי קא פריך דמ״מ הי״ל לשנות בברייתא כאותו ענין ששנה במשנה אחר שהדין אחד · וכן כתבו שם התוספות ·

פעמים מקשה הגמרא מאיסורא דרבנן לאיסורא דאוריתא · ומתרץ לא דמי דאוריתא לדרבנן והמקשה היה סבור לדמות משום דכל דתקון רבנן כעין דאוריתא תקון והכי אמרינן בהדיא בפ״ק דיבמות גבי צרת סוטה דמקשה מסוטה דאוריתא · ומתרץ אמינא אנא דאוריתא ואת אמרת דרבנן · ואמרי ודקרי לה אמאי קרי לה כל דתקון רבנן כעין דאוריתא תקון ובהכי קא מתרצה לי מאי דקשיא בפר' בתרא דע״א דמקשה התם מטומאת עם הארץ דרבנן לטומאת שרץ דאוריתא אלא שאחר כך ראיתי בתוספות דטומאת

ponit? nam illic dicendum erat, *Sic etiam loquitur Aba Saul.* Similiter invenimus *Legimus*, quum exotica per Mifnajoth oppugnantur. Vt capite *Ipse & filius ejus*, ad hæc verba, Qui ſerit heterogenea vapulat &c. objicimus, *At legimus*, Naziræus qui toto die potabat vinum &c. ubi iſtud, Qui ſeminat heterogenea vapulat, non ad Miſnam,ſed exoticam doctrinam pertinet. Atqui per exoticam oppugnare MiſnamGemara non conſuevit:hiſce verbis, *Quid noui docemur? hoc enim aliàs legimus.* Siquidem multis locis in exoticis eadem reperimus, quæ in Miſnajoth leguntur. Sed hac ratione formatur objectio: nihilo ſecius authori in exoticis id docendum fuiſſe in illa materia, ubi hoc inMiſnajoth legit; quia eadem eſt rei conditio. Atque ſic in additamentis ſcriptum fuit.

Quandoq; ex interdicto Mag. contra legis interdictum in G. objicitur: & reſpondetur, Illa legis & Magiſtrorum dicta ſimilia non eſſe. Sed objiciens iſta eſſe ſimilia arbitratur: quod quæcunque M. ordinant, eo habeantur loco, ac ſi Legis eſſent ſtatuta.Sic manifeſtè loquimur c. 1. C. יבמות, circa hæc verba, *Aemula declinantis:* ubi objicitur ex illa muliere declinante, cujus in lege mentio: &ita ſolvitur, Ego legem profero; & tu Magiſtros citas? Et quæritur, Quod proponit,quare proponit? Quæcunq; Magiſtri ordinant, hujuſmodi ſunt, ac ſi lex ea ſtatuiſſet. Ita mihi ſolvitur difficultas poſt.c.de Idol.ubi quidã ex immunditie incolarum, de qua Mag. objicit contra immunditiem reptilium,de qua in lege. Niſi quod poſtea in additamentis repererim, im-

עם הארץ דאוריתא הוא תעיין שם · וכאן אין מקום להאריך ·

זימנין כשמקשה על תנא מדידיה אדידיה מתרץ הא דידיה הא דרביה · כלומר חדא סברא דנפשיה וחדא סברא דרביה וליה לא סבירא ליה וזה תמצא בהרבה מקומות · ופעמים שמתרץ על כי האי קושיא תרי תנאי ואליבא דפלוני כמו תרי תנאי ואליבא דרבי אליעזר ברish ברכות וכן בכוליה גמרא · ור״ל חד אמר הכי אמר מר וחד אמר דלא אמר הכי אלא הכי · וכמו שמצינו תרי תנאי ואליבא דפלוני כך מצינו תרי אמוראי ואליבא דפלוני כמו תרי אמוראי ואליבא דרבי יוחנן ובהרבה מקומות · ואי לאו ד דמסתפינא אמינא דכל כה״ג לא משקר חד מניהו אלא שמע מפי רבן ומשכחת לה דמעקרא אמר הכי ושוב חזר בו האחד שמע החזרה והאחר לא שמע · וסעד לזה במסכת ביצה פרק אין צדין דפליגי התם לוי ורב · ואמר רב לעולם אל ימנע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת דאנא ולוי הוה יתיבנא קמיה דרבי כי אמר רבי להא שמעתתא באורתא אמר מותרין באכילה

mundiriem illam incolarum esse legis. Consule locum: nam hic non est protrahendi locus.

Quando Misnicum Doctorem sibi ipsi opponunt; ex eo defenditur, quod hoc ipsius, illud præceptoris sit. q. d. hæc est sententia propria, illa præceptoris; ipse verò secus sentit. Atque hoc multis locis invenies. Fit etiam aliquando, ut quis ejusmodi objectioné hoc modo solvat, Sunt duo Doctores, qui unius alicujus sententiam profitentur: quemadmodum initio ברכות, *Sunt duo Doctores, qui R. Eliezeris sententiam profitentur*. Similiter in tota Gemara. Hoc autem sibi volunt, Vnus dicit, sic præceptor sentit: alter verò inquit, sic non sentit præceptor; sed hæc est ejus mens. Sicuti autem invenimus, Duo sunt Misnici Doctores, qui unius cujusdam sententiam profitentur, sic invenimus, Duo sunt Gemarici Doctores, qui unius profitentur sententiam: quemadmodũ illud, Duo sunt Gemarici Doctores, qui Rab. Johannis sententiam se sequi affirmant. pariter alibi passim. Quod nisi contemnerer, sic statuerem: omnibus similibus locis neutrum falsum asserere; sed utrumque hoc à præceptore suo habere: quia initio sic affirmasse deprehenditur; sed postea sententiam mutavit: quam mutationem unus intellexit; non item alter. Quod Cod ביצה cap. *Non venantur*, comprobatur: ubi Levi & Rab inter se dissentiunt. Dicit Rab, Nunquam se homo ab Academia, ne quidem ad horam unam, subducat: etenim ego & Levi auditores fueramus Ribbi, quum is hanc sententiam proferret: Illa vesperi edere licet; accipere

בצפרא אמר מותרין לקבל אנא דהואי במדרשא ושמעתה הדרי בי וקבלתי · לוי דלא הוה בי מדרשא לא שמע ולא הדר ביה אלא שלא נראה כן מדברי רש"י פרק אף על פי גבי הא דאמרינן התם · ניחא לן דפליגי תרי אמוראי ואליבא דנפשייהו · ולא פליגי תרי אמוראי ואליבא דחד אמורא וכתב רש"י שם וזה לשונו דכי פליגי תרי אליבא דחד מר אמר הכי אמר פלוני ומר אמר הכי אמר פלוני חד מנייהו קא משקר אבל כי פליגי אליבא דנפשייהו בדין או באיסור והיתר כל חד וחד אמר הכי מסתברא טעמא ואין כאן שקר דכל חד וחד סברא דנפשיה קאמ' מר יהיב טעמ' להיתרא ומר יהיב טעמ' לאיסורא אלו ואלו דברי אלהים חיים· זימנין דשייך האי טעמא וזימנין דשייך האי טעמא שהטעם מתהפך לפי שנוי הדברים בשינוי מעט כל אלו דברי רש"י·

דרך הגמרא לקצר המקראות ואינו מביא אותם כהויתן כמו דאמר רחמנא ונתן הכסף וקם לו בפ"ג שאכלו ואין הפסוק אלא ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו וכן בפרק הרואה לקיים

pere verò illa manè licet. Itaque ego qui in Academia eram, eo audito ſententiam mutavi, & accepi; Levi qui non intererat, cum id non audiviſſet, non mutavit ſententiam. Verumenimverò ſic res ſe habere non videtur è verbis R. Salomon. Jarchi capite, *Quamvis*, circa hæc verba, *Ecce quod iſtic dicimus.* In eo acquieſcimus, duos Gemaricos Doctores diverſa tradere, ex propria quemque ſententia: non verò duos Gem. Doctores diverſa ex unius Gemarici Doctoris ſententia proferre. Vbi ad hunc modum ſcribit R. S. Jarchi, Quum duo de unius mente diverſa tradunt, ita ut unus Doctor dicat, Hæc eſt illius ſententia; alter verò dicat, illa eſt illius ſententia, alteruter affirmat falſum: ſed quum ex propria quiſque ſententia diverſa docet de jure, aut interdicto & licito, unuſquiſque affirmat hanc ſibi probari rationem, nec falſum dicit, quia quiſq; ſuam opinionem profert. Hic Doctor ut rem faciat licitam producit rationem; alter verò cur interdici debeat, rationem reddit: utraque ſunt verba Dei vivi. Aliquando hæc ratio quadrat; aliquando altera: quia ratio pro rerum diverſitate, exigua varietate mutatur. Hæc omnia R. S. J. verba ſunt.

Gemara ſcripturas contrahere ſolet, ut eas quemadmodum ſunt, non producat. Sicut quum Deo miſericordi hæc tribuuntur verba cap. *Tres qui edunt*, Et cum numeraverit pecuniam, cedet ipſi: attamen S. S. tantum dicit Lev. 27. 19. *Additâ quintâ pecuniæ æſtimationis tuæ ſupra eam, cedet ipſi.* Similiter capite *Qui videt*, hæc occurrunt, Ad ſtabiliendum quod

מה שנאמר כל החלומות הולכין אחר הפה והיינו קרא ויהי כאשר פתר לנו כן היה וכן בערובין פרק כל הדר כל שאין דעתו מיושבת עליו אל יורה שנאמר בצר אל יורה ואין זה מקרא בכל התורה אבל קרא דענירה ושכורה ולא מיין קא דריש דמדמה צרה לשכרות ובשכרות כתיב להבדיל ולהורות כדדרשינן בכריתות · א״נ מהאי קרא קא דריש היערוך שועך לא בצר · כלומר בשעת צרה אל תערוך תפלתך וכן בהרבה מ מקומות מביא הגמרא פסוקים בקצרה כך ראיתי בתוספות דעירובין ·

אורחיה דגמרא בהרבה מקומות מייתי דרשה בחד קרא ואף על פי שאותה דרשה לפי האמת נפקא לן מפסוק אחר אפ״ה לפי שהיא פשוטה יותר מאותו פסוק מייתי לה הכי כמו ספר כריתות ספר כורתה ואין ד״א כורתה דמייתי בכולה גמרא והאי כרבי יוסי הגלילי כדאיתא ב בקידושין אבל לרבנן מוכתב לה נפקא דדרשינן הכי וכתב לה בכתיבה מתגרשת ואינו מתגרשת בכסף · וכן בפ' החובל דמייתי

dicitur, Omnia iſta ſomnia fiunt ſecundum oris pronunciata: attamen S.S. Gen. 41.13. *Et evenit, ut ſicut interpretatus eſt nobis ita eſſet.* Sic etiam C. ערובין cap. *Quicunque habitat*, legitur; Cuicunq; mens non conſtat, ne doceat: quia dicitur, In afflictione ne doceat. attamen hæc ſcriptura nullibi in lege reperitur; ſed illa Eſ. 51. 21. *Afflicta & ebria, non autem ex vino*, ſic argutè applicatur: quod cum æquentur afflictio & ebrietas, de ebrietate dicatur Lev. 10.10. & 11. *ad diſtinguendum & ad docendum*; ſicuti acutè argumentamur Cod. כריתות. Aut ſi velis, ex hac ſcriptura idem eruitur, ſcil. Job. 36.19. *An diſponet clamorem tuum?* (alii, *æſtimabit nobilitatem tuam?*) *non in afflictione* (alii, *non lectiſsimum aurum.*) q. d. ne afflictionis tempore preces tuas coram Deo diſponas. Sic plurimis locis Gemara ſacras literas decurtare conſuevit. Hæc in additamentis Codicis ערובין reperi.

Gemaræ hoc admodum uſitatum eſt, ut è S.S. uno loco ſubtiliter deducat πάρισμα; quum ſecundum rei veritatem hoc ipſum nobis ex aliquo S S. commate profluat: nihilominus, inquam, quia id ſimplicius quam ex iſto commate depromitur, ideo ſic deducit author. Quemadmodum è verbis Deut. 24. 1. *Libellus repudii*; libello eam repudiari, non ulla re alia docent. Quod ſic in tota Gemara concludunt, idque ex ſententia R. Joſes Galilæi: ſicuti Codice קדושי' legimus. Verum Magiſtris ex hac ſcript. Deut. 21.1. *Et ſcribet ei*, idem deducitur: unde ſic concludimus, *Et ſcribet ei*; ergo ſcripto repudiatur, non repudiatur argento. Similiter c. *Qui vitiat*, ex hoc verſ.17.cap.30.Num.

In

בנעוריה בית אביה כל שבח שבנעוריה לאביה ובכתובות וקדושין מסיק דההוא קרא בהפרת נדרים הוא דכתיב ומהנה רבות בגמרא ·

In adolescentia ipsius, dū est *in domo patris sui*, deducitur, omne lucrum quod ei in adolescentia ipsius obtingit, patri cedere. At Codice 'קדושי & כתובות concludunt, hanc scripturam de rescindendis votis exaratam fuisse. Hujusmodi plura in Gemara occurrunt.

מצינו כשמביא ראיה ממקרא והדר ממעשה מקשה הגמר' ואומר וכי מאחר דמקרא מ ממעשה למה לי בפ״ק דקידושין האומר חרופתי מקודשת שנאמר והיא שפחה נחרפת לאיש ועוד ביהודה קורין לארוסה הרופה ומקשינן ויהודה עוד· לקרא כלומר וכי הפסוק צריך סיוע ממנהג יהודה ומזה יש לדקדק קצת בע״א פרק אין מ מעמידין גבי ישראל שנטפל לו נכרי בדרך ושאל לו להיכן אתה הולך ירחיב לו את הדרך כדרך שהרחיב יעקב לעשו ד דכתיב עד אשר אבוא וכו' ומעשה בתלמידיו של רבי עקיבא שהיו מהלכין דאמאי לא מ מקשה שם כדרך שמקשה בקדושין כדכתיבנא אלא שיש לחלק·

Occurrunt loca, ubi quum argumentum è Scriptura profertur, posteaque casu quodam sive exemplo confirmatur; Gemara objicit ac quærit, Quid cum res è Script. stabilita sit? quorsum eam mihi è casu confirmas? Vt c.1.'קדושי. Qui dicit, Tu es desponsata mea, ei jam devincta est: quia dicitur Lev. 19. 20. *Quæ sit ancilla desponsata alicui*: & præterea in Judæa, quæ alicui promissa est, hęc desponsata dicitur. Itaque objicimus, An Judæorum consuetudo insuper ad Scripturam additur? q. d. An Sc. ex Judæorum consuetudine confirmari debet? Hinc paulò accuratius expendendum aliquid, quod Cod. de Idolatria cap. *Non constituunt*, dicitur his verbis. Israëlita cui in itinere se jungit peregrinus, & quò tendat quærit; iter ipsi suum justo longius assignabit. Sicuti Jacob Esavo iter longius, quam reipsa futurum erat, præscripsit: nam scriptum legimus Gen. 33. 14. *Vsque dum venero &c.* & exemplum habemus discipulorum R. Akibæ, qui iter faciebant. (Hæc expendenda inquam.) quæ enim causa cur hic non objiciatur, sicuti Cod. 'קדושי? quemadmodum scripsimus. Nisi quod differentia quædam constituenda sit.

מצינו אי בעית אימא שלא דבר קודם לכן כלל כמו א״א קרא וא״א סברא ודכוותיה טובא וכן

Occurrit hæc formula, *Si malis, dicam*, ubi nihil omninò præcessit. ex. gr. Si malis, en Scripturam; & si malis, en rationem: & hujusmodi

נמי

plurima. Similiter invenimus, ubi occurrit, *Dixit Rabbi*; quum nemo tamen quidpiam præmiserit: neque id quempiam sollicitat.

Adhibetur formula, *Veni*, *Vide*, in tota Gemara: cum in objiciendo; tum in solvendo argumento.

Gemara numero αὐξηλικῶ uti solet, non præciso; verùm hyperbolico παχυτέρως accepto. Sed hæc verba de centenario & majori quolibet numero intelligēda sunt; at centenario minor præcisè effertur. Quemadmodum manifestè c. I. C. ערובין: Pro sententia filii Kaparæ facit, *Centum etiam hyperbolicè exprimitur*; sed quod R. Juda affirmat, unde nobis constat? &c.

In Gemara posteriorum verba antiquiorum dictis præponi deprehendimus: idque prima constitutione capitis, *Non constituunt*. ubi verba Rabinæ & Rabæ ante R. Parathi dictum collocantur; quum tamen R. Parath filius sit R. Eleazaris filii Perathi illius, qui tempore Misnicorum Doctorum vixit: uti videre est c. I. Cod. נדה. Ratio hæc est, quod (ubi id factum) quisq; socii dictis quædam addiderit; qui autem aliquid socii dictis addit, hunc posteriori loco collocari æquum sit. Vel etiam hęc est ratio: quia illud R. Parathi erat firmum principium; Gemara quod magis erat dubium * posteriori loco collocavit. Atq; eadem est omnium similium ratio.

Gemaræ hoc in more positum, ut unius sapientis dicta simul jungat; quamvis inter se non conveniant. Quemadmodum illud capitis *Non constituunt*; ubi multa, alia post alia producit, circa controversiam D. Joannis, D. Eliazaris, & D. Si-

נמי אשכחן אמר רבי שלא דבר אדם לפניו ואין קפידא בכך ·

מצינו ת״ש בין להקשות בין לפשו' בבולי גמרא ·

דרך הגמרא לומר חשבון מופלג ולאו דוקא אלא גוזמא בעלמא וה״מ ממאה ולמעלה אבל ממאה ולמטה דוקא הוא כדאיתא בהדיא פ״ק דערובין בשלמא לבר קפרא על דרך גוזמא מאה אלא לרבי יהודה מנא לן וכו' ·

מצינו בגמרא שמסדר דברי האחרונים לפני הראשונים ב בשמעתא קמייתא דפרק אין מעמידין דמכור התם דברי רבינא ורבא לפני דברי רבי פרת ורבי פרת היה בנו של רבי אלעזר בן פרת שהיה בימי התנאים כדאיתא בפ״ק דנדה · והטעם משום דכל אחד מוסיף על חבירו ומאן דטפי מילתא אחבריה ראוי לקובעו באחרונה אי נמי משום דהך דרבי פרת עיקר קבעה הספק באחרונה וכן כל כיוצ' בזה ·

דרך הגמרא לסדר יחד מאמרים מחכם אחד ואף על גב דלא שייכי אהדדי כי הא דפרק אין מעמידין שמביא כמה דברים זה אחר זה מחלוקת רבי יוחנן ורבי אלעזר

ור״ש בר נחמני וכן דרך נהת בכוליה גמרא ·

מצינו ת״ש שאינו לא ממשנה ולא מברייתא אלא ממימרא בנזיר פ״ג מינין ·

אשכחן יותור לשון משנה פעמים מדקדק הגמרא מאותו יותור ופעמים אינו מדקדק כמו נמצא כשר בשחיטה פסול במליקה מדקדק הגמרא נמצא למעוטי מחזר סימנים אחורי העורף · תבי נמצא כשר בתורים פסול בבני יונה וכו' באותו הפרק עצמו לא מדקדק נמצא למעטי מאי והכריתות אומר דכל היכא דאיכא לדקדק דייקינן ואי ליכא לדקדק לא דייקינן דאורחא דמשנה בכל דבר שיש שני הפכים לומר נמצא כדי שלא נשכח אחד מן אותם ההפכים שיש בכולם ק״ו לכאן ולכאן לומר שאין אחד מן ההפכים ראוי אך בתוספות ראיתי טעם למה אינו מדקדק בכאן כמו שמדקדק בכאן ויעוין שם פירקא קמא דחולין וכאן אין מקום להאריך ונבון יתבונן בכל המקומות למה אין הגמרא מדקדק בכאן כמו בכאן ·

D. Simeonis f. Nahmanis. Atque hæc trita via eſt per totam Gemaram.

Invenimus etiam, ***Veni, Diſce***, ubi nec è Miſna, nec è Baraitha doctrina deprōmitur; ſed ex alio quovis dicto: ut Cod. נזיר, capite *Tria genera*.

Invenimus ſuperfluum quid in ſermone Miſnico: ubi Gemara ex ejuſmodi ſuperfluo aliquid acutè eruit; quandoque verò nihil acutè eruit. Veluti, *Reperitur aliquid in mactatione legitimum, quod in ſectione ungue facta illegitimum cenſetur.* Hic acutè obſervat Gemara iſtud, *Reperitur aliquid*, ad eum excludendūm fuiſſe adhibitum, qui œſophagum & aſperam arteriam in cervicem retorqueret. Sed ad verba, Reperitur legitimum in turturibus, quod in pipionibus illegitimum eſt, &c. eodem ipſo capite; non anxiè inquirit, ad cujus exceptionem illud *Reperitur* præponatur. Author verò כריתות obſervat, quod, ubicunque locus eſt hujuſmodi inquiſitioni, ibi ſubtiliter inquiramus; ubi autem locus non eſt, nec ibi inquiramus. quandoquidem Miſnæ conſuetudo hæc eſt, ut ubicunque duo ſunt contraria, dicat, Reperitur: ne de alterutro iſtorum contrariorum (in quibus ſc. omnibus ab impari ad alterutrum argumentamur) dicere poſſimus, alterutrum contrariorum conveniens non eſſe. Attamen in additamentis generalem rationem inveni, quamobrem Gemara hic anxiè vocem ſupervacāneam non examinet, quemadmodum id alibi facit. Ibi c. 1. חולין videatur ratio: hic non eſt ſermonem producendi locus; intelligens ubique animadvertet, quare Gemara hic anxiè in rem non inquirat, quemadmodum alibi tamen inquirit.

פעמים כשמקשה ליפלוג וליתני בדידה מתרץ כולה בדידה קא מיירי כלומר לא בעי התנא לאשמועינן חילוקין דהך דידה כדקאמרת אבל יש דידה שבו רוצה התנא לאשמועינן חילוקין וכולא אורחי' הוא כי הא דפרק קמא דבבא קמא גבי פלגא ניזקא כלומר חצי נזק שהתורה חייבה בשור תם רב פפא אמר ממונא ורב הונא בריה דרב יהושע אמר קנסא ונפקא מינה אם משלם על פי עצמו דקי"ל מודה בקנס פטור ואקשינן למאן דאמר קנסא מתנן המית שורי את פלוני או המית שורו של פלו' את שורי הרי זה משלם על פי עצמו מאי לאו בתם כלומר וקשא למאן דאמר קנסא ודחינן לא במועד : והדר מקשה אבל תם מאי אינו משלם על פי עצמו אדה מדתני סיפא המית שורי עבדו של פלוני הרי זה אינו משלם עפ עצמו ליפלוג וליתני בדידה כלומר הא דלא אשכח פטור עפ עצמו אלא בעבד ליפלוג בדידה כלומר בבן חורין הוה מצי לשווי חילוק

Aliquando quum objicitur, Rem distinguere debebat & quæ ad eam pertinebant edocere; respondetur, Totum illud in eo quod istam rem concernit pertractat? q.d. Doctor ille hujus ad eam rem spectantis distincta membra, quemadmodum tu dicis, nos edocere non vult; sed quandoque datur quod ad eam pertinet, cujus distincta membra nos docere vult Doctor ille. Atque facere utrumque solet. Quemadmodum illud cap. 1. Babæ primæ, ad verba, Dimidium damni, q. d. Damni dimidium ad quod lex, si bos cornupeta non sit, obligat. M. Papa illud pecuniam esse censet; at M. Houna f. M. Josuæ pœnæ luitionem esse existimat. Vnde dependet, an solvere teneatur, si ipse culpam fateatur: quia nobis hoc constitutum est, eum qui ipse luendam culpam fatetur, absolvi. Porrò adversus eum, qui pœnæ luitionem esse censet, ex eo objicimus quod legimus, Si bos meus alterius bovem occiderit, aut alterius bos meum occiderit; etiamsi culpam ultrò fateatur, solvere tenetur. quid? nonne in bove innocuo hoc obtinet? q.d. Hoc cum eo pugnat qui pœnæ lûitionem ponit. At sic solvimus: nequaquam; sed in eo valet, de quo cornupetam esse constet. Iterumque objicitur: verum de innocuo quid dicendum? an possessor, culpam fassus, mulctam solvere non tenetur? Si ita sit, quum in fine legatur, *Si bos meus alicujus servum interfecerit, ecce is culpam ultro fassus, ad solutionem non tenetur*; author rem distinguere debebat, quæque ad eam pertinebant edocere: q. d. Ecce quum culpam ultro fassum non nisi in servi infortunio innocentem reperiat, in eo quod ad illam rem pertinebat distinguere debebat. q.d. in libero homine distinctionem proponere poterat:

דאיכא ולא משלם עפ״ עצמו וליתני הכי במה דברים אמורים במועד ׀ אבל בתם אינו משלם עפ״ עצמו ׀ ולמה לי דשבקינן תנא לאורחיה גבי ניזק מבן חורין לעבד ומשני כולה במועד קא מיירי כלומר חילוקין דמועד בעי תנא לאשמועינן ולא חילוקין דבן חורין כדקא אמרת דאז היה שביק לאורחיה דרישא איירי במועד וסיפא בתם ודכוותיה ביבמות כלה בטהרות קא מיירי והארכתי בזה כדי שתתבאר ותתלבן השיטה יפה יפה ׃

כל מקום שיש מחלוקת בין החכמים אומר הגמרא בחכם האחרון ופלו' אומר כלומר ש שמקדים שמו לאמירתו ולא יאמר אמר פלוני הכלל זה יהיה שמור בידך שבכל מקום שתמצא בגמרא פלוני אומר בידוע שהוא חולק על שלפניו ׃ ואמר פלוני בידוע שאינו חולק ולא בא אלא לסייע או להוסיף ׃

הא דאמרינן בכולי גמרא דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן הס״ עיקר הדין אבל גלוי מילתא בעלמא כלומר לגלות שהפסוק מיירי בהכי ילפינן כדמוכח פא״ מקמ'

poterat: quendam esse qui propriam culpam fassus solvere non teneretur. Itaque sic legendum fuit: De quo casu verba hæc dicuntur? Resp. Si de bove cornupeta constet: sed si aliàs innocuus fuerit, possessor ultro culpam fassus ad solutionem non tenetur. Verum quis mihi inde fructus quod Doctor nobis morem suum derelinquat, ubi de damno agitur: à libero homine ad servum descendens? Respondet Gemara, Totum istud de noto cornupeta persequitur author: q.d. distinctiones de noto cornupeta nos docere Doctor vult; non verò distinctiones ad hominem liberum pertinentes, quemadmodum tu quidem voluisti. nam hac ratione à more suo discessisset: quia initium de cornupeta; finis verò de innocuo ageret. Talia passim in יבמות clarè tractantur. Hac in re prolixus fui: quò ista formula exactissimè explicaretur & liqueret.

Vbicunque sapientes dissentiunt, Gemara de posteriori inquit, At quidam dicit, q. d. ejus nomen sermonem suum præcedere: non ait, At dicit quidam. Hanc generalem regulam mordicùs retineas: nam ubicunque in Gemara reperies, Quidam dicit, hunc à præcedenti dissentire certum est; ubi verò invenies, Dicit quidam, in confesso est eum non dissentire, & tantum confirmare vel addere quidpiam.

Illud quod passim in Gemara usurpamus, Verba legis è traditionum verbis nō discimus, hunc habet sensum. Jus principale (sc. non ita discimus;) sed dicti explicationem quandam: veluti, ad ostendendum Scripturam de hac vel illa re agere, sic discimus. Quemadmodum arguitur è c.1. Babæ primæ.

דתניא וכו׳ ותח אין נגיחה אלא בקרן וכ״הא ויעש לו צדקיה בן כנענה קרני ברזל וכו׳ ואמר בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו׃ ושואל הגמרא מאי ואומר ורצה להשיב שצריך מפני שהפסוק הראשון היה קבלה ולא ילפינן מיניה ואקשינן עלה והאי מילף הוא בתמי׳ כלומר והלא לא ילפינן מדברי קבלה לא חיוב ולא פטור אלא גלויי מילתא יליף לדברי תורה מדברי קבלה וכן כל כה״ג׃

מצינו בהרבה מקומות בגמרא ב׳ תיבות זו אצל זו הראשונה בניחותא והשנייה בתמיהא כמו בריש מגלה מנא לן מנא לן כדבעי למימר קמא חכמים הקלו על בני כפרים וכו׳ דמנא לן הראשון בעית היא ובניחותא קרינן ליה והכי מנא לן כל הני זימנין דקתני במתניתין וקא מתמהינן עליה. מנא לן כלומר מנא לן קא בעית והא טעמא כדבעינן למימר קמא חכמים הקלו וכו׳ כה״ג בש״א פרק השוכר גבי משיכת בנכרי קונה דאמרינן מאי הוי עלה מאי הוי עלה דאמרינן וכו׳ ׃ כלומר מאי הוי עלה הראשון בניחותא והשני

Vbi traditio exotica ad verba Exod. 21. 35. *Et quum ferierit*, hoc ferire de solis cornibus esse accipiendum. Sicuti legitur 1 Reg. 22. 11. *Fecerat sibi Tzidkiia f. Cenahanæ cornua ferrea* &c. Item dicitur Deut. 33. 17. *Primogeniti, bovis illius decor est ei, & cornua monocerotis duo cornua ejus.* Hic quærit Gemara, Quid est, Item dicitur? & respondere vult, istud necessarium fuisse, quod prius comma traditio esset, unde non discimus (sc. legem.) Quod ita impugnamus. Hoc ne docet! cum admiratione: q. d. Annon ita est, quod è traditionũ verbis nec quid illicitum, nec quid licitum sit discamus; sed dicti alicujus explicationes ad legis verba è traditionum verbis quilibet addiscat? Ita se habent omnia hisce similia.

Multis Gemaræ locis invenimus sententias duas conjunctissimas: quarum prior simpliciter legitur; posterior cum admiratione. Quemadmodum initio C. מגלה. Vnde id nobis constat? Vnde id nobis constet! Quemadmodũ dicere necesse est, Ante alios, sapientes pagos inhabitantibus veniam concessere &c. Vbi prius, Vnde id nobis constat? quæstio est, quam simpliciter & pacatè legimus: & hoc dicitur, Vnde nobis omnia ista tempora quæ in Misnajoth leguntur? postea illam quæstionem, Vnde id nobis constat? demiramur: q. d. Quærisne, unde id nobis constet! Ecce, ratio hæc est, Quemadmodum dicendum nobis est, Prius Sapientes veniam concessere &c. Similiter Cod. de Idol. c. *Qui mercede conducit*, ad verba, Accipiendo peregrinus acquirit: ubi dicimus, Quid hic juris est? Quidnam hîc juris sit! Quod dicimus &c. Ac si dicant, Prius illud, Quid in eo juris est? pacatè legi; posterius

בתמיהא וכאלו רבות בגמרא׃

פעמים יש אמוראים חולקים ואומר הגמרא שאתם חולקים אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי כלומר דכל חד וחד מודה לחבריה בפ״ק דמציעא קטנה אין לה חצר ואין לה ד' אמות רבי יוחנן אמר יש לה חצר ויש לה ד' אמות ואף על גב דמשמע דפליגי קאמר התם דחד מיירי בגיטין וחד מיירי במציאה ולא פליגי כלומר ומר מודה ליה בגיטין ומר מודה ליה במציאה וכה״ג איכא טובא וכל היכא דאיפשר לומר כן ושלא לעשות פלוגתא בין החכמים שפיר דאמי׃

סוגיית הגמרא בהרבה מקומות כשדורש תרי מילי מחד קרא מקשה ואומ' ודילמא כוליה להכי הוא דאתא כלומר לחד מנייהו ומנ״ל תרוייהו בפ' הכונס גבי ובער בשדה אחר דדריש מינה תרתי חדא ששמין על גבי שדה אחרת ועוד אחר ולא ברשות הרבים ׀ ומקשה ואימא כוליה להכי הוא דאתא ומשני אם כן ליכתוב קרא וכו' וכן בכל דוכתא׃

ופעמים אומר על כי האי קושיא מכדי שקולים הם ויבואו שניהם הי מנייהו מפקת בריש קמא ולכתוב רחמנ'

rius verò cum admiratione. Talia in Gemara sunt quamplurima.

Quandoque Gemarici Doctores dissentiunt, & Gemara dissentire negat; sed hunc Doctorem istud, alterum illud statuere, neque dissentire: q d. alterum alteri assentiri. Vt c. 1. Babæ mediæ: In puella nec arrium; nec quatuor cubitorum spatium locum habet: at D. Johannes in ea cum atrium; tum quatuor cubitorum spatium locum habere ait. Quamvis autem dissentire videantur, ibi Gemara inquit, unum de libello repudii agere; alterum verò de re inventa, nec dissentire: q d. Hic Doctor alteri in repudii libello assentitur; ut alter huic in re inventa. Hujusmodi multa sunt. Et ubicunque sic dici potest, nec controversiam inter Sapientes facere; præclarum hoc videtur.

Gemaræ hæc formula passim usitata, ut quum ex uno Scripturæ loco duo exponit, objiciendo dicat, At fortè rotus locus huc spectat, ac tendit: q. d. ad illorum unum. unde ergo mihi ista duo? Vt c. *Qui congregat*, apud verba Exod. 22. 5. *Et agrum alterius depastus sit.* Vbi author ex eo duo exponit: unum, eos ad ea quæ in alio agro sunt, calculum inire; prætereaque, alterius agrum, non verò locum publicũ designari. & objicit, Atqui dicam, totus locus ad hoc unũ tendit? sed respondet, Si ita esset, Scriptura sic haberet &c. Ita alibi passim.

Quandoque Gemara in tali fermè objectione ita loquitur, Quandoquidem ista duo sunt paria; & utrumque concluditur; hoccine ex illo deducis? Sic initio Babæ primæ. Atqui Deus scribere potuis-

ושלח את בעירה ולא בעי ובתר דמשמע רגל ומשמע שן דכתיב ושן בהמות אשלח בם אי כתב ושלח הוה אמינא או הא או הא וכולי ומקשינן מכדי שקולים הם ויבואו שניה' וכו' והא שקולי' הם בחומרות ש שהחומרא שיש בזה יש בזה ויבואו שניהם ממשמעות הכתוב דכתמנא תרוייהו י אתו דהי מיניהו מפקת אחר שאין יתרון בזה על זה והתוספות מחלקין בכה״ג בין לרבות ולמעט ואומרים דלמעט אף על פי שהן שקולין וממעט שניהם לא ממעטינן לחו כחד קרא:

כל היכא דאמרינן שמעת מינה קושיא למקום אחר היא או למילת' דאמורא או לבעיא דלא איפשיטא במקומה קא פריך ותפשוט מהכא. כגון הך דריש פרק הוה קורא שמעת מינה מצות צריכות כונה כלומר קשיא לרבא שאומר בר״ה ה התוקע לשיר יצא ובע״א פרק השוכר גבי משיכה בנוכרי אקשינן ותבעי ליה כליו שמעת מינה כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח כלו' ובעיא היא בפר'

fet Exod. 22. 5. *Et immiserit pecus suum*; nec opus erat addere, *& depastus fuerit*, quod cum pede, tum dente fieri intelligitur: quia Deut. 32. 24. scribitur, *Et dentem bestiarum immittam in eos.* Verum si scripsisset, *& immiserit*, dicerem aut de solo pede, aut de solo dente id accipiendum, &c. Tum objicimus, Quandoquidem ista duo æqualia sunt, & ambo ex isto loco eruuntur, &c. quorum hic est sensus. Ista facti gravitate in interdicto paria sunt: nam quæ in hoc est gravitas, pariter & in illo est; & utrumque è Scripturæ sensu promanat, quia absolutè utrumque continetur. quid causæ cur hoc ex illo deducas, quum in neutro supra alterum sit prærogativa? Additamenta in illo loquendi modo distinguunt, inter augendi & minuendi intentionem: & affirmant, nos quod diminutionem concernit, etsi duo sunt paria, ac utrumque minuatur, ea tamen ex uno Scripturæ paragrapho non minuere.

Vbicunque dicimus, *Inde discis*, objectio contra alium locum continetur, aut contra Gemarici dictum; aut contra quæstionem, quæ suo loco soluta non sit, objicitur, atque hinc solveres. Quemadmodum illud initio capitis *Legebat*, Inde discis, intentione ad præcepta observanda opus esse: q. d. Hic est objectio adversus Rabum, qui Cod. ראש השנה inquit, Quicunque tuba cantilenam canit, legi satisfecit. Ita Cod. de Idololatria, capite, *Qui mercede conducit*, ad verba, Acceptio in alienigena (acquisitionem ratam facit,) objicimus, At illi vasa necessaria sunt. Inde discas, quamdiu accipientis vasa penes vendentem sunt, accipiens sive emens nihildum acquirit: quæ fuerat quæstio capite,

Qui

שרץ אין חייבין עליו רוצה לומר משום דם אבל חייבין עליו משום שרץ ודמו כבשרו וכן כל כיוצא בזה·

פעמים במשנה ובברייתא ואו במקום או כמו חלץ ועשה מאמר ביבמות ר״ל חלץ או עשה מאמר וכן הרבה כיוצא בזה· וכן הוא דרך המקראות כמו איש אמו ואביו ר״ל אמו או אביו ורבים כמוהו·

וכן יש שי״ן במקום ואו בכתובות פרק האשה שנתארמלה ואם יש להם עדים אפילו עבד אפילו שפחה הרי אלו נאמנין שאין אדם נאמן על כי עצמו ור״ל ואין אדם וכו' ויש ספרים דגרסי' ואין· ואין כן הנסחאות המדויקות וכן קבלתיה מפי החכם מרי נר״ו וכיוצא בזה פירקא קמא דביצה שאפר כירה מוכן הוא ר״ל ואפר כירה מוכן הוא ופריך התם שפר כירה מאן דכר שמיה ומסיק אימא ואפר כירה מוכן הוא וכאלה רבות בגמרא·

פעמים אומר תנא הלכה כפלוני שקדם לו בזמן הרבה ורוצה בשיטתו פרק אין צדין ר״ש בן מנסיא וחביריו אומרים הלכה כרבי מאיר ׃ וקא מתמה והא אינהו קשישי מיניה טובא אלא

lium ſanguine rei non conſtituuntur. Hoc ſibi vult, quod ad ſanguinem attinet; attamen ex eo rei ſunt, quatenus eſt reptilium: quia reptilis caro & ſanguis æquantur. Sic ſimilia omnia.

Quandoque in Miſna & Baraitha *Et* pro *Aut* uſurpatur: ſicuti Diſcalceavit & ſermonem habuit, Codice יבמות; ſenſus eſt, Diſcalceavit aut ſermonem habuit. Sic alia multa ſimilia. Hujuſmodi etiam Scripturæ ratio eſt: ut Exod. 21. 15. *Si quis verberaverit matrem ſuam & patrem ſuum*; ſenſus eſt, matrem ſuam, aut patrem ſuum. Talia ſunt plurima.

Similiter, *Quia* loco *Et* ponitur, Cod. כתובות cap. *Mulier quæ viduata eſt*: Quod ſi teſtes habeant, ſervos licet aut ancillas, ecce idonei & veri cenſentur: quia non eſt ullus de ſe ipſo teſtis idoneus. ſenſus, *Et non eſt ullus &c.* Nonnulli etiam Codices legunt, *Et non*: ſed ita non legunt exemplaria correcta. Ita accepi à ſapiente præceptore meo (quem Deus ſervet ac redimat.) Simile habes c. 1. ביצה. Quia cinis parvæ fornacis diſpoſitus ſit: hoc ſibi vult, Et cinis parvę fornacis aptus eſt. Vbi objicit autor, Cinis fornacis? quis nominis ejus meminit? & concludit, Dicam, Et cinis fornacis aptus eſt. Talia in Gemara multa ſunt.

Quandoque inquit Miſnicus, Conſuetudo ἀναμφισβήτητος eſt ſecundum N. quem tamen multo tempore antecedit ille; ſed tantum hujus ſententiæ acquieſcit. Vt c. *Non venantur*, D. Simeon f. Menaſiæ hujuſque ſocii inquiunt, Conſuetudo obtinet ſecundum D. Meïrum. ubi Gemara mirabunda inquit, Atqui illi hoc viro ſunt multo antiquiores; ſed de D.Mei-

בשיטת רבי מאיר קאמר וכן כיוצא בו ·

כל מקום שאומר במשנה אם הלכה היא נקבל הלכה אני אומר רוצה לומר הלכה למשה מסיני ויש לעיין ביבמות פרק הערל שאומ' הלכה אני אומר ולא משמע שיהיה הלכה למשה מסיני דקתני התם אמר רבן שמעון קל וחומר אמרו לו אם הלכה היא נקבל ואם לדין יש תשובה אמר להם לא כי הלכה אני אומר ולכאורה משמע דלא שיהיה הלכה למשה מסיני דאם כן לא הוה פליג עליה רבי יהודה בברייתא וכן כתבו התוספות לשם דלאו הלכה למשה מסיני קאמר אלא כך שמע מרבו ועיין שם ·

כל היכא דקתני כדברי פלוני אומר הכריתות דקאמר הכי מפני שאותו תנא לא אמר דבר זה בפי' ממש אלא למדוהו מתוך דבריו שאומר במקום אחר כמו בפ"ט דטהרו' וזתים מאימתי מקבלין טומאה משיזיעו כדברי ב"ש ולמדו זאת מהא דתניא חבית של זיתים מגולגלים כשא' וכו' וכן כל כיוצא בזה ·

D. Meiri ſententia ſermo eſt. Eadem eſt ſimilium ratio.

Vbicunq; in Miſna dicitur, Si eſt conſtitutio ἀναμφισβήτητος, ſuſcipiemus; talem conſtitutionem hic eſſe affirmo: mens hæc eſt, Moſis eſſe conſtitutionem allatam è monte Sinai. Sed conſiderationem meretur, quod in יבמות occurrit, capite, *Preputiatus*: ubi dicitur, Conſtitutionem ἀναμφισβήτητον eſſe affirmo; quum tamen non ſignificetur, Moſis eſſe conſtitutionē allatam è monte Sinai. Nam illic ſic legitur, Dixit Dominus Simeon, Contra illum ab impari argumentor. Regeſſerunt, Si eſt conſtitutio ἀναμφισβήτητος, ſuſcipiemus; verum ſi ad conſequentiam revocetur, eſt quod regeratur. His ille reſpondit, Nequaquam; ſed iſtiuſmodi conſtitutionem eſſe contendo. Atqui prima fronte intelligitur impoſſibile eſſe, ut ſit Moſis conſtitutio è monte Sinai: nam ſi ita eſſet, ei Doctor Judas in Baraitha non repugnaret. Ita illic ſcriptum in additamentis: illum non dicere iſtam Moſis eſſe conſtitutionem è monte Sinai; ſed ita à præceptore accepiſſe. Conſulas locum.

Vbicunque legitur, *Secundum verba illius N.* author כריתות inquit, iſtam formulam adhiberi, quia iſte Miſnicus illud ipſum non expreſſis verbis dixerat; ſed ex ejus verbis, quæ protulerat alibi, depromptum fuerat. Vt cap. 9. טהרות. Olivæ quando immunditiem contrahere incipiunt? Quando ſuccus emanat, ſecundum verba ſectæ Schammæi: quod ex hac Baraitha diſcunt, Dolium olivarum quæ volutantur, familia ſive ſecta Schammæi inquit &c. Eadem eſt omnium ſimilium ratio.

In Misna invenire est duobus locis phrasin simillimam; cum expositio una non sit. Ex. gr. Bovis surdi, fatui, & junioris: in Misna cap. *Quatuor vel quinque.* ubi sic loquimur, Bovis surdi, fatui, & junioris, qui cornu ferierit hæc est conditio; ut Senatus huic (sc. juniori sive pupillo &c.) tutorem constituat: quod postea repetitur. Intelligit bovem alicujus surdi, fatui, & pupilli; non verò quod bos ipse surdus, fatuus, & junior sit. At capite *Vacca*, ita legimus, Qui in loco publico puteum fodit, ita ut contingat damnosus casus bovis surdi, fatui (potius rabidi) & junioris: ubi etiam volunt ipsum bovem esse surdum; quemadmodum illic in Gemara habetur, Quisnam est bos surdus? &c. si dicendum, Bos surdi &c. at dixit D. Johannes, Bos qui surdus sit &c. Et quamvis ibi id de bove surdi, fatui, & pupilli dictum statuamus; nihilominus è D. Johanne, phrasin etiam alium istum sensum admittere discimus: quia adversus D. Johannem nihil objicimus; quandoquidem is bovem qui sit surdus intelligi docet. Sic omnia similia.

מצינו במשנה לשון שורת בשני מקומות ואין ביאורו אחד כמו שור חרש שוטה וקטן ב במתניתין פ״ר וה׳ דאמרינן שור חרש שוטה וקטן שנגח ב״ד מעמידין לו אפטרופוס וכן אחר לשם ר״ל שור של חרש שוטה וקטן לא שהשו׳ עצמו חרש שוטה וקטן ובפ׳ הפרה תנן החופר בור ברה״ ונפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן ר״ל שהשור עצמו חרש כדאיתא התם בגמרא מאי שור חרש וכו׳ אילימא שור של חרש וכו׳ ואמר רבי יוחנן שור שהוא חרש וכו׳ ואף על גב׳ דהתם מוקמינן לה בשור של חרש שוטה וקטן ט״מ שמעינן מהר׳ יוחנן שהלשון יסבול כן מדלא פרכינן עליה דרבי יוחנן מכרי׳ שור שהוא חרש קתני וכן כל כיוצא בזה׃

Caput II.

DOctori Misnico in more positum, ut aliquando id prius explicet, in quo desiit; aliquando verò unde incœpit. Velluti, Quo lucernam accendunt, & quo non accendũt? Non accendunt &c. quod id ipsum est in quo desiit. Reperiuntur qui simul hæredes sunt & hæredes instituunt; alii etiam qui cum hæredes sint, hæredes tamen non instituunt. Qui hæredes sunt, aliosque instituunt: ut pater

הפרק השני

אורחיה דתנא לפרושי זימנין ממאי דסליק וזימנין ממאי דפתח כמו במה מדליקין ובמה אין מדליקין אין מדליקין וכו׳ היינו ממאי דסליק׃ יש נחלין ומנחילין נוחלין ולא מנחילין נוחלין ומנחילין האב

והבנים וכו' היינו מסאי דפתח כוותיהו טובא והכי אסיקנא בריש נדרים דאורחיה דתנא בהכי ובהכי ׃ וטעמא שאין התנא מדקדק להשוות לשונו בכל המקומות אומר שם הר"ן ז"ל כפירושיו כדי לאשמעינן דליכא קפידא ב במילתא וכל תנא דתני כמו שרוצה שפיר דמי וליכא בהא מילתא משום ותבחר לשון ערומים זהאי . טעמא סליק נמי שפיר בכל מאי דאמרינן דאורחיה דתנא בהכי ובהכי כגון זימנין דתני הענין בריש' והדר תני המנין כמו האשה נקנית בג' דרכים וזימנין דתני המנין ברישא והדר תני הענין כמו שבעת ימים לפני יה"כ ודכוותיהו וכיוצא בזה עולה יפה הטעם שכתבתי ׃

כל היכא דתניה כל לדרשא כלומר לאיתויי חידוש שלא היה במשמע וכולהו מייתי להו בשמעתתא קמייתא דערכין הכל לאיתויי מאי כמו הכל שוחטין לאיתויי נכרי אוכל נבילות לתאבון ואחרים הרבה אבל כל זימנין ודריש מיניה וזימנין דלא דריש מיניה כגו' כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה דדריש לה בגמרא כל לאיתויי מאי

pater & filii, &c. quod illud est unde inceperat. Hujusmodi multa sunt. Ita initio נדרים concludimus, Misnici hanc esse consuetudinem, ut utroque modo loquatur. Ratio autem, cur Misnicus minutatim non observet ut ubique sermonem uniusmodi faciat (ut illic in observationibus suis observat D. Nissin l. m.) hæc est, ut doceamur, in vocibus anxiam illam curam non requiri. Itaque quivis Misnicus prout libitum est verba faciens, placet; nec hac in re quispiam tenetur dicto Job. 15. 5. *Eligas linguam astutorum*. Ratio illa optimè etiam procedit, ubicunq; dicimus, Misnicum cum hunc, tum illum modum adhibere. Quemadmodum quandoque fit, ut prius res ipsa doceatur, deinde iterum doceatur numerus, ut, Vxor comparatur tribus modis; quandoque verò prius numerus doceatur, posteaque iterum res ipsa, ut, Septem diebus ante diem expiationis, & similia. In hujusmodi egregiè procedit ratio, quam annotavi.

Vbicunque dicitur, Hoc *Omne*, ut acutè quid eruatur; idem est ac si diceretur, Vt novi quid producatur, quod in simplici sensu nō continebatur. Hujusmodi *Omnia* in prima constitutione legali 'ערכי adducuntur. ubi dicitur, *Hoc Omne* quid secum infert? ut, *Hi omnes mactant*, quò includat peregrinum, qui ad libitum comedit morticina. Aliaque plurima. Atenim ex illo *Omne*, aliquando acutè quid eruitur; aliquando nihil: quemadmodum, *Omnis* locus, quò fermentum non inferunt, ab investigatione liber est: quod aliquis in Gemara argutè explicat inquiens, *Omnis* quid secum infert? ponitur ut il-

לאיתויי הא דתניא וכו' וחדלו לספור דלא דריש כל לאיתויי מאי ותימא שאין הגמרא מוליך השיטה שוה בכל מקום ומדברי הבריתות נראה דכל לא אתי לדרשא בשום מקום ואותן שמדקדק בהן לאו מלישנא ומשמעותא דכל אלא מיתורא כגון הך דכל מקום שאין מכניסין בו חמץ דמשנה יתירה היא דהא באידך בבא קתני שתי שורות במרתף מקום שמכניסין בו חמץ משמע הא מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה ׃ ואם כן הך דכל מקום יתורא הוא לאיתויי הא דתניא וכן כל כיוצ' בזה ׃

דרך המשנה וברייתא דתני כילי טובא ושייר דתנא לאו כרוכלא הוא דליחשוב וליזיל ודוקא טפי מחד אבל חד לא משייר כלומר ומאי דקתני דוקא קתני וכדפריך בכל מקום שאומר תנא ושייר מאי שייר דהא שייר והטעם כיון דטרח תנא למיתני כולהו מילי לא הוה משייר חדא דשיורא דחד מילתא לאו שיורא הוא והיכא דקתני מניינא או אלו מוכח בכמה דוכתיה דלא אמרינן תנא ושייר בפ"ק דקידושין גבי אמה העבריה קונה את עצמה במיתת

lud, quod in Baraitha habetur, doceat &c. Cæterum supersederunt à recensendo, ubi *Omne* non explicaretur argutè ad comprehendendum aliquid. Mirum autem, Gemaram omnibus locis formulam non facere æqualem. & ex authore etiam ברייתות, *Omne* nullibi argutæ enarrationi inservire videtur: in quibus verò hujusmodi subtilitas adhibetur, è voce *Omne* ejusve significatione non promanare; sed ex redundantia. Veluti ibi, In quemcunq; locum non inferunt fermentum: ubi Misna est superflua, quia in illa Baba legitur, Quod attinet ad duos ordines in cella vinaria, in isto loco in quem fermentum deferunt (sc. datur investigatio.) ubi significatur, quod locus quò fermentum non inferunt, investigatione non egeat: quod si ita est, illa *In quemcunque locum* &c. redundant, ad illud Baraithæ eruendum. Sic similia omnia.

In Misnajoth & Baraithoth usu venit, ut author multa proponens nonnihil omittat: nam nullus Misnicorum institori similis est, ut omnia computans obambulet. Verum hac conditione ut plura omittat; sed unum tantum non omittat: q. d. quicquid proponit, præcisè proponit. Quemadmodum objicitur, ubicunque dicitur, *Proponit & omittit*; quid omittit, quandoquidem omittit? Ratio est, quia quum laborabat Doctor ut omnia doceret, non omittebat unicum: quia unum omittere, non est omittere. Cum verò addit numerum, aut particulam *Hæc*, è plurimis Misnæ locis constat, nos non dicere, Docet & omittit. Vt c. 1. קידושין ad verba, Serva Hebræa patris morte fit

האב וכו'· מתיב רב ששת ו'
מעניקין וכו' ואי איתא ניתני נמי
מיתת אב· וכ״ת תנא ושייר והא
ד' קתני וכו' ועוד אמרינן התם
מתיב רב עמרם ואלו מעניקין וכו'
ואם איתא ניתני נמי מיתת אב
וכ״ת תנא ושייר והא אלו קתני
וכו' ומיהו איכא דוכתי שאומר
תנא ושייר אף על גב דקתני אלו
בסוטה פרק אלו נאמרין בכל
לשון שייר שבועת הדין ושבועת
ביטוי וכן במקומות אחרים·
ובתוספות העלו שצריך לחלק
בכל היכא דתני עניינים רבים
אמרינן תנא ושייר אף על גב דקתני
אלו כגון הך דסוטה שהבאתי אבל
כי לא תני עניינים רבים וקתני אלו
לא אמרינן תנא ושייר כגון הך
דקדושין ודכוותה וכן גבי מניינא
יש מקומות דתנא ושייר אף על גב
דקתני מניין כמו בפרק החולץ תני
רבי חייא מדברי תורה וד' שניות
להם מדברי סופרי' ומסיק התם
בגמרא דתנא ושייר וכיוצא בו
במקומות רבים וזה צריך לעיון
הלכה יעויין שם בתוספות פ״ק
דקדושין וכאן אין מקום להאריך·
וכל היכא דקתני אין בין זה לזה
אלא כך וכך לא שייך לומר תנא
ושייר דודאי דוקא קתני כדמוכח

fit sui juris &c. ubi M. Seſchat objicit, Quatuor donant &c.& ſi ita eſt, addamus etiam oportet mortem patris. Quod ſi dicas, Docuit & nonnihil omiſit; atqui ecce dixit *Quatuor* &c. Præterea ibi legimus, Objicit M. Amram, Et hæc donant &c. & ſi ita eſt, legamus etiam oportet mortem patris. Quod ſi dicas, Docuit & omiſit quædam; atqui ecce dixit *Hæc* &c. Attamen loca reperiuntur, ubi dicitur, Docuit & omiſit; etſi præmiſit particulam *Hæc*. ut Cod. סוטה cap. Hæc ſunt quæ quavis lingua pronuntiantur: ubi omiſit Juramentum in judicio præſtitum, & juramentum vulgare. ſic aliis locis. At in additamentis concluſum eſt, diſtinctione opus eſſe. Vbicunque multa docentur, dicitur Docuit & omiſit; quamvis habeatur *Hæc*, ut illud in סוטה quod produxi: ſed ubi multa non proponuntur, & præmittitur *Hæc*, non dicimus, Docuit & omiſit, ut illud in קידושי, ſimiliaque alia. Similiter cum numerus exprimitur, loca reperiuntur, ubi dicitur, Docuit & omiſit; quamvis inquam numerus exprimatur. ut c. *Diſcalceatus:* docet D. Hija, Tot ſunt ex lege; ſed quatuor ſunt ſecundariæ ex Magiſtrorum placitis. ubi in Gemara concluditur, illum docuiſſe & omiſiſſe: cujuſmodi paſſim alibi reperire eſt. Hic ipſam conſtitutionem conſiderare oportet. Videatur ibi in additamentis c. 1. קידושין. Hic ſermonem producendi locus non eſt.

Vbicunque legitur, Hoc ab illo non differt, niſi hac vel illa ratione; non quadrat ut dicatur, Docuit & nonnihil omiſit: nam in confeſſo eſt, authorem præciſe loqui: uti oſtenditur c. 2.

נפֿב דקמא ובריש מרובה · ואם תמצא מקום שאומרין אין בין כך ובין כך ותנא פייר טעם יש בדבר כי ההיא דמגלה אין בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים חיבין באהריותן ונדבות אין חיבין וכו' ולאו דוקא דליכא בינייהו אלא הך דאחרים נמי איכא בין נדר לנדבה כדאיתא במנחות פרק התודה והאי דקתני אין בין אגב גררא דשאר אין בין קתגי לה · תוספות פרק מרובה ·

אורהיה דתנא נקיט ברישא מילתא דפשיטה והדר מוסיף עלה מילתא דרבותא · ור״ל לא זו בלבד אלא אף זו וכן תמצא בהרבה מקומו' בגמרא שמקשה לישתוק מרישא ומסיפא ידעינן לה ומתרץ לא זו אף זו קתני כלומר תנא נמי הק׳ לא מיבעיא זו אלא אף זו · ולפעמים תני איפכא מילתא דרבותא ברישא והדר מוסיף עלה מילתא דפשיטא ור״ל זו ואין צ״ל זו כמו שתמצא במקומות בגמרא שמקשה למה לי סיפא מרישא שמעינן ליה ומתרץ זו אין צ״ל זו קתני וכן בערובין פרק חלון · חלון שבין שתי חצרות רובו למעלה מעשרה ומקצתו

Babæ primæ & initio cap. *Frequentior eſt.* Quod ſi locum invenias, ubi dicitur, Non eſt alia inter hæc differentia &c. & Doctor quiddam omittit; ratio ibi ſpecialis eſt. quemadmodum illud Cod. מגלה, Non eſt inter votiva & voluntaria alia differentia, quam quod in votivis homines de damno teneantur; in voluntariis verò nō teneantur &c. non tamen præciſè hoc accipiendum, quod non ſit inter illa differentia alia: nam aliæ ſunt inter votivum & voluntarium, ut habetur Cod. מנחות, cap. *Sacrificium eucharisticum.* Et quod ibi dicatur, Non eſt alia differentia; author hoc conjungens ἐν παρόδῳ cum cæteris, ubi dicitur, Non eſt alia differentia, ſic loquitur. Ita additamenta, cap. *frequentior eſt.*

Doctori Miſnico hoc in more poſitum, ut primo quod perſpicuum eſt accipiat; poſtea verò adjiciat quod ipſo gravius eſt: & hoc ſibi vult, non illud tantum eſſe, ſed etiam hoc. Sic paſſim in Gemara invenies quod objiciatur, prius reticendum fuiſſe, quia iſtud ex ipſo fine addiſcamus; & ſolvatur his verbis, Non illud, ſed hoc etiam docet author: q. d. Doctor etiam ſic loquitur, non illud tantum; ſed hoc etiam quæri. Quandoque tamen inverſo ordine author docet difficilius primo loco; poſteaque ei addit quod facile ac perſpicuum eſt: & hoc voluit, quo tamen ipſi opus non erat. Sicuti quibuſdam Gemaræ locis invenies, ubi objicit, Quorſum mihi finis proponitur; quum ex ipſo principio hoc addiſcamus? & reſpondet, Hoc quo ei opus non erat, docet. Sic in עירובים cap. *Feneſtra.* Si feneſtra quæ eſt inter duas areas publicas, majori ſui parte decem

בתוך י׳ רובו בתוך י׳ ומקצתו
למעלה מי׳ מערבין ב׳ ואם רצו
מערבין אחר ומקשינן השתא רובו
למעלה מי׳ ומקצתו בתוך י׳ אמרת
מערבין ב׳ ואם רצו אחד רובו
בתוך י׳ ומקצתו למעלה מעשרה
מבעי׳ ומשני זו ואין צ״ל זו קתני
וזה התירוץ דזו ואין צ״ל זו אינו
כתרי״ן אלא מתוך דוחק גדול
דלא איפשר ליה בלאו הכי אבל
לא זו אף זו בכל דוכת׳ ופעמים
הוי לא זו אף זו והגמרא מדקדק
למצוא טעם אחר בקדושין
האיש מקדש בו ובשלוחו דייק
בגמרא השתא בשלוחו מקדש בו
לא כל שכן וכו׳ ולא קאמר לא
זו אף זו קתני כמו שאומר בכל
דוכתא והיה איפשר לחלק דבחד
כבא אתו אומר לא זו אף זו קתני
וכן דעת הכריתות אלא שאין צורך
שאף על פי שבכל דוכתא שונה
לא זו אף זו ואין הגמרא מדקדק
התם הואיל וידע טעם מפורש
ועדיף טפי וכן אומר בתוספות ·
והאי אורחיה דתנא בלא זו
אף זו וכן בזו ואין צ״ל זו אומר
הכריתות משום שהתנא שמש לשון
ראשון

decem palmis sit altior, minori verò intra decem palmos descendat; vel contra majori sui parte contineatur intra decem palmos, minori parte supra decem palmos emineat: in utraque area cibum conjungunt, vel si velint, in alterutra. Vbi objicitur, Jamne, quum si majori parte 10 palmis sit altior, minori verò intra 10 descẽdat, dixeris, utrobique cibum conjungere & si velint in alterutro loco; quæritur de eo casu, quum major pars intra 10 subsidet, & minor pars supra 10 exstat? atque respondetur, Hoc quo tamen ei opus non erat edocet. Attamen hæc solutio, Hoc quo tamen ei opus non erat, edocet; non nisi urgente necessitate adhibetur, ubi absque ea esset dubium solvi non posset: verũ, *Non illud, sed etiam hoc*, ubivis adhibetur. Et aliquando ubi diceretur, *Non illud, sed hoc etiam*, Gemara aliam rationem rimatur. Vt in קידושין ad verba, Vir sibi mulierem cum per se, tum per proxenetã desponsat; rimando inquit Gemara, Quum jam per proxenetã desponset, nonne per se magis? &c. nec dicit, Non illud tantum, sed hoc etiam edocet: quemadmodum alibi passim. Posset etiam distinctio adhiberi, quod ubi simul illa duo collocantur, non dicatur, Non illud, sed hoc etiam edocet. Cujusmodi est authoris כריתות sententia: verum nullam esse ejus necessitatem: quia etsi alibi passim legitur, *Non illud, sed hoc etiam*, nec Gemara istic de eo sollicita est; quandoquidem manifestam rationem ac multo meliorem novit, id fieri. Sic in additamentis legimus. Portò ad Doctoris Misnici consuetudinem quod attinet circa hujusmodi, *Non illud, sed hoc etiam*, vel sic. *Hoc ponitur, quum eo tamen opus non habeat*; dicit author כריתות, Quia Doct. Misnicus

ראשון וכתבו ושוב שמע מפי תנא אחר הירוש גדול יותר ונראה בעיניו וכתבו · ואף על פי שהלשון הראשון אינו צריך לא רצה לסלקו ממשנתו וכן הטעם לזו ואין צל זו שמע בראשונ' לשון ראשון וכתבו ושוב שמע לשון שני וכתבו ואף על פי שאינו צריך כלל למען כי רצה לכתוב דברי כל התנאים שהיו לפניו וזה הטעם ביו ואין צ״ל זו איננו שוה לי ולפי קוצר דעתי אין צורך לכך שדרך התנא בהרבה מקומות לומר ואין צ״ל בפי' כפ' היה קורא בפרקים שואל מפני הכבוד ואין צ״ל שמשיב כו' ולפעמים יקצר התנא וישמיט זו ואין צ״ל זו והיינו מה שאמרו בגמרא זו ואין צ״ל זו קתני כלומר כאלו אומר התנא בפי' זו ואין צ״ל זו ·

כל היכא דאיכא בין זה ובין זה או אחד זה ואחד זה אין לדקדק למה לי סיפא מרישא שמעינן לה דאורחיה דתנא בכל דוכתא דקתני בין זה ובין זה אף על פי דהוי סיפא מילתא דפשיטה כמו שכתבו התוספות בפרק כיצד צולין גבי ועצם לא תשברו בו אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח וכו'

priorem sententiam audivit, eam conscripsit: iterumque ex alio Doctore novi quid, quod præstaret & arrideret; ideoque scripto mandavit. Et quamvis prior sententia necessaria non esset, eam è Misna sua rejicere noluit. Quæ etiam ratio in hoc dicto obtinet, *Hoc ponitur, quum eo tamen opus non habeat:* nam prius audivit sermonem priorem eumque scripsit; deinde secundum sermonem quem pariter scripsit, etsi nullo modo necesse erat: quia omnium antiquiorum Doctorum verba conscribere animus erat. At hæc ratio in illo, *Hoc ponitur, quum tamen eo opus non habeat*, mihi non probatur: & secundũ exiguam scientiam meam, ea opus non est. Nam Doct. Misnici multis locis hæc est consuetudo, ut expressè dicat, Dicere necesse non est sive opus non est. ut cap. Qui legit, Inter paragraphos salutat honoris causa: nec necesse est addere, & *resalutat* &c. Aliquando verò Misnicus concisè loquitur, & omittit illud, quo non eget. Cum verò in Gemara dicitur, Hoc, quo ei tamen opus non est, edocet; hunc habet sensum, Ac si Misnicus expressè diceret, Hoc pono, nec tamen ut hoc ponerem mihi opus erat.

Vbicunq; est, *Sive hoc, sive illud*, aut *Cum hoc, tum illud*; rimari ita non convenit, Quorsum mihi finis? cum ex ipso principio discimus. Nam perpetuus hic est mos Doct. Misnici, ut dicat, *Sive hoc, sive illud;* quamvis posterius sit planum & in confesso: quemadmodum in additamentis annotarũt, cap. Quomodo assant? ad verba, Os non confringetis in eo: Cum os in quo sit medulla; tum os quod medulla careat, &c. at isto,

Os quod

ועצם שאין בו מוח לא הות׳ צריך דמרישא שמעינן ליה מכ״ש אלא הואיל וקתני אחד אחד אין לדקדק · ומורי החכם נר״ו היה מספק בכך במקום שאומר לא זה ולא זה שהרי ע״כ פירושו בין זה ובין זה כי הך דע״א הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהר' והרבה כמוהו ומסתבר' שאין לחלק וכל לא זה ולא זה הוי כמו בין זה ובין זה ואין לדקדק למה לי סיפ' מרישא שמעינן לה ואני מצאתי בריש מועד קטן דקתני בין בין ומדקדק הגמרא דתנן משקין בית השלחין בין ממעין שיצא בתחלה בין ממעין שלא וכו' ; ודייק התם השתא ממעין שיצא בתחלה אמרת ממעין שלא יצא בתחלה לא כ״ש ומצריך לה התם ושמא דמ״מ הואיל ויש לו טעם ספ' כמ״ש בלא זו אף זו ·

פעמים תני סיפא לגלויי רישא כלומר לגלות על מה שיש לטעות ברישא ואה״נ דהיא גופא לא צריכא כי הא דקדושין פ״ק התקדשי לי במנה וכו' עד אמר לה התקדשי לי במנה זה וכו' ואומר התם אי ס״ד רישא במנה סתם השתא במנה סתם לא הוו קידושי

Os quod medulla careat opus non erat: quia id è principio diſcimus, argumento à majori. tamen quia adhibet, *Cum*, *Tum*, rimari ulterius non licet. Et ſapiens præceptor meus (quem D. ſervet & redimat) de modo iſto dubitat, ubi dicitur, *Nec hoc*, *nec illud:* quum velis nolis, ejus expoſitio ſit, Sive hoc, ſive illud: ut illud Cod. de Idol. Imbrex non participat immunditiem, nec munditiem: multaque ſimilia. Atque exiſtimatur diſtinguendum non eſſe, ſemperque *Nec hoc*, *nec illud*, eſſe veluti, Sive hoc, ſive illud; nec ita rimandum eſſe, Quorſum mihi finis? eum ex ipſo principio diſcimus. Ego autem inveni initio מועד קטן, ubi legitur *Sive*, *Sive*, & tamen rimatur Gemara; quum legimus, Irrigant terram ſiccitate fatiſcentem, ſive è fonte qui primum ſcaturit, ſive è fonte qui jam primum non ſcaturit &c. Illic rimatur, jam è fonte dixiſti, qui primum ſcaturit: nonnè multo magis è fonte qui jam demum non ſcaturit? hocque neceſſarium ibi demonſtrat. Sed forte nihilominus, quia ſpecialem habet rationem, eam exponit: quemadmodum diximus de hac phraſi, *Non illud*, *ſed etiam hoc*.

Aliquando ponitur finis ut principium declaretur, q. d. ut id illuſtretur quod in principio male accipi poſſet: etiamſi id ipſum neceſſarium non ſit. quemadmodum illud in קידושי cap. 1. minâ mihi deſponſator &c. uſque ad, Dixit illi, Hac minâ mihi deſponſator, &c. Illic dicit author, Si cogites principium de minâ abſolutè loqui: jam per minam abſolutè non fiunt ſponſalia; & de hac minâ quæritur? Sed reſpon-

demus, Docet finem ut illustret principium: ne dicas, initio de *minâ hac* actum, verum minâ simpliciter positâ sponsalia fieri; legitur in fine *minâ hac.* conclusio est, initio per minam absolutè omnem minam intelligi: ita se habent similia.

Quandoque aliquid docet, atque resumens explicat: q. d. duo dicit, quorum unum est prioris explicatio. cap. 1. Babæ pr. Bos, puteus, damnum ore illatum, incendium. estque qui quærit in Gemara, quid est damnum ore illatum & incendium? ubi docet iterumq; rem aggrediens explicat. Quin etiam alio capite iterum rem ipsam docens explicat: ut ibi est initio Bab. primæ. Hujusmodi multa sunt.

Aliquando finis ex initii accurata consideratione eruitur; & nihilominus authori placet rem ipsam cum suo contrario proponere: Cod. עירובים cap. *Quomodo miscent.* In his locis miscent & conjungunt (sc. cibos &c.) in ponte, sepulchro, ubi est habitaculum; synagoga ubi habitat lector &c. ac tandem legitur. Hæc sunt loca ubi non conjungunt vel miscent: pons, sepulchrum, ubi non est habitaculum; & synagoga in qua non est habitaculum pro lectore &c. atqui ecce finem ex accurata principii consideratione discimus: sed hic est Doctorum Misnicorum mos, rem cum suo contrario exponere; quamvis contrarium ex attenta consideratione percipiamus. Similia passim in Misnajoth.

Hæc est authorum Misnæ & Baraithæ consuetudo, ut res multas alias cum aliis simul conjungant: q. d. ubi hæc docent, docent illa; quamvis necessarium non sit.

במנה זה מיבעיא ודחיוא תנא סיפא לגלויי רישא שלא תאמר רישא במנה זה אבל במנה סתם הוו קידושין תנא סיפא מנה זה מכלל דרישא מנה כל סתם · וכן כה״ג ·

פעמים תני והדר מפרש כלומר אומר שני דברים והאחד פי׳ הראשון בריש קמא השור והבור והמבעה וההבער ואיכא מ״ר בגמרא מאי מבעה ההבער· ותני והדר מפ׳ ואפילו מפרק לפרק תני והדר מפרש כדאיתא התם בריש קמא ודכוותיהו טובא ·

פעמים שהסיפא אתיא לה מדיוקא דרישא ואפ״ה ניחא ליה למיתני דבר וחילופו בע רובין פרק כיצד מערבין אלו שמערבין הגשר והקבר שיש בהם בית דירה ב״ה שיש בו בית דירה לחזן וכו׳ וקתני סיפא ואלו שאין מערבין הגשר והקבר שאין בהם בית דירה וב״ה שאין בו בית דירה לחזן וכו׳ · והנה הסיפא ידעינן לה מדיוקא דרישא אלא שכך דרך התנא לפרש דבר וחילופו ואף על גב דידעינן חילופו מדיוקא וכיוצא בו בכמה משניות ·

דרך המשנה והברייתא דתני כמה מילי בהדי הדדי באגב · כלומר אגב דתני הני תנא הנו ואף על גב דלא

Sic

צריך בפ"א דשבועות דתני שבועות ידועות מראות נגעים יציאות השבת· ומפרש בגמרא ואגב דתני שבועות וידיעות דכתיבי גבי הדדי תנא נמי כולהו ודכותיהו אין מספר והם חדא וטפי מחדא אטו תרתי כלומר אטו תרתי דשייכי אהדדי אבל תרתי אטו חדא לא תני באגב· והכי מוכח בריש קדושין דוק ותשכח · וכן דרך משנה וברייתא למיתני סיפא דומיא דריש' אג רישא דומיא דסיפא ואף על פי שהיה ביותר חדוש אפה אוידי דתנא רישא הכי תנא סיפא נמי הכי וכן איפכא אוידי דקא בעי למיתני סיפא הכי תנא רישא נמי הכי בפרק אלו דברים היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם רובה נכרים אינו מברך ואם רוב ישראל מברך ומפרש התם דבריך הוא דאפילו מחצה על מחצה נמי מברך והאי דתני רוב ישראל אוידי דתנא רישא רוב נכרים תנא סיפא רוב ישראל ודכותיהו טובא ·

פעמים שנה רבי במשנה דבר שאינו צריך רק להוציא מלב השוטים ביבמות פרק החולץ אשתו שמתה מותר באחותה ואמר רב יוסף עלה בכאן שנה רבי משנה שאינה צריכה ודכותיהו טובא ·

Sic c. 1. שבועות: ubi proponit author, Juramentum, Propriæ immunditiei cognitiones, Lepræ ſpecies, Exitus ſabbatho licitos; & in Gemara explicatur, quod cum agatur de juramentis & cognitionibus, quæ in ſacris ſimul ſcribuntur, omnia etiam doceantur. quibus infinita ſunt ſimilia. Sed hoc ita intelligendum, unum vel plura propter duo conjungi: q. d. propter duo quæ inter ſe conveniunt: non verò propter unum duo ſimul proponi. Hoc arguitur initio 'קידושי: attende & invenies. Similiter in Miſna & Baraitha uſitatum, ut finis convenienter principio; vel etiam principium fini convenienter proponatur: & quamvis author rem cum majori innovatione poſſet; nihilominus quia ita principium docuit, ſic etiam finem doceat: & vice verſa quia ita finis proponendus fuerat, principium eodem modo doceat. Vt cap. *Hæ ſunt res:* Si quis è civitate egreſſus ignem videat, quum maximâ ex parte peregrini ſunt, non benedicit; ſi plerique ſint Iſraëlitæ, benedicit. ubi explicat author, quod juris ſit, ut, ſi pares ſint numero, etiam benedicat: ſed quod proponat majorem Iſraëlitarum numerum; quia initio dixerat *Maxima ex parte peregrini*, in fine dicere, *Plerique Iſraëlitæ*. Talia ſunt quam plurima.

Aliquando Ribbi proponit in Miſna rem quandam, quæ alia de cauſa neceſſaria non eſt, quam ut errorem è fatui animo auferat. Cod. יבמות cap. *Excalceans:* uxor ipſius fuerit quæ obiit, ejus ſororem ducere poteſt: ad quem locum D. Joſephus, Hic Ribbi Miſnam docet quæ neceſſaria nõ eſt. His multa ſunt ſimilia.

דרך התנא בהרבה מקומות לאשמועינן מילתא אגב אורחיה מדיוקא עי׳ רמז ואף על גב דההיא מילתא מפרש לה בסיפא בהדיא א״נ משנה שלימה במקום אחר כי הא דריש ברכות דקתני משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתם ולא תני בהדיא משעת צאת הכוכבים לאשמועינן מילתא אגב ארחיה דכהני אכלי בתרומה בהערב שמש וכפרה לא מעכבא להו ואף על גב דמשנה שלימה היא במסכת נגעים העריב שמשו אוכל בתרומה הביא כפרתו אוכל בקדשים וכה״ג בכתובות פרק נערה לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לחופה מאי לעולם לאפוקי ממשנה ראשונה ואף על גב דבהדיא קתני לה בפרק אעפ״י זו משנה ראשונה בית דין של אחריה׳ אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה ודכוותיהו בריש מציעא ובריש יבמות ואין להקפיד בכך הואיל ולא קתני בבא יתירא בשביל כך ואין אריכות לשון כ״כ ניחא ליה לתנא לרמוז ולדייק כשימצא מקום לרמוז בו·

פעמים שונה במשנה מילתא דלא צריכא בכדי והוא לשון הגמרא בכמה דוכתי כדי נסבא כלומר בחנם לקח משנתינו דבר זה ושוטפ׳

Misnici hæc est passim consuetudo, ut nos more suo peculiari rem quandam per consequentiam innuendo doceat: quamvis res eadem sub finem exponatur manifestè; vel etiam alio loco constituat perfectam Misnam. Vt illud initio ברכות: ubi legitur, Ab hora qua sacerdotes ingrediuntur ut portionem suam comedant; & non dicitur manifestè, Ab hora ortus stellarum: quò nos aliquid more suo peculiari doceat, sc. Sacerdotes oblationem comedere quum vesperascit; nec eis propitiationem injicere moram: quamvis ea de re sit perfecta Misna Cod. נגעים, Quum vesperascit edit rem oblatam; quum obtulit propitiatorium, sacrosancta comedit. Simile habes in כתובות c. *Puella*. Semper est in patris sui potestate, donec nubat. quid est *Semper?* additur ut aliquid è prisca Misna excipiatur. Quamvis hujusmodi Misna manifestè legatur cap. *Quamvis*, Hæc est prisca Misna; sed Senatus posterior statuit, ne mulier ex oblata re comederet antequam nupsisset. Talia sunt initio Babæ mediæ, & יבמות. Neque ideo solliciti simus: quandoquidem enim non proponitur hac de causa paragraphus redundans, nec diu admodū sermo producitur; Misnico placet rem innuere & per consequentiam docere, quum locum invenit, ubi innuere possit.

Aliquando aliquid in Misna quod necessarium non est sine fundamento docetur: & hæc Gemaræ formula multis in locis occurrit, Sine fundamento hoc sumsit: q.d. gratis hanc rem accepit vel adhibuit Misna nostra. Et vulgari modo exun-

davit

בעלמא אגב ריהטא בפ̇ק ה̇ר̇ת אמר רב הסדא פסח בכדי נסבא וכן בפרק אלו מציאות סימנים כדי נסבא ודכותייהו טובא ·

פעמים במשנה וברייתא קשיא דיוקא דרישא לדיוקא דסיפא ומשיב ואומר נעשה ולא קשיא מידי כלום' התנא הק̇ דיוק של הרישא נעשה כמו הסיפא עצמה · ודינו כמוה ותו ליכא למידק מידי שהסיפא לאו לדיוקא קתני לה אלא לדמיא והוי כמו הסורי מיחסרא ולא חסורי מיחסרא ממש שמגיה המשנה אלא ר̇ל דתנא הק̇ כי הא דפ̇ק דקידושין נתן לה כסף ואמר לה הרי את מקודשת לו אתה מקודשת וכו' ודייק התם דסיפא דהך ברייתא סתרא לרישא דטעמא דנתן הוא ואמר הוא הא נתן הוא ואמרה היא לאו הוו קידושי אימא סיפא נתנה היא ואמרה היא אינה מקודשת הא נתן הוא ואמרה היא הוו קידושי · ומשני הכי קאמר נתן הוא ואמר הוא מקודשת ואם נתן הוא ואמרה היא נעשה כמי שנתנה היא ואמרה היא ואינה מקודשת· ודכוותה בי̇ט פרק אין צדין · וראוי שתדע דלא שייך

davit orationis præcipitantiâ. c.1.'ראש השנ Dixit M. Hasda, vocem Pascha sine gravi ratione adhibuit: similiter cap. *Hac inventa*, *Signa* sine fundamento Scripturæ adhibuit. Istis multa sunt similia.

Nonnunquam in Misna & Baraitha consequens prioris, repugnat consequenti posterioris: & Gemara respondens, inquit, Faciamus, nec ulla erit pugna: q. d. Antiquus ille Doctor sic è priori per consequentiam aliquid deduci vult: faciamus ut cum ipso fine conveniat, illiusque & finis par sit ratio. Nec ulterius quidpiam deducere convenit: quia finem ad consequens aliquod deducendum ille non docuit; sed propter similitudinem. Atque hoc illi simile est, quod ita efferunt, *Omnino deest aliquid:* cum tamen res ipsa non deficiat, qua restauretur Misna; sed hoc sibi velit, Misnici hanc esse mentem. Quemadmodum illud capitis 1. 'קידושי. Si hic illi mulieri dederit pecuniam, ac dixerit, Ecce tu mihi desponsaris, nonne desponsatur? &c. Ibi acutè eruitur, finem istius Baraitæ, principio adversari: quod eadem ratione, qua cum exigitur ut ipse det & loquatur, sequitur ut si ipse det & illa loquatur sponsalia firma non sint; dicturus sim, quum in fine habeatur, si ipsa det & loquatur, non esse desponsatam, ergo si ipse det & illa loquatur, rata sunt sponsalia. Vbi respondetur, authorem ita dicere, Si ipse det & loquatur, illam desponsatam censeri: nos jam quod si ipse det & illa loquatur, hunc casum illi æquemus; quum ipsa dedit & loquuta est, nec desponsata censetur. Similia Cod. יום טוב, capite *Non venantur*. At scire convenit, non quadrare

נעשה אלא כשרישא וסיפא בחד טעמא כי הך דקדושין דנתן הוא ואמרה היא דהוי טעמא דסיפא ורישא משום דכתיב כי יקח איש אשה ולא שתקח היא את עצמה וכן כל כה״ג ׃ אבל היכא דלאו חד טעמא הוא לא שייך לומר נעשה כדמוכח בפ״ק דחולין גבי הא דתנן הכופה קערה על הכותל בשביל שתודח הקערה הרי הוא בכי יותן פי׳ חשובין הן הך גשמים להכשר זרעים דהא ניחא ליה בנפילתן להדחת הקערה ואם בשביל שלא ילקה הכותל אינו בכי יותן פי׳ דהא לא ניחא ליה בהך גשמים ופרי׳ הא גופא קשיא אמרת בשביל שתודח הקערה הרי זה בכי יותן וכו׳ ׃ וזימנין אומר רישא פלוני וסיפא פלוני או׳ תבר׳ מי ששנה זו לא שנה זו כי הך דחולין ודכותה ביבמות פרק חרש ובכמה דוכתין ור״ל תברא משנה מוחלקת היא לשתי דעות ומי ששנה רישא לא שנה סיפא ומי ששנה סיפא לא שנה רישא׃

מצינו משנה ובריתא דאתיא בחדא מילתא כחד תנא ובחדא מילתא כחד תנא ואמרם בכה״ג רבי היא ותסיב ליה אליבא דתנאי א״נ

illud, *Faciamus*, nisi cum principium & finis eâdem nituntur ratione; ut illud in קידושי' cum dicitur, Si ipse dederit & illa loquuta sit: ubi principii & finis ratio ex eo desumitur quod scribatur, Deut. 22. 13. *Quum vir uxorem acceperit*; non autem quod illa se ipsam acceperit. Eadem omnium similium ratio. Sed ubi eadem non nituntur ratione, non quadrat dicere, Faciamus: uti liquet c. 1. חולין ad verba, *Illud quod legimus*, Qui scutulam parieti obmovet, ut scutella abluatur, ecce ad eum pertinet lex Lev. 11. 38. *Quum positus fuerit liquor*. Sensus est, censeri istam ipsam pluviam ad immunditiem disponere semina: quia illi iste aquæ defluxus arridet, ut scutella lavetur. quod si eò tantum admoveat ne paries stillicidio afficiatur, ad eum Levit. 11. 38. *Quum positus fuerit*, non spectat: & ratio redditur, quia istam pluviam non desiderat. Illic objicitur, Hoc ipsum difficultatem habet: nam dixisti, *Ut scutella abluatur*, ecce ad eum pertinet lex, *Quum positus fuerit* &c. Aliquando dicitur, Principium ab hoc, finem ab illo dici; aut, Discerpendum est, qui hoc docet, non docet illud: ut illud in חולין. eique simile in יבמות capite *Surdus*, ac alibi passim. Sensus hujus *Discerpendum est*, Misna in duas sententias distincta est: quiq; principium docuit, non docuit finem; nec contra qui finem docuit, docuit principium.

Invenimus quandoque Misnam & Baraitham, quæ in hac re hunc Misnicum Doctorem; in illa alium sequitur: atque in Gemara dici de similibus, Ribbi illam profert, eamque accipit ex sententia diversorum Misnicorum Doctorum:

האי תנא ס״ל כפלוני בחדא וכפלוני בחדא כלומר ולא פלוני שנאה ולא פלו׳ שנאה בפ״ק דשבועות מני מתניתין לא רבי ישמעאל ולא רבי עקיבא אי רבי ישמעאל קשיא שבועות אי רבי עקיבא קשיא ידי עות וכו׳ ואסיק רבי היא תסיב ליה אליבא דתנאי בשבועות נסיב לה כרבי עקיבא ובידיעות נסיב לה כרבי ישמעאל · וכן בפרק אלו נערות אומר בכה״ג האי תנא דבריתא סבר לה כרבי בחדא ופליג עליה בחדא וכן בכל דוכתא ·

פעמים סתם רבי משניות סותרות ומפרש בריש שבועות ורבי היכי סתים הכא הכי והכא הכי ומתרץ רבי מעיקרא סבר לה כפלוני וסתמה והדר סבר כפלוני וסתמה ומשנה ראשונה לא זזה ממקומה שאף על פי שחזר בו רבי מקמייתא מאחר שפשטה ברוב התלמידים לא היה יכולת לשכחה מפיהם ולבטלה מבית המדרש והניחו את שתיהן והאחרונה עיקר אחר שחזר בו ר׳ מן הראשונה ·

מצינו משנה שמדברת בדבר א׳ ואין בה לא איסור ולא היתר בפ״ק דתמורה ד״ת טמא שכבשו עם ד״ת טהור אין בו לא איסור ולא היתר

rum: vel etiam, Isti N. Doctori una in re hujus N. sententia placet; in altera illius sententia: q.d. nec hic illam totam docuit; nec ille. cap. 1. שבועות, Cujus est Misna? nec D. Ismaëlis, nec D. Akibæ: si D. Ismaëlis, repugnant juramenta; si D. Akibæ, repugnant cognitiones &c. Concludit Gemara: Ribbi illam proponit, eamque sibi accipit ex sententia duorum Doctorum: in juramentis secutus est D Akibam; at in cognoscenda immunditie secutus D. Ismaëlem. Similiter capite, *Hæ sunt puellæ*, ad eundem modum dicitur, Iste Baraithæ Doctor in ea Ribbi sententiam ex parte habet; sed ab eodem alia ex parte dissentit. Ita passim.

Aliquando Ribbi pugnantes Misnajoth absolutè proponit: quod explicatur initio שבועות. Quomodo Ribbi hic absolutè hoc modo loquitur; illic verò modo alio? & ita solvitur, Ribbi initio alicujus N. sententiam amplectebatur, eamque absolutè proponebat; iterumque alterius N. sententiam approbavit, eandemque absolutè docuit. Nec prima Misna loco mota fuit: quamvis enim Ribbi se ipsum correxerit, derelicta priori Misna; postquam inter plurimos discipulos divulgata esset, impossibile fuit ipsam ex eorum ore auferre, & è schola abolere. Itaque ambas reliquerunt; sed posterior est principalis: quandoquidem ad se rediens se ipsum correxit Ribbi, derelicta priori.

Reperimus quandoque Misnam, quæ rem tractat in qua nec interdictum, nec veniam reperire est. C. 1. תמורה. In pisce immundo, quem cum pisce mundo ceperunt, nec interdictum, nec

היתר

היתר ואומר הכריתות שנירוש' נחלקו בפירושה וכן נמצאת ברייתא פק̇ דכתובות חוט השדרה שנפסק ברובו דברי ר' ואין בה לא טריפה ולא כשרה ויש נוסחאות דגרסינן התם טריפה ואין צורך ·

אורחיה דתנא למינקט ברישא מה דאתי מדרשא והדר מייתי דכתיב בהדיא בקרא · וטעמא משום דהאי דאתי מדרשא חביב ליה טפי ומקדימו כגון כריש יבמות ט̇ו נשים בתו ובת בתו ובת בנו וכו' ומפרש בגמרא דהאי דאקדים בתו משום דאתייא מדרשא חביבא ליה ואקדמה וכן בריש נדרים ·

מצינו תנאי במשנה דלא פליגי אבל תנא בתרא לפרושי טעמא ידת̇ק קאתי פק̇ דגיטין וחכמים אומרים אין צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא המביא ממדינה והמוליך ואיכא מ̇ד התם בגמרא דחכמים לא ליפלגי את̇ק דהמביא גט ממדינת הים צריך שיאמר וכו' קאתי אלא לפרושי טעמא דאיכא נמי מוליך וכה̇ג בבמה דוכתין ·

כל היכא דאיכא מחלוקת תנאים ולא מסיים בהדיא במשנה

venia est Et tradit author 'כריתו, in Talm. Jerosol. de explicatione illius controversiam esse. Similis Baraitha reperitur c. 1. כתובות: Spinæ dorsi medulla, quæ maxima ex parte incisa est, ut ait Ribbi: nec in ea rapti, nec liciti conditio proponitur. Sunt tamen exemplaria ubi legimus, Rapti legem habet: quæ lectio necessaria non est.

Misnico hoc in more positum, ut prius accipiat quod per consequentiam elicitur; deinde rem resumat, & quod manifestè exstat in Scriptura producat. Ratio est, quia quod per consequentiam elicitur ei magis arridet, adeo ut præmittat. Vt initio יבמות, Quindecim mulieres, ejus filia, neptis è filia, & neptis è filio ejus &c. Vbi in Gemara explicatur, quod illud de filia hic præmittat, inde fieri, quia quod per consequentiam (etiam allegoricam) elicitur, illi perplacet: ideo ipsum hoc præmittere. Sic initio נדרים.

Occurrunt quandoque in Misna Doctores qui non dissentiunt: sed Doctor posterior ad explicandam rationem Doctoris prioris accedit. C. 1. 'גיטי. At Sapientes dicunt, Necesse non esse, ut testis dicat, Coram me scriptum est, Coram me signatum est: eo excepto, qui instrumentum ex alia civitate affert, vel eò defert. Ibi nonnemo est qui in Gem. inquit, Sapientes nō procedere ut refragentur Doctori priori, qui dixerat, Afferens libellum repudii è civitate maritima, necesse habet dicere &c. sed ut causam explicent, nempe hoc de eo qui aliò defert etiam accipiendū. Eodem modo plurimis locis loquūtur.

Vbicunque Doctores antiqui discrepant, nec in Misna manifestè expri-

במאי פליגו מסתמא ת"א בתרא מחמיר טפי כדאמרינן בהמוכרת פירות סתם תנא בתרא לטפויי חומרא קא אתי ויש לחלק דדוקא ב' תנאים ואין תנא אחר מפסיק ביניהם אבל ג' תנאים לא מסיימא מילתא אי תנא בתרא לטפויי על ת"ק קאתי או על האמצעי דסמיך ליה כדמוכח פרק במה מדליקין וחכמים אומרים אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו· ומקשינן בגמרא חכמים היינו תנא קמא דקאמרי סתם לא באליא ולא בחלב· ומשני איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב חלב מהותך נותן בו שמן כל שהוא ולא מסיימי פי' אינו ניכר מי האוסר ומי המתיר ואמאי לימא רבנן בתראי הם האוסרים כד אמרינן סתם תנא בתרא לטפויי חומרא קאתי אלא היינו ודאי משום דהתם ג' תנאים וא"ל דתנא בתרא לא אתי לטפויי את"ק אלא אנחום המדי דאמר מדליקין בחלב מבושל אפילו בעיניה ואתו רבנן לאסור מבושל בעיניה אך בנתינת שמן לתוכו מותר ובדרב ברונא אבל ת"ק לעולם

exprimitur jus istius, in quo discrepant, absolutè Doctor posterior rem magis aggravat. Sicuti legimus cap. *Qua vendit fructus*, Absolutè ac præcisè D. posterior ad rem magis aggravandam accedit. Atque distinguendum est, istud præcisè de duobus Doctoribus accipiendum, ubi inter ipsos alius quidam Doctor non intercedit: sed in tribus Doctoribus res definita non est, an Doctor postremus accedat, ut rem magis quam primus aggravet; an verò magis quam Doctor medius qui proximè præcedit. uti arguitur è capite, *Qua re accendunt?* Atque Sapientes dicunt, sive adipe elixo, sive non elixo, horum nullo accendunt lucem. Vbi in Gemara objicimus, Sapientes cum priori Misna faciunt, utpote in qua absolute dicatur, Nec caudæ pinguedine, nec adipe. Et respondent, Intercedere inter illos sententiam M. Berounæ. dixit M. B. Si in adipem liquidum olei nonnihil infuderit &c. Nec determinant: sensus est, ignoratur quis interdicat, vel permittat. Quare? Dici poterat, Doctores postremi interdicunt: quemadmodum dicere solemus, Absolutè Doctor posterior ad rem magis aggravandam accedit. Verum id ideo proculdubio, quia isthic tres Doctores sunt, dicique potest, postremum non accedere ut magis aggravet quam primus Doctor; sed magis quam Nahum Medus, qui dixerat homines lucernam accendere adipe elixo, etiam non immutato: ideoque Doctores accessisse, ut elixum non immutatum interdicerent; sed cum oleum immittitur, adipem adhiberi posse, idque ex sententia M. Berounæ. Verum secundum primum Docto-

rem firmiter aſſeverabo, adipem etiamſi oleum immittatur eſſe vetitum: quod M. Berounæ refragatur. Itaque quia hoc, & illo modo dici poteſt, nõ determinant. Id è multis locis confirmatur. Dicere a. poſſumus, quamvis tres etiam ſint Doctores, ſi modo Doctor medius manifeſtè rem aggravet, abſolutè citatum poſtremum Doctorem ad primum accedere ad aggravandum; atque hoc definiri: uti liquet c 1. Cod. de Idol. Ante peregrinorum feſta per tres dies vendere non licet &c. Doctor Iſmaël inquit, Interdictum ad tres dies ante feſta, & tres dies ea ſequentes extendi. Sapientes denique, ante ipſa illicitum; ſed poſt eadem licitum eſſe. Vbi in Gemara objicimus, Sapientes cum prima Miſna facere: & reſpondetur, Intereſt Samuelis ſententia, quâ ſtatuit, in exilio nonniſi ipſo die illorum feſto venditionem interdici: adeo ut primus Doctor cum Samuelis dicto conveniat; non item Sapientes ſive Doctores. Senſus eſt, iſtud ideo objici, quia abſolutè poſtremus Doctor, quò magis rem quam primus aggravet, accedit. Et quemadmodum explicat D.S. J. l.m. Ecce iſthic etiam tres ſunt Doctores: & nihilominus dicitur, rem determinari. Verum id proculdubio fit propter illud D. Iſmaëlis. Hoc volo, Doctor medius rem admodum aggravat, quum inquit, Per tres dies ante ipſa, & tres dies ea ſequentes interdictum eſt: neque exiſtimatur, poſtremos Doctores eò progredi, ut iſtam conſtitutionem magis aggravent; verum abſolutè, ut primam conſtitutionem aggravent, accedere. ideoque negotium deciditur. Aliæ plurimæ formulæ in Gemara

has

אימא לך דאסור אפילו בנתינת שמן דלא כרב ברונא והואיל ואל' הכי ואל' הכי הילכך לא מסיימי וכן מוכח בכמה דוכתי ונל' דאפילו יש ג' תנאים נמי אם התנה האמצעי' מחמיר טפי בהדיא מסתמא תנא בתרא את̇ק אתא לטפויי ומסיימי כדמוכח בע̈א פ̇ק לפני אידיהן של עכו״ם ג' ימים אסור וכו' רבי ישמעאל אומר ג' שלפניהם ות' של אחריהם אסור · וחכמים אומרים לפניהם אסור אבל לאחריהם מותר ואקשינן בגמרא חכמים היינו ת̇ק ומשני איכא בינייהו דשמואל דאמר בגול' אינו אסור אלא יום אידם בלבד ת̇ק אית ליה דשמואל ורבנן לית להו דשמואל · פי' משום דסתם תנא בתרא לטפויי חומרא את̇ק קאתי וכדפרש״י ז̇ל והא התם נמי איכא ג' תנאים ואפ̇ה אומר ומסיימי אלא ודאי היינו משו' דר' ישמעאל רצונו התנ' האמצעי מחמיר הרב' דקאמ' ג' לפניה' ות' לאחריה' אסור ולא מסתברא דאתו רבנן בתראי לטפויי עליה חומרא אלא מסתמא את̇ק אתי לטפויי ומ̇ה מסיימי וכמה סוגיות אחרות בגמרא

מוכיחות אלו החלוקות ובמ״ש די למבין ·

פעמים תנא מוקשה מחברו ושתיק וקא מהדר בברייתא או במתני' אחרת וכן מוכיח הגמרא בפסחים פרק אלו עוברי' ד ראומ' דאי שתיק תנא בחדא מכילתא איפשר מהדר במכילתא אחריתי הילכך יש ללמוד מזה דכל היכא דאשכחן תנא מוקשה מחבירו במשנה ושתיק אין לומר דמדשתיק הודה וקבל אלא אף על גב דשתיק הכא איפשר דמהדר בדוכתא אחרינא או מהדר ולא חש הגמרא להזכירו וסוגית הגמרא בכל כה״ג דאומר מאי מהדר ליה פלוני לפלוני כגון בריש ברכות שפיר קאמר ליה רבי יהודה לר״מ אמר לך ר״מ וכו' וכן גבמה דוכתי ·

מצינו וחכמים אומרים דלא קאי אכל מה דאיתי ברישא פרק אלו נערות גנב וטבח בשבת גנב וטבח לע״א גנב שור הנסקל וטבחו משלם תשלומי ד' וה' דברי רבי מאיר וחכמים פוטרים · ואמרו בגמרא . התם כי קא פטרי רבנן אשארא פי' ע״א ושור הנסקל וכן כל כיוצא בזה ולפעמים אומר מלה בסיפא ולא קיימא אסיפא אלא ארישא פרק השואל המשכיר בית לחבירו

has divisiones comprobant: sed intelligenti dicta sufficiunt.

Aliquandò Misnicus à socio impugnatur ac reticet: deinde in Baraitha aut alia Misna rem resumit. Hujusmodi quid Gemara in פסחים ostendit, capite, *Hi transeuntes:* ubi dicit, etiamsi Misnicus in quodam paragrapho taceat, fieri posse ut in alio paragrapho rem resumat. Hinc ergo discendum, quod ubicunque invenimus Doctorem à socio suo in Misna impugnari, & tacere; dicendum non sit, eum quia tacet, alteri assentiri ejusque sententiam amplecti: sed quamvis hic taceat, fieri posse ut alio loco respondeat; vel etiam respondere, etsi Gemara sollicita non sit, ut istud commemoret. Stilus autem Gemaræ est, ut in omnibus similibus dicat, Quid iste N. huic N. respondet? ut initio berachoth, Præclarè dixit D. Judas D. Meïro: & respondit tibi D. M. &c. Sic multis locis.

Invenimus, *At Sapientes dicunt*, quod non refertur ad omnia quæ prius producta erant. Capite *Hæ puellæ*, Si furatus est & mactavit in Sabbatho; furatus est & mactavit idolis; furatus est bovem lapidandum eumque mactavit, quadruplum vel quintuplum reddit: uti sentit Doct. Meïr; at Sapientes absolvunt. Illic in Gemara dicunt, illud Sapientum *Absolvere* ad partem tantum, sensus est, ad mactatum Idolis & bovem lapidandum, referri. Ita similia omnia. Quandoq; autem aliquid sub finem dicitur; cum tamen non ad finem, sed principium spectet. Capite *Postulans:* Si aliquis socio suo domum elocet, is

על השוכר לעשות לו מזוזה וכשיצא לא יטלנה ובנכרי יטלנה בידו ויצא · ומעשה בא' שנטלה בידו ויצא · וקבר את אשתו ושני בניו ומקשה ומעשה לסתור פי דקס̇ד דאסיפא קאי ומשני אלא ארישא וכן כל כיוצא בזה ·

דרך הברייתות למדרש מחד קרא כמה דרשות אף על גב דלא נפקא ליה מהך קרא אלא חדא ואידך מקרא אחרינא נפקי אלא אגב ריהטא דריש כולהו מחד קרא כגון הך והתעלמת · פעמים שאתה מתעלם כגון כהן בבית הקברות וזקן ואינה לפי כבודו או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו וכו' וכהן בבית הקברות נפקא דלא אתי עשה ודחי לא תעשה דכהונה · ושלו מרובה משל חבירו נפקא מדכתיב אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם כדאיתא במציעא אלא דנקט כולהו בחד קרא אגב ריהטא וכי האי גוונא בכמה ברייתות ·

פעמים לא דייק תנא במשנה בשיעור' בדבר מועט בריש בבא בתר' במשנת מקום שנהגו ל לעשות פסים לבינים וכו' אומר

qui eam conducit ejuſdem poſtibus ſacrũ paragraphum inſcribere tenetur, quem egrediens non auferet: ſed ſi peregrinus ſuccedat, illum manu ſua auferens exibit. Exemplum habemus in quodam, qui illo manu ſua ablato egreſſus eſt, & poſtea uxorem cum duobus filiis ſepelivit. Hic objicitur, An profertur exemplum conſtitutioni repugnans? id eſt, Forte exiſtimabis id ad finem referendum eſſe. ſed reſpondetur, ad principium referri debere. Sic ſimilia omnia,

Hic eſt Baraitharũ mos, ut acutè multa ex uno Scripturæ loco eliciat: quamvis ex iſto loco Scr. non niſi unum profluat; ex alio verò aliud. Verum orationis curſu & impetu iſta omnia ex uno ſcr. loco author elicit. Vt ex illo Deut. 22. 1. *Non occultabis te:* nonnunquam te occultabis, ut ſacerdos cum pecus in ſepulchretum aufugerit; aut ſenator, quum illud ejus dignitas non permittet; aut cum ipſius opus præſtat operi alterius &c. Attamen quod de ſacerdote, quum pecus in ſepulchretum aufugerit, dicitur, ex eo profluit, quod non detur præceptum affirmans, infringens interdictum reſpectu ſacerdotum. Item, *Cum ipſius opus alterius opere potius eſt*, inde profluit quod Deut. 15. 4. ſcribitur, *Omnino in te ne eſto egens.* Ipſum tuum opus præcedere debet: ut in Baba Metſia docetur. Verum quod omnia ex eodem Sc. loco deſumat, id fit orationis impetu. Ejuſmodi in plurimis Baraitoth occurrunt.

Aliquando Miſnicus in Miſna ad quantitatem in re parva accurate non attendit. Initio Bavæ poſtremæ in Miſna: Vbi diſſectis lateribus & lateribus ſtruere ſolent &c. dicitur in Ge-

בגמרא כיון דלא הוי טפח לא השיב וכן בענין התלוי בחשבון לא דייק כשהיה הטעות לחומרא פ״ק דסוכה סוכה העשויה ככבשן קאמר התם לחומרא לא דק ודכוותיהו טובא ·

אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהם חוץ ב בקידושין כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות וכו׳ ומקשה וכללא הוי בתמיהה והרי מצות שמחה והקהל מצות שהזמן גרמא הם ונשים חייבות · ומשני אמר רבי יוחנן אין למדין וכו׳ וכן מייתי בפרק בכל מערבין ואת סוף סוף מאי כל דקאמר דכיון דאינו כולל אין זה כלל · וי״ל כי הקצת הוא כל בערך אל עצמו ·

כל היכא דתני מניינא לדרשא כמו אבות מלאכות חסר אחת דייק בגמרא מנינא למה לי כלומר למה לי לכיתני מנין ליתנינהו ואנא ידענא דארבעים חסר א׳ נינהו ו והכי דייקינן גבי ד׳ אבות נזיקין וכן כה״ג ·

כל מקום שאומר במשנה כלל גדול משום חומרא דאותו דבר הוא כמו כלל גדול בשבת וכן במקומות אחרים דחמירא

in Gemara, Quum ad palmi quantitatem non pertingant, author quantitatem non æstimat. Similiter in re quæ à numero dependet, author de errore in re aggravanda sollicitus non est. Vt c. 1. סוכה: Tugurium fornacis quantitate structum. Hic dicitur, Ad quantitatem in aggravando adhibitam anxie non attendit. Hujusmodi multa sunt.

Ex universali particula, ubi etiam additur *Præter*, istiusmodi quid colligere non licet. In קידושי: Ab omnibus præceptis affirmativis, quæ à tempore dependent, liberæ sunt mulieres &c. Ibi objicitur: Hæccine est generalis regula! cum admiratione. Atqui præcepta de lætitia & conveniendo ad audiendũ legem, à tempore dependent; & nihilominus mulieres tenentur. Atque respondetur, dixisse D. Johæum, Non colligunt &c. Simile producitur capite, *Omnia miscent ac conjungunt*. Quod si dicas, Quid tandem illud *Omne* quod legitur? Nam quum omnia nõ complectitur, non est universale. Respondendum: partem illam esse totum, respectu sui ipsius.

Vbicunque numerus apponitur, id fit quò inde aliquid eliciatur: ut, Præcipua opera sunt &c. uno minus. Hic in Gemara rimatur, quare exprimatur ejus numerus: q.d. quorsum hic numerũ lego? ista opera tantum proponeret: & ego satis cognoscerem esse triginta novem. Similiter rimamur apud verba, Quatuor sunt damnorum fontes. Sic similia.

Vbicunque in Misna dicitur, *Magna regula*, ita loquuntur, quia res illa gravis est. ut in Codice de Sabbatho, Regula magna: similiterque

alibi, ubi res gravis proponitur: quemadmodum ibi in שבת, capite, *Regula magna*.

Aliquando in Misna & Baraitha author Scripturam producit: quum tamen ipsum quod tractatur non sit legis; sed Doctorum potius; Scriptura autem eò applicetur. In יבמות: Dimissam uxorem non ducent Sacerdotes. Hic nonnisi dimissam invenio: unde illud de muliere excalceata? Docetur quod respondeas Lev. 21. 7. *Et mulierē*. Ideo concludit ibi author, illud de Excalceata Doctorum esse; Scripturam verò vulgari quadam ratione ac modo eò applicari. Similia passim occurrunt.

Invenimus etiam in Misna discipulos à suo magistro dissentire, & priori loco commemorari ante magistrum suum. c. 1. עדוית. Discipuli Schammæi dicunt, Quadrantal plenum ossibus diversorum; at discipuli Hillelis ajunt, Quadrantal plenum ossibus unius cadaveris: Schammæus inquit, Etiam os unum, &c. Sic alibi. Rationem reddit author כריתות: discipulos initio sic edoctos à magistro suo in adolescentia ipsius; qui postea in senectute sua se ipsum correxerit: nihilominus priorem Misnam loco motam non fuisse.

Invenimus quoque mulierem à Doctoribus Misnicis in jure dissentire, instar Misnici alicujus. Quemadmodum author כריתות in additionibus invenit initio Cod. כלאים c. 11. D. Tarphon immundum pronuntiat; Sapientes mundum; at Berouria inquit &c. quum hæc corā D. Josua narrarentur, dixit, Bene respōdit Berouria, &c.

Invenimus in Baraithâ pro ave pecudem poni c. 1. חולין. Sive pecudis collum superius sit, culter verò inferior

כדאיתא התם בשבת פרק כלל גדול ·

פעמים במשנה ובברייתא מייתי קרא ואינו דבר תורה ממש רק מדרבנן וקרא אסמכתא הוא ביבמות גרושה לא יקחו אין לי אלא גרושה חלוצה מנין תל' ואשה ואסיק התם דחלוצה דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא וכהנ בכמה דוכתי ·

מצינו במשנה תלמידים חולקים על רבם והתלמידים נזכרו בתחלה לפני רבם בפק דעדויות בשא רובע עצמות מן העצמים ובהא רובע עצמות מן הגויה שמאי אומר אפילו עצם אחד וכו' וכן במקומות אחרים · והטעם אומר הכריתות שהתלמידי' קבלו כך מרבם תחלה בילדותו ושוב חזר בו בזקנתו ואפה משנה ראשונה לא זזה ממקומה ·

מצינו אשה חולקת עם התנאים בדין כמו תנא כמו שמצא הכריתות בתוספתא דריש כלאים פא רבי טרפון מטמא וחכמים מטהרים וברוריה אמרה וכו' וכשנאמרו דברים לפני רבי יהושע אמר יפה אמרת ברוריה וכו' ·

מצינו בבריתא בהמה במקום עוף בפק דחולין בין שצואר הבהמה למעלה והסכין למטה

וכו' ואוקמה רב פפא בעופא דקליל והאי דקתני בהמה לאו דוקא ויש נוסחאות התם דלא גרסינן בהמה אלא צואר למעלה סתם ·

rior &c. Hoc M. Papa constituit in ave, quæ parva est; quod autem legitur *Pecus*, id proprie accipiendum non est. Sunt etiam illic exemplaria ubi non legimus *Pecudis*; sed simpliciter *Collum superius*.

השער הרביעי

בדרכי המדות שהתורה נדרשת בהם וכל הנלוה אליהם מדרכי מדרשות החכמים ואסמכתותיהם וחלקתיו לד' פרקים והדברים עתיקים כראי מוצק חזקים ·

TRACTATUS IV.

De variis modis, quibus lex explicatur: iisque qui illis affines sunt, cum ex modis allegoriarum Sapientum; tùm ex allusionum locis. Quem in quatuor divisi capita: ubi dicta perpetua & firma instar speculi fusi.

הפרק הראשון במנין המדות כולם וסדר חשבונם אחת לאחת למצוא חשבון ואם ידעתי כי אם אספרם מחול ירבון ·

הפרק השני בדיני השלשה עשרה מדות המפורסמות בחותם ר' ישמעאל חתומות ·

הפרק השלישי בל"ב מדות דרבי אליעזר ברבי יוסי הגלילי ל"ב נתיבות ההגד מים חיים נובעין מכלי ·

הפרק הרביעי בדרכי המדרשות והאסמכתות למוצאיהם לבד המדות המקובלות ושרשיהם ·

Caput primum de omnium modorum numero, calculique ordine successivo ad numerum inveniendum: etsi cognoscam, quod si illos enumerem, arenam numero superaturos.

Caput secundum de conditione tredecim modorum pervulgatorum, qui D. Ismaëlis sigillo obsignati sunt.

Caput tertium de 32 modis D. Eliezeris f. Doctoris Ioses Galilæi: sive 32 viis sermonum popularium, quibus aqua perennes è machinis emanant.

Caput quartum de allegoriarum & allusionum modis secundum suas origines, præter receptos modos eorumque radices.

הפרק הראשון

לשון הראב"ד בפתיחת פירושו לת"כ כל מקום שמנו חז"ל מנין

Caput I.

ITa infit D. Abr. f. Davidis præfatione commentariorum suorum in Leviticum. Vbicunque Sapientes l. m. nume-

מנין צריך מנין למניותיהם ו ובשיעוריהם צריך שיעור ל לשיעוריהם · וכללותיהם הם צריכים פרטי פרטות שהרי מנו חז״ל בבריתא דר׳ ישמעאל י״ג מדות וכשבאו לפרט נראי׳ י״ו מדות דוק ותשכח וכלל זה יהיה בידך שכל מדה שאין דינה משתני׳ מחבירת׳ נחשבת עמה מדה אחת והרי לך סדר חשבונם על פי האותיות · א׳ קל וחומר · ב׳ גזירה שוה · ג׳ בנין אב וכתוב א׳ בנין אב ושני כתובים · ד׳ כלל ופרט · ה׳ פרט וכלל · ו׳ כלל ופרט וכלל · ז׳ כלל שצריך לפרט ופרט שצריך לכלל · ח׳ דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל · ט׳ דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טען אחר שהוא כענינו · י׳ יצא לטעון טען אחר שלא כענינו · יא׳ יצא לידון בדבר החדש · יב׳ דבר הלמד מענינו ודבר הלמד מסופו · ית׳ שני כתובים המכחישין זה את זה · אלו הן י״ג׳ מדות בפרטן ובמניינם ובכללם · ובכאן י״ל מה ראה רבי ישמעאל לפרש בפרטן דין מקצתן כגון כלל ופרט וכלל דקאמר אתה דן כעין הפרט · וכן יצא

rum expresserunt, numero alio ad eorum numeros opus est; & in quavis eorum quantitate, quantitate ad eorum quantitatem opus est; eorumque generales regulæ specialissimis egent. Etenim ecce Sapientes l.m. in Baraitha D. Ismaëlis 13 numerarunt modos: quum autem eos speciatim recensent, 16 esse videntur: attende & invenies. Hanc verò regulam teneas, quemvis modum cujus conditio à compari suo diversa non est, cum eo censeri eundem. Et ecce tibi numeri eorum ordinem secundum literarum seriem. *a* Ab impari; *b* A vocum convenientia; *c* Principii constitutio ex uno Scr. loco, & principii constitutio è duobus locis; *d* Generale cum speciali; *e* Speciale cum generali; *f* Duo generalia cum interposito speciali; *g* Generale egens speciali; & speciale quod generali eget; *h* Quum res in genere contenta, à genere separatim exprimitur, ut de genere aliquid doceat; *i* Quum aliquid in genere contentum separatim ponitur ad onus aliud imponendum, quod cum illo convenit; *k* Aut separatim ponitur, ad diversum quid imponendum, quod cum illo non convenit; *l* Separatim collocatur, ut de eo novi quid statuatur &c. *m* Res quæ è subjecto discitur, & res quæ è fine discitur; *n* Duæ Scripturæ sibi invicem contradicentes. Hi sunt 13 modi speciatim suis numeris & generatim propositi. Hic autem inquirendum est, quid D. Ismaëli visum fuerit, ut speciatim quorundam modorum conditionem exponeret. Ex. gr. *Duo generalia cum interposito speciali*, ubi dicit judicanda esse secundum speciale: similiter, *Res in genere contenta speciatim*

מן הכלל ללמד על הכלל וזולתם ואלו דין מקצתם לא פי' עם הפרטים ועוד משהתחיל לפרש הפסיק בכלל הצריך לפרט ופרט הצריך לכלל · ולא פורש בו כלום · ומשיב הראב"ד ז"ל מפני שהזכיר כלל ופרט וכלל שאין דורשין את שניה' ר"ל הכללות והפרטות דכלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט ופרט וכלל נעשה כלל מוסף על הפרט כמו שיתבאר פרק הבא בע"ה · חזר ואמר בכלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט כלומר שאנו דנין את הכלל כעין הפרט ומשהתחיל לפרש בזה פירש דין כולם עד לבסוף · ומה שהפסיק בכלל הצריך לפרט ופרט הצריך לכלל סמך בפירושו על מה שפי' בכלל ופרט וכלל שדורשין את הכל הכלל והפרט ושוב חזר ומנה ופי' עד הסוף ׃ עוד יש שתי מדות אחרות שלא מנה אותם רבי ישמעאל הא' הזכירוה בנזיר בפ"ג מינים והוא פרט וכלל ופרט והב' נזכרת בז' מדות שדרש הלל לפני זקני בתירא והוא מדת כיוצא בו במקום אחר· ועתיד אני לזכור טעם שהשמיטן רבי ישמעאל במקום

tim exprimitur ut de genere aliquid doceat; & ſic alia. Iterum ecce quorundam conditionē cum ſpeciebus non expoſuit. Quinetiam poſtquam exponere incepit, abrumpit in modo, g *Generale egens ſpeciali*; & *ſpeciale quod generali eget*: ubi nihil explicat. Verum reſpondet D. Abr. f. D. l. m. Quia meminerat horum, ſc. *Generalis*, *ſpecialis*, & *generalis*, ubi duo iſta negligunt, nimirum generalem & ſpecialem conditionem; (nam cum dicitur, *Generale cum ſpeciali*, non continetur quicquam in generali niſi quod in ſpeciali eſt; & in, *Speciale cum generali*, ſtatuitur generale aliquid addere ſpeciali, quemadmodum capite ſequenti favente Deo exponetur) redit ac dicit ad, *Duo generalia cum interpoſito ſpeciali*, non aliter judicas quam ſecundum ſpeciale, q. d. nos judicare generale ſecundum ſpeciale: & poſtquam hic explicare incepit, omnium conditionem ad ultimum modum uſque enarrat. Quod autem abrumpat in, *Generale egens ſpeciali*, & *ſpeciale quod generali eget*; in ſua expoſitione eo nititur quod propoſuerat in, *Duo generalia cum interpoſito ſpeciali*: quo etiam exponunt omne Generale & Speciale. Deinde redit, numerat, & exponit omnia ad finem uſque. Sunt præterea duo alii modi, quos non numeravit D. Iſmaël: eorumq; unum commemorarunt Cod. נזיר. capite, Tres ſpecies, ſc. Duo ſpecialia cum interpoſito generali: ſecundus commemoratur inter ſeptem modos, quos expoſuit Hillel coram ſenatoribus Bethiræ: qui modus dicitur, *Huic ſimilia alio loco*. Ego autem poſthac rationem memorabo, quare iſtos Doctor Iſmaël omiſerit: idque

loco peculiari Deo dante. Porro hi ſunt 32 modi, quibus ſermones populares eruuntur: nam traditio talis eſt, Doctor Eliezer filius D. Joſis Galilæi ita inquit, 32 modis ſermo popularis eruitur. 1 Auxeſi. 2 Diminutione. 3 Auxeſi poſt auxeſin. 4 Diminutione poſt diminutionem. 5 Implicito argumento ab impari. 6 Explicito argumento ab impari. 7 Ab eadem origine. 8 A conſtitutione principii. 9 Compendio. 10 E re immutata. 11 Ex ordine diviſo. 12 Ex eo quod cum ad illuſtrandum adductum eſſet, deprehenditur illuſtratum. 13 Generali cui ſuccedit factum, quod ſit prioris determinatio. 14 E magno quod à minori dependet, inſonando auribus prout audire aſſueverunt. 15 E duabus Scripturis, quæ ſibi invicem contradicunt, &c. 16 Ex eo quod ſuo loco ſingulare eſt. 17 Eo quod ſuo loco non explicatur; ſed explicatur loco alio. 18 Ex eo quod cum reſtricte dicatur, in omnibus obtinet. 19 Eo quod cum de hoc dicatur, in compari etiam locum habet. 20 Eo quod etſi de hoc dicatur, huc non pertinet; ſed compari competit. 21 Ex eo quod ad duos modos æqualiter ſe habet, cuique tu vim, quæ in ambobus præſtat, attribuis. 22 Eo quod à compari arguitur. 23 Eo quod compar ſuum arguit. 24 Ex eo quod in genere contentum ſeorſim ab eo collocatur, ut de ſe aliquid doceat. 25 Eo quod in genere contentum ſeorſim ab eo collocatur, ut de compari aliquid doceat. 26 Parabolâ. 27 Ex ſuperiori. 28 A pari. 29 Ex præpoſito & poſtpoſito, quod rei inſit. 30 E præcedēti & ſequenti

המיוחד בלבד · ואלו הם לב' מדות שההגדה נדרשת בהן דתניא רבי אליעזר ברבי יוסי הגלילי אומר בלב' מדות ה ההגדה נדרשת בריבוי · ובמיעוט · ובריבוי אחר ריבוי · ובמיעוט אחר מיעוט · ובקו' סתום ׃ ובקו' מפורש · מג"ש · מבנין אב · מדרך קצרה · מדבר שהוא שנוי ׃ מסדור שנחלק · מדבר שהוא בא ללמד ונמצא למד · מכלל שאחריו מעשה והוא פרטו של ראשון · מדבר גדול שהוא נתלה בדבר קטן הימנו · להשמיע לאוזן כדרך שהיא שומעת · משני כתובים המכחישין זה את זה וכו' · מדבר שהוא מיוחד ב במקומו · ומדבר שאינו מתפרש במקומו ומתפרש במקום אחר · ומדבר שנאמר בקצת והוא נוהג בכל' · ומדבר שנאמר בזה והה' בחבירו · ומדבר שנאמר בזה ואינו ענין לו אבל הוא ענין לחבירו · מדבר שהוקש לשתי מדות ואתה נותן לו הכח היפה שבשתיהן · ומדבר שחבירו מוכיח עליו · ומדבר שהוא מוכיח על חבירו ׃ מד' שהי' בכלל ויצא מן הכל' ללמד על עצמו ׃ ומדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על חבירו ׃ וממשל ׃ וממעל ׃ ומנגד · וממוקדם וממאוחר שהוא בענין · וממוקדם וממאוחר שהוא

בפרשות · מלשון נוטריקון · מלשון גמטריא · אם לחשבון האותיות · אם לחילוף זו בזו · הרי אלו לב' מדות מכאן אמרו כל מקום שאתה מוצא דבריו של רבי אליעזר ברבי יוסי הגלילי בהגדה עשה אזניך כאפרכסת ושמע דבריו שנאמר הט לחכמה אזניך ובפרק המיוחד להם בס"ד אכתוב טעם בכל מדה ומדה אמאי לא חשיב להו רבי ישמעאל כלשון רבינו שמשון ז"ל בספר כריתות. לא אטה ימין ושמאל ·

ויותר מהמה בני תזהר במדות חכמי הגמרא במדרשותיהן ואסמכתותיהן ובמקראותיהן כי להנה שרשים גדולים שמהם מסתעפים כמה ענפים בדיני התורה · ואלו הן אם למקרא · ואם למסורת · שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין · אין מוקדם ומאוחר בתורה · עירוב פרשיות · גורעין · ומוסיפין · ודורשין · סרס המקרא ודרשהו · מקרא נדרש לפניו ולאחריו · דורשין תחלות · אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט · אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות · פרש' שנאמרה ונשנית בשביל דבר שנתחדש בה · הפסיק הענין · איידי במקראות ·

in ſectionibus. 31 E formula quâ literæ pro vocibus accipiantur. 32 Formulâ.qua literæ expenduntur, vel ſecundum numerum iis deſignatum; vel ſecundum earum permutationem. En iſtos 32 modos.Hinc dicunt: ubicunque verba D. Eliezeris fil. D. Joſis Galilæi invenis in ſermone populari; aures tuas diſpone inſtar harpagii perforati, & verba illius attende: quemadmodum dicitur, *Inclina ad ſapientiam aures tuas.* Cæterum capite illis deſtinato, Deo dante, ad ſingulos modos rationem ſcribam, quare illos D. Iſmaël neglexerit: formulam D. noſtri Simſonis l.m. in libro 'כריתו ſequutus; nec ad dextram vel ſiniſtram declinabo.

Vlterius autem fili mi admonitus eſto de modis Sapientum Gemaræ in ſuis myſticis expoſitionibus & alluſionibus atque Scripturarum citationibus: modi enim iſti magnas radices habent,è quibus quam plurimi rami in legis divinæ juribus ſuccreſcunt. Sunt autem hi; Principium lectioni ineſt; Principium traditioni ineſt: E duabus Scripturis, quæ unum idemque docent,nihil eruunt;Non eſt prius & poſterius in lege; Confuſio ſectionum; Auferunt, addunt, & ita exponunt; Inverte Scripturam ac deinde expone eandem; Scriptura ex antecedentibus & conſequentibus exponitur; In ſubtili indagine principia connumerant; Auxeſis auxeſin nonniſi ad diminuendum ſequitur;Diminutio diminutionem nonniſi ad augendum ſequitur; Sectio quæ cum immutatione proponitur, mutatur propter id, quod in ipſa innovatur; Rem diſtinguere; Occaſio in Scripturis; Ob

interdictum quod in generali continetur non vapulant; Interdictum quod ad præceptum transfertur; Præceptum depellit interdictum; Prohibitio complectens, & prohibitio addens; Loquitur lex phrasibus filiorum hominis.

לאו שבכללות אין לוקין עליו· לאו הניתק לעשה ׃ עשה דחי לא תעשה· איסור כולל· איסור מוסיף· דברה תורה כלשון בני אדם·

Caput II.

Ratio argumentandi ab impari est modus conscriptus in lege: ubi depromunt argumentationem à minori ad majus; & discunt quod gravius est ab eo quod levius est ad aggravandum. Et ratio hoc exigit: nam si in eo quod levius est, hæc (ut ita dicam) gravitas reperiatur; annon in hoc quod gravius est, multo magis convenit, ut ista gravitas inhæreat. Atque hæc ratio etiam invertitur, ut leve è gravi (minus è majori colligamus) ad allevandum. Verum Doctores suo sermone quod frequentius est accipiunt; vel etiam Scripturæ viam insistunt: quia scriptum Num. 12.14. *Si pater ejus sputum inspuisset in faciem ejus* &c. quanto magis Deitas &c. Inde discimus argumentum à minori Scripturâ niti, hoc est, *Gravius ab eo quod levius est ad aggravandum.*

Argumentum ab impari ratiocinatione fit: quasi d. communi ratiocinationis æstimatione; non verò per ipsam Scripturæ vim. Quemadmodum illud in damnis fundamentalibus: Sicuti dens, qui ad nocendum non collimat, reum facit: cornu quod eò tendit, annon multo magis? Ita se habent omnia similia. Aliquando jure quodam nititur: hoc volo, jure legis divinæ & prærogativis, quas Scriptura in re collocat: idque cum ad allevandum; tum ad aggravandum.

הפרק השני

דיני קל וחומר מדה כתובה בתורה שדורשין קל וחומר ולומדין חמור מקל להחמיר ׃ והדעת תחייב זה שאם זה הקל נמצאת בו זאת החומרא זה החמור לא כ״ש שתהיה בו אותה החומרא וה״ה איפכ׳ קל מהחמור להקל אלא שהתנא נקט בלשונו היותר נהוג אג׳ אורחיה דקרא נקט דכתיב ואביה ירוק ירק בפניה וכו׳ ק״ו לשכינה· ומשם אנו למדין דין ק״ו מן התורה והיינו חמור מקל להחמיר·

הקל וחומר נעשה מסברא כלומר מחשיבות סברא בעלמא ולא מכח הכתוב כגון הנהו דאבות נזקין ומה שן שאין כוונתה להזיק חייב קרן שכוונתו להזיק לא כ״ש ׃ וכן כל כי האי גוונא ופעמים נעשה מדין כלומר מדין התורה וממעלות שנתן הכתוב בדבר בין להקל בין להחמיר

Vt

כגון הנהו דפרקא קמא דקידושין
גבי כסף שטר וביאה מה
אמה העבריה שאין נקנית ב
-ביאה נקנית בכסף שנקנית
בביאה אינו דין שנקנית בכסף וכן
כל כה״ג·

אין דנין ק״ו אלא להטיל על
הלמד אותה חומרא שנמצאת
במלמד בלבד. אבל להעדיף עליו
יותר מהמלמד לא · ואף על פי
שהלמד כ״כ חמור בערך המלמד
והיינו דקאמר בכל דוכתא דיו
לבא מן הדין להיות כנדון· פי'
דיו ללמד להיות כמלמד כדגמרי'
מקרא דכתיב תסגר שבעת
ימים ואף על פי שאין ערך
לשכינה עם האב וכמה מעלות
טובות למקום עלינו ודין פלוגתא
דרבי טרפון ורבנן בקמא פ' כיצד
הרגל ומסקנא התם דהיכא
דלא מפריך ק״ו כ״ע אית להו דיו
כי פליגי היכ' דמיפרך ק״ו פי'
לא מיפריך היכא דא״נ אמרי'
דיו סוף סוף מהני לן הק״ו וגמרינן
ביה מילתא דלא כתיבא כגון
הק״ו שהביא התנא ואביה ירוק
ירק בפניה ק״ו לשכינה ארביסר
יום אלא דיו וכו' פי' ז' דשכינה

Vt illud c. 1. 'קידושי, ad verba, Argento, chirographo, congreſſu: Quemadmodum ancilla Hebræa, quæ congreſſu non acquiritur, acquiritur argento; illa mulier quæ congreſſu acquiritur, annon æquum eſt ut argento acquiratur? Ita ſimilia omnia.

Non argumentantur à minori ad majus, niſi ut ſuper id quod docetur eam tantum gravitatem jaciant, quæ in eo quod docet invenitur; ſed non adeo, ut iſtam magis in illo, quam in hoc augeant: quamvis etiam quod docetur tantam habeat gravitatem, illius quod docet reſpectu. Atque hoc illud eſt quod paſſim dicitur: Sufficit ei quod ex argumentatione provenit, ut ei unde argumentum ducitur, ſit æquale: id eſt, ſufficit ei quod docetur, ut docenti æquetur. Quemadmodum è Scriptura diſcimus: nam ſcribitur Num. 12. 14. *Secluditor ſeptem dies*; etſi nullo Deitatis cum illo patre ſit comparatio: quot enim Deo ſupra nos præſtantiſſimi gradus competunt! Cauſa controverſa inter Doct. Tarphonem & Sapientes proponitur Babæ primæ capite, *Qui pes:* ubi concludimus, Quod ubicunque non infringitur argumentum ab impari, omnes fateantur illud *Sufficere:* nam de eo diſſentiunt, ubi argumentum ab impari infringitur. Quod ita intelligendum, Non infringitur, ubi etiamſi dicamus ſufficere, omnino tamen nobis prodeſt argumentum ab impari, indeque rem non ſcriptam diſcimus. Veluti in illo ab impari quod Doctor ille proferebat è Num. 12. *Si pater ejus ſputum inſpuiſſet in faciem ejus:* quanto magis quod ad Deitatem attinet, quatuordecim dies? Sed ſufficit ei &c. id eſt, ſeptem dies qui Divinitatē

לא כתיבי כל עיקר אתא קו ואייתו ארביסר אתא דיו אפיק ז' ואוקי ז'. וכל כיוצא בזה בהא הכל מודים דאמרינן דיו אבל היכא דאי אמרינן דיו מיפריך הקו ולא יועיל דבר. רבי טרפון סבר דלא אמרינן דיו ורבנן סברי דאפה אמרינן דיו כגון ההיא דפרק כיצד הרגל שור המזיק ברשות הניזק רבי טרפון אומר נזק שלם וחכמים אומרים חצי נזק אמר להם רבי טרפון ומה במקום שהקל על שן ורגל דברשות הרבים פטור החמיר עליהם ברשות הניזק לשלם נזק שלם מקום שהחמיר על הקרן ברשות הרבים הצי נזק אינו דין שמחמיר עליו ברשות הניזק לשלם נזק שלם ואמרו לו דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה רשות הרבים חצי נזק אף רשות הניזק חצי נזק וכו' והתם מיפריך הקו שהרי חצי נזק כתיב בקרא כלוכר ומסתבא משמע נמי ארשות הניזק ואתא קו ואייתי נזק שלם ואי אמרת דיו פריך ליה קו ולא מהני לן ולא גמרינן ביה כיוי וכן כל כהג כך המסקנא התם בפרק כיצד הרגל ובמציעא

ſpectant nullo modo conſcripti ſunt: ſed venit arg. ab impari & infert dies quatuordecim: & accedit illud *Sufficit*, quod ſeptem aufert & ſeptem conſtituit. Atque in omnibus hac in parte ſimilibus fatentur omnes nos dicere, *Sufficit*. Verum ubi ſi dicamus *Sufficit*, argumentum à minori infringitur, nec quicquam utilitatis affert, exiſtimat D. Tarphon nos non dicere *Sufficit*; at Sapientes cenſent, etiam eo caſu nos dicere *Sufficit*. Sicuti illud capitis, *Quî pes*. De bove damnum inferente in loco patientis damnum D. Tarphon exigit totum damnum; at Sapientes dimidium. Quibus D. Tarphon, Et quid? ubi levius quid Scriptura de dente & pede ſtatuit, (quorũ ſc. damnum in loco publico non obſtringit) de iiſdem gravius quid ſtatuit in privato damnum patientis loco, ſc. ut integrum damnum præſtetur? ergo ubi gravem multam ſtatuit, ut cornu in loco publico damnum inferente, damni dimidium præſtetur; nonne æquum eſt ut de eo graviorem mulctam ſtatuat in loco læſi privato, ut ſolvatur damnum totum? Cui reſpondent, Sufficit ei quod ex argumentatione provenit, ut ei unde argumentum ducitur ſit æquale. Quemadmodum locus publicus eo caſu dimidium damni exigit; etiam privatus damnum patientis locus, damni dimidium &c. At hic infringitur argumentum à minori; quia ecce dimidium damni in Scriptura exſtat: q. d. id abſolute dictum etiam intelligitur de privato læſi loco; ſed venit argumentum à minori, & damnum totum refundi poſtulat. Quod ſi dicas, *Sufficit*, infringitur illud à minori, nec nobis prodeſt, nec inde quicquam diſcimus: ſic ſimilia omnia. Talis illic cap. *Quî pes*, concluſio. Et in Baba media,

capite

פרק השואל משמע דאפילו היכא דלא מיפריך ק״ו איכא תנא דלית ליה דיו דיליף גניבה ואבדה בשואל דחייב מק״ו דשומר שכר ודריש דיו מה שומר שכר בבעלים פטור אף שואל כן ופריך הניחא למאן דאית ליה דיו אלא למאן דלית ליה דיו מאי איכא למימר והתם לא מופריך הק״ו דהא לא כתיב גניבה ואבידה בשואל כל עיקר לא לפטור ולא לחיוב דוק ותשכח ויש שאומרים שמא יש אמורא שהיה סבור לומר כן מעיקרא דאיכא תנא דלית ליה דיו אפילו היכא דלא מופריך הק״ו ׃ ולדעתו צריך הניחא ואף על גב דמסקנא לא קיימא הכי ודרך הגמרא בכך כמו שאמרתי בפרק שני מהשער השני בס״ד עיין שם ׃ וזה שייך בין אתחלת דינא בין אסוף דינא פי׳ תחלת דינא המלמד שבתחלת הדין כגון ההוא דמייתי קרא ק״ו לשכינה י״ד יום אלא דיו וכו׳ כלומר מה אב דהיינו המלמד ז׳ אף שכינה ז׳ וכן בכל דוכתא ׃ וסוף דינא פי׳ המלמד שבסוף דינא

capite *Commodato accipiens*, docetur, quod ubi etiam non infringitur argumentum ab impari, inveniatur Doctor Misnicus, qui illud Sufficit non admittat. Quo loco discitur, rem furto ablatam & amissam, quam quis commodatò acceperat, obligare: & quidē argumento à minori, ab eo qui pro mercede custodit. quod acutè explicatur per *Sufficit*, ut bona pro mercede servans proprietariis præsentibus liber est; pariter & commodatò accipiens. Et objicitur, Id ecce satisfacit ei qui admittit illud *Sufficit*; sed ei qui id non admittit quid dicendum est? Atqui istic non infringitur argumentum ab impari: quia nihil omnino scriptum est de re furto ablata aut amissa ab accipiente commodatum; neque ad absolvendum, neque ad condemnandum. Diligenter attendas & invenies. Sunt qui dicant, dari forte Gemaricum, qui initio, ut ita loqueretur, censuerit, esse Misnicum qui illud, *Sufficit*, non admittat, ubi etiam non infringitur argumentum ab impari: cui secundum sententiam suam, *Ecce Satisfacit* opus fuerit; quamvis ita non habeat conclusio. Consuetudo autem Gemaræ hac in parte est, quam Dei gratia capite secundo secundi tractatus proposui. Locum consule. Quod jam dictum fuit, quadrat cum in argumenti principium; tum finem: ubi per principium argumenti notatur id, quod docet argumenti initio positum. Quemadmodum illud, ubi Scriptura argumento à minori pro Deitate 14 dies infert; sed Sufficit &c. quasi dicas, Vt à patre (qui est docens) concluditur 7 dierum spatium; sic Deitas 7 diebus contenta est. Ita passim. Per finem argumenti designatur id, quod docet sub finem collocatum:

כלומר

כלומר אותו הנמצא במלמד שמכחו הוא לומר ומוסיף עליו כקו כגון שאומר זה שחמור כך וכך אינו דין שחמור יותר בדבר פלוני כאותו דכיצד הרגל דיליף קרן משן ורגל קרן שהחמיר עליו ברשות הרבים לשלם חצי נזק אינו דין שנחמיר עליו ב ברשות הניזק לשלם נזק שלם וקאמר דיו אסוף דינא דהיינו רשות הרבים מה רשות הרבים חצי נזק אף רשות הניזק חצי נזק וכן כל כה״ג ׃ ויש לדקדק בכמה דוכתי שדורש קו ואינו אומר דיו בפק דקידושין דבעי לסילף ארוסה בת ישראל אוכלת ב בתרומה כקו משפחה כנענית שאין ביאתה וכו' זו שביאתה מאכילתה על ידי חופה אינו דין שכספה מאכילתה ׃ וקשה ולימא דיו אסוף דינא דמהיכא ילפת מביאה מה ביאה שעי׳ חופה אף כסף נמי שעל ידי חופה הניחא לרבי טרפון דאמר דהיכ' דאיפריך קו לא אמרינן דיו אלא לרבנן קשיא לכך נראה לתוספות דלא שייך לומר דיו אלא היכא שהקו אתא לרבות דבר חדש

q. d. id quod in docente invenitur, cujus vi diſcens diſcit, eidem aliquid ſuperaddens argumento ab impari: ut quum dicitur, Id quod hoc vel illo modo grave eſt, nonne æquum eſt, ut ſit multo gravius in hac vel illa re? Vt illud c. *Quî pes.* ubi diſcitur de cornu aliquid è dente ac pede. Nonne æquum eſt, ut cornu quod in loco publico aggravatur ad dimidium damnum præſtandum; magis in loco læſi privato aggravemus ad totum præſtandum damnum. Vbi dicitur *Sufficit* ad argumentationis finem, nimirum ad locum publicum: quemadmodum cum locus eſt publicus, ſequitur dimidium damni; etiam locus damnum paſſi privatus dimidium tantum damni exigit. Ita ſe habent omnia hujus ordinis. Cæterum accuratè ad multa loca attendendum, ubi argumentum ab impari explicatur; nec tamen illud *Sufficit* ſubjungitur. Vt c. 1. קידושין: ubi author docere intendit, *filiam Iſraëlis deſponſatam oblatione veſci*, argumento ab impari ex ancilla Cananæa, quam concubitus non &c. Annon convenit ut hæc quam concubitus per ritum nuptialem ad eſum reddit idoneam, per pecuniam ad edendum reddatur habilis? ubi id durum eſt, & dicere poſſemus *Sufficit* ad argumenti finem: nam unde diſcis? è concubitu: inde ſequitur, ut concubitus per ritum nuptialem; ſic etiam argentum per ritum nuptialem. Placet Doctori Tarphoni, qui ſtatuit, ubi infringitur argumentum ab impari, *Sufficit* locum non habere; at Magiſtris hic ſcrupulus movetur. Itaque additionum authoribus videtur, non quadrare ut dicamus *Sufficit*, niſi ubi argumentum ab impari ſuperaddit novi aliquid, quod

שאין כתוב כלל כגון ההוא דכיתד הרגל דבעי למילף נזק שלם בקרן אחצר הניזק והיינו דבר חדש דהא ברשות הרבים קרן חצי נזק הוא דמשלם אבל היכא דעיקר קו̇ לא אתי כי אם לפרושי ולגלויי מילתא בעלמא לא שייך לומר דיו ובהא מחא הא דקדושין דהא התם אין הקו̇ עיקר אלא פירושא תילתא בעלמא הוא דבן בתירא קאמר התם דאשה אוכלת בתרום' מכל טהור בביתך יאכל אותו · ואתא קו̇ לגלות דארוסה בכלל ביתך הילכך לא אמרינן דיו אפי' לרבנן וכן יש לומר בפסחים פ̇ק̇ דבעי למילף רביעי בקדש מקו̇ ת' בתרומה והרי הוא מוסיף מעלה אחת על המלמד ולא קאמר דיו והיינו משום דקדש טעמא מיהא כתיבא ביה ולא אתא קו̇ ללמד דבר חדש שאין כתוב בו כלל · הילכך לא אמרינן דיו · וכמה מקומות בגמרא נוהין בכך ·

משיבין על הקו̇ אם יש להשיב וכך המדה אם יש במלמד חומרא אחת או קולא אחת ואינה בלמד אפילו יש בלמד כמה חומרות או

quod nullo modo ſcriptum eſt: (ut illud c. *Qui pes*, ubi elicere vult totius damni reſtitutionem, ſi à cornu in damnum paſſi area illatum ſit: quod eſt novi quid; quia ecce ſi id cornu in loco publico intulit, dimidii pretium reſtituitur:) verum ubi præcipua argumenti ab impari intentio non eſt alia, quam ut in genere rem explicet & illuſtret, non quadrare illud *Sufficit*. Qua ratione illud in 'קידושי conciliatur: nam ibi argumentum ab impari principale non eſt; ſed communis expoſitio & illuſtratio. quia ibi filius Bethiræ ait, uxorem comedere oblationem, è Num. 18. 11. *Quiſquis mundus in familia tua, comedet illud:* verùm argumentum ab impari accedit ad exponendum, deſponſatam iſtis verbis *in familia tua* comprehendi. Ergo non addimus *Sufficit*, ne quidem è Magiſtrorum ſententia. Idem dicendum Codicis de Paſchate capite 1. ubi author docere intendit, pollutionem in ſanctiſſimis ad quartum uſque ſerpere, idque argumento ab impari, quod in oblatione tertiò etiam res inquinetur. Et ecce gradus unus additur ei quod docet (ſcil. ei unde argumentum ſumitur;) nec dicitur *Sufficit*: idque ideo quia in ſanctiſſimis, iſtius rationem ſaltem annotat Scriptura; argumentum autem ab impari non additur, ut novi quid edoceat de quo nihil ſcriptum ſit. ergo hic non dicimus *Sufficit*. multaque loca in Gemara ſic conciliantur.

Excipiunt contra argumentum ab impari, ſi quid regeri pôteſt. Hoc autem pacto id fieri ſolet: ſi in eo quod docet ſit gravitas quædam, aut quædam levitas, eaque in eo quod docetur non ſit; etſi in hoc multiplex gravitas aut levitas reperiatur, quæ

כמה Q

כמה קולות שאינם במלמד סותרים
הקו בכך ואין למדין הימנו בין
להקל בין להחמיר דאיכא למימר
כמו שיש בו אותה חומרא או
אותה קולא כמו כן זאת ׃ אנ
שמא אותה חומרא עדיפא מכל
שכנגדה לגרום אותו דבר וזו
היא פירכא אעיקרא דדינא
בכוליה גמרא דפריך מה לפלוני
שכן חמור בכך וכך תאמר בזה
שאין בו וכו' פי' עיקרא דדינא
ממקום שבאת דהיינו המלמד
גופיה יש תשובה ופעמים עושה
פירכא אסוף דינא פי' כשאומר
פלוני שחמור בכך וכך אינו דין
שנחמיר עליו וכו' ופריך פלוני
יוכיח שאין אותה חומרא גורמת
דבר כללא דמילתא בכולי גמרא
אעיקרא דדינא פרכינן מגופיה מה
לפלוני שכן חמור בכך וכך תאמר
בזה שאינו חמור בכך וכך ובלבד
שפשוט וידוע שאין אותה חומרא
בזה הלמד דאם לא כן נימא
היא גופא תיתי בקו כלומ' היא
עצמה נלמוד בקו כמו זאת ׃
ואסוף דינא פרכינן מעלמא
שאומר פלוני יוכיח שאין גורמת
דבר חומרת הלמד שמכחה אתה
בא ללמד עליו לומ' כיון

in docente non sit: eo casu argumentum ab impari oppugnant; nec inde quidquam discunt sive ad allevandum, sive ad aggravandum. Nam responderi potest: quemadmodum in illo est ista gravitas, vel levitas; pariter etiam hæc. vel quoque; forte ista gravitas omnem sibi correspondentem gravitatem superat, ut illam rem efficiat. Et hæc est objectio contra argumentationis initium per totam Gemaram: ubi objicitur, Quid huic cum illo N. quod sic hac vel illa parte aggravatur? de hoc dices, ita se non habere &c. Exponitur *initium argumentationis*, q. d. id unde probas (quod est ipsum docens) exceptionem præbet. Quandoque autem contra argumentationis finem fit objectio. cujus hæc est sententia: cum ita dicitur, Aliquid quod hac vel illa in parte grave est, nonne æquum est ut aggravemus? &c. sic infringitur, aliquid dari quod arguat, illam gravitatem rem non efficere. Summa rei est: per totam Gemaram nos adversus argumentationis initium ex ea ipsa excipere; veluti, Quid huic cum illo N. quod sic hac vel illa parte aggravatur? de hoc dices hac vel illa parte non aggravari. sed id tantum, si planum sit ac pateat illam gravitatem in eo quod docetur non inveniri: sin minus, dicere possumus, illam ipsam (scil. gravitatem) argumento ab impari probari (sicuti hanc:) q. d. illam ipsam uti hanc argumento ab impari addiscemus. Cæterum adversus argumentationis finem excipimus vulgari exemplo: nam ditur, Illud N. arguit, quod rem non efficiat ista ejus quod docetur gravitas, cujus efficacia illam docere conaris: q. dicatur, Quandoquidem hac

שחמור בכך דין הוא שיהא חמור בדבר פלוני שהרי פלוני יש בו אותה חומרא ואפה אין בו אותו הדין אף אתה אל תתמה על זה הלמד אם לא נתן בו זה הדין ואף על פי שחמור באותה חומרא בפ' כל הבשר בחלב אמו אין לי אלא בחלב אמו בחלב פרה ורחל מנין אמרת קל וחומר ומה אמו שלא נאסרה עליו בהרבעה נאסרה עמו בבישול פרה ורחל שנאסרו עמו בהרבעה אינו דין שנאסרו עמו בבישול וכו' ואמרינן אעיקרא דדינא פירכא מהיכ' קא מייתית לה מאמו מה לאמו שכן נאסרה עליו בשחיטה פירוש אעיקרא דדינא אתחלת הדין דקאמר מה אמו שלא נאסרה עמו בהרבעה נאסרה עמו בבישול זהו תחלת הקל וחומר ויש להקשות מה לאמו שכן נאסרה עמו לישחט ביום אחד תאמר וכו'・ ולשון רשי' לשם ולהכי נקט אעיקרא דדינא פירכא משום דפעמים הוא שוהה עד סוף הדין כגון דקתני סיפא פרה ורחל שנאסר' עמו בהרבעה אינו דין שנאסרו עמו בבישול זהו סוף הדין ואם היה מקשה ואומר בהמ'

hac ratione aggravatur, æquum esset ut in illo etiam aggravaretur, nam in illo etiam ista occurrit gravitas; & nihilominus in ipso ista ratio non militat: ergo tu etiam ne hoc quod docetur demireris, si in eo ista ratio non admittatur; etsi illa gravitate aggravetur. Vt capite, *Omnis caro.* In lacte matris suæ, mihi nihil aliud est quam quod verba sonant: itaque *in lacte vacca & ovis*, unde habes? Dices argumento ab impari. & quid? si ejus mater, quæ ab ipso quoad concubitum non prohibetur, cum eo coqui prohibetur; annon æquum est, ut vacca & ovis, cum quibus rem habere ei interdictum, cum ipso coqui non permittantur, &c. Et regerimus, contra argumentationis radicem sive initium dari exceptionẽ. unde id adducis, id est, demonstras? è matre ejus: atqui Quid illis cum matre ejus, quæ ita cum ipso mactari prohibetur? &c. Exponitur *Contra argumentationis radicem*, contra argumentationis initium: nam dicitur, Si mater ejus, quæ ab ipso quoad concubitum non prohibetur, cum eo coqui prohibetur. quod est argumentationis ab impari initium. Verum objici potest, Quid illis cũ matre ejus, quæ sic cum eo mactari prohibetur eodem die? dicere poteris, &c. Illic D. S. Jarchi inquit, Ideo hanc formulam adhibuit, *Contra argumentationis initium datur exceptio*; quia aliquando author ad finem usque argumentationis, rei immoratur. Quemadmodum sub finem legitur, Annon æquum est, ut vacca & ovis, cum quibus rem habere ei interdictum, cum ipso coqui prohibeantur? quod ad argumentationis finem pertinet. Et si objiciat quis & dicat, Animal

ממאה תוכיח שנאסר' עמו בתרבעה ולא נאסרה עמו בבישול אף אתה אל תתמה על הפרה ורחל וכו'· זהו פירכא אסוף דינא וכן כל כה״ג· ובפרק כל הבשר מצאו פירכא אסוף דינא מגופיה לפי גרסת הספרים דקתני אין לי אלא בחלב אמו היא עצמה בחלבה מנין אמרת ק״ו ומה במקום שלא נאסר פרי עם פרי בשחיט' פי' ששוחטין שני בני פרה ביום אחד נאסר פרי עם האם בשחיטה מקום שנאסר פרי עם פרי בבישול פי' גדי עם החלב אינו דין, שנאסר פרי עם האם בבישול ובמסקנא פריך מה לפרי עם פרי שכן שני גופין תאמר פרי עם האם שהם גוף אחד בבישול וכו' ׃ והתם איסור דפרי עם פרי בבישול הוא סוף דינא וקא פריך מה לפרי עם פרי וכו' ותמה הר״ן ז״ל שלא נמצא בכוליה גמרא פירכא אסוף דינא מגופיה דלא פריך בכל דוכתא אסוף דינא אלא פלוני יוכיח · פי' מעלמא כמ״ש · ויש גירסא אחרת שם מיושבת לפי השיטה ואין זה מקומה ׃ והרוצה לעמוד על עיקרן של דברים יעיין שם בחולין בתוספות·

immundum id redarguit, cum quo ne rem habeat ei interdictum; nec tamen cum ipso coqui prohibetur: itaque noli demirari vaccam & ovem &c. Hæc erit objectio contra argumentationis finem. ita se habent quæcunque sunt similia. At capite, *Omnis caro*, objectionem contra argumentationis finem ex ipsa factam deprehenderunt: secundum codicum lectionem, ubi legitur, In lacte matris suæ, mihi tantum dicitur: eam ipsam cum lacte suo, unde habeo? Dices, argumento ab impari. & quid? quo loco ne fœtus cum fœtu mactetur non interdicitur (id est, ne duos vaccæ vitulos eodem die mactent;) interdicitur tamen ne fœtus cum matre mactetur: nonne ergo æquum est, ut ubi fœtus cum fœtu coqui prohibetur (id est, hœdus cum lacte) fœtus cum matre coqui prohibeatur? Ibi ad conclusionem objicitur: Quid hisce cum illis *fœtus cum fœtu*, qui hoc modo duo sunt corpora? dicere poteris, fœtum cum matre, unum esse corpus in coquendo &c. Isthic interdictum ne fœtus cum fœtu coquatur, argumentationis finis est; & sic infringitur, Quid hisce cum illis *fœtus cum fœtu* &c. Atqui miratur D. Nissin l.m. quia in tota Gemara non invenitur exceptio adversus finem argumentationis ex ipsa deprompta: quod nullibi contra argumentationis finē aliter objiciatur, quam Illud N. redarguit: hoc volo, exemplo quodam vulgari, quemadmodum dixi. Verum alia isthic est lectio quæ formulæ illi adaptata est: de qua hic dicendi non est locus. Cæterum qui verborum illorum fundamento immorari cupit, consulat illic in Codice חולין additamenta.

Aliquan-

ופעמים יש חומרא במלמד שאינה בלמד ואין עושה ממנה פירכא לסתור הדין אך מכניסין אותה בתוך הקו̇ ומבליעין אותה בו על דרך שאפרש באופן שלא תועיל לכלום · וכגון שאותה חומרא סברא בעלמא ולא מילת' דכתיבא בתורה וזו נקראת הכנסת פירכא כגון שנאמר ומה פלוני הקל בכך וכך ואף על פי שהוא חמור בחומרא פלונית לא הועילה לו חומרתו לאותה קולא עם כל זה חמור בדבר אחר זה החמור אינו דין שנחמיר עלי̇ו וכו' ולא יזיק לו מה שאינו חמור באותה חומרא שבמלמד שהרי כמו שלא הועילה לכך לא תועיל לדבר אחר · ודוגמא בפרק כיצד הרגל דיליף קרן משן ורגל ואע̇פ דאיכא למיפרך מה לשן ורגל שכן היזקן מצוי תאמר בקרן שאין היזקו מצוי אלא משום שר̇ל היא עצמה נכנים באמצע הקו̇ ונימא הכי ומה שן ורגל אע̇פי שהיזקן מצוי ואין חומרא זו מועלת להם לחייבם בר̇ה חייבין ברשות הניזק קרן שחייבת בר̇ה אינו דין וכו' ולא יזיק לה שאין היזקה מצוי דהא שן ורגל חמורין באותה חומרא ואפ̇ה לא

Aliquando est gravitas in eo quod docet, quæ in eo quod docetur non invenitur: & tamen inde non formatur objectio ad infringendam argumentationem; sed argumento ab impari istam inserunt, atque in eo absorbent (eo modo quem exponam:) adeo ut nullam efficaciam habeat. Idque cum illa gravitas communi discursu nititur; non vero res est in lege consignata. Id autem vocatur objectionis inclusio. Quasi dicamus, Quid vero? aliquid, quod hac vel illa parte leve est, cuique quamvis grave sit quadam gravitate, hæc ipsius gravitas nihil præstat in ista levitate; nihilominus grave est in re alia: non ergo æquum est, ut hoc quod grave est aggravemus? &c. nec huic oberit, quod ea gravitate grave non sit, quæ in docente reperitur: nam sicuti illi nihil præstitit; nihil alteri præstabit. Exemplum habemus c. *Qui pes?* ubi de cornu discitur è dente & pede. & quamvis objici posset, Quid illi cum dente & pede, quorum sic damnum à se illatum est vulgare? dicere posses de cornu, ejus damnum tale non esse: tamen ita se res habet, quia respondere volumus, Objectionem ipsam introducemus in argumentum ab impari. Itaq; dicemus, Quid? dens & pes, quibus, etsi eorum damnum est vulgare, hæc gravitas nihil præstat, ut eos in loco publico reos faciat, hi inquam rei sunt in possessione ejus qui damnum passus est: nonne ergo æquum est, ut cornu quod in loco publico reum est? &c. nec ei obest, quod ejus damnum vulgare non sit: nam dens & pes ista gravitate onerantur; nec tamen hæc ipsis quidpiam

הועילה להם לדבר קל שיש בהם׃ ומתוך שלא הועילה להך מילתא אין מועלת גם כן למילתא אחריתי הילכך אינה פירכא וכן יש לומר בכמה דוכתין אבל חומרא שאנו מוצאין בתורה אין להכניסה באמצע הקׄו אבל ממנה עושין פירכא כמו שביארתי בפירכא דמעיקרא דדינא פירכא דמסתבר כיון שנתנה בו תורה חשיבות זה נתן בו כמו כן חשיבות אחר והרוצה לעמוד על הרחב' הדברים בזה יעיין בתוספות פׄק דקדושין וכאן מה שכתבנו וביארנו בהכנסת פירכא מספיק ופעמים כשפריך אעיקרא דדינא מה לפלוני שכן וכו' חוזר הגמרא ומקיים הקׄו ממקום אחר ואומר פלוני יוכיח שאין אותה חומרא גורמת הדין שכן פלוני אין בו אותה חומרא׃ ויש בו אותו הדין הילכך קׄו במקומו עומד׃ ואם יש ביוכיח זה שום מעלה שאיתה בלמד שלנו עושין ממנה פירכא מה לפלוני היוכיח שכן יש בו כך וכך תאמר בלמד זה שאין בו כך ולא נלמוד דבר׃ ואם אותה המעלה לא נמצאת במלמד הראשון אומר פלוני הראשון יוכיח שאין הדבר תלוי בכך ובכל דוכתא כשיגיע הגמרא

præſtat in iſta levitate quam habent; & quia (ipſis) nihil præſtat ad rem iſtam; nec etiam proderit ad rem aliam. Ergo objectio nulla eſt: adeoque idem aliis multis locis dicendum eſt. At quam in lege invenimus gravitatem, eam in argumentum ab impari introducere non licet: ſed ex ipſa objectionem formant; quemadmodum expoſui in objectione, ex argumentationis initio formari objectionem. Nam exiſtimatur, quandoquidem lex in iſto hanc conſiderationem præbet, in eodem ſimiliter aliam præbere conſiderationem. Porro qui rerum amplitudini inſiſtere cupit hac in parte, additamenta cap. 1. 'קידושי conſulat: hic autem quod de *objectionis incluſione* ſcripſimus & expoſuimus, ſufficit. Cæterũ aliquando, quum adverſus argumentationis initium objicitur, Quid huic cum illo N. quod ſic? &c. redit Gemara & argumentum ab impari aliunde confirmat: atque ait, Aliud quoddam arguit iſtam gravitatem hoc jus non efficere: quod ſimiliter aliquid reperiatur, in quo iſta gravitas non ſit; ſit tamen hoc ipſum jus: quapropter argumentum ab impari ſuo manere loco. Quod ſi in iſto *Arguit*, quædam ſit eminentia quæ in eo ipſo quod nobis diſcendum erat, non reperiatur; ex ea objectionem formant: Quid huic cum iſto quod arguit, quum in eo hoc vel illo modo ſe res habeat? dicere poteris in hoc quod nobis diſcendum erat, ita non eſſe; ideoque nos nihil addiſcere. Et ſi iſta eminentia in illo priori quod docet, non reperiatur, objicitur, Illud N. prius arguit rem inde non dependere. Et ubicunque Gemara

cò devenit; subjungit, Redit argumentatio: hæc consideratio non est illi similis, nec illa huic: quærendum, in quo conveniant. &c. quasi dicat, Dehinc per circulũ redimus: apage omnes objectiones. Nam objecisti, Quid huic cum illo N. quod sic? &c. R. Aliquid arguit. Regessisti, Quid illi cum hoc quod arguit? quia sic, &c. R. Prius illud N. arguit. nec ullus rei finis erit. Igitur, si unum ex altero non probatur (uti in initio quærebamus,) unum jam è duobus probetur per id in quo conditionem &c. id est, in quo deprehendimus conditionem æqualem. Hoc est illud, Hæc consideratio non est illi similis; nec illa huic: quærendum in quo conveniant. Quasi dicatur, Quandoquidem hæc consideratio non est ut illa; (nec illa ut hæc,) ergo tibi quærendũ est quod utriq; æqualiter insit, quodque illud jus efficiat: atque ex ea ipsa conditione addiscemus similia omnia. Hujus exemplum exstat cap. 1. קידושי', Conopæum nuptiale acquirit: ut probatur argumento ab impari. quemadmodum argentum quod non perficit, tamen acquirit; nonne æquum est, ut conopæum quod matrimonium perficit, acquirat, id est, eo acquiratur uxor? Obj. Quid huic cum argento, quo similiter redimunt consecrata & decimas secundas? R. Congressus maritalis arguit, nempe rem inde non dependere. Inst. Quid illi cum congressu maritali, qui similiter fratriam acquirit? R. Argentum arguit. Redit argumentatio. Hæc consideratio non est illi similis; nec illa huic. conditio utrique communis hæc est, quod in genere acquirant: quare & hic acquirunt. itaque & ego producam, &c.

לידי כך · אומר וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה וכו' כלומר מעתה חזרנו חלילה לכל ה הפרכות דקא פרכת מה לפלוני שכן וכו' פלוני יוכיח מה לפלוני היוכיח שכן וכו' פלוני הראשון יוכיח ואין לדבר סוף הילכך אי לא אתיא חדא מחדא כדבעינן מעיקרא תיתי השתא חדא מתרתי במה הצד פי' במה מצינו בה צד השוה והיינו לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה · כלומ' הואיל ולא ראי זה כראי זה וכו' הילכך יש לך לבקש הצד השוה בשניה' שגורם אותו הדין ומאותו הצד נלמוד כל הדומה לו ודוגמתו פ̇ק̇ דקדושין חופה קונה כק̇ו̇ מה כסף שאינו גומר קונה חופה שגומרת אינו דין שתקנה · מה לכסף שכן פודין בו הקדשות ומעשר שני ביאה תוכיח כלומר שאין הדבר תלוי בכך מה לביאה שכן קונה ביבמה כסף יוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שקונין בעלמא וקונין כאן אף אני אביא וכו'

ולפעמים

Aliquando, ubi contingit ut unum è duobus non probetur, author unum è tribus colligit. cujus ibi etiam exemplum est, & alibi passim. Hoc intellectu facile est; nec prolixa oratione est opus. Quod si quædam eminentia æqualiter in ambobus reperiatur, quæ ei quod docetur non insit; inde objectionem formant, ut destruant illud, *In quo conditionem* &c. ac si diceres, unum quod è duobus eruitur. Quemadmodum passim dicitur, Quid huic cum illo æquali quod ipsis commune? quum similiter in ipsis hoc vel illud sit; de hoc dicere posses, non esse illis hac in parte æquale. Nec ullibi impugnatur illud, *In quo conditionem* &c. nisi ex æquali conditione quæ ambobus competit: uti dictum. at non conjungendo gravitates, aut levitates priores; etsi similes non sint: ut inde fiat objectio, quod in ipsis sit conditio quædam gravis, aut levis. Verumtamen specialibus quibusdam locis contingit, ut illo modo objiciatur: ut capite, *Hæ puellæ*, & similibus. ubi dicitur, Quum sic ipsis insit aliquid grave; Quum sic ipsis insit aliquid leue. Et jam olim ea de re contenderunt antiquiores: quin etiam recentiores non destiterunt de ea contendere. Quod illic circa conclusionem profertur, ad verba, *Vbi pecunia & verbera occurrunt; si solverit pecuniam, nullo modo vapulat.* Vbi argumentationem terminat author per illud, Quærendum quod commune est vitianti proximum, & testi cujus capacitati contradicitur. Atque objicitur, Quid huic cum illo æquali, quod istis commune est: quum similiter in istis sit grave quid? sc. gravitates priores: quum dicũt, vitian-

ולפעמים כי לא אתיא חדא מתרתי מייתי חדא מתלת ודתגמתו התם נמי ובכל דוכתא ׃ וקל להבין הוא ואין צורך באריכות ׃ ואם נמצאת שום מעלה שוה בשניהם שאינה בלמד עושין· ממנה פירכא לסתור במה הצד כמו חדא מתרתי כדקאמר בכל דוכתא מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן כך וכך תאמר בזה שאינו שוה להם בכך ובכל דוכתא לא פריך על מה הצד אלא מצד שוה שבשניהם כמ״ש אבל לא לחבר החומרות או הקולות הראשונות ואף על פי שאינם דומות· ופריך מצד שיש בהן צד חמור או צד קל ׃ ובמקומות מיוחדים דפריך הכי כגון בפרק אלו נערות וכיוצא בו דקאמר שכן יש בהן צד חמור שכן יש בהן צד קל וכבר נתחבטו בו הראשונים וגם כן האחרונים לא סרו מלהתחבט בו דקאמר התם במסקנא גבי כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי גמר לה במה הצד של חובל בחבירו ועד זומם ופריך מה להצד השוה שבהן שכן יש בהם צד חמור פירו׳ החומרות הראשונות שאמרו

וחובל חייב בחמשה דברים ועדים זוממין אין צריכין התראה וכדפרש"י ז"ל וכיוצא בו התם שכן יש בהן צד קל ופליאה דעת הכל דאם באת לחבר החומרות ולא בעינן צד שוה א"כ בטלת כל מה הצד השוה שבגמרא ולא הנחת חיי לכל מה הצד שאין לך מה הצד שאין בשניהם חומרות או קולות חולקות׃ ומתוך הדחק יש מי שאומר דהתם הכי פריך שכן יש בהם צד חמור משונה מאד שאין כיוצא בו בעולם שחובל משלם חמשה דברים ומשונה מאד משאר מזיקין. שאין משלמין אלא נזק ועדים זוממין נמי שאין צריכין התראה משונים משאר וכבר מחו לה להאי פירוקא אמוחא בקידושין עיין שם · ויש מי שנדחק לקיים השיטה דפריך כמו בכל דוכתא וה"ק שיש בהם צד חמור שוה בעדים זוממין כמו בחובל בחבירו והיינו חומרא דה' דברים דשייכא נמי בעדים זוממין וכגון שהעידו על א' שחבל בחבירו והוזמו דמשלמים ה' ·דברים גם זה איננו שוה מצד הלשון דודאי

vitiantem ad quinque teneri; & teſtes quorum capacitati contradicitur non egere obteſtatione præcedenti. ſicuti explicat D. S. J. l. m. Illic ſimile occurrit: *Quia ſic ipſis aliquid leve ineſt.* Et omnes mirantur: nam ſi aggrediaris gravitates conjungere, nec quæramus in quo conveniunt; ſi hoc inquam fiat, jam irritum feciſti omne *Quærendum in quo conveniant*, quod in Gemara reperitur: nec vitam feciſti reliquam ulli *In quo* &c. quia nullum *In quo* &c. habes, ubi in ambobus non reperiantur diverſæ gravitates & levitates. Propter hanc difficultatem quidam ſic ait: illic ita objici, quod iſta ratione in illis ſit grave quid admodum à cæteris diverſum, cui in tota rerum natura non detur ſimile. quia vitians quinque perſolvit, atque valde ab aliis damnum inferentibus differt, qui nonniſi illatum damnum præſtant; ſimiliter etiam teſtes quorum capacitati contradicitur, quia correptione præcedenti non egent, à reliquis differunt. Verum hanc ſolutionem jam olim omnino depulerunt in 'קידוש: ibi videas. Cæterū nonnemo illam objectionis formulam ſimiliter diſponere conatur, ac in reliquis omnibus locis. Sic inquit: in illis grave quid reperiri, quod æquale ſit in teſtibus quorum capacitati contradicitur, & in eo qui proximum ſuum vulnere &c. vitiat. quæ eſt quinque rerum gravitas, quæ etiam teſtibus competit quorum capacitati contradicitur: quum ſcilicet contra aliquem teſtati ſunt, qui proximum ſuum vitiaſſet, & idonei non eſſe deprehenſi ſunt; qui illas quinque res ſolvere tenentur. Sed hoc etiam ſecundum phraſeos rationem non quadrat. nam in confeſſo eſt,

צד חמור לא משמע הכי · גם אא להעמידו במקומות אחרים דפריך הכי ׃ עוד יש דוחקים אחרים ולא ראיתי דבר מוסכם ולזה איני רוצה להאריך במקום שאמרו לקצר עד יבא ויורה צדק·

נקטינן דכל מה הצד מגופיה פרכינן פי' אם יש להשיב במה להצד השוה שבהן שכך וכך יש בהם תאמר בזה שלא השוה להם במדה זו הא פרכינן אבל מעלמא כגון פלוני יוכיח על דרך שכתבתי בחדא מחדא לא פרכי' ודוגמא פרק כל הבשר גבי בשר בחלב לאוסרו בהנאה דקאמר ותיתי במה הצד מערלה וחמץ בפסח מה הצד השוה שבהן דאסורין באכילה אסורין בהנאה אף אני אביא בשר בחלב דאסור באכילה שיהא אסור בהנאה ואמר רב אשי משום דאיכא למיפרך נבלה תוכיח שאסורה באכילה ומותרת בהנאה ואמר ליה רבי מרדכי משמיה דריש לקיש כל מה הצד מגופיה פרכינן מעלמא לא פרכינן כמו שנתבאר·

grave quid hujuſmodi non habere ſignificationem. Nec etiam poſſibile eſt hujuſmodi ſolutionem ſtabilire aliis locis, ubi ſimiliter objicitur. Sunt & aliæ difficultates, ubi quod conveniat ac quadret non reperi: ideoque ibi prolixus eſſe nolo, ubi ſermonem contrahendum autumant; donec ille veniat, qui juſtitiam ſive veritatem docebit.

Receptum apud nos eſt, quod omne *Qua conditio* (ſive *in quo conditionem* &c.) ex ipſius materia oppugnamus. Id eſt, Si objici poſſit, Quid huic commune eſt cum conditione æquali, quæ ipſis ineſt: quum hoc vel illud in ipſis occurrat? dicere de hoc poteris, iſtis non eſſe æquale hac in parte: ſi inquam ita objici poſſit; objicimus: verum à re communi & externa (veluti, *Illud arguit*: quemadmodum ſcripſi, quum unum aliquod ex altero uno elicitur) non objicimus. Exemplum exſtat capite, *Omnis caro*, ad illa verba, Carnem in lacte, ad prohibendum ejus lucrum: ubi dicit author, Promanat (ſive probatur) per *In quo conditionem*, à præputio & fermento in paſchate. Quemadmodum conditio æqualis quæ ipſis ineſt in eo conſiſtit, ut interdicta quoad eſum, interdicta ſint quoad lucrum; ſimiliter ego *carnem in lacte*, quæ interdicta eſt quoad eſum, proferam, eſſe etiam quoad lucrum interdictam. Excipit M. Aſis, Nequaquam: quia objici poteſt, morticinum illud refellere, ſiquidem prohibitum quoad eſum, licitum eſt quoad lucrum. Verum regerit D. Mardochæus ex authoritate Reſch lakiſch, Omne *Qua conditio* ex ipſius materia propria oppugnamus; at à re externa ac communi non impugnamus: ſicuti expoſitum fuit.

עוד נקיטינן דכל חדא מחרא קולא וחומרא פרכינן כל דהו לא פרכינן פירוש קולא וחומרא דבר שיש בו מעלת קולא או מעלת חומרא שאם אנו למדין קולא יש לך להשיב לא אם אמרת בזה שכן יש בו צד קולא תאמר בזה וכו' • ואם אנו למדין חומרא צריך אתה להשיב לא אם אמרת בזה שכן יש בו צד חמור אבל דבר כל דהו שנמצא במלמד ואינו בלמד והוא לא קל ולא חמור לא חשיב פירכא גבי חדא מחרא בין אם היה הדין בנוי על קו או על מה מצינו אבל על חדא מתרתי אפילו כל דהו פרכינן שאם יש להשיב שום דבר שהמלמדים שוים בו והלמד אינו שוה להם אף על פי שאינו לא קל ולא חמור פרכינן ואפילו קודם שחזר הדין ולא באנו עדין להצד השוה כגון שהשבנו על הלמד מה לפלוני שכן ואח״כ סייענוהו וקיימנוהו בדבר א' ואמרנו פלוני יוכיח אם באנו אז להשיב ולא היה בידינו תשובת קולא וחומרא שנשיב מה ליוכיח שכן כו' והיה בידינו תשובת כל

Præterea apud nos receptum eſt, quod ubicunque unum aliquod ex altero deducitur, levitatem vel gravitatem opponamus; quidvis indifferenter non objiciamus. Explicatur levitas & gravitas, res in qua ſit eminentia levitatis, vel eminentia gravitatis. Etenim ſi nos levitatẽ quandam diſcamus ac concludamus; objiciendo regerere debes, Nequaquam, ſi de iſto dicas, in quo ſic eſt conditio levitatis; de hoc dicere poteris &c. Et ſi gravitatem concludamus; objiciendo regerere debes, Nequaquam, ſi de iſto dicas in quo etiam eſt conditio quædã gravis &c. Sed quodvis indifferenter quod in docente (ſive præmiſſis) reperiatur, & non ſit in diſcente (ſive concluſione,) neque ſit leve quid vel grave; non cenſetur objectionem ſuppeditare, ubi unum aliquod ex uno deducitur: ſive argumentatio nitatur argumẽto ab impari, ſive arg. quemadmodũ invenimus. Verũ contra unum è duobus deductum, quodvis etiam indifferenter objicimus: nam ſi regeri poſſit aliquid, in quo docentia (argumenta) conveniunt, diſcens vero iis æquale non eſt; quamvis iſtud nec leve, nec grave ſit, id objicimus: etiam antequam redintegretur argumentatio, necdum pervenerimus ad *conditionem æqualem*. Quemadmodum, ubi objecimus contra concluſionem, Quid huic cum illo, quod ſic? &c. poſteaque illam juvimus & confirmavimus exemplo quodam, & diximus, Illud N. arguit: ſi tum ad objiciendum progrediamur, nec ad manus ſit objectio levitatis vel gravitatis, ut regeramus, Quid huic cum illo exemplo quod tale eſt? &c. ſed ad manus ſit reſponſio alicu-

jus quodcunque iſtud ſit, quod ſcil. duobus docentibus (argumentis) æqualiter competat, iſtud objiciunt; quamvis ad illud *Conditio æqualis* &c. nondum pervenerimus. At cum concluſio è tribus deducta eſt, ſi argumentatio redierit, & concluſio emanaverit ex illo, *Quæ conditio*; quodvis indifferenter objicimus adverſus *conditionem æqualem* : & dicimus, Quid concluſioni cum conditione illa æquali quæ tribus ineſt? nam ſic in ipſis hoc pacto ſe res habet; at dicere poteris de hac, &c. Sed ubicunque argumentatio non rediit, nec quodvis indifferenter objicimus: verum regerimus levitatem vel gravitatem quandam. Senſus eſt: exempli gratia, ubi regeſſimus contra illud *Arguit* quod produxeramus, & diximus, Quid huic cum illo N. *Arguit*? nam etiam hoc vel illo modo ſe res habet &c. iterumque illud ſtatuminavimus aliunde, ac diximus, Illud N. arguit, atque denuò progredimur ad objiciendũ contra tertium iſtud; ſi tum in manibus noſtris habeamus objectionem gravitatis vel levitatis, quod aliquid ita hoc vel illo modo grave ſit, eam objicimus. Sed objectionem cujuſvis abſque diſcrimine, etſi æqualiter competat omnibus, q.d tribus illis docentibus ſive argumentis; non objicimus. Exemplum exſtat cap. *Omnis caro*, ad verba, *Caro in lacte*. Vtuntur argumento ab impari: Et quid? præputium arborum in quibus non committitur culpa, interdictum eſt quoad lucrum: nonne ergo æquum eſt, ut caro in lacte cocta, in qua committitur culpa, prohibita ſit quoad lucrum? Obj. Quid huic cũ præputio: quum etiam non competat ei tempus quo frui datur? diceres de carne in lacte cocta, ipſi tempus

דהו השוה בב' המלמדין משיבין אותה ואף על פי שלא באנו להצד השוה אבל חדא מתלת אי הדר דינא ואתי במה הצד פרכינן כל דהו על מה הצד ונאמר מה להצד השוה בשלשתן שכן קך יש בהם תאמר בזה וכו' אבל כל מה דלא הדר דינא לא פרכינן כל דהו אלא תשובת קולא וחומרא פירוש כגון שהשבנו על היוכיח שהבאנו ואמרנו מה לפלוני שכן כך וכך בו' ושוב סיימנוהו במקום אחר ואמרנו פלוני יוכיח ובאנו גֹּכ להשיב על זה הג' אם יש בידינו תשובת קולא וחומרא שכן חמור בכך וכך פרכינן אבל תשובת כל דהוא ואפ' שווא בכולהו כלומר בג' המלמדים לא פרכינן דתמא דפרק כל הבשר גבי בשר בחלב קׄו ומה ערלה שלא נעברה בה עבירה אסורה בהנאה בשר בחלב ש שנעברה בה עבירה אינו דין שאסור בהנאה מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר תאמר בבשר בחלב שהיתה לו

שעת הכושר חמץ בפסח יוכיח מה לחמץ בפסח שכן ענוש כרת כלאי הכרם יוכיחו שאין ענושין כרת ואסורין בהנאה ובסוף הסתיא מקשה ולישרביתהו מה לכולהו שכן גדולי קרקע פי׳ לכולהו ערלה וחמץ וכלאים · ואל רב מרדכי לרב אשי הכי אמרינן משמיה דריש לקיש חדא מחדא קולא וחומר׳ פרכינן כל דהו לא פרכי׳ חדא מתרתי פרכי׳ אפי׳ כל דהו · חדא מתלת אי הדר דינא פרכי׳ אפ׳ כל דהו ואי לא הדר דינא קולא וחומרא פרכי׳ כל דהו לא פרכינן כך גירסת רשׁי׳ ורבותינו ה הצרפתים ז״ל והפי׳ חדא מתרתי אפילו כל דהו פי׳ כגון שהשבנו מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר וכו׳ וסייענוהו מדבר אחר שאמרנו חמץ בפסח יוכיח וכשבאנו אז להשיב מה לחמץ אם לא היה בידינו תשובת קולא וחומרא שנשיב שכן כרת והיה בידינו תשובת כל דהו השוה בשנים המלמדין

tempus competere quo frui concessum sit. Inst. Fermentum paschatis prius illud arguit sive defendit. Obj. Quid illi cum fermento-paschatis? nam ita peccans mulctatur exterminio. Inst. Heterogenea vineæ illud defendunt: nam etsi propter ista homines non mulctentur exterminio; tamen quoad lucrum prohibita sunt. Et sub finem discursus objicitur, Atqui conjungat quis ista : quid quæstioni cum istis omnibus ? ita enim omnia sunt è terra nascentia. *Istis omnibus*, id est isti præputio, fermento & heterogeneis vineæ ? Sed M. Mardochæus respondet Magistro Asi: Ita pronunciamus authoritate Resch lakischi, Contra unum ex uno conclusum levitatem & gravitatem objicimus ; quidvis indifferenter non objicimus : contra unum è duobus conclusum objicimus etiam quidvis : contra unum è tribus conclusum, si redierit primum argumentum etiam quodvis objicimus; si argumentum sive argumentatio non redierit, levitatem & gravitatem objicimus , quodvis non objicimus. Hæc est lectio D. S. J. & Doctorum nostrorum Gallorum l. m. Expositio hujus dicti, Contra unum è duobus conclusum quidvis etiam objicimus: hujus inquam expositio talis est. Exempli gratia, cum objecimus, Quid huic cum præputio : quia sic non competit ei tempus quo frui datur? &c. & prius illud statuminavimus alio quodam , ubi dicebamus, Fermentum paschatis prius illud arguit: quum deinde ad objiciendum progredimur , Quid nobis cum fermento? si ad manus non sit objectio levitatis vel gravitatis, ut regeramus, quod sic exterminium &c. sed in manibus habeamus objectionem alius quodcunque sit, modo duobus docentibus in-

פי' בערלה וחמץ היינו כשיבין אותה ואעפ"י שלא באנו להצד השוה אבל חדא מתלת פי' כגון זו שאמרנו כלא' יוכיחו דהוו להו ג' מלמדי ערלה וחמץ וכלאים אם היה בידינו תשובת קולא וחומרא להשיב על הכלאים כמו מה לכלאים שכן כך וכך בהם דליתצריך חזרת הדין לומ' ערלה תוכיח וכו' ויתי במה הצד משלשתן ובאנו להשיב על מה הצד אז פרכינן כל דהו אבל כל כמה דלא הדר דינא לא פרכינן כל דהו כגון שנשיב מה לכלאים שכן גידולי קרקע ואף על גב דשויא לשלשתן· ויש כאן מקום עיון מה טעם חדא מתרתי פרכינן כל דהו ואפילו מיקמי דליהדר דינא וחדא מתלת לא פרכינן כל דהו אלא בתר דהדר דינא ומקמי הכי לא פרכינן אלא קולא וחומרא ולבאורה אדרבא איפכא מסתברא ונראה בעיני לפי קוצר דעתי טעם הדבר כן דכל מה דלא הדר דינא כל היוכיח שאנו מביאין הוא לקיום ולסייע הקו"ש שבתחלת הדין הילכך אחר שהקו"

sit, scil. præputio & fermento; istud objiciamus licet, etiamsi nondum pervenerimus ad illud *Aequalis conditio.* Verum cum unum è tribus conclusum est (sicuti in eo quum diceremus, heterogenea vineæ illud defendunt, ubi erant tria docentia, præputium, fermentum, & heterogenea) si in promptu fuerit regerere levitatem vel gravitatem, ut objiciamus contra heterogenea (exempli gratia, Quid nobis cum heterogeneis? nam sic hæc vel illa ratio in iis reperitur) ita ut necessaria sit argumentationis redintegratio, dicaturque, Præputium arguit &c. adeoque conclusio emanet per illud *Quæ conditio*, è tribus illis: si progrediamur ad objiciendum contra illud *conditionis æqualis*; eo casu quodvis objicimus. Sed quamdiu argumentatio non rediit, non quidvis objicimus: ita ut objiciamus, Quid nobis cum heterogeneis: quæ etiam sunt è terra nascentia? quamvis hoc tribus istis commune sit. Porro hic est considerandi locus, quæ sit ratio, ut contra unum è duobus conclusum quidvis objiciamus, etiam antequam redeat argumentum primum: contra unum vero è tribus conclusum non quidvis objiciamus, nisi post redintegratum primum argumentum; & antequam redintegretur non objiciamus, nisi levitatem & gravitatem: nam prima fronte è diverso potius contrarium judicaretur. Mihi autem videtur pro exigua mea scientia, rei rationem talem esse: quod quamdiu non resumitur argumentum, omne illud *Arguet* quod producimus faciat ad confirmandum & juvandum argumentum ab impari, quod occurrit argumentationis initio. Ergo postquam argumentum ab impari

צריך סעד לתומכו ולא יוכל לעמוד מצד עצמו שתי ראיות עדיפי מראיה אחת וויתר חזק יהיה בשני יוכיחים מיוכיח אחד ומטעם זה אמרנו דחדא מתלת לא פרכינן פרכא כל דהוא קודם שבאנו למה הצד משום שהקו׳ שבתחלת הדין חזק הראיות יותר מחדא מתרתי שאין לך אלא ראיית דבר אחד והילכך פרכינן בחדא מתרתי פירכא כל דהוא ואפילו קודם מה הצד ׃ ורש״י אומר כך המדות מסורות לנו מסיני ויש מי שהקשה על גירסא זו שהזכרנו ומשבש אותה וגורס הכי חדא מתרתי או חדא מתלת אי הדר דינא ואתיא במה הצד פרכינן כל דהוא ואי לא לא ולפי גירסא זו אין חילוק בין חדא מתרתי לחדא מתלת דכולהו לא פרכינן כל דהו אלא אחר חזרת הדין ׃ וקודם לכן בכל ענין לא פרכינן אלא קולא וחומרא וגירסא הראשונה עיקר ומה שהקשו עלה מתורץ בתוס' אין זה מקומו ׃

pari eget fulcro ad ipſum ſtabiliendum, nec per ſe ipſum ſtare poteſt; argumenta duo præſtant argumento uno, & majus robur erit in duobus *Arguet*, quam in uno *Arguet*. Itaque hac de cauſa diximus, nos adverſus unum è tribus concluſum non objicere objectionem quamvis, antequam pervenerimus ad illud *Qua conditio:* quia argumentum ab impari, quod argumentationis initio occurrit, magis argumentis confirmatum eſt, quam cū unum è duobus concluditur; ubi nonniſi unius rei argum. habes. (nam prius è duobus eſt id quod ſtabilitur.) Ergo quum unum è duobus concluditur, quamvis objectionem objicimus; etiam ante illud *Qua conditio*. Et D. S. J. inquit: ſic argumentandi modos nobis è Sina fuiſſe traditos. Verum nonnemo lectionem hanc cujus meminimus impugnat, eamque perturbat & hoc modo legit: Contra unum è duobus, aut unum è tribus concluſum, ſi reſumpta fuerit argumentatio, & illud ipſum probatum fuerit per *conditionem æqualem*, objicimus quidvis; ſin minus, non. Et ſecundum hanc lectionem nulla eſt differentia inter unum è duobus, & unum è tribus concluſum: quia in nullo iſtorum quidvis objicimus, niſi poſt reſumptam argumentationem; ante repetitionem verò in nullo objicimus, niſi levitatem & gravitatem. Sed prior lectio præſtat: & quod adverſus eam objecerunt, in additamentis ſolutum eſt: hic ipſi non eſt locus.

ופעמים יש פירכא ולא חשיבה אפילו כל דהוא ולא פריך מינה כריש מציעא מה להצד השוה

Quandoque datur objectio, nec æſtimatur, ne quidem objectio qua quidvis objicitur: adeoque inde argumentum non infringitur. Vt initio Babæ mediæ: Quid illi cum conditione æquali, quæ in ipſis eſt:

שבהן

quum etiam non ſit iſtud in lege de nefanda machinatione?ecce nulla pugna eſt. Lex de nefanda machinatione non infringit: ſenſus eſt,non cenſetur objectionem ſuppeditare, ne quidem quâ quidvis objicitur. Hujuſmodi quid etiam exſtat initio Babæ primæ, ſimiliterque multis locis.Invenimus etiam objici objectionem; quamvis non quadret: ut cap. *Qui vulnere &c. vitiat*. Quid illi cum muliere? quia etiam non eſt obnoxia circumciſioni. Sic ſimilia omnia.

Aliquando quum objicitur contra argumentationis initium,mutant argumentum ab impari per *Vbicunque:* nec ipſiſſimum exprimimus docens (ſive argumentum,)nec diſcens; ſive concluſionem:)atque deinde non quadrat amplius objectio iſta. Et hoc eſt argumentum ab impari, quod paſſim in Gemara *locorum* dicitur: quia ita formatur, *Quemadmodum ubicunque* (ſive in quovis loco,) aut ſimiliter.Sicuti illud cap.1.חולין. Vas teſtaceum contaminare parte exteriori, confirmatur argumento ab impari: Quid? quæcunque vaſa non contaminant interno aëre, contaminant tamen parte ſua exteriore; nonne æquum eſt, ut vas teſtaceum quod interno aëre contaminat, parte ſua exteriori contaminet? &c. Sed objici poteſt, Quid huic cum omnibus illis vaſis? nam etiam fiunt contaminationis principia: dicere poteris de vaſe teſtaceo,quod non fiat contaminationis principium. Itaque immutant argumentum ab impari, dicendo: vi argumenti iſtius ab impari id non confici;,ſed vi aëris & dorſi (ſive partis exterioris.) quia ubicunque aër non contaminat, pars exterior contaminat: nonne ergo æquum eſt, ut ubi aër conta-

שנהן שכן אינו בתורת הוזמה
הא לא קשיא תורת הוזמה לא
פריך פי' לא חשיבא ליה פירכא
ואפילו כל דהו א'נ ברישׁ קמא
וכן בבמה דוכתי ואשכחן דפריך
פירכא ואף על גב דלא
שייכא בפרק החובל מה לאשה
שכן אינה במילה וכן כל
כיוצא בזה׃

פעמים כשיש פירכא אעיקרא
דדינא משנין הק'ו למקומו' ולא
נייחד לא המלמד ולא הלמד עצמו
ותו לא שייכא הך פירכא וזהו
ק'ו של מקומות בגוליה גמרא
שאומר מה במקום או כיוצא בזה
כי הא דפרק קמא דחולין ודהא
כלי חרס מטמא מגבו בק'ו מה
כל הכלים שאין מטמאין מאוירן
מטמאין מגבן כלי חרס שמטמא
מאוירו אינו דין שמטמא מגבו
וכו' ואיכא למפרך מה לכל הכלים
שכן נעשין אב הטומאה תאמר
בכלי חרס שאינו נעשה אב
הטומאה ולכך משנה הק'ו לומ'
דלאו מכח ק'ו קא עביד אלא מכח
אויר וגב דמקום שאין האויר
מטמא הגב מטמא מקום שהאויר

conta-

מטמא אינו דין שהגב מטמא השתא לא שייכא הך פירכא דמה לכל הכלים וכו' דהא לא ילפינן מגב כלי אלא מגב אויר תנ ובאויר תנ לא שייכא הך פירכא כלל וכן בכל דוכתא ׃ הילכך כל מקום שיש פירכא ואינו משנה הקו בידוע שיש ג״כ על המקומות פרכא כמו שיש על המלמדין עצמן ולא יועיל השינוי לכלום ומסרו הגמרא לחכמים ולמתיאי מדע לחקור ולידע כי ההיא דפרק קמא דקדושין מה אמה העבריה שאין נקנית בביאה נקנית בכסף אשה שנקנית בביאה אינו דין שנקנית בכסף ׃ ופריך מה לאמה העבריה שכן יוצאה בכסף תאמר באשה וכו' ושם היה יכול לשנות הקל וחומר שלא נדון אשה מאמה אבל נדון כסף מביא' מה ביאה שאינו קונה באמה קונה באשה כסף שקונה באמה העבריה אינו דין שיקנה באשה ותו לא שייכא הך פירכא דמה לאמה וכו' אלא מפני שלא יועיל השינוי דהשתא נמי איכא לאקשויי מה לכסף שכן הורע כחו שאינו קונה ביבמה וכן יש ליתן טעם בכל דוכתא ונבון תחבולות יקנה ׃

contaminat, pars exterior etiam contaminet. atque jam non quadrat ista objectio, Quid huic cum illis vasis? &c. nam ecce id non discimus vi vasis; sed vi aëris & partis exterioris: in quem aërem & partem exteriorem ista objectio non quadrat ullo modo. Similiter omnibus aliis locis. Ergo ubicunque est objectio, nec argumentum ab impari mutatur; in confesso est dari etiam contra illud, quod per *Vbicunque* fit, objectionem, quemadmodum contra ipsa docentia: nec quicquam prodesse istam mutationem. Atque præbuerunt Gemarici Sapientibus, & qui scientiam eruunt, inquirendi & cognoscendi materiam. Sicuti illud cap. primi קידושין. Quid? ancilla Hebræa quæ non acquiritur coitu, acquiritur argento: nonne æquum est, ut uxor quæ acquiritur coitu, argento etiam acquiratur? Vbi objicitur: Quid huic cum ancilla Hebræa? nam etiam argento libera fit. diceres de uxore, &c. Ibi quoque author mutare poterat argumentum ab impari, ne concluderemus illud de uxore ex ancilla; sed illud de argento ex ipso coitu. Quid? coitus qui non acquirit ancillam, acquirit uxorem: nonne æquum est ut argentum, quod acquirit ancillam Hebræam, acquirat etiam uxorem. nec amplius quadraret illa objectio, Quid huic cum ancilla? &c. Verum non mutatur: quia non prodesset ista mutatio, quod jam etiam objici posset, Quid illi cum argento? nam etiam satiscit ejus potentia: quia non comparat fratriam. Sic reddi potest ratio omnibus aliis locis: & intelligens industria consilia comparabit.

כל חומרא שהיא סברא מעלמא ולא מלתא דכתיבא בתורה אין עושין ממנה פירכא לסתור הדין אבל מכניסין אותה בקו׳ ומבליעין אותה בו׳

כל היכא דאיכ׳ קלין וחמורין סותרין זה את זה אומר הגמרא בכל דוכתא איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי וכל חד וחד תקו׳ ארוכתיה כלומר ולא נלמוד לא מזה ולא מזה׳ ודוקא כשמכחישין וסותרין זה את זה לגמרי כמו אותה שהביאו מפ״ק דזבחים דבתחלה אמר דתיתי אנינות אצל כהן הדיוט בק״ו שהרי מצינו שהותר אנינות אצל כהן גדול בקרבן יחיד והדר אמר דלא הותר אנינות אצל כהן גדול בקרבן יחיד בק״ו וכו׳ הילכך כיון דהק״ו הוא בנין וסתירה מכל וכל אמר הגמרא התם כל חד וחד תיקו׳ ארוכתיה אבל כשאין הכחשה ממש לא קאמר הכי דשניהם יכולין להיות קיים כאותה שבפ״ק דחולין דבעי למילף דליהוי עריפה בפרה בק״ו דעגלה׃ מה עגלה שלא הוכשרה בשחיטה הוכשרה בעריפה פרה שהוכשרה בשחיטה אינו דין שתכשר בעריפה׃ והדר עביד ק״ו איפכא דתיהוי שחיטה בעגלה

Ex ulla gravitate, quæ vulgari opinione nititur; non verò ſermone in lege ſcripto, ex illa inquam objectionem non formant, ut argumentationem impugnent: ſed eam inſerunt argumento ab impari & in ipſo eam abſorbent.

Vbicunque ſunt argumenta ab impari ſeſe invicem deſtruentia, Gemara paſſim dicit, Poteſt ſic dici; poteſt etiam ſic dici, ſingulaque ſuo loco correctionem afferunt: ac ſi diceret, Non concludemus nec hinc, nec inde. Quod præciſè accipiendum eſt, quum redarguunt & deſtruunt ſeſe invicem omnimodè. quemadmodum illud quod produxerunt è cap. primo זבחים. Vbi initio dicitur, concludi luctum quoad ſacerdotē vulgarem argumento ab impari. Ecce enim invenimus abſolvi luctum quoad ſummũ ſacerdotem, reſpectu oblationis privati alicujus. Dicitur denuò, non abſolvi luctum ſummi ſacerdotis in oblatione privati; idque argumento ab impari, &c. Ergo quandoquidem ipſum argumentum ab impari aſtruit & deſtruit omninò; ibi ait Gemara, Vnumquodque ſuo loco correctionem affert. Verum ubi contradictio ipſa non invenitur, ita non loquitur: quod ambo ſtatui poſſint. Vt illud cap. 1. חולין. ubi author elicere vult, quod decollatio in vacca locum habeat, argumento ab impari è vitula. Quid? vitula cum qua non agitur legitimè ſi jugulетur, legitimè tractatur in decollatione: nonne æquum eſt, ut vacca quæ rectè mactatur jugulatione, rectè tractari cenſeatur in decollatione? Atque iterum fit argumentum ab impari in contrarium: ut jugulatio in vitula eliciatur

per argumentum imparis è vacca. quid? vacca quæ in decollatione non tractatur rectè, &c. usque ad, nonne æquum est? &c. Et hoc totum non est ipsissima concontradictio: nam ibi non dicitur, quod non permittatur vacca jugulari: quemadmodũ est illud in זבחין. Nisi restringerentur ibi in Scriptura, utrumque statuerem, ut quod in hac gravius est illi tribuerem; & vice versa: ambæque permitterentur jugulari & mactati. Simile exstat cap. 2. קדושין, ad verba, Et uxorem liberam fieri discalceatione concluditur argumento ab impari. Atque omnia similia argumenta ab impari non sunt præcisè accipienda: nam absq; modo isto discimus per, *Quemadmodum invenimus*, ut illa inter se æquemus. Itaque omnia similia nonnisi cum hoc modo, *Vt comperimur, sive Quemadmodũ invenimus*, probantur: nec dicimus, Vnumquodque sui loci correctionem continet.

Homo per se argumentatur ab impari; sed à vocum convenientia non argumentatur, nisi hoc à præceptore suo acceperit, ejusque præceptor à præceptore suo ad Mosen usque, qui è monte Sinai acceperit. Imo videtur è verbis D. S. J. capite, *Ramus palmæ extorsus*, quod præcise de argumento à vocum convenientia id intelligendum non sit: quia etiam nullus locus dialecticus traditus sit, ut ex eo ab ipso homine per se quid erueretur, præter solum argumentum ab impari. Sed additamenta contra ipsum objiciunt: atque ibi dicunt, quod omnibus locis dialecticis homo ex se utatur, præter illum solum à vocum convenientia. rationẽ asscribam in conditionibus argumenti à convenientia, auxiliante Domino. Porrò Sapiens ille Do-

מק״ו ופרה ׃ מה פרה שלא הוכשרה בעריפה כו' עד צינו דין וכו' ׃ וכל זה אינו הכחשה ממש דלא קאמר התם דלא תותר פרה בשחיטה כי ההיא דזבחים אלמלא מיעוטים דקראי התם שניהם הייתי מקיים ליתן החמור של זה בזה ושל זה בזה והיו שניהם מותרו' בשחיטה ועריפה ודכוותה פ״ב דקדושין גבי ותהא אשה יוצאה בחליצה מק״ו וכל כי הני קלים וחמורים לאו דוקא נינהו דבלאו הכי ולפי' במה מצינו להשוות זה לזה הילכך כל כה״ג אינו אלא בדרך מה מצינו ולא אמרינן כל חד וחד תקון ארוכתיה ׃

אדם דן ק״ו מעצמו ואין דן ג״ש מעצמו ׃ אלא א״כ קבלה מרבו ורבו מרבו עד למשה מסיני ונראה מדברי רש״י בפרק לולב הגזול ולאו דוקא ג״ש דכל המדות נמי לא נתנו לידרש מעצמן חוץ מק״ו בלבד והתוספות הקשו עליו ואמרי' שם דכל המדות אדם דן מעצמו חוץ מג״ש והטעם אכתבנו בדיני ג״ש בס״ד ׃ ומורי החכם

הוסיף ואמר בההיא דיומא פ״א דמקשה לג״ש שעושה על לכפר עליכם ומייתי לה כאשר צוה יי׳ ׃ וי״ל כיון שנאמר שאין אתה דן ג״ש מעצמו אלא א״כ קבלה מרבו ורבו מרבו עד למשה מסיני א״כ איך חולקים עליו שנראה שאינה אמתית ולא קבלה ׃ אמר מורי נר״ו שיש ג״ש של מקומות ושל נושאים ר״ל של פרשה או של פסוק וכשהולק על אי זו ג״ש אינו חולק על הג״ש לומר שאינה אמיתית שא״כ לא שבקת ג״ש בתורה אלא בהכרח שהג״ש נקבל ואין לחלוק עליה אבל כשחולק חולק בזה האופן הג״ש אמיתית היא אבל לא בנושא שאתה אמרת ר״ל בפסוק שאתה אמרת וכן ההיא דיומא דאומר דאין הג״ש בפסוק לכפר אלא בכאשר צוה יי׳ ועיין ע״כ ׃

אין דנין דברי תורה מדברי סופרים ולא דברי סופרים מדברי תורה ׃ וכן לא דברי סופרים מדברי סופרים ואמר הר״ם בתוספו׳ דנדה

minus meus nonnihil addit ac dicit ad illud à vocum convenientia argum. Cod. יומא. cap. 1. ubi objicitur contra argum. à vocum convenientia, quod autor format super illis verbis Levit. 8. 34. *ad expiandum vos.* istudque formatur argum. à vocum convenientia ex præcedentibus verbis, *Quemadmodum .... præcepit Deus.* At regeri potest, Quandoquidem dicitur, quod argum. à vocum convenientia, tu vel quidam alius ex se uti nequeat; nisi acceperit à præceptore, & præceptor à suo præceptore, usque ad Mosen qui è Sinai detulerit: cum ita inquam se res habeat, quî fit ut contra priorem argumentantem objiciant? nam sic prius illud argumentum verum non esse, nec id ipsum ille accepisse videtur. Dicit ergo Dominus meus (quem Misericors servet) esse argum. à vocum convenientia quod ipsis locis; & aliud quod ipsis subjectis nititur: hoc vult, aliud esse sectionis; aliud ipsius commatis. Quum autem quis contra argumentum quoddam à convenientia secus sentir, non ita dissentit adversus istud, ut falsum esse dicat: (nam si ita esset, in lege non relinqueres argumentum à vocum convenientia: atqui necessarium est, ut argumentum à vocum convenientia suscipiamus, nec ab eo dissentiendum esse) sed cum dissentit, hoc modo dissentit: Arg. à vocum convenientia verum quidē est; sed non in isto subjecto quod dixisti, id est, in isto commate quod produxisti. Ita se habet illud Cod. יומא: ubi dicit author, arg. à vocum convenientia non esse in commate, *ad expiandum vos*; sed in, *quemadmodum præcepit Deus.* rem considera. Hactenus ille.

Nec verba legis è verbis Scribarum; nec Scribarum verba è verbis legis isto argumento eruere moris est: similiter nec verba Scribarum ex aliorum Scribarum verbis. At D. Meïr in additionibus Cod. נדה,

nos

דמילי דרבנן ממילי דרבנן לא ילפינן בקו׳ דאם לא כן לא תמצא שום הילוק בדבריהם דליכא למיפרך מידי מה לפלוני שכן כך וכך יש לו תאמר בזה שאין בו כך משום דאמרינן היא גופא תיתי כלומר וישוו בכל אלא בכל דבר גזרו לפי הנראה בעיניהם לצורך סיג ואין ללמוד זה מזה׃

קיימא לן אין מזהירין ואין עונשין מן הדין ופלוגתא היא במסכת דוכתי׳ פי׳ אין למדין אזהרה ועונשין מדין קו׳ והטעם מפני שהקו׳ ניתן לדרוש מעצמו וכיון שהוא מסור לסברא פעמים שאדם תועה ודין ק׳ פריכא ולאו אדעתין הילכך אין עונשין מן הדין ודוקא איסורה׃ אבל ממונא עונשין בקו׳ בכוליה גמרא גבי שן ורגל דיליף חד מחבריה בקו׳ וכן בכל דוכתא ואסורא נמי דוקא עונש הגוף אבל איסור מיהא איכא כלומר שיהא איסור בדבר הנלמד בקו׳ ואף על פי שאין בו עונש גוף׃ ולפעמים לומדים עונש בקו׳ בדרך גילוי בעלמא והעיקר כתוב כגון

nos Doctorum verba ex aliorum Doctorum verbis non diſcere argumento ab impari: ſin minus, nullum in ipſorum verbis te reperturum diſſenſum. ſiquidem nihil tale objici queat, *Quid illi N. cum hoc? nam etiam hoc vel alio modo in illo ſe res habet*; *de hoc dicere poſſes, in eo ſecus eſſe*: quia reſponderemus, Id ipſum hic profluit. Quaſi dicas, In omnibus conveniunt; ſed in ſingulis rebus decreverunt, prout ipſis neceſſarium videretur ad ſepiendum legem Dei: nec alterum ex altero diſcendum eſt.

Ita nobiſcum conſtitutum, Neminem præmonent; neminem multant vi iſtius argumenti dialectici. atque id multis locis parit controverſiam. Hic ſenſus eſt: Præmonitionem non addiſcunt; nec puniunt argumento ab impari. Ratio eſt, quod argumentum imparis traditum ſit, ut inde per ſe homo quid erueret: quum verò id diſcurſui traditum ſit, fit quandoque ut homo erret, & argumentum imparis controvertatur; etſi non ex noſtro judicio. Itaque neminem puniunt vi iſtius argumenti. quod præciſe de interdicto accipiendum. Sed in re pecuniaria mulctam illo argumento docuerunt paſſim per totam Gemaram, cum de damno per dentem & pedem illato agitur: ubi unum ex altero diſcitur argumento ab impari. & ſimiliter paſſim. Deinde etiam illud de interdicto ita præciſe accipiendum, ut corporalem pœnam reſpiciat: ſed datur nihilominus interdictum. quaſi dicas, Occurrit interdictum in aliqua re, quod argumento ab impari elicitur; etſi non ſanciatur pœna corporali. Cæterum aliquando pœnam argumento ab impari concludunt communi quadam illuſtrandi ratione,

cum fundamentum est in Scriptura. ut in Cod. שבועות cap. *Iuramentum testimonii.* Si alterius ore conceptum sit, reus est: nonne multo magis, si ore proprio? Consule locum. Sic alibi.

. Nihil argumento imparis eliciunt è constitutione prisca: sensus est, è constitutione quam Moses è Sinai attulit. sicuti manifestò legimus Cod. נזיר capite, *tres species.* Et hoc ipsum reliquis locis dialecticis competit: nam tredecim isti loci sunt traditionis Mosaicæ è Sinai; & quum (istos) Deus ipsum Mosen perdocuit, super Scriptura (eos) perdocuit, non super constitutione.

· Argumenta à vocum convenientia sunt ex traditione Mosis è Sinai: quod duæ voces similes, quæ in lege duobus locis scriptæ origine cōveniunt, ad unum ex altero concludendū conscriptæ sint. Porrò hoc nobis constitutum, Si vox similis utroque loco redundet, nos concludere; nec alios objicere posse: si alterutro loco redundet, nos concludere; aliosque objicere posse: sin nullo modo redundet, ex ea nihil addisci. Expositio hæc est: cum dicitur, Si utroque loco redundet, q. d. si voces istæ, unde argumentantur argumento à vocum convenientia, sint scripturæ superfluæ in duobus locis & redundent, nec suis dogmatibus sint ullo pacto necessariæ, nos inde aliquid discere sive concludere. Et quamvis etiam posset objici ex eminentia docentis (sive argumenti) super eo quod concluditur; non objiciunt: quia quandoquidem ambæ redundant, ut à vocum convenientia concludatur; ita se res habet ac si deductio expressè scripta foret. Deinde verò dicitur, Si alterutro loco redundet,

בשבועות פרק שבועת העדות מפי אחרים חייב מפי עצמו לא׳ כ״ש עיין שם וכן כרותתי אחריתי·

אין דנין ק״ו מהלכה פירוש מהלכה למשה מסיני כדתנן בהדיא בנזיר פ״ג מינין וה״ה לשאר מדות די״ג מדות הלכה למשה מסיני וכי אגמרי׳ למשה על הפסוק הוא דאגמריה ולא על הלכה·

דיני ג״ש הלכה למשה מסיני ששתי תיבות דומות שנכתבו בתורה בשני מקומות והם מגזרות שוות ללמד זו על זו נכתבו וקי״ל ג״ש מופנה משני צדדין למדים ואין משיבין· מופנה מצד אחד למדין ומשיבין אינה מופנה כל עיקר אין למדין הימנה · וה״פ מופנה משני צדדין כלומר אם אותן המלות שדנין מהם גזרה שוה מקראות יתרות בשני המקומות ומופנות ואין צריכות לגופם כל עיקר למדין מהם ואפילו שיש להשיב ממעלת המלמד על הלמד אין משיבין משום דהואיל ושניהם מופנים ללמוד הגזרה שוה הוה ליה כמאן דכתיבא דרשא בהדיא · מופנה מצד אחד ·

det,

כלומר ומצד אחר הוא צריך לגופו למדין אם אין להשיב ואם יש להשיב משיבין כדרך שמשיבין על הקו׳ אינה מופנה כל עיקר כלומ׳ שאין אחת מן המקראות יתר ׃ אין למדין הימנה כל עיקר ׃ ודוגמתו בשבת פ׳ במה אשה יוצאה בגד עור בגד עור לג״ש נאמר בגד עור בשרץ ונאמר בגד עור במת מה בגד עור האמור בשרץ וכו׳ ומפרש התם דבגד עור בין בשרץ בין במת מופנין הן ואין צריכין לגופן דאתו מהיקישא דאיתקוש תרוייהו לשכבת זרע דכתיב ביה וכל בגד וכל כלי עור וא״כ בגד עור דכתב רחמנא בשרץ ומת למה לי הא ודאי לאפנויי לג״ש וקאמר התם דאי לא הות מופנה איכא למיפרך דלא תיתי משרץ דמה לשרץ שכן וכו׳ כדאיתא התם וכה״ג בכל דוכתא ׃

ומילתא דהפנאה פלוגתא דתנאי בנדה פרק המפלת וכן בכל דוכתא ואיכא מ״ד התם דמופנה מצד אחד נמי למדין ואין משיבין כמו מופנה מב׳ צדדין ונפקא מינה דאי איכא מופנה

det (quasi dicat, & altero loco ad suum dogma requiratur) tum concludimus, si nihil objici queat: & si objici possit, objicere licet; quemadmodum impugnant argumentum ab impari. Denique, Si nullo modo redundet, q. d. cum neutra scripturarum superflua est, ex ea nihil planè addiscimus. Ejus exemplum est Cod. שבת cap. *Cum qua re mulier egreditur.* Illa verba, *vestis pellicea, vestis pellicea*, inserviunt argumento à vocum convenientia. Dicitur vestis pellicea, ubi de reptili; & dicitur vestis pellicea, ubi de cadavere. ut vestis pellicea, cujus fit mentio cum de reptili, &c. Istic exponit Gemara verba, *vestis pellicea*, cum in sermone de reptili; tum de cadavere, redundare: nec suis dogmatibus esse necessaria; siquidem ista per æquiparationem eliciuntur, quia ambo æquiparantur ad concubitum seminis, ubi scriptum exstat, *Omnis vestis & omne instrumentum pelliceum.* Quod si ita est, vestis pellicea, quam scripsit D. Misericors in legibus de reptili & cadavere, quorsum mihi conducit? Ecce manifestò, ut redundet ad argumentum à vocum convenientia. Atque ibi ait author, quod si non redundaret, objici posse, illud ex eo de reptili non sequi: quid enim ipsi cum reptili? quod etiam, &c. quemadmodum ibi legitur. Atque secundum hunc modum alibi passim.

Cæterum quod de redundantia dictum fuit, controversum est inter Doctores antiquos Cod. נדה, capite, *Abortiens*, & similiter passim. Atque illic nonnemo inquit, quod è voce etiam alterutro tantum loco redundante concludamus, nec regeri quicquam possit; sicuti quum utroque loco redundat. Vnde consequitur, nos si

מופנה מצד אחר ומופנה משני צדדין דשבקינן מופנה מצד אחר וגמרינן מופנה משני צדדין ׃ ואי איכא שתי תבות מופנות מצד אחד אומר ביבמות פרק הערל דמהני כמו שתי הפנאות משני צדדין כדקאמר התם נכרי אינו אוכל בתרומה מג״ש דתושב שכיר נאמר תושב שכיר בפסח ונאמר תושב שכיר בתרומה מה פסח נכרי אסור בו אף תרומה כן ולא מפנה אלא תושב שכיר דפסח אבל תושב ושכיר דתרומה מצרך צריכי כדמפרש התם · ומי׳ מסיק שם כיון דתושב ושכיר דפסח שניהם לא צריכי לגופיה שרי חד אמלמד וחד אלמד והוה ליה ג״ש מופנה מב׳ צדדין ·

פעמים אין התיבות דומות בשוה ודן ג״ש מפני שהענין אחד והינו דמייתי בכוליה גמרא הא דתנא רבי ישמעאל זו היא שיבה זו היא ביאה · פי׳ בנגעי בתים כתיב בשבעת של הסגר ראשון ושב הכהן ביום השביעי וראה ואח״כ כתיב ואם ישוב הנגע ופרח

detur vox redundans uno tantum loco, & alia vox utroque loco redundans; relinquere eam quæ alterutro loco redundat, & perdocere ista voce quæ utroque loco redundat. Cæterum, si fiat ut duæ voces simul uno tantum loco redundent, dicitur Cod. יבמות, cap. *Incircumcisus*, eas prodesse instar duarũ quæ duobus locis redundant. Quemadmodum illic dicitur, Peregrinũ non edere ex oblatione liquet arg. à vocũ convenientia, quod ex inquilino, & mercenario petitur. Commemoratur inquilinus & mercenarius ubi de Paschate; commemoratur item inquilinus & mercenarius cum de oblatione agitur: sicuti quoad peregrinum, pascha interdictum est; similiter etiam oblatio. nec Scr. facit superfluum, nisi inquilinum & mercenarium, quorum in Paschate mentio; sed inquilinus & mercenarius quorum in oblatione mentio, omninò necessarii sunt: quemadmodum illic exponitur. Attamen author ibi concludit: Quandoquidem inquilinus & mercenarius Paschatis, ambo suæ doctrinæ necessarii non sunt, adjice unum ipsi argumento; alterum verò ei quod docetur, & constabit sibi argumentum à vocum convenientia, voce utroque loco redundante.

Aliquando voces omnino similes non sunt; sed argumentantur à vocum convenientia, quia significatio est eadem. Atque hoc illud est quod per totam Gemaram profertur, istud esse quod tradit D. Ismaël, Ipse reditus est ipse advẽtus. Hæc est ejus expositio. in lepris ædium scriptum est, cum de septimana primæ clausuræ agitur, Levit 14.39. *& revertetur sacerdos die septimo & videbit.* postea scriptum ✡ſ. 43. & 44. *& si reversa fuerit plaga & germinaverit*

בבית ובא הכהן וראה ועבד גזירה שוה מושב הכהן ובא הכהן ומתמהינן עליה מאי ג"ש הכא כתיב ושב הכא כתיב ובא ומייתי תנא דבי ר' ישמעאל זו היא שיבה זו היא ביאה ומייתי לה בחולין פרק כסוי הדם גבי שחיטה שאינה ראויה אי שמה שחיטה איכא מאן דגמר שחיטה שחיטה משחוטי חוץ ושמה שחיטה ואיכא מאן דגמר מטבוח טבח והכן וכו'׃ וקאמר ומאן דגמר משחוטי חוץ לגמר מטבוח טבח והכן ומהדרינן דנין שחיטה משחיטה ואין דנין שחיטה מטביחה· ופריך ומאי נפקא לן מינה והא תנא דבי רבי ישמעאל ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבא זו היא ביאה ומסיק ה"מ היכא דליכא דדמי ליה אבל היכא דאיכא דדמי ליה מדדמי ליה ילפינן ויש כאן דקדוקי דברים בנדה פרק המפלת עיין שם בתוספות·

אין אדם דן ג"ש מעצמו אלא אם כן קבלה מרבו והטעם אומר הרמב"ן בספר השגותיו מפני שהמלות באות בתורה

verit in domo ... & adveniet sacerdos & videbit. Ibi Gemara argumentatur à vocum convenientia ex illis, *& revertetur sacerdos, & adveniet sacerdos.* atque argumentum demiramur: quæ hîc vocum convenientia? illic scriptum est, *& revertetur;* istic verò *& adveniet.* sed hoc profertur, Traditio D. Ismaëlis habet, *Ipse reditus est ipse adventus.* Id etiam Cod. חולין producitur, cap. *Obtectio sanguinis*, ad verba, jugulatio quæ non est legitima an veniat nomine jugulationis. Est nonnemo qui edocet jugulationem dici, argum. à vocum convenientia ex iis quæ foris jugulantur, quorum jugulatio nomen jugulationis retinet: est etiam nonnemo qui suam sententiam edocet è Gen. c. 43. ℣. 16. *Macta mactationem & prapara* &c. Addit author. atqui is qui concludit ex iis quæ jugulantur foris, concludere debebat ex isto, *Macta mactationẽ, & prapara.* Sed respondemus, concludi quidem jugulationem è jugulatione; non verò jugulationem è mactatione. Deinde objicitur, Quid nobis utilitatis ex ista observatione? ecce enim traditio quædam est familiæ Doctoris Ismaëlis, Quum dicitur, *& revertetur sacerdos & adveniet sacerdos*, ipse reditus est adventus. Tandẽ concluditur, Ista ipsius verba obtinent, ubi non est illi dictioni alia similis; at ubi est quæ illi similis sit, nos è voce ei simili rem discimus. Hîc dantur acutæ quarundam rerum observationes Cod. נדה cap. *Abortiens:* consule illic additamenta.

Nemo ex se concludit à vocum convenientia; sed si eam acceperit à præceptore suo. Rationem addit D. M. filius Nachmanis in libro considerationum suarum: quod ita voces in lege occurrant repetitæ

כפולות ומכופלות שאי אפשר לספור יכתוב בכאן מלות מחודשות מה שלא יכתוב בכאן ׃ ואם ניתנה ג֗ש לדרוש מעצמו פעמים ידון רוחו ויהרוס כמה דינים ויסתור כמה ענינים ותפול התורה וחומה בצורה הילך אין אדם רשאי לדון ג֗ש מעצמו ׃ ואת א֗כ דכל ג֗ש מקובלת מסיני מה ניתן לנו לדרוש ׃ ועוד בכוליה גמרא פריך מאי חזית דגמרת מטלה פלונית לגמור מטלה פלונית ומאי פריך והא אמרת אין אדם דן ג֗ש מעצמו וכו' ועתה דע והבן שורשו של דבר דכל גזרות שוות נמסרו למשה מסיני סתם ומסרן הכתוב לחכמים אי זו ג֗ש נדון אלא שלא נמסרו בשוה׃

פעמים נמסרו המקומות לבד כלומר פלוני ילמוד מפלוני ונשארו תיבות הג֗ש לחכמים לדון אי זו הן כגון הך דפרק אלו נערות גבי אונס ומפת' דילפי אהדדי בג֗ש ראשר לא אורשה ׃ ומקשה ואימא בתולה לג֗ש משמע שקבלו מרבם דאונס ומפתה למדין זה מזה בג֗ש אבל לא קבלו

& duplicatæ, ut eas recensere pote non sit; iterumque hic author scribat voces novas quas illic non scribit. Quod si argumentum à vocum convenientia traditum esset, ut inde homo ex se aliquid erueret; quandoque ejus spiritus judicando multa statuta destrueret, multisque repugnaret, & rueret lex ac murus munitus. Itaque homini non licet, ut ex se argumentetur à vocum convenientia. Quod si dicas, Si ita est ut omnis argumentatio à vocum convenientia è Sinai accepta sit; quid nobis ad eruendum concessum est? & præterea per totā Gemaram objicitur, Quid observasti ut ex illa N. dictione argumentareris, quò ex illa N. dictione concluderes. quid inquam objicitur? nam ecce dixisti, Nemo per se concludit à vocum convenientia &c. Sed jam cognosce & intellige rei ipsius fundamentum: scil. omnia argumenta à vocum convenientia absolutè tradita Mosi fuisse in Sinai, eaque Scripturam exhibuisse Sapientibus, nempe quidnam è vocum convenientia disceretur; verum non tradita fuisse æqualiter, ubi & in quarum vocum convenientia.

Aliquando sola loca tradita sunt, quasi dicas, hoc N. ex illo discitur; sed dictiones convenientes Sapientibus dijudicandæ relinquuntur, quænam sint. Quemadmodum illud capitis, *Hæ puellæ*, ad verba, *cogens & pelliciens:* ubi ex se invicem addiscuntur arg. à vocum convenientia, è Deut. 22. 28. *quæ non desponsata est*. Et objicit Gemara, Atqui dicam, *virgo* ponitur ad arg. à vocum convenientia. Hinc liquet, eos quidem à magistro suo accepisse, quod cogens & pelliciens à se invicem illustrentur per argum. à vocum convenientia; sed non accepisse,

מאי זו תיבה ולכך חוזר הגמרא לידע ולעמוד על התיבות ה המופנות לג"ש ההיא ופעמים נאמרו התיבות סתם מלה פלונית למוד מסלה פלונית כגון טומאתו טומאתו לג"ש פק' דשבועות ולא נמסרו המקומות והחכמים מבקשים מגוח לתיבות אשר ייטב להם לדרשם בהם וזהו העיקר שעליו סובבת כל הג"ש שבגמרא ·

פעמים לא יש תיבות לג"ש והוא מביא אותן ע"י תיבות אחרות ואחר כך דן מהם כאלו כתיבי כאותה שבפרק קמא דפסחים גבי אין בודקין לאור הנר למדנו מציאה ממציאה וחפוש מחיפוש אחפש את ירושלם בנרות פי' כתיב בחמץ מציאה דכתיב לא ימצא וכתיב התם מציאה בגדול החל ובקטן כלה וימצא מה מציאה דלהלן חפוש עמה דכתיב בריש דקרא ויחפש אף מציאה האמור בכאן בחמץ חפוש עמה והדר גמיר האי חפוש שהבאנו כאן בג"ש מחיפוש האמור גבי נרות מה התם בנר אף כאן בנר · ודכוותה בפרק נערה גמר פתח

piſſe, quæ ſit illa vox: ideoque redit Gemara ut hoc cognoſcat, & innitatur dictionibus otioſis ad illud argumentum à vocum convenientia. Quandoque etiam dicuntur dictiones præciſè, Diſce hanc dictionem ex illa: ſicuti *immundities ejus, immundities ejus*, inſerviens argumento à vocum convenientia, cap. 1. שבועות; nec tamen loca traduntur: ſed Sapientes inquirunt in locum iſtarum dictionum, è quibus eruere concluſionem ipſis conveniens videtur. Hoc eſt fundamentum, in quo vertitur omne arg. à vocum convenientia, quod in Gemara occurrit.

Aliquando non ſunt voces pro argum. à vocum convenientia; ſed author eas producit per alias dictiones: poſteaque inde argumentatur, ac ſi in hac materia ſcriptæ eſſent. Quemadmodũ illud quod occurrit cap. 1. de Paſchate, ad verba, Non rimantur ad lucernæ lumen: Diſcimus inventionem ex inventione, & ſcrutinium è ſcrutinio, Tzeph. 1. 12. *Scrutabor Ieruſalem lucernis.* Senſus eſt: Scriptum eſt, ubi de fermento agitur, *invenire:* nam Ex. 12. 19. ſcriptum eſt, *Non invenietur*; illic Gen. 44. 12. etiam ſcriptum eſt *invenire, A maximo incœpit & in minimo deſiit, & inventus eſt:* ſicuti illic cum, *invenire*, conjungitur ſcrutinium, quia ſcribitur commatis initio, *& ſcrutatus eſt*; *invenire* etiam quod iſtic commemoratur cum fermento, ſcrutinium adjunctum habeat. Atque rem reſumit Gemara, ac edocet hoc ſcrutinium, quod huc adduximus, per vocum convenientiam è ſcrutinio cujus fit mentio apud *lucernas*: ut illic lucernâ; pariter hic quoque lucernâ. Similiter quoque cap. *Puella*, edocet oſtium ex

ספתח ושיור משיור וכן בכמה דוכתין וכל כהג אתה גזירה שוה ממש אלא כעין סמך בעלמא וכן כל מקום שאומר נאמר למעלה ונאמר למטה איננו ג״ש גמורה שקבלה מרבותיו אלא כמו ולמוד סתום מהמפורש כי ההוא דבבא קמא נאמר שדה למעלה ונאמר שדה למטה מה שדה האמור למעלה דנייק אף שדה האמור למטה דניזק וכו' וכן הרבה כיוצא בו׃

דון מינה ומינה או דון מינה ואוקי באתרא׃ פלוגתא דתנאי בכוליה גמרא פי' פרשה שלמדה דבר מחבירתא אם נותנים על אותו דבר דיני המקום שיצא משם או דיני המקום שהלך לשם איכא מ״ד דון מינה ומינה כלומר העמד אותו הדבר בתורת מה שהיה עומד במקום שלמדתו משם דהואיל ולמדתו ממנו תלמדנו בכל משפטו ודינו ואיכא מאן דאמר דון מינה ואוקי באתרא להעמידו בתורת המקום שהבאתו דלאחר שלמדתו והבאתו לכאן העמדתו בתורת שאר דברים המפורשים כאן דוגמא פרק שבועת ה העדות דיליף שבועת הפקדון משבועת העדות ר״מ סבר דון מינה ומינה פי' דון מינה

ostio, & portam è porta: atque sic multis locis. Sed quicquid simile est nō est ipsum argumentum à vocum convenientia; sed tanquam vulgaris quædam applicatio. Ita ubicunque dicit author, Dictum est supra, dictum est infra, non est argumentum à vocum convenientia perfectum, quod à præceptoribus suis argumentans acceperit; sed ac si disceret abstrusum per explicatum. Vt illud Babæ primæ: Supra dicebatur ager; infra etiam dicetur ager: ut ager, cujus supra facta mentio, est læsi; sic etiam ager infra memoratus est læsi &c. ita multa similia.

Conclude istinc, iterumque istinc; aut Conclude istinc & in hoc loco constitue: hæc continent controversiam Doctorum per totam Gemaram. Sensus est, De sectione quæ aliquam rem ex altera haurit, quæstio est, an isti rei imponant jura istius loci, unde profluit; an verò jura hujus loci, quò derivatur. Quidam dicit, Conclude istinc, iterumq; istinc: quasi dicas, constitue eam rem in ista conditione, qua cōsistebat in isto loco, unde eam didicisti: nam quandoquidem eam istinc didicisti, disces eam secundum omnia sua jura. Nonnemo autem dicit, Conclude istinc, & in hoc loco constitue, ut ipsam constituas in conditione loci quò eam adduxisti: nam simulac eam didicisti, eamq; huc adduxisti, constituisti ipsam in conditione reliquarum rerum quæ hic explicantur. Exemplum capite *Iuramentum testimonii*: ubi autor discit juramentum depositi, è juramento testimonii. D. Meïr opinatur, Conclude istinc, iterumque istinc: expositio hujus *Conclude istinc*,

Quemad-

מה התם מושבע מפי אחרים חייב דכתיב ושמעה קול אלה אף שבועת הפקדון נ״ב מושבע מפי אחרים חייב וכינה כמו ששבועת העדות בפני בית דין חייב שלא בפני בית דין פטור אף שבועת הפקדון שהבאת בו לא יהא חייב מושבע מפי אחרים אלא בפני בית דין ׃ ורבנן סברי דון מינה ואוקי באתרא דון מינה מושבע מפי אחרים חייב ואוקי באתרא בדין מ מושבע מפי עצמו האמור ב בפקדון דחייב בין בב״ד בין שלא בב״ד וכן בכוליה גמרא קימא לן אין ג״ש למחצה פירו' ילמוד זה מזה וזה מזה׃

דין הקש כל שני דברים המוקשים בפסוק אחד ודיש להו בכל התורה כולה דהוקשו ללמוד זה מזה כגון הך דקדושין אחיך העברי או העבריה מקיש עברי לעבריה מה עבריה וכו' וכן בכל דוכתא וקיימא לן דאין משיבין על ההקש משום דהקש הוי כמאן דכתיב בקרא בהדיא ולכך אין משיבין עליו כמו שאין משיבין על ג״ש מופנה משני צדדין כמו שאמרנו ואיכ' מאן דאמר דהקש עדיף מג״ש ואף על גב דמסיק

Quemadmodum illic adjuratus aliorum ore reus fit, quia ſcriptum eſt Lev. 5. 1. *& audiverit vocem adjurationis*; etiam in juramento depoſiti, adjuratus aliorum ore reus fit. *Iterumque iſtinc*, quaſi dicas, Sicuti in juramento teſtimonii, coram ſenatu quidem reus fit, at ubi coram ſenatu non præſtatur, liber eſt; ita etiam in juramento depoſiti, quod ex eo deduxiſti, non erit reus qui aliorum ore adjuratur, niſi coram ſenatu. At Doctores opinantur, *Conclude iſtinc & in hoc loco conſtitue:* ubi *Conclude iſtinc*, ſcil. adjuratum aliorum ore fieri reum; *& in loco conſtitue*, ſc. in jure ejus qui ſibi imprecatur, & in depoſito commemoratur: qui reus fit ſive coram ſenatu; ſive extra ſenatum. Similiter per totam Gemaram conſtitutum nobis eſt; argumentum à vocum convenientia non eſſe dimidiatum, id eſt, hoc ex illo, & viciſſim illud ex iſto addiſci.

Argumentum à ſimili. De quibuſvis binis quæ in uno commate ſimilia ſunt, hoc obſervatum fuit per totam legem, ea aſſimilata eſſe ut unum ex altero addiſcatur. Quemadmodum in illo Cod. קדושי', *Frater tuus Hebræus aut Hebræa :* Aſſimilat Deus Deut. 15. 12. Hebræum Hebrææ: ſicut Hebræa, &c. Ita paſſim. Et ſtatutum nobis eſt, non objici contra *ſimilitudinem:* quia ſimilitudo eſt inſtar ejus quod in Scriptura manifeſtè ſcriptum eſt: ideoque adverſus eam non excipiunt; ſicuti nec excipiunt contra argum. à vocum convenientia, quæ redundat utraque ſui parte: quemadmodum diximus. Eſt etiam qui ait, ſimilitudinem illi vocum convenientiæ præſtare: etſi quoq; in Cod.

בגטין פרק השולח כ׳ע ג׳ש עדיף יש לומר דלאותם התנאים דמיתי התם קאמר וק׳ל דאין היקש למחצה כלו׳ וילמוד תחתון מעליון ועליון מתחתון כעין בא ללמד ונמצא למד בכל דוכתא ·

כל היכא דאיכא לאוקושי לקולא ואיכא לאוקושי לחומרא שבקינן היקשא דלקולא ועבדינן היקשא דלחומרא כדאיתא ביבמות ובע׳א קולא וחומרא לחומרא מקשי׳ ויש לחדש בזה דבר ודוק׳ שאין סברא ללמוד מזה יותר מזה אבל אם יש סברא וטעם ללמוד לקולא יותר מלחומרא קולא ילפינן ואין לחוש · וראיה מפ׳ק דקדושין דיליף מצות עשה שאין הזמן גרמא דנשים חייבות ממורא מה מורא מצות עשה שאין הזמן גרמה ונשים חייבות אף כל וכו׳ ופריך ונילף מתלמוד תורה כלומר לקולא ונשים פטורות · ואף על גב דילפותא דמורא לחומרא אפ׳ה פריך למילף מתלמוד תורה ולקולא והיינו משום דמסתבר טפי דאלו ממורא איכא למימר שאני אב

גיטין concluditur capite, *Mittens*, Totus mundus vocum convenientiam potiorem censet. at dicendum est, ibi sermonem esse de istis doctoribus, qui istic producuntur. Statutum præterea penes nos, non esse ullam similitudinē dimidiatam: q. d. propius è remotiori, sive, redditionem è propositione; & vicissim addisci: quemadmodum illud quod procedit ad docendum, deprehenditurque passim discens, id est, quod probat, posteaque probatur.

Vbicunque possumus assimilare ad levitatem, itemque ad gravitatem; omittimus similitudinem pro levitate, & similitudinem instituimus pro gravitate. Sicuti occurrit Cod. יבמות: & Cod. de Idololatria, Data levitate & gravitate, pro gravitate assimilamus. Sed hac in re aliquid addendum est: id præcisè fieri ubi non est consideratio, ut hinc potius, quam inde concludamus: verum si sit consideratio & ratio, ut concludamus potius pro levitate quam pro gravitate, eruimus levitatem. nec hoc curandum. Probatur è c. 1. Cod. קדושי׳. ubi addiscitur, ad præceptum affirmativum, quod à tempore non dependet, teneri mulieres; è *Reverentia*. Quemadmodum præceptum de reverentia est affirmativum à tempore non dependens, ad quod tamen mulieres tenentur; similiter etiam omnia, &c. Ibi Gemara objicit, At discamus è studio legis: q. d pro levitate, ut mulieres absolvantur. Et quamvis ista conclusio è *Reverentia* pro gravitate faciat; nihilominus objicit, ut scil. è studio legis rem addiscamus, & quidem pro levitate. Sed hoc fit, quia magis consideratur, quod si è *Reverentia* concludatur, responderi queat, diversam esse rationem patris

ac

ואם הוקש כבודם לכבוד המקום ואין לך להקש להם שאר מצות ׃ וכן אומר שם בתוספות ·

ויש מדה אחרת קרובה לזו והיינו סמוכים פי' שני מקראות הסמוכים זה לזה ניתנו לידרש כדאמרינן ביבמות סמוכים לעד לעולם וכו' ור' יהודה לא דריש סמוכים אלא היכא דמוכח מכח הכתוב לדרוש כן או מופנה ומיותר ללמד על הסמיכות כדאיתא ביבמות פ̇ק והא דקאמר התם ובכל דוכתא רבי יהודה אף על פי שבכל התורה לא דריש סמוכין במשנה תורה דריש לאו דוקא משנה תורה דה̇ה בעלמא אי הוה מוכח או מופנה נמי דריש ולא נקט משנה תורה אלא משום דקים להו דהנהו דהתם מוכח ומופנה ·

דיני בנין אב מדה בתורה שהכתוב תלה ויפרש במקום אחד וממנו למדין בכל המקומות הדומים לו שהתורה תקצר ותרמוז במקצת על הכל ולכך נקרא בנין אב שהמלמד הוא כאב והלמדין ממנו כיוצאי ירכו ותנא מביא בכאן שתי מדות ואינן אלא מדה אחת ואין הפרש ביניהם אלא

ac matris; ut quorum honor aſſimiletur honori ipſius Dei: ideoque te non debere iſtis reliqua præcepta aſſimilare. Sic ibi dicitur in additamentis.

Eſt locus dialecticus illi ptoximus, qui dicitur Connexa: cujus expoſitio, duas Scripturas inter ſe connexas traditas eſſe ut inde aliquid eruatur. Quemadmodum proponimus Cod. יבמות argumentum hoc Pſal. 111. 8. *Connexa* (potius *fulta*) *in æternum, in ſeculum*, &c. & Doctor Juda non eruit per *Connexa*, niſi ubi jubetur vi ipſius Script. ut aliquid eruatur; vel quid otiatur & redundat, ut nos per *connexionem* doceat. Vti videre eſt Cod. יבמות c. 1. Quod autem ibi dicatur, & alibi paſſim, Doctorem Judam, quamvis per totam legem nihil per *Connexa* eruat, è Deuteronomio tamen eruere; non præciſè intelligendus eſt liber Deuteronomii. Nam hoc eſt jus commune, ut ſi hoc arguatur, aut ſi quid redundet etiam; eruatur aliquid. Nec ille ſumpſit Deuteronomium; niſi quia ipſi certum erat in iis, quæ ibi occurrunt, juberi hoc & redundare aliquid.

Argumentum à conſtitutione principii eſt locus dialecticus in lege uſitatus, quum Scriptura rem revelat & explicat uno in loco, atque inde iſtam addiſcunt omnibus in locis illi ſimilibus: nam Scriptura conciſè loquitur, & parte quadam totum innuit. Ideoque vocatur phraſi Hebræa, *ædificium patris:* quia quod docet eſt patris inſtar; ea verò quæ inde docentur, ſunt tanquam è femore ejus prodeuntia.

Cæterum Miſnicus Doctor hic duos locos dialecticos profert, quum non ſint niſi locus unus: nec inter ipſos alia eſt differentia, quam quod

שוו מכתוב אחד וזו משני כתובים והכל הוא בנין אב דתניא מבנין אב וכתוב אחד כיצד כתוב בזב משכב ומושב לא הרי מושב כהרי משכב ולא הרי משכב כהרי מושב וכו' מבנין אב ושני כתובין כיצד לא הרי פרשת נרות כהרי פרשת שלוח טמאים ולא הרי פרשת שלוח טמאים כהרי פרשת נרות הצד השוה שבהן וכו' ופי' בריתא זו אצל הכל ולכך אין רצוננו לדבר בה כפי כונתנו בידיעת הכללים לבד ופשוטן של דברים בבנין אב מכתוב אחד ובנין אב משני כתובים דעת הראב"ד ז"ל דבנין אב מכתוב אחד כדאמרינן בעלמא חדא מחדא ובנין אב משני כתובים חדא מתרתי כלו' במה הצד השוה והדבר ידוע לכל דחדא מתרתי אי לאו והנהו תרתי מצרך צריכי ושהאחד לא יוכל ללמוד מחבירו לא הוה גמרינן מנייהו לעלמא משום דהוו להו שני כתובים הבאין כאחד ושני כתובים ה הבאין כאחד אין מלמדין כמו שמפורש בפרק א' מזה השער בס"ד · הילכך צריך לומר בכל חדא מתרתי לא הרי זה כהרי זה ואם תשאל אם כן דבנין אב

hic sit ex uno Scripturæ paragrapho; alter è duobus. Vterque tamen pertinet ad *constitutionem principii*. Hæc enim sunt traditionis verba: Per constitutionem principii, & quidem ex uno Scripturæ commate, quomodo probatur? Scribitur ubi de affecto gonorrhœa, *Cubile*, & *Sedile*: ecce non est sedile ut cubile, nec vicissim cubile ut sedile &c. Constitutione autem principii è duobus paragraphis, quomodo res probatur? Ecce non se habet sectio de lucernis, ut sectio de emittendis contaminatis; nec vicissim sectio de amovendis contaminatis, ut sectio de lucernis: conditio æqualis quæ ipsis inest, &c. Hæc exotica traditio pervulgata est: ideo de ea differere nolo, idque ex intentione nostra, ut cognoscantur tantum regulæ rerumque simplex sensus in Constitutione principii ex uno Scripturæ commate, & Constitutione principii è duobus paragraphis. Existimat D. Abr. fil. Davidis l. m. Constitutionem principii ex uno paragrapho, ita se habere, uti cum vulgò dicimus, *Vnum ex uno*; constitutionem verò principii è duobus paragraphis esse, *Vnum è duobus*, quasi dicas, *In quo conditionem æqualem*. Res autem omnibus nota est, quod nisi, cum occurrit *Vnum è duobus*, hæc duo omninò necessaria sint, & nisi unum possit ex altero illustrari; non concludamus ex iis unquam: quia tum sunt duo commata quæ unius instar veniunt; at duo commata unius instar venientia nihil diversi probant: sicuti expositum fuit, adjuvante Deo, cap. 1. hujus tractatus. Ergo dicendum est in omni *Vno è duobus*, Ecce hoc non est ut illud. Quod si quæras, Si ita sit ut Constitutio principii

מכתוב אחד היינו חדא מחדא מאי לא הרי זה כהרי זה דקאמר לא הרי המשכב כהרי המושב וכו' והלא חדא מחדא הוא ולא שייך לא הרי ולא הרי·

תשובתך מפני שהיה לו לומר יצא המרכב כלומר שלא נלמוד אותו ממושב לכך הוצרך לומר לא הרי המשכב כהרי המושב לומר שאף על פי שמשכב ומושב מצרך צריכי ואינן שני כתובים הבאים כאחד אפילו הכי אין המרכב למד מהן· ומעתה יש לנו לפרש מה אנו למדין ממשכב ומושב מבנין אב· ומפרש הראב"ד ז"ל שלא באנו ללמוד אלא ממשכב לבד וממושב לבד ופי' הדבר כך המשכב והמושב המיוחדים הם הכר והכסת למשכב והכסא והספסל למושב ותולדותיהן כגון החלוק והטלית למשכב ותיבה הבלנן ותיבה שפתחה מן הצד למושב אלא שאין משכב ומושב מיוחדין אבל הן משמשין ישיבה ושכיבה עם מלאכתן ובאנו ללמדן בבנין אב ממשכב ומושב ה המיוחדין תולדות המשכב ממשכב ותולדות המושב ממושב והיינו בנין אב מכתוב אחד ומה שהוצרך לומר לא הרי זה כהרי זה הצד השוה כו' משום מרכב הוא כמו שנתבאר למעלה ולפי דרכו זה

cipii ex uno paragrapho ſit illud Vnum ex uno; quid ſibi vult, *Ecce hoc non eſt ut illud?* nam dixit, Ecce non eſt cubile ut ſedile, &c. An illud non eſt Vnum ex uno; nec quadrat, *Ecce non, & Ecce non?*

Reſponſio tua hæc ſit. Illud factum, quia aliquis regerere potuiſſet, Vehiculũ excipitur: quaſi dicas, nos id non addiſcere è ſedili. Itaque coactus fuit dicere, Ecce non eſt cubile ut ſedile. quaſi dicatur, quod quamvis cubile & ſedile ambo ſint omninò neceſſaria, nec ſint duo paragraphi pro uno venientes; ne ſic quidem ex iis diſci poſſit vehiculum. Porro nobis explicandũ eſt, quid è cubili & ſedili addiſcamus per Conſtitutionem principii. Hoc explicat D. Abraham f. Dav. laudatæ memoriæ: nos non progredi ut diſcamus niſi è cubili ſeorſim, & è ſedili ſeorſim. Cujus rei hujuſmodi eſt expoſitio. Cubile & ſedile ſingularia diſtincta ac propria, ſunt torus ac cervical, ad cubile pertinentia; & ſedes ac ſcamnũ ad ſedile. Eorum germina ſunt, ut interula, pallium, quoad cubile; & ciſta ac armarium quoad ſedile: niſi quod non ſint cubile & ſedile eò propriè deſtinata; verum inſerviant ad ſedendum & jacendum, unà cum ſuo proprio uſu. Progredimur autem ad diſcendum illa per Conſtitutionem principii, è cubili & ſedili propriis: germina cubilis, è cubili; & germina ſedilis, è ſedili. Hæc eſt Conſtitutio principii ex uno paragrapho. Quod verò cogebatur dicere, Non ecce hoc ut illud, conditio æqualis &c. id fiebat propter vehiculum: uti ſupra expoſitum eſt. Secundum hanc illius ratio-

nem discimus, quod Constitutio principii vocetur, sive unum ex uno; sive unum è duobus eruatur. Hæc est regula D. A. f. D. l. m. & fundamentalis. Nonnemo ait, Vnum ex uno non vocari Constitutionem principii; sed *Quemadmodum invenimus*, id est, argumentum quoddam à simili: ut arguitur cap. I. יבמות, ubi dicitur, Profluit istud de sorore uxoris ex uxore fratris, per *Quemadmodum invenimus.* sicuti invenimus in uxore fratris &c. verum Vnum è duobus, vocari Constitutionem principii: sed esse Vnum è duobus ejusdem materiæ, quod sit Constitutio principii ex uno paragrapho; esse etiam unum è duobus diversi subjecti, quod sit Constitutio principii è duobus paragraphis. Ideo autem Vnum è duobus vocatur (phrasi Hebræa) ædificium patris; quia ædificium continens duos lapides, tertiumque iis impositum, dicitur ædificium. Dicitur etiam ædificium patris; non verò matris: ut vulgò dicitur, Est mater (sive fundamentum) in lectione; est item mater in traditione. quia pater operatur in tertium, ipse in uxorem, & uxor in puerum; sicuti hic se res habet in Constitutione principii, quæ est Vnum è duobus. Sed cum dicitur, Est mater in lectione; est item mater in traditione, non aliter se res habet ac mulier, quæ operatur in secundum: ut exponetur, Deo favente, capite ultimo hujus tractatus.

Argumenta *generalium cum specialibus.* Vbicunque invenies generale cui postponitur speciale, generali non continetur nisi quod est in speciali. Quomodo? Lev. I. 2. *Homo quum offert è vobis oblationem ... è bestiis.* Bestia est gene-

למדנו דבנין אב קרי בין חדא מחדא בין חדא מתרתי זו היא שיטת הראׄבד ז״ל ועיקר · ויש מי שאומר דחדא מחדא לא קרי בנין אב אלא מה מצינו כדמוכח בפ״ק דיבמות דקאמר תיתי אחות אשה מאשת אח במה מצינו מה מצינו באשת אח וכו׳ ׃ אבל חדא מתרתי הוא דקרי בנין אב אלא שיש חדא מתרתי מענין אחד והיינו בנין אב מכתוב אחד ויש חדא מתרתי דשני ענינ׳ והיינו בנין אב משני כתובים ולכך קרי חדא מתרתי בנין אב משום שבנין שני אבנים ואחד על גביהן קרוי בנין ׃ וקאמר בנין אב ולא בנין אם כמ״ש בעלמא אם למקרא ואם למסורת מפני שהאב פועל בג׳ הוא באשה והאשה בולד כאשר הוא הענין בכאן בבנין אב שהוא חדא מתרתי אבל אם למקרא ואם למסורת אינו אלא כאשה שפועלת בשני כאשר יתבאר בפרק אחרון מזה השער בס״ד ·

דיני כללי ופרטי כל מקום שאתה מוצא כלל ואחריו פרט אין בכלל אלא מה שבפרט כיצד אדם כי יקריב מכם קרבן מן הבהמה

כלל פי׳ כלל הוא לחית שחית בכלל בהמה היא ׃ בקר וצאן פרט · אין בכלל אלא מה שבפרט בקר וצאן אין מידי אחרינא לא תתמעטה חיה מן הקרבן וכן כל כיוצא בזה · ואת אם כן למה נכתב הכלל הואיל ואין למדין ממנו דבר י״ל דאי לאו כללא הויינו מוסיפין על הפרט בבנין אב או במדה מן המדות הילכך אהני כללא כדי שתדע שהפרט דוקא הוא ולא גמרינן מיניה מידי בשום מדה מן המדות שאין לך בו אלא שפירשה תורה בלבד · וכן מפרש לה בנזיר ·

פרט ואחריו כלל נעשה כלל מוסף על הפרט ונתרבה הכל · ואהני פרטא לאלומי כללא שמא יש דבר שלא היה מתרבה מן הכלל מכח מדה מן המדות אם לא מחמת שקדמתו פרט לעשות הכלל מוסף עליו ולרבות הכל ואין לך למעט ממנו דבר כק״ו וג״ש או מדה אחרת ·

כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט פי׳ לרבות כל הדומה לפר׳ ולמעט כל מה שאינו דומה לו לפי שמדה זו מורכבת מהשתי מדות הראשונות ·

generale: hoc volo, est generale respectu feræ, quia fera sub generali sc. bestia continetur: Lev. 1. 2. *Bos & parva pecus* ad speciale pertinent. Hîc in generali non censetur, nisi quod speciali continetur: bos & parva pecus hujusmodi sunt; aliud quid non est: ideoque excipitur fera ab oblatione. & sic omnia similia. Quod si dicas, Si ita est, quare scribitur generale; quandoquidem inde nihil addiscunt? respondendum est, quod si absque isto generali esset, adderemus ad speciale per *Constitutionem principii*, aut alium quendam ex istis argumentandi modis. Ergo prodest generale, quò scias, speciale præcisè accipiendum; neque inde nos quicquam docere ullo ex istis argumentandi modis: quia in illo generali nihil habes, quam id solum quod lex exprimit. Ita exponitur Cod. נזיר.

Vbi est speciale cui postponitur generale, generale fit additamentum supra speciale, & comprehenduntur omnia. Atque prodest speciale ad roborandum generale: ne fortè aliquid sit quod non comprehendatur à generali, virtute unius ex argumētandi modis; si id eo non impediatur quod illi pręcedat speciale ut faciat generale additamentum istius, utque omnia comprehendat, neq; possis inde excipere quicquam argumento ab impari, aut à vocum convenientia, aliove loco dialectico.

Duo generalia cum interposito speciali non æstimas, nisi ad similitudinem istius specialis: sensus est, ut complectaris quicquid simile est speciali, & excludas quicquid ei simile non est. Quia hic modus è duobus prioribus compositus

• כלל ופרט פרט וכלל · ולכך משמע שתיהן ותנין בה כעין שתיהן לרבות כל הדומה והיינו כעין פרט וכלל ולמעט כל שאינו דומה והיינו כעין כלל ופרט · ופליגי בה תנאי איכא מ״ד כללא קמא דוקא פי׳ עיקר והוה ליה כלל ופרט דאין בכלל אלא מה שבפרט אלא דאהני כללא בתרא לרבות כל הדומה לו מג׳ צדדין · ואיכא מ״ד כללא בתרא דוקא והוה ליה כלל נעשה מוסף על הפרט ונתרבה הכל אפילו מה שאינו דומה אלא בשני צדדין אלא דאהני כללא קמא למעט מה שאינו דומה אלא כצד אחד ועיקרו של דבר במתניא אחת פרק בכל מערבין וזו היא הצעתה תני חדא ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך כלל בבקר ובצאן פרט ובכל אשר תשאלך נפשך חזר וכלל ׀ כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש פרי מפרי וגדולי קרקע פי׳ כגון בקר וצאן שפריה ורביה ויין ושכר שגדולו מן הקרקע אף כל

est: puta *generale cum speciali*, & *speciale cum generali*. ideoque intelliguntur ambo isti modi: & hoc modo veluti ambobus istis arguunt, ad amplectendum omne simile (quomodo est veluti Speciale cum generali;) atque ad excipiendum quicquid simile non est (& hoc, veluti Generale cum speciali.) Cæterum hic Doctores in diversas partes abeunt. nonnemo dicit, generale prius esse præcipuum, id est, fundamentale: cui censetur esse *generale cum speciali*, quia non est in generali nisi quod speciali continetur; sed quod istud generale posterius prosit ad complectendum quicquid illi simile est triplici conditione. Est etiam qui asserit, generale posterius esse præcipuum: cui censetur generale esse additamentum supra speciale, adeo ut omnia comprehendantur, imo etiam quod non est simile nisi duabus conditionibus; sed quod prosit generale prius ad excludendum, quicquid simile non est nisi una conditione. Fundamentum rei videre est in discursu quodam cap. *In omnibus rebus societatem instituunt:* atque hæc est verborum series. Quidam tradit, verba comm. 26. c. 14 Deut. *Expendes pecuniam illam in omnia quæ desideraverit animus tuus*, continere generale; *in boves & in pecudes*, speciale; *denique in omnia quæ expetierit abs te animus tuus*, continere repetitionem generalem. Duo generalia cum interposito speciali non æstimas, nisi ad similitudinem specialis: quemadmodum speciale hic exprimitur, quod sit fœtus è fœtu, & è fundo crescentia, id est, veluti bos & pecus, ubi est fœtificatio ac multiplicatio, & *vinum ac potus inebrians*, quæ è fundo nascuntur; sic intelligitur quivis

fœtus

פרי מפרי ונדולי קרקע · ותניא איךך מה פרט מפורש ולד ולדות הארץ פי' דבר הנברא מן הארץ אף כל ולד ולדות ה הארץ · ואסיקנא התם דעופות איכא בינייהו מ״ד פרי מפרי ונדולי קרקע עופות כן · מ״ד ולד ולדות הארץ קסבר עופות מן הרקק נבראו פירו' מן האגם ולא מן הארץ · ומפרש התם פלונתייהו דמאן דמרבה עופות קסבר כללא בתר' דוקא ונתרבה הכל אלא דאהני כללא קמא למעוטי כל דלא דמי ליה משני צדדין מנן דגים שאינן גידולי קרקע ואין דומים לו אלא מצד אחד דהיינו פרי מפרי אבל עופות דומים משני צדדין דהוו פרי מפרי וגידולי קרקע הילכך נתרבו בכלל ומאן דממעט עופות קסבר כללא קמא דוקא ואין בכלל אלא מה שבפרט ולא מדי אחרינא אלא דאהני כללא בתרא לרבות הדומה לו משלשה צדדין כגון דהויא פרי מפרי וגידולי קרקע ולד ולדות הארץ יצאו עופות שאין דומין לו בצד השלישי דהיינו ולד ולדות הארץ זו היא צורתה דשמעתא התם ולמדנו ממנה דלמ״ד כללא בתרא דוקא בעינן

fœtus è fœtu, & quævis è fundo creſcentia. Eſt alia traditio: quemadmodum ſpeciale hic expreſſum eſt progenies è progenie terræ proveniens, id eſt, aliquid quod è terra creatum eſt; ita etiam intelligitur quævis progenies è terræ progenie proveniens. Ibi concludimus, aves inter illas res connumerari. Qui dicit, fœtus è fœtu, & à fundo creſcentia, ei aves hujuſmodi ſunt; qui verò dicit, Progenies è varia terræ progenie, exiſtimat aves è limo conditas, id eſt, è palude, non verò è terra. Ibidem exponitur eorum controverſia: quod is qui aves comprehendit, exiſtimet poſterius generale eſſe præcipuum, adeoq; omnia contineri; ſed quod prius generale proſit ad excludendum, quicquid illi ſimile non eſt duabus conditionibus: veluti piſces, qui è fundo non creſcunt; nec illi ſunt ſimiles niſi una conditione, nimirum quod ſint fœtus è fœtu. verum aves ſunt ſimiles duabus conditionibus, ut quæ ſint fœtus è fœtu, & inter è fundo creſcentia: ideoq; in generali continentur. Qui verò excludit aves, exiſtimat prius generale eſſe præcipuum, nec in generali eſſe niſi quod in ſpeciali ſit, prætereaque nihil; ſed quod poſterius generale proſit ad comprehendendũ quicquid illi ſimile eſt tribus conditionibus: veluti ut ſit fœtus è fœtu, & pertinens ad ea quæ è fundo creſcunt, ſit etiam progenies è terræ progenie. itaque excipiuntur aves, quæ illi ſimiles non ſunt conditione tertia, quæ eſt progenies è varia terræ progenie. Hæc eſt forma iſtius traditionis.

Vnde diſcimus, quod ſecundum eum, qui poſterius generale præci-

תני צדדים כדקאמר פרי מפרי וגידולי קרקע ולמ״ד כללא קמא דוקא מצריך עוד צד שלישי ולד ולדות הארץ וכן כל כיוצא בזה · ומתוך כמה סתירות אחרות מדקדקין בתוספות ומוכח דע״כ הני שני צדדים דערכין למ״ד כללא בתרא דוקא ת' צדדין למ״ד כללא קמא דוקא לאו דוקא שנים ושלשה דאם כן תיקשה הא דקאמר בנזיר דכל׳ היכא דאיכא תרי כללי ופרט ביניהם מרבינן כל דדמי ליה בחד צד וכו' ולכך אמר ר״י דחד צד דנזיר ושני צדדין דערכין חדא מילתא היא והך המדה כל הצדדין החשובין חד צד ואם יש עוד צדדין שאינן חשובין כמותן נקראין צד שני וההיא דערכין פרי מפרי וגידולי קרקע חשובין הן ונקראין צד אחד כדקאמר בנזיר ולד ולדות הארץ אינו חשוב כמותם ומקרי צד שני ויש מקומות דאפילו כמה צדדין חשיבי כחד צד מפני שכולם חשובין כדאיתא בפרק אלו טרפות כללא דמילתא למ״ד כללא בתרא דוקא צריך שיהיה דומה בכל הצדדים החשובים וכולם נקראים

puum esse censet, duas conditiones requiramus, sicuti recensentur, fœtus è fœtu, atque è fundo crescentia; at qui prius generale præcipuum esse censet, præterea omninò requirat conditionem tertiam, scilicet progeniem è terræ progenie. sic omnia similia. Porrò è multis aliis discursibus acutè eliciunt in additamentis, & probatur, quod velis nolis, cum hæ duæ conditiones in Cod. ערכי', illius qui dicit posterius generale esse præcipuum; tum tres conditiones istius qui dicit prius generale esse præcipuum, non sint præcisè duæ vel tres; nam si ita esset, magnam haberet difficultatem, cum dicitur Cod. נזיר, quod ubicunque sunt duo generalia cum uno speciali intermedio, complectamur quodcunque huic una conditione simile est, &c. Ideoque inquit D. Isaac, unam istam conditionem Cod. נזיר & duas conditiones Cod. ערכי', esse rem eandem. In hoc loco dialectico omnes conditiones magni æstimatæ pro una conditione habentur: quod si præterea sint conditiones quæ tanti non æstimantur, vocantur conditio secunda. Et in illo negotio Cod. ערכי', fœtus è fœtu, & è fundo crescentia, sunt conditiones magni æstimatæ; ideoque vocantur conditio una: quemadmodum dicitur Cod. נזיר, progenies è multiplici terræ progenie non tanti æstimatur; ideoque vocatur conditio secunda. Sunt etiam loca, ubi multæ conditiones æstimantur ut conditio una: quia omnes magni æstimantur. uti videre est cap. *Hæc sunt discerpta*. Summa rei est: secundum eum qui dicit posterius generale esse præcipuum, necesse est, ut speciali simile sit omnibus conditionibus quæ pluris æstimantur, (eæque omnes dicuntur conditio una;)

צד אחר אבל מן הצד הגרוע אין צריך ולמ̇ד כללא קמא דוקא צריך שיהיה דומה אפילו מן הצד הגרוע · והדבר מסור לחכמים להכיר אי זה הצד הגרוע שיחלוקו בו׳ ונ̇ל דלאו דוקא גרוע שאין למטה ממנו אלא גרוע בערך הצדדין האחרים קאמר אבל צד גרוע בן הגרוע אין צריך לדמות לו בו ולכן צריכי השני כללים שאם אתה אומר צריך שיהיה דומה לו לגמרי ואפילו אל הגרוע שבכולם א̇ כ̇ השני כללים למה מהפרט לבדו נלמוד כל הדומה לו בבנין אב אלא ודאי נראה כמ̇ש̇·

ויש מדה אחרת כיוצא בה בנזיר פ̇ג̇ מינין והיא פרט וכלל ופרט מיין ושכר יזיר פרט מכל אשר יצא מגפן היין כלל מחרצנים ועד זג ׳ חזר ופרט פרט וכלל ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט וכו' ומפרש התם מאי דאיכא בין מדה זו למדה האחרת דאלו כלל ופרט וכלל אי איכא דדמי ליה אפילו מחד צד מרבינן פרט וכלל ופרט אי איכא דדמי ליה משני

una;) ſed ut quoad conditionem inferiorem ſimile ſit, non eſt neceſſe. Verum ſecundum eum qui ait prius generale eſſe præcipuum, neceſſe eſt, ut ſimile ſit etiam quoad inferiorem conditionem. Cæterum hæc res Sapientibus tradita eſt, ut diſcernant quæ conditio ſit inferior, in quâ diſſentiunt. Atque mihi videtur, quod conditio inferior præcisè non ſit ea, qua inferior non datur; ſed quod inferior dicatur reſpectu aliarum iſtarum conditionum. Verum quod ſpectat conditionem inferiorem quæ alia inferiori ſit inferior, non neceſſe eſt ut res *ſpeciali* in ea aſſimiletur. Et hac de cauſa duo *generalia* iſta neceſſaria ſunt: nam ſi dicas, neceſſe eſſe ut ipſi aſſimiletur omnimodè, etiam uſque ad conditionem omnium infimam, ſi ita inquam ſit, quorſum duo iſta generalia? ex ſolo ſpeciali addiſceremus quicquid ipſi ſimile eſt, per *Conſtitutionem principii:* ſed manifeſtè videtur eſſe quemadmodum diximus.

Eſt & alius modus ſive locus dialecticus huic ſimilis Cod. נזיר cap. *Tres ſpecies*, ſcil. duo ſpecialia cum interpoſito generali: ut Num. 6. 3. in verbis *à vino aut alio potu inebriante abſtineto*, eſt ſpeciale; ℣ſ. 4. *de omni re quæ fit è vite vinifera*, generale; *à nucleis acinorum uſque ad cutem*, iterum ſpeciale. Porrò duo ſpecialia cum interpoſito generali non æſtimabis, niſi ad ſimilitudinem iſtius ſpecialis &c. Ibi exponitur quid interſit inter hunc modum & alterum: quod poſitis duobus generalibus cum interpoſito ſpeciali, ſi detur quod iſti ſpeciali ſit ſimile vel una conditione, rem extendamus; ubi verò ſunt duo ſpecialia cum interpoſito generali, ſi detur quod iſti ſit ſimile duabus

צרדין · מרבינן ואי לא לא מרבינן · והך כתוא אתיא כמ״ד כללא בתרא דוקא אבל למ״ד כללא קמא דוקא ה״י הדבר איפכא וקל להבין ·

ובכאן מקום שאלה למה לא מנה רבי ישמעאל כדה זו של פרט וכלל ופרט כמו שמנה מדה כלל ופרט וכלל · וא״ת לפי שהן דומות היא נבללת עם חבירתה ולפיכך לא מנה אותה אין זה כלום מכמה פנים · אחד שאפילו יהיו דומות הו״ל למנותה כמו שמנה כלל הצריך לפרט ופרט הצריך לכלל דבר הלמד מענינו ודבר הלמד מסופו · וכל אלו דומין וכפולין הן · ועוד בנזיר נותן ביניהם הפרש כמו שכתבתי בסמוך לכן הפירוק המחוור בזה הוא דרבי ישמעאל אינו דורש מדת פרט וכלל ופרט לפיכך לא מנאה והנך קראי דנזיר דמייתינן לעיל מפיק להו לדרשא אחריתא כמו שיש מי שדורשן התם ·

שני כללים הסמוכים זה לזה ופרט אחריהם אומר בכל דוכתא הטיל הפרט ביניהם ודונן בכלל

conditionibus, rem extendamus; ſin minus, non extendamus. Hic diſcurſus procedit ſecundum eum qui ait, poſterius generale eſſe præcipuum; ſed ſecundū eum qui dicit, prius generale eſſe præcipuum, res contrario modo ſe habet: quod intellectu facile eſt.

Porro hic eſt quæſtioni locus, quare D. Iſmaël hunc l. dialecticum non connumeraverit, quum duo ſpecialia cum intermedio generali occurrunt; quemadmodum illum modū recenſuit, ubi duo generalia cum interpoſito ſpeciali occurrunt. Quod ſi reſpondeas id factum, quia iſti modi ſimiles ſunt, alterque cum altero comprehenditur; ideo eum non numeraſſe: hoc nihil eſt multis de cauſis. Vna eſt, quia etiamſi inter ſe conveniant, eum tamen numerare debuit: quemadmodum recenſuit modum Generale quod eget ſpeciali, & Speciale quod eget generali; Res quæ diſcitur è ſubjecto, & Res quæ diſcitur è fine ſuo: qui modi inter ſe conveniunt, & tamen ſeparatim docentur. Præterea Cod. נזיר collocat autor inter iſtos differentiam, uti ſcribo in cohærentibus. Ideoque ſolutio elegantior hac in re eſt, quod Doctor Iſmaël iſto arguendi modo duorum ſpecialium cum intermedio generali rem non inveſtigarit: quocirca eum non connumeravit. Iſtos autem paragraphos Cod. נזיר quos ſupra produximus, eos inquam ad alium ſcrutandi modum transfert: quemadmodum etiam nonnemo illic iſtos ſcrutando enarrat.

Quum occurrunt duo generalia alterum alteri annexum cum ſubſequenti ſpeciali, paſſim jubet Gemara, ut inter ea ſpeciale collocetur, & æſtimentur inter Duo generalia cum intermedio ſpeciali. Exemplum

ופרט וכלל ודוגמא בשבועות פירקא קמא גבי ופדוייו מבן חדש כו' ופדוייו כלל כסף פרט תפדה כלל ואף על פי דפדוייו ותפדה גבי הדדי כתיבי והדר כתיב בערכך כסף סֹמ דריש ליה בכלל ופרט וכלל משום שֹל שדיה לפרטא בין הכללים והוה ליה כלל ופרט וכלל וכן בכל דוכתא ·

כלל ופרט המרוחקים זה מזה פלוגתא בגמה דוכתי איכא מֹד דנין ומסיק בפֹק דפסחים דהֹמ בחד עניגא אבל בתרי ענייני דברי הכל אין דנין דאין מוקד' ומאוחר בתורה ולא בריר לן אי כלל קדים אי פרט קדים אבל בחד ענייגא מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר ·

כלל שאינו מלא אין דנין אותו בכלל ופרט · פירוש כלל שאינו מלא שאינו עומד מצד עצמו אבל הוא דבוק עם הפרט כך מבואר בפ' קמא דזבחים וצֹע במקומה ·

ויש שאינו דורש את התורה ממשמעות כלל ופרט אלא במשמעות רבויי ומיעוטי כלומר במקום כלל ופרט ופרט וכלל וכלל

plum Cod. שבועות cap. I. ad verba, *Et redimendos ejus à nato unum menſem*, &c. Num. 18.16. *redimendos*, generale; *argento*, ſpeciale; *redimes*, generale. & quamvis, *redimendos ejus* & *redimes*, apud ſe invicem ſcribantur, & denuò ſcribatur, *ſecundum æſtimationem tuam*, *argento*; nihilominus acutè explicatur per, Duo generalia cum intermedio ſpeciali. Quia hoc vult Gemara, Projice ipſum ſpeciale inter generalia, ut ſint Duo generalia cum intermedio ſpeciali. Sic alibi paſſim.

Generale & ſpeciale à ſe invicem remota controverſiam pariunt multis locis: nam quidam dicit, inde formari argumētum. Sed concludit Gemara c. I. de Paſchate: hoc intelligendum eſſe de una re; at in duabus rebus omnes fateri, inde neminem arguere. quia non eſt prius & poſterius in lege: ideoque nobis non liquet, an generale præcedere intelligatur; an verò ſpeciale. Verum quod in una re ſive materia proponitur, præcedere; quod poſtponitur, ſequi ſuo ordine, cenſendum eſt.

Quum generale non habet plenum ſenſum, non cenſetur conſtituere argumentum, *Generale cum ſpeciali*. Expoſitio hujus, *Generale quod non habet plenum ſenſum*, hæc eſt: quod non conſiſtit per ſe; ſed cum ſpeciali omnino conjunctum eſt. Ita loquuntur cap I. de ſacrificiis: verum hoc conſideratione eget loco ſuo proprio.

Eſt etiam nonnemo qui non explanat legem ſenſu argumenti, *Generale cum ſpeciali*; ſed ſenſu *Augmenti & diminutionis*. Quaſi dicas, Pro hiſce, Generale cum ſpeciali; Speciale cum generali; Duo generalia cum interpo-

ופרט וכלל הדיש ריבה ומיעט ומיעט וריבה וריבה ומיעט וריבה · וההפרש שיש בין כללי ופרטי הריבוי ומיעוטי הוא על זה היסוד שאתן לך שמי שדורש כללי ופרטי הוי הפרט פירוש של הכלל ומי שדורש ריבוי ומיעוטי אין הפרט פי' אלא מיעוט שממעט מקצת ומניח מקצת ומעתה יתבאר לך ההפרש דבכל דוכתא מאן דדריש כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט ואין לך להוסיף ואפילו הדומה · ומאן דדריש ריבה ומיעט ריבה הכל ומיעט שאינו דומה · ומאן דדריש כלל ופרט וכלל הוי הפרט פי' של הכלל ואין בכלל אלא מה שבפרט וכו' חזר וכלל לא בא להוסיף לך בכלל האחרון אלא הדומה בלבד ׃ ומאן דדריש ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל ומיעט שאינו דומה אלא שחזר וריבה אפילו אותו שאינו דומה · ולא מיעט לך אלא דבר אחד היותר רחוק ומסרו הכתוב לחכמים לדעת אי זה דבר ראוי למעט ׃ ובענין פרט וכלל ומיעט וריבה הדין בהן להפך מכלל ופרט

sito speciali, in eruendo sensu adhibet, Auxesin cum diminutione, Diminutionẽ cum auxesi, Duo augmenta cum interposita diminutione. Differentia verò quæ intercedit inter generalia cum specialibus, & augmenta cum diminutionibus, huic fundamento innititur, quod tibi suppeditabo. quod illi qui rem eruit per *generalia cum specialibus*, speciale sit expositio ipsius generalis; huic verò qui rem eruit per *augmenta cum diminutionibus*, speciale non sit expositio, verum diminutio quæ excipit partem, partemq; relinquit. Et dehinc tibi explicabitur differentia quæ ullibi occurrit. Qui sensum elicit sive argumentatur per generale cum speciali, nihil in generali habet quam quod speciali insit; nec quicquam addere potes, ne quidem quod simile est: qui verò arguit per augmentum cum diminutione, complectitur omnia; atque excludit quod simile non est. Deinde ei qui arguit per duo generalia cum interposito speciali, speciale est expositio ipsius generalis, nec quicquam generali comprehenditur nisi quod inest speciali; & quum denuo generale adhibet, non procedit ut tibi isto generali posteriore quicquam addat, nisi solum simile: qui verò arguit per duo augmenta cum interposita diminutione, omnia cõplectitur, & excipit quod dissimile est; nisi quod denuo omnia complectatur, imo id etiam quod dissimile est. nam tibi non excipit nisi unum, quod maximè alienum est. Et Scriptura sapientibus concessit, ut cognoscerent quidnam excipere conveniat. At quod concernit speciale cum generali, & diminutionem cum augmento; in iis modus contrarius est huic qui spectat generale cum speciali, & augmen-

וריבה ומיעט · והטעם מפני שפרט וכלל אין הכלל פי' אך סתירה הילכך ריבה הכל · אבל מיעוט וריבוי אעפ שהריבוי מרבה הכל סם המיעוט הולך לקיים דמה בא למעט והלא לא הזכיר הריבוי עדיין אלא הרי הוא כמו שנכתב אחר הריבוי וממעט לפחות אחד · ודתמא לכל זה בכל חמתין · ונלאיתי לכותבם עם שאינו צורך ·

דיני כלל הצריך לפרט ופרט הצרי' לכלל מדה זו ללמד שהכלל צריך לפי' הפרט והפרט לפי' הכלל ואל תדמה בנפשך מדה זו למדת כלל ופרט כי ההפרש ביניהם הוא בזה הענין' שכלל ופרט כל אחד מפורש משמעותו לעצמו ואין צריך שום אחד לחבירו כגון ההוא דלעיל · בהמה בקר וצאן הבהמה אינה צריכה לפי' בקר וצאן ולא בקר וצאן לפי' הבהמה ולפי' אמרו אין בכלל אלא מה שבפרט שהפרט לא בא לפרש משמעותו של הכלל · דמפורש ועומד הוא אלא לפרט כ כללותו אבל כלל הצריך ל לפרט אין משמעות הכלל מפורש לעצמו דמסתבר משמעותו

augmentum cum diminutione. Ratio est: quia in speciali cum generali, generale non est explicatio; sed contravenit. itaque complectitur omnia. Verum in diminutione cum augmento, quamvis augmẽtum comprehendat omnia; nihilominus diminutio tendit ad confirmandum. Etenim ad cujus exceptionem tendit? annon hactenus nulla augmenti facta mentio? Sed hoc ita se habet ac si post augmentum scriberetur & exciperet saltem unum. Totius hujus rei exempla passim occurrunt: quæ asscribere gravatus fui, quod necesse non sit.

Argumentum hoc, Generale egens speciali, & speciale quod eget generali, hic inquam arguendi modus eò spectat, ut doceat, Generale opus habere expositione ipsius specialis, & Speciale expositione ipsius generalis. Nec animo tuo assimiles hunc modum alteri, qui dicitur Generale cum speciali: quia differentia inter eos hac in re consistit, quod in *Generale cum speciali*, uniuscujusque significatio explicita sit seorsum, & neutrum altero opus habeat: quemadmodum in superiori isto, ubi Lev. 1. 2. *bestia, bos, parva pecus*, bestiaq; non eget expositione bovis & pecudis; nec bos & pecus necesse habent ut per bestiam exponantur. ideoque dicebatur non esse in generali nisi quod speciali continetur: quia speciale non procedit ut exponat significationem generalis, quod explicitum est & per se consistit; sed ut limitet ejus generalitatem. Verum cum occurrit Generale quod eget speciali, significatio ipsius generalis non est per se explicita: nam opinio est, signifi-

לדבר אחד יותר מלדבר אחר ובא הפרט לפרש ולעקור משמעותו· ולפי' אמרו כלל הצריך לפרט כלומר לפי'. הפרט כגון וכסהו בעפר דלא דרשי' ליה בכלל ופרט וכסהו כלל עפר פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט וכו' משום דהוי כלל הצריך לפי' הפרט דוכסהו משמע כפיית הכלי ומשמע נמי בלילת עפרא אך עיקר משמעותו לשון כפייה וכתר הוא כמו המכסה אני מאברהם המסתיר אני מאברהם ונן נאמן רוח מכסה דבר וכך הם רוב כיסוי' שבתורה וכשאמר בעפר פי' על הכיסוי הזה שהוא בלילה ועירוב ממש ועוקר הכלל ם משמעותו ולכך דרשוהו במקומו פרק כיסוי הדם בכלל הצריך לפרט ודוגמתו בבכורות ·' כבלל הצריך לפרט כיצד כגון קדש לי כל בכור יכול אפילו נקבה תל זכר אי זכר יכול אפילו יצתה נקבה לפניו וכו' פי' משום דבכור זכר משמע זכר הראשון שנולד ואפילו יצתה נקבה לפניו רק שהוא בכור לזכרים אתא

cationem ejus huic potius quam alteri convenite: ideoq; accedit ſpeciale ad explicandum ac eruendum illius ſignificationem. Idcirco vocant, Generale egens ſpeciali: quaſi dicas, ut exponatur per ſpeciale. Quemadmodum Lev. 17. 13. *& teget eum pulvere.* quem locum non enarramus per Generale cum ſpeciali, ut, *teget eum* ſit generale, & *pulvere* ſpeciale, nec ſit in generali niſi quod ſpeciali continetur, &c. quia eſt generale egens expoſitione ſpecialis: nam *& teget eum* continet ſignificationem occultandi vaſe quodam, atque etiam ſignificationem commiſcendi cum pulvere; ſed præcipua ejus ſignificatio eſt occultandi & abſcondendi notio. Vt Gen. 18. 17. *tegamne ſive occultemne ego ab Abrahamo*, id eſt, abſcondamne ego ab Abrahamo? ſimiliter Prov. 11. 13. *& fidus animo tegit ſive occultat rem.* ita accipitur plerumque *obtectio* ſive *occultatio* quæ in lege occurrit. Porrò quum additur *pulvere*, autor exponit hanc occultationem, eſſe confuſionem ipſamque commixtionem: & extrahit generale è ſignificatione ſua. ideoque illum paragraphum enarrant ſuo loco, ſcilicet capite *Obtectio ſanguinis*, per Generale egens ſpeciali. Cujus etiam exemplum exſtat Cod. 'בכור. quî arguunt è loco, Generale quod eget ſpeciali? ut quum legitur Ex. 13. 2. *conſecra mihi omnem primogenitum*, dicere poſſes *etiam fœminam:* ſed docet quod reſpondeas, nomine maris. ſi mas, dicere poſſes, *quamvis etiam ante eum prodierit fœmina*, &c. quaſi dicas, quia primogenitus eſt mas, ſenſus eſſe poſſet, conſecrandum primum marem qui gignitur, quamvis etiam ante eum prodierit fœmina; id tantum requiri, ut ſit primus marium: ideo hæc veniunt, *primoge-*

בכור פטר רחם ועקר לוה מ
משמעותיה דבכור לרחם בעינן
וכן כל כה״ג ·

דיני דבר שהיה בכלל ויצא
מן הכלל ללמד לא ללמד על
עצמו יצא אלא ללמד על הכלל
כלו יצא מדה זו בתורה ללמד
על עצמו ועל כללו ולשון המדה
כך משמע כענין שאמרו גבי
הבערה לא תבערו אש · הבערה
בכלל לא תעשה כל מלאכה
היתה ולמה יצתה לחלק כלו'
לענין חילוק מלאכות שאם
עשה הבערה עם שאר מלאכות
בהעלם אחת שחיב על הבערה
בפני עצמה ומלמדת לאחרים
מה הבערה חיב בפני עצמה
אף הכל כן · וכן אוב וידעוני
בכלל כל המכשפי' היו ולמה
יצאו ללמד מה אוב וידעוני
בסקילה אף הכל בסקילה וכאלו'
רבות · אך מצאנו זו המדה
שאינה מלמדת לעצמה כלום
באותה ששנינו והנפש אשר
תאכל בשר מזבח השלמים
וטומאתו עליו · שלמים בכלל
כל הקדשי' היו למה יצאו
להקיש אליהם מה שלמים
קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח

mogenitum, quicquid aperit vulvam. & iſtius rei fundamentum eſt in illius ſignificatione, quod primogenitum vulvæ requiramus. Sic ſimilia omnia.

Argumentum hoc, Res in genere contenta, & ſeorſum à genere expreſſa ad docendum, non exprimitur ſeorſum ut de ſe quid doceat; ſed ad docendum de toto genere ſeparatim exprimitur: hic inquam locus dialecticus in lege occurrit, ut doceat aliquid de ipſa re, ejuſque generali. Phraſis hujus loci talem habet ſignificationem, quemadmodum in negotio quod tractant ubi de accenſione agitur, Exod 35. 3 *Ne accenditote ignem. Accendere* comprehenditur lege, *Ne facias ullum opus.* at quare ſeorſum exprimitur? ad diſtinguendũ, quaſi dicas ut diſtinguantur opera: puta, ſi fecerit accenſionem cum reliquis operibus una congerie, eum teneri de accenſione ſeparatim. docet etiam pro aliis operibus, quod ſicut de accenſione tenetur ſeparatim; ita de omnibus ſimiliter. Similiter Deut. 18. 10. 11. pythonicus & ariolus ſub veneficis comprehenduntur. quare ergo ſeorſum exprimuntur? ad docendum, ut pythonicus & ariolus lapidandi; omnes hujuſmodi eſſe lapidandos. Talia multa ſunt. Verum hunc locum dialecticum invenimus etiam nihil prorſus pro ipſa re docere: ſcilicet in illo quod Lev. 7. 20. legimus, *Anima quæ comederit carnem è ſacrificio euchariſtico ... cum immunditia ſua in ſe.* euchariſtica ſub genere conſecratorũ comprehenduntur: quare igitur ſeparatim exprimuntur? Vt ſibi aſſimilent: puta, ut ſacrificia ſunt conſecrata altaris; ita etiam legem de quibuſvis quæ ad altare con-

יצאו קרשי בדק הבית שאין חייבין עליהם משום טומאה ומייתי לה · בפי' קמא דשבועות ואם ישאל שואל ולמה אין דנין אותה בכלל ופרט לומר אין בכלל אל' מה שבפרט ועל השלכים יהיה חייב ועל השאר יהיה פטור · תשובתו כלל ופרט המרוחק בשתי פרשיות לדברי הכל אין דנין אותו בכלל ופרט כדאיתא בפסחים והך דהבערה לא דריש לה רבי יוסי לחלק במדת דבר שהיה בכלל וכו' אלא ללאו בעלמא כלומר להקל על ההבערה שאין חייב עליה סקילה כשאר מלאכות אלא לאו בעלמא ורבים מקשים וכי חולק רבי יוסי על יג מדות שזו אחד מהן והפירוק המחוור מכל מה שראיתי בזאת הקושיא הוא זה דרבי יוסי קרא אחרינא אית ליה לחילוק מלאכות כדאיתא בשבת פרק כלל גדול הילכך ע״כ קרא דלא תבערו לא אתא לחילוק מלאכות אלא ללאו · ויש ללמוד מזה דהיכא דמוכח שאין לדרוש בדבר שהיה בכלל שדורשין בדרשא אחרינא ·

דיני דבר שהיה בכלל ויצא

ſecrata ſunt eſſe accipiendā. ſic excipiuntur conſecrata pro labe templi: in quibus non tenentur de ulla immunditia. Illum diſcurſum profert Gemara cap. 1. שבועות. Quod ſi curioſus quis interroget, At quare iſtum paragraphum non expendunt per Generale cum ſpeciali? ut dicant, non eſſe in generali niſi quod ſpeciali continetur: itaque in euchariſticis reum fieri; in reliquis eſſe liberum ? Reſpondebitur ipſi, quum generale cum ſpeciali ita ſe habet, ut duabus ſectionibus diviſim reperiantur; omnium conſenſu, non expenduntur per Generale cum ſpeciali: uti eſt Cod. de Paſchate. Cæterum illud de accenſione Doctor Joſe enarrando, non collimat *ad diſtinguendum*, idq; per hunc modum, Res ſub genere contenta &c. ſed ad commune interdictum, quaſi dicas, ad ſublevandam legem de accenſione: propter eam reum non teneri ad lapidationem, ut quidem in reliquis operibus; ſed hoc eſſe commune interdictum. Multi autem objiciunt: quid? an D. Joſe pugnat cum 13 arguendi modis, quorum hic unus eſt? Verū ſolutio elegantiſſima omnium, quas in hac objectione vidi, hæc eſt: quod Doctori Joſæ ſuppetat alius paragraphus *ad diſtinctionem operum*: uti eſt Cod. de Sabb. cap. *Regula præſtans.* ergo velis nolis, paragraphus, *Ne accenditote*, non procedit ad diſtinctionem operum; ſed ad interdictum conſtituendum. Hinc addiſcere licet, quod ubicunque conſtat non enarrandum eſſe per modum, *Res ſub genere contenta*; enarrent altera enarratione.

Sequitur argumentum, ſcilicet, Res ſub generali quodam contenta & ſcor-

לטעון טעון אחר שהוא כענינו יצא להקל ולא להחמיר פי' טעון אחר שהוא כעניינו שהוציאו הכתוב מן הכלל ועשה בו פרט אחד והזכיר בו מקצת ענין הראשון והניח מקצתו כגון שחין ומכוה דכתיב ובשר כי יהיה בעורו שחין ונרפא ׃ או בשר כי יהיה בעורו מכות אש והלא שחין ומכוה בכלל כל הנגעים היו פי' שחין ומכוה פירש בהם כל הענין והניח מהם מחיה ושבוע שני ומדה בתורה הואיל ונזקק לפרש בהם דין הטומאה ועשה מהם פרט בפני עצמם מה שהזכיר הזכיר ומה שהניח הניח ואתן טעונין אלא מה שנתפרש בהם וזו להקל ולא להחמיר שלא יהיו טוענין מה שלא נאמר בהם ׃ ואת אחר שאמר להקל מה צריך ולא להחמיר י"ל משום דקא בעי למימר במדה של אחריה יצא להקל ולהחמיר קאמר נמי בהא ולא להחמיר ואע"ג דלא צריך ׃

ואם יצא לטעון טען אחר שלא כעניינו יצא להקל ולהחמיר

& seorsum expressa ad aliud onus imponendum quod cum generali convenit; seorsum exprimitur ad allevandum, non ad aggravandum. Hic significatur aliud onus quod cum generali convenit, quodque Scriptura è generali educit, & in eo facit speciale quoddam, in quo commemorat partem rei prioris, aliam ejus partem relinquens. Quemadmodum ulcus & adustio, quum scribitur Levit. 13. 18. *item caro, quum fuerit in ipsa cute ejus ulcus; & sanata sit.* ℣ f. 24. *aut caro, quum fuerit in cute ejus adustio ignis.* atqui nonne ulcus & adustio, in complexu omnium istarum plagarum? Rei expositio hæc est: in ulcere & adustione explicat Deus rem totam, & ex illis (ad generale pertinentibus) istud de carne viva & septimana secũda prætermittit. Est autem hic in lege arguendi modus: quandoquidẽ D. accuratus fuit in explicãdo circa ista rationem immunditiei, & ex iis fecit speciale quid quod in his speciatim obtineret; quod commemoravit, tantum commemorare voluit, & quod prætermisit, prætermittere voluit. nec ista alio onerantur, quam quod de ipsis explicitè traditum fuit. Atque hoc ad allevandum; non verò ad aggravandum: ne sustineant quod de iis dictum non est. Quod si dicas, Postquam dixerat ad allevandum, quid opus erat, non verò ad aggravandum? Respondendum erit, Quia subjungere voluit in argumento sequenti, *seorsum exprimitur ad allevandum & ad aggravandum*; dixit etiam in hoc, Non verò ad aggravandum: quamvis necesse non esset.

Quod si ponatur separatim ad imponendum onus diversum cum illo non conveniens; ponitur seorsum ad allevandum & aggravandum.

פירוש להקל שמקילין בו מן הדין הראשון ומחמירין לתת עליו הדין שנתפרש בו כגון ראש וזקן דכתיב ואיש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן· והלא ראש וזקן בכלל עור ובשר היו· הושיצאו לטעון טען אחר שלא כענינו פי׳ בטומאת נתקים שאינה מטומאת שאר מראות יצאו להקל ולהחמיר להקל שלא ידונו בשער לבן שהוא סימן טומאה בשאר נגעים ולהחמיר שידונו בשער צהוב שנתפרש בהם·

דיני יצא לידון בדבר החדש אי אתה יכול להחזירו וכו׳· פי׳ דבר חדש שסותר את כולו · אבל תוספת שנתוסף בו שאינו בכללו לא מקרי דבר הדש כדתניא בפ״ק דיבמות דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש וכו׳· כיצד ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת כי כחטאת האשם שאין ת״ל כחטא׳ האשם מה ת״ל לפי שיצא. מצורע מכלל פי׳ מכלל שאר אשמות לידון בדבר החדש בבהן יד ובבהן רגל היה יכול לומר ראינו טעון מתן דמים

Ad allevandum, hunc habet ſenſum, quod in ipſo de priori jure demant aliquid, & aggravent imponentes ipſi jus quod in eo explicitè traditur. Vt caput & barba, quum ſcribitur Levit 13. 29. *Item quum in viro aut muliere erit plaga; in capite vel in barba.* At nonne caput & barba ſub genere cutis & carnis comprehenduntur? Sed quum ſeorſum ponuntur ad imponendum onus aliud quod cum illo non convenit (id eſt, de immunditia porriginum, quæ non eſt de immunditie aliarum plagæ ſpecierum) ſeorſum ponuntur ad ſublevandum & aggravandum. ad ſublevandum, quia non judicantur ex conſideratione albi crinis, quod eſt ſignum immunditiei in reliquis iſtis plagis; ad aggravandum, quia judicantur ex crine flavo, qui in iis explicitè traditur.

. Argumentum, Separatim poſitum ut de eo novi quid ſtatuatur, revocare non potes ad generale, &c. Exponitur novi quid, quod generali refragatur: at additamentum quod ipſi additur, quod non ſit in generali, non vocatur res nova. Secundum traditionem c. 1. יבמות, Res ſub generali contenta & ſeparatim repetita ut de ea novi quid ſtatuatur, &c. quomodo ſe habet? Lev. 14. 13. *Deinde jugulabit agnum illum in loco, ubi jugulare ſolet peccatum: .... nam ſicut peccatum, ſic reatus.* ubi non opus erat doctrina qua diceretur, *Sicut peccatum, ſic reatus.* Quorſum doctrina hæc indicanda? Quia leproſus ſeorſum à generali proponitur, id eſt à complexu reliquorum reatuum, ut de eo novi quid ſtatuatur, quoad pollicem manus pollicemque pedis. Dicere quis potuiſſet, ipſum non eſſe onerandum applicatione ſanguinis & adolendorum ad al-

ואימורי׳ על גבי מזבח תל׳ כחטאת האשם מה חטאת טעון דמים ואימורים על גבי מזבח אף אשם כן ׃ ומדאיקרי דבר חדש בהן יד ורגל ולא נסכים שאשם מצורע טעון ושאר אשמות אינם טעונים משמע דלא מקרי דבר חדש אלא כשסותר את הכלל כגון בהן יד ורגל ששאר כל האשמו׳ כל הדם למזבח ואשם מצורע ניתן מכנו לבהנות אבל נסכים אינו סותר הכלל אלא תוספת בעלמא הוא שניתוסף באשם מצורע על שאר אשמות והיינו דאיכא בין מדת דבר חדש למדת יצא ללמד על הכלל כי הך דאוב וידעוני בכלל כל המכשפים היו ולמה יצאו להקיש אליהם מה אוב וידעוני בסקילה אף כל וכו׳ ׃ וסקילה לא הוי דבר סותר את הכלל ולכך דן אותו במדת ללמד על הכלל ויש מחלוקת במדת דבר חדש בזבחים פרק אי זהו מקומן איכא מ״ד דאי לא הדרי לכלליה לא גמרי אהדדי לא איהו מכלליה ולא כלליה מניה ׃ ואיכא מ״ד דאיהו בלבד הוא דלא גמר מכלליה אבל כלליה גמר מניה פי׳ כל דבר שיש בו זולת החידוש הסותר ואת מה בין מדת זו למדת

ad altare. ideo doctrina hæc proponenda fuit, *Sicut peccatum sic reatus*: ut peccatum oneratur sanguine & adolendis super altari, sic etiam reatus. Quia ergo vocatur res nova pollex manus ac pedis, non verò libamina, quibus reatus leprosi oneratur, reliqui verò reatus non onerantur; significatur, non vocari rem novam, nisi quum ipsum generale destruit. ut pollex manus ac pedis: quia in reliquis omnibus reatibus, omnis sanguis altari debetur; at in reatu leprosi, ex ipso pollicibus inditur. Verum libamina generale non destruunt; sed sunt vulgare additamentum, quod in reatu leprosi additur super reliquorum reatuum requisita. Atque hoc interest inter hunc arguendi modum, *Res nova*; & illum, *Res separatim exprimitur ad docendum de toto genere*. Quemadmodũ illud, quod Pythonicus & Ariolus sub genere omnium veneficorum comprehenduntur. quare igitur separatim etiam ponuntur? ut sibi assimilent: uti pythonicus & ariolus lapidandi; sic omnes, &c. Lapidatio autem non est res quæ genus destruit. ideoque istud æstimant illo arguendi modo, *Ad docendum de genere*. Cæterum controversia est de arguendi modo *Res nova*, in זבחין cap. *Quis eorum locus*. Quidam ait, quod nisi ad generale suum revocetur, à sese invicem non illustrentur: nec ipsum novum à suo genere; nec ejus genus ab ipso. alius dicit, ipsum solum esse quod à genere suo non illustretur; sed ejus genus ab ipso illustrari: nimirum in eo quod in ipso præter illam repugnantem innovationem invenitur.

Quod si quæras, Quid interest inter hunc arguendi modum; & illum,

יצא לטעון טעון אחר שלא כענינו שהרי אין דנין בשתיהן אלא מה שנתפרש בשתיהם שם אלא אם כן החזירם לכללם ואומר הראבד ז״ל וודאי כן הוא שהדין שלהם אחד אלא שיש בזו יתרון על הראשונה שהזכרנו כי הראשונה יצא לטעון טעון אחר שלא כענינו בענין טומאת נתקים שאינה מענין הנגעים הראשונים כלל ומן הדין אין לדון בהם מדיני הראשונים כלום אלא אם כן נתפרש בהם אבל המדה הזו באה ללמד שאעפ שענין הזה כענין הא' כגון אשם מצורע שהוא קדשי הקדשים כשאר אשמות וטעון שחיטת צפון כמותם אפה הואיל ונתחדש בו דבר אחר אין לך בו אלא משעת חידושו ואילך עד שיחזור לכללו בפי' ואעפי שהיינו יכולים ללמוד הראשונה מזו שהיא מחדשת יותר מ״מ כיון שיש ביניהם מעלה חשבו אותם שתי מדות לשון הראבד ז״ל·

דיני דבר הלמד מענינו ודבר הלמד מסופו פי' למד מענינו כל דבר סתום שאין מפורש בו במה מדבר מדה בתורה ש שנלמוד מן הענין המפורש הסמך

Separatim ponitur ad imponendum diversum onus cum illo non conveniens? nam neutro arguunt, nisi quod ibi in ambobus exprimitur, nisi ad generale suum revocentur. Respondet Doct. A. f. Davidis l. m. revera ita esse, scilicet amborum eandem esse rationem; nisi quod in hoc quidam sit excessus supra priorem quem commemoravimus. Nam in priori, res separatim ponitur ad imponendũ diversum onus cum illo generali non conveniens, idque in negotio immunditiæ porriginũ, quæ ad illas *plagas* priores nihil omninò pertinet: atq; ex jure non licet in istis concludere quicquam ex requisitis priorum illarum plagarum; nisi in ipsis exprimatur. sed hic arguendi modus progreditur ad docendum, quod etiamsi hic uti illic se res habeat (quemadmodum in reatu leprosi, qui est sacrosanctus ut reliqui reatus, & mactari debet ad Aquilonem sicuti isti;) nihilominus, quia in hoc novè aliud quid constituitur, nihil in eo tibi licet, duntaxat à renovationis ipsius tẽpore ac deinceps, donec ad generale suum explicitè redeat. & quamvis priorem ex hoc addiscere possimus, ut qui plus novitatis habeat; nihilominus quia inter ipsos est eminentiæ gradus, duos arguendi modos esse censuerunt. Hic est sermo D. Abr. f. Davidis laudatæ memoriæ.

Argumentum: Res quæ è subjecto suo discitur, & res quæ è fine suo discitur. Expositio hujus, *Quæ è subjecto discitur*, sic habet: est arguendi modus in lege, ut quodlibet abstrusum, in quo explicatum non est de quo dicatur, addiscamus ex eo quod proxime sequens explicatum.

לו כדתניא במכילתא לא תגנוב הרי זו אזהרה לגונב נפשות או אינו אלא לגונב ממון אמרת צא ולמד מי״ג מדות שהתורה נדרשת בהם ג' מצות אמורות בענין שתים מפורשות ואחד סתומה נלמוד סתומה ממפורשת במה הענין מדבר במיתת בית דין פי' לא תרצח לא תנאף אף לא תגנוב כן וכן כל כיוצא בזה ודבר הלמד מסופו פי' מהענין עצמו ופשוט הוא ·

דין שני כתובים המכחישין זה את זה וכו' מדה זו מפורשת בתורה כדאמרינן כתוב אחד אומר וירד יי' על הר סיני וכתוב אחר אומר כי מן השמי' דברתי עמכם ׃ הכריע הג' מן השמים השמיעך את קולו ליסרך וכו' פי' השמים שהוא אש ומים שהראה דמות האש העליונים על ראש ההר לדבר מתוכה וזו היא ההרכנה שאמרו ז״ל שהרכין שמים לא ששינה אותם מהוייתן כלל ׃ ומזו ההכרעה שהכריע הכתוב הג' ותקן שני כתובים המכחישין זה את זה למדו רבותי' במקום אחר בשני כתובי' שמכחישין זה את זה ולא בא השלישי להכריע כאותה ששנינו בסוטה כתוב אחד

tum eſt: uti traditur in cornucopiis. *Ne furator*, eſtne præmonitio pro plagiario, an verò nonniſi pro fure pecuniario? Dicere potes, Procedas atque id diſcas ex 13 arguendi modis, quibus lex explicatur. In iſto negotio tria præcepta proponuntur, quorum duo explicata ſunt, unum autem abſtruſum. diſcamus abſtruſum ab expſicato. De quo illi ſermo eſt? de morte per ſenatum irroganda: puta, *Ne occidito*; *Ne ſcortator*. ergo etiam, *Ne furator*, ſimiliter accipe. Ita quævis ſimilia. *Res quæ è fine ſuo diſcitur*, ſic exponitur: *ex ipſius rei fine*. Atque hoc planum eſt.

Argumentum duarum ſcripturarum ſibi contradicétium &c. Hic arguendi modus in lege explicitè continetur. Quemadmodum dicimus, quod unus paragraphus dicat Ex. 19.20. *tum deſcendit Iehova ſuper montem Sinai*; alius verò Exod. 20.22. *quod ex cœlis loquutus ſim vobiſcum*; deinde tertius eos conciliet Deut. 4.36. *è cœlis audiendam propoſuit tibi vocem ſuam, ut erudiret te*, &c. Per cœlos intelligit ignẽ & aquam: quod oſtenderit ſimilitudinem ignis, id eſt, altiſſimorum, ſuper montis cacumine, ut inde loqueretur. Hæc eſt illa depreſſio, qua Sapientes l. m. dixerunt Deum depreſſiſſe cœlos: non verò quod eos ullo modo in ſua eſſentia mutaverit. Atque ex hac conciliatione, qua tertius paragraphus conciliat apteque componit duos paragraphos ſibi invicem contradicentes; Doctores noſtri idem addiſcunt alibi in duobus paragraphis, qui ſibi invicem contradicunt, nec tertius ad conciliandum accedit. Sicuti quod in סוטה legimus: Vnus paragraphus inquit

(Num. 35. 5.) *& metimini extra civitatem quamque, ad plagam Orientalem bis mille cubitos*; alius verò ait (℣ſ. 4.) *à muro civitatis cujuſque extrinſecus mille cubita.* ubi illi ambos conciliant ex ſententia ſua. & ſolvunt ſecundum conſiderationes ſuas: quemadmodum diſcunt argumento ab impari, quod ſuppeditavit Deus, multa argumenta ab impari per totam legem. Cæterum quod addit autor, *donec procedat paragraphus tertius & conciliet*; ſic inquit, duos paragraphos, qui ſibi invicem contradicunt, tibi rejicere non licet vel ipſos ut errore ſcriptos ſumere, adeo ut ad eorum directionem pro virili non redeas, donec procedat tertius paragraphus eoſque conciliet: atque tum facies ſecundum conciliationem quam obſervabis. Hic modus eſt ille, qui dicitur, *Illi ſimile alio in loco*, quem ſubtiliter explicavit Hillel coram ſenioribus Bethiræ: quaſi dicas, unum alteri opitulatur, ejuſque ſenſum confirmat. Hic modus per ſe non conſtituit modum, qui cum 13 modis numeretur: verum quia poſteriores, quos enarrabat, erant diſtincti modi, hunc etiam unà ſubtiliter explicavit. Omnia hæc ſermone Doctoris A. f. D. l. m. continentur.

אומר ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וכתוב אחר אומר מקיר העיר וחוצה אלף אמה והם הכריעו ביניהם מדעתם ותירצו לפי ראיותם כמו שלמדו מקל וחומר דשכינה כמה קלים וחמורים בכל התורה והא דקתני עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע הק׳ שני כתובים המכחישין זה את זה אי אתה רשאי להותן ולהחזיקן בשבו׳ שלא תחזור לתרץ אותם כל מה שתוכל עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם ׃ ואז תעשה כפי ההכרעה אשר תראה וזהו מדת כיוצא בו במקו׳ אחר שדרש הלל לפני זקני בתירא כלו׳ הא׳ מסייע לחבירו ומחזק טעמו וזו אינה מדה בפני עצמה ליחשב עם י״ג מדות אלא לפי שהאחרונות שדרש היו מדות דרש גם לזו עמהן כל זה לשון הראב״ד ז״ל ׃

Caput III.

הפרק השלישי

PRæmittenda eſt generalis præfatio, quare D. Iſmaël non numeraverit illos 32 arguendi modos Doctoris Joſis Galilæi; ſicut hos 13 recenſuit. Atque nobis hac in re aliud non ſuppetit, quam quod Doctor noſter Samſon libro ſuo ſcripſit: cujus hæc ſunt ſummatim verba. Ecce

ויש להקדים הקדמה כוללת למה לא מנה ר׳ ישמעאל הל״ב מדות דרבי יוסי הגלילי כמו שמנה הי״ג ואין לנו בזה אלא מה שכתב רבינו שמשון בספרו ואלו דבריו בקצרה הא ולא חשיב

quod

ר' ישמעאל כל הל"ב מדות כמו הי"ג מפני שאלו הי"ג לא מצא אדם חולק עליהם והם רהוטות ושגורות בפי הכל כמו שמצינו בהלל שלא מנה רק שבע מדות כדתניא הלל הזקן דרש שבע מדות לפני זקני בתירא ועל כל פנים לא היה מפני שלא היה דורש שאר המדות אלא שאלו היו סדורות בפיו או היו צריכין לאותו זמן שלא היו בקיאין בהן וכך יתכן לרבי ישמעאל בי"ג מדות· או דרך אחרת עזב רבי ישמעאל אותן המדות מהן משום דלא חשיבי מדות אלא כמאן דכתיבי בקרא בהדיא כמו בהקש חולתו ומהם משום שאינם להוכיח שום חומרא או קולא כמו נוטריקון ומהם שאינם אלא ליישב פשוטי המקראות כמו דבר גדול הנתלה בקטן וכיוצא בו· ולכך נקט רבי ישמעאל במילתיה דבר שהתורה נדרשת בה כלומר גופי תורה קולות וחומרות ודינין· ועם הטעמים האלו יתיישב לך השמטת הל"ב מדות לרבי ישמעאל והא לך טעמן א' לא'· מריבוי מדה זו לא חשיב רבי ישמעאל משום שיש יתור גמור והוי כמאן דכתיב בהדיא מכ"ועט לא. חשיב לה

quod D. Ismaël omnes 32 modos non connumeraverit, quemadmodum tredecim istos; ideo factum, quia istos 13 nemo impugnat, sed usitatissimi sunt omniumque ore celebrati. Sicuti in Hillele experti sumus, quod nonnisi septem modos recensuerit: ut habet traditio, Hillel senex explicavit septem modos coram senioribus Bethiræ. at quicquid sit, hoc factum non fuit, quia reliquos in arguendo non adhibuit; sed quia isti in ipsius ore dispositionem nacti erant, aut necessariò illo tempore explicandi erant, quia eorum non satis periti erant homines. Quod Doct. Ismaëli competit in tredecim istis arguendi modis. Aut alia ratione dicendum, D. Ismaëlem illos modos sive argumenta omisisse, partim quod non censerentur argumenta, sed ut ea quæ in Scriptura manifestè scripta sunt; exempli gratia, *A similitudine* & alia: partim quod non facerent ad arguendum gravitatem aut levitatem ullam; ut Formula qua literæ pro vocibus accipiuntur: partim, quod non facerent nisi ad constituendũ simplicem paragraphorum sensum; ut *Magnum à parvo dependens*, aliaque similia. Itaque sumpsit Doctor Ismaël in discursu suo id, quo lex explicatur: quasi dicas, corpora legis, id est, levitates, gravitates, juraque forensia. Et secundum istas rationes constabit tibi, quare D. Ismaël 32 illos modos omiserit. Ecce autem tibi eorum rationem sigillatim. *Ab auxesi*, hunc modum non computavit Doctor Ismaël, quia est perfecta redundantia, essque veluti id quod manifestè scriptum exstat. *A diminutione*, hunc etiam non computavit

D. Iſmaël, quia eſt modus ſuperfluus: nam planus eſt. *Ab augmento poſt augmentum*, eum quoque non numeravit ob cauſam in *augmento & diminutione* memoratam. ſimilis ratio eſt in *diminutione poſt diminutionem*. Adhæc, iſtum *Ab impari explicito* non connumeravit, quia totum hoc in paragrapho manifeſtè expoſitum eſt. *A vocum convenientia*, hunc modum computavit D. Iſmaël: verum æſtimavit eum ex ipſo legis corpore, adeo ut inde diſcamus jus levitatis & gravitatis. *A conſtitutione principii*, hunc modum computavit D. Iſmaël: ſed ipſius verba, ſunt verba ſtatuti ac juris; verum iſtius Doctoris verba, verba ſunt popularis enarrationis. *A viâ brevi*, ſive compendio: hic modus tantùm eſt diſpoſitio contextuum: ideoque eum non computavit D. Iſmaël. *E re immutata*, etiam pertinet ad verba popularis enarrationis: ideoque eum non computavit D. Iſmaël. *Ex ordine diviſo*; item, *Ex eo quod ad illuſtrandum adducitur* &c. hi etiam non ſuppeditant jus, ſed diſpoſitionem textuum. quapropter iſtos modos neglexit D. Iſmaël. *E generali cui ſubjungitur factum*: etiam hic non computatur; quia nobis inde non provenit levitas, nec gravitas. *E duabus ſcripturis quæ ſibi invicem contradicunt*, eſt modus ſuperior. Alium, ſcilicet, *Ex eo quod ſuo loco ſingulare eſt*; item, *Ex eo quod ſuo loco non explicatur*, non connumeravit D. Iſmaël, quamvis inde debitæ obſervationes prodeant: quia profluit ex argum. *à re quæ diſcitur è fine ſuo*. *Ex eo quod etſi de hoc dicatur, eò non pertinet*: hunc modum non connumeravit Doct. Iſmaël, quia eo non continetur

שהיא מדה מיותרת כי היא מפורשת מריבוי אחר ריבוי גם את זו לא מנה מהטעם הנזכר בריבוי ובמיעוט וכן הטעם במיעוט אחר מיעוט מקו׳ מפורש גם לזו לא מנה שהכל מבואר בפסוק בהדייא · מג״ש זאת המדה חשיב לה ר׳ ישמעאל אמנם חשיב לה מגופי תורה וילפינן מינה דין קולא וחומרא · מבנין אב גם מדה זו חשיב רבי ישמעאל אבל דבריו דברי חק ומשפט ודברי זה התנא דברי אגדה · בדרך קצרה ׃ מדה זו אינה אלא יישוב המקראות ולכך לא חשיב לה רבי ישמעאל מדבר שהוא שנוי גם זאת דברי אגדה ולא חשיב לה רבי ישמעאל מסידור שנחלק ומדבר שבא ללמד וכו׳ גם אלו אינן דין כי אם יישוב המקראות הילכך לא חשיב להו רבי ישמעאל מכלל שאחריו מעשה גם זו לא חשיבא דלא נפקא לן מינה לא קולא ולא חומרא משני כתובים המכחישין זה את זה זו היא המדה של מעלה מדבר שהוא מיוחד במקומו ומדבר שאינו מתפרש במקומו לא מנה רבי ישמעאל אף על פי שדין משמרות יוצאין ממנו מפני שהיא יוצאה מדבר הלמד מסופו מדבר שהוא בזה ואינו ענין לו ׃ רבי ישמעאל לא מנה

tinetur

מדה זו שאין בה חק ומשפט וכן במדרש אגדה מדבר שנאמר בזה והה לחבירו גם זה בנין אב מדבר שהוקש בשתי מדות וכו' גם זו לא חש רבי ישמעאל שאינה אלא דברי אגדה ודרשא ׃ מדבר שחבירו מוכיח עליו גם זו מדרש כאלו נכתב בהדיא או מלת אחד עומדת במקום שתים ולכך לא חשיב לה רבי ישמעאל ·

מדבר שהוא מוכיח על חבירו גם זה לא חשיב רבי ישמעאל שהיא אגדה ולא נפקא מינה לא דין ולא משפט ועוד שבכלל קו̇ היא ומה אם התקיף כן כ̇ש החלש ·

מדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על עצמו רבי ישמעאל לא חשיב הך מדה דס̇ל דליתא אלא דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא או שמא הך דר̇שה אינה אלא לענין אגדה · וכן הטעם לשאר המדות ואחר שכתבתי הקדמה זו אשוב לחשוב הל̇ב מדות לתוצאותם ·

מרבוי כיצד ג' לשתות את גם אף לרבות · את כיצד וי'

tinetur statutum & jus. Sic in mystica expositione ad popularem sermonem pertinente, modus, *Ex eo quod cum de hoc dicatur, in compari etiam locum habet*, ad *Constitutionem principii* quoque spectat. *Ex eo quod ad duos modos æqualiter se habet*,&c. nec de hoc modo sollicitus fuit Doct. Ismaël: quia nihil continet, quam verba popularis enarrationis & expositionis mysticæ. *Ex eo quod à compari suo arguitur*, etiam hic modus talis est expositio, ac si manifestè scripta esset; vel dictio una quæ pro duabus ponitur: ideoque istum modum D. Ismaël non computavit.

Ex eo quod compar suum arguit, hunc etiam modum non computavit D. Ismaël, quia ad popularem enarrationem pertinet; nec inde vel jus vel judicium provenit: præterea, quia sub genere argumentorum ab impari continetur: q. d. & quid? si robustum ita se habet, quanto magis debile?

Ex eo quod in genere contentum, seorsum ab eo repetitur, ut de se quid doceat. Hunc modum Doct. Ismaël non computavit: quod ipsi videretur, rem aliter se non habere, quam in illo, Quod sub genere contentum, ab eo seorsum ponitur, non ideo repetitur quò de se quid doceat; sed ut de toto genere doceat: aut forte, istum exponendi modum nonnisi ad popularem enarrationem pertinere. Hujusmodi est pro reliquis argumentis ratio. Cæterum postquam scripsi hanc præfationem, revertar ad computandum 32 modos, quaquaversum patent.

Ab augmento, quî? Tres formulæ auxesi inserviunt, τὸν, *quoque*, *etiam*. itaq; τὸν, quomodo? Gen. 21. 1. *Postea Iehova*

פקד

פקד את שרה אלו נאמר פקד שרה הייתי אומר שרה לבדה נפקדת תל' את מלמד שכל העקרות נפקדו עמה וכן הוא אומר שחוק עשה לי אלהים וכו' · גם לרבות גם צאנכם גם בקרכם קחו אלו נאמר צאנכם הייתי אומר שלהם בלבד תל גם מלמד שנתן להם דורון משלו לקיים מה שנאמר גם אתה תתן בידינו ׃ אף לרבות כיצד ויקח את אדרת אליהו אף הוא ויכה את המים מלמד שנעשו נסים לאלישע בקריעת הירדן יותר מאליהו דפעם ראשונה היתה זכות אחד עומדת ופעם שניה של אלישע היתה זכות אחר עומדת וכן כתיב ויהי נא פי שני' וכו' וכן אתה מוצא ח' מופתים באליהו וי"ו באלישע ·

ממיעוט כיצד ג' לשונות רק אך מן · אך למעט כיצד וישאר אך נח מלמד שאף נח גונח היה מפני הצנה ומצינו למדין אך מיעוט · רק למעט כיצד רק אין יראת אלהים במקום הזה ׃ יכול שלא היו יראים השם כל עיקר תל' רק רשעים אך יראים אמור מעתה עד שלא שמעו באזניהם לא היו יראים משמעו באזניהם היו יראים

visitavit את *Saram*. Si diceretur, *visitavit Saram*, dicerem Saram solam visitatam. doctrinam proponendam continet particula את, quæ docet omnes steriles visitatas unà cum ipsa. Hoc modo dicitur, ψ s. 6. *risum fecit mihi Deus* &c. *Quoque* auxesi inservit Exod. 12. 32. *Greges quoque vestros & armenta vestra accipite*. Si diceretur, *Greges vestros*, dicerem, illorum tantum. doctrinam proponendam continet *quoque*, docens ipsum illis dedisse donum de suo, ut stabiliretur quod dictum fuerat, Exod. 10. 25. *Tu quoque dabis in manu nostra*. Quî *etiam* augmento inservit? 2 Reg. 2. 14. *Et accepit togam Elijæ ... etiam iste quum percussit aquas*. docetur, Elisæo magis edita fuisse miracula in Jordanis divisione, quam Eliæ: nam priori vice unius meritum constabat; & secunda vice in Elisæo, alterius etiam meritum constabat. Ita scriptum est ψ s. 9. *Sit ergo, quæso, portio dupla*, &c. sic etiam reperis octo Eliæ miracula, at in Elisæo sedecim.

A diminutione, quî? Tres formulæ sunt, *duntaxat*, *tantummodo*, *præter*. Quî *tantummodo* diminutioni inservit? Gen. 7. 23. *Sed relictus est tantummodo Noach*. Docetur, Noachum tantum tussi ex frigore laborasse. itaq; videmus nos inde discere, *tantummodo*, diminutionis esse. Quî *duntaxat* ad diminuendum facit? Gen. 20 11. *Duntaxat vacuitas timoris Dei est in loco isto*. Dici posset, non timuisse Deum ullo modo. doctrinam proponendam suppeditat particula, *duntaxat* : impios fuisse, sed timuisse. Ita statue, ab illo tempore, quamdiu nondum auribus suis audivissent, non timebant; à quo tempore auribus audiverant, timebant.

Ita

וכן הוא אומר וישכם אבימלך וכו' וייראו האנשים מאד וכו' · מן למעט כיצד ויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב · יכול כל היום כולו היה משה דן אם כן אימתי היו תלמידיו למדין תל מן למעט שלא היה יושב כל היום ושיערו חכמים שש שעות ·

מריבוי אחר ריבוי כיצד גם את הארי גם את הדוב הכה עבדך אלו נכתב ארי ודוב הייתי אומר שתים בלבד כשהוא אומר גם את גם הרי, שלשה ריבויין מלמד שהיו שם חמשה חיות רעות · כיצד ארי ושני גוריו והדוב וגורו ·

מיעוט אחר מיעוט · כיצד הרק אך במשה רק ואך מיעט אחר מיעוט והלא גם בנו דבר עד שלא דבר עמו ו ומנין שדבר עם מרים קודם למשה ש שנאמר ותקח מרים הנביאה אחות אהרן וכו' והלא גם למשה היתה אחות אלא מלמד שהתחילה לנבאת משהיתה אחות אהרן בלבד ועדיין לא נולד משה ומנין שדבר עם אהרן קודם למשה שנאמר ויבא איש האלהים ואמר אליו הנגלה נגליתי

Ita ille dicit, Gen.20.8. *Mane itaque surrexit Abimelec*, &c. *timueruntque viri illi valde*, &c. *Præter* quomodo ad minuendum facit? Exod.18.13. *Astabat populus Mosi præter* (potius *à*) *mane usque ad vesperam*. Dici poterat, omnino per totum diem Mosen judicasse. si ita fuisset, quando ejus discipuli didicissent? doctrinam proponendam suppeditat *præter*: ut minus dicatur, ipsum toto die non sedisse. Determinant Sapientes sex horas.

Ab augmento post augmentum, quomodo? 1 Sam. 17.36. *etiam τὸν leonem, etiam τὸν ursum percussit servus tuus*. Si scriptum esset, *leonem & ursum*, dicerem, ambos tantum: at quum dixerit *etiam*, *τὸν*, *etiam*, ecce triplici auxesi docuit, quod ibi quinque malæ feræ fuerint. Quomodo? Leo cum duobus catulis suis, & ursus cum suo catulo.

A diminutione post diminutionem, quomodo? Num. 12.2. *An duntaxat tantummodo per Mosen?* Duntaxat & tantummodo, continent diminutionem post diminutionē: ideo sequitur, *Nonne etiam per nos locutus est?* scilicet antequam cum illo loqueretur. Sed unde liquet, quod cum Mirjam loquutus sit, antequam cum Mose loqueretur? Quia dicitur Exod. 15.20. *& accepit Prophetissa Mirjam soror Aaronis*, &c. At nonne Mosis quoque soror erat? Verum docet, eam incepisse prophetare quum tantum esset Aaronis soror, antequam nasceretur Moses. Et unde habes, cum Aarone loquutum fuisse antequam cum Mose loqueretur? Quod dicatur, 1 Sam. 2.27. *Venit autem vir Dei ... dixitque ei ... Annon plane me revelavi*

domui patris tui, quum essent in Aegypto subditi domui Pharaonis? Atque ejus prophetia suppressa fuit ultra annos octingentos & octoginta sex, donec veniret Ezechiel: nam dicitur Ezech. 20. 7. *Et edixeram eis, quisque res detestandas oculis suis, abjicite.* Moses quoque Doctor noster satagebat ut Aaron legatus esset: nam dicitur Exod. 4. 13. *Mitte quaeso per eum quem missurus es.*

Ab explicito argumento ab impari, quî? Jer. 12. 5. *Quando cum peditibus curris, defatigant te; quomodo ergo misceres te cum equis?* Huic simile Ester 9. 12. *Dixit rex Assuerus, Susis in urbe regia interfecerunt Iudaei & perdiderunt quingentos viros;* . . . quanto plures, *in reliquis provinciis regis?*

Implicito argumento ab impari, qui? Psal. 15. 4. *Iuratus ad malefaciendum* sibi; *non tamen mutat.* Sed si juraverit ad benefaciendum sibi, mutabitne? Quid vero homini factu difficilius est, malefacere sibi ipsi; an benefacere sibi ipsi? Si *ad malefaciendum sibi* non mutat; quanto minus *ad benefaciendum sibi ipsi.* Quodnam est malum proprium, quod ipsi ut faciat licitum est? Respondet D. Johannes: exempli gratia, si in mari fuerit & voverit, In luctu jejunus permanebo, donec domum revertar.

A vocum convenientia, sive, *eadem origine*, qui? Samuel erat Nazirǽus, inquit Doctor Nehoraeus: nam dicitur 1 Sam. 1. 11. *Novacula non admovebitur capiti ejus.* De Samsone dicitur novacula; dicitur item de Samuele novacula: ut novacula Samsonis Naziraeum arguit; pariter etiam in Samuele se res habet. Sic similia.

לבית אביך בהיותם במצרים לבית פרעה והיתה נבואתו כבושה יותר מתת פו׳ שנה עד שבא יחזקאל שנאמר ואומר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו ואף משה רבינו היה משתדל שיהא אהרן שליח שנאמר שלח נא ביד תשלח׃

מקו׳ מפורש׃ כיצד כי את רגלים רצתה וילאוך ואיך תתחרה את הסוסים כיוצא בו ויאמר המלך אחשורוש בשושן הבירה הרגו היהודים ואבד תק׳ איש קו׳ בשאר מדינות המלך׃

מקו׳ סתום׃ כיצד נשבע להרע ולא ימיר׃ אבל אם נשבע להיטיב יחליף ומה קשה לאדם לעשות להרע לעצמו או להיטיב לעצמו אם להרע לעצמו אינו מחליף קו׳ להיטיב לעצמו אי זהו הרע לעצמו שמותר לו לעשותו א״ר יוחנן כגון שהיה בים ואמר אשב בתענית עד שאבא לביתי׃

מג״ש כיצד נזיר היה שמואל דברי רבי נהוראי שנאמר ומורה לא יעלה על ראשו נאמר בשמשון מורה ונאמר בשמואל מורה. מה מורה דשמשון נזיר אף בשמואל כן וכן כה״ג׃

מבנין אב׃ כיצד זהו יסוד מלמד

A constitutione principii, quomodo? Est fundamentum, de eo aliquid

על מה שהוא לאחריו · מאימתי נקרא יסוד משיהיה הוא נאמר תחלה א״ר חייא על כל דבור ודבור היה הקב״ה קורא למשה ומשיב הנני הנני · בנין אב לכולם ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני לפי שהיא תחלה ורבים כיוצא בו·

מדרך קצרה · כיצד ואהיה מאהל אל אהל וממשכן · צריך היה לומר וממשכן אל משכן אלא שדבר הכתוב דרך קצרה מאימתי נדון הדבר בקצרה משיצטרך הענין לו ודאי·

מדבר שנוי כיצד אמר רבי יוסי בר חנינא מ״ב שנה היה הרעב ראוי לבא במצרים שכן פרעה רואה שבע פרות ושבע שבלים י״ד ושבע פרות ושבע שבלים הרי כ״ח ויוסף אמר שבע פרות ושבע שבלים הרי מ״ב · וכיון שירד יעקב וכלכל כל הרעב ולא היה הרעב אלא ז' ואימתי חזרו אותם מ״ב שנה בימי יחזקאל שנא' ונתתי את ארץ מצרים שממה בתוך ארצות נשמות ועריה בתוך ערים מחרבות תהיינה שממה מ' שנה שלא עשתה אלא לצורך י״ד שנה ויש לומר שלעולם מ״ב שנה היה ראוי לבא אלא שיוסף

quid docens quod ſubſequitur. Quando fundamentum dici incipit? Quum ipſum initio dicitur. Ait D. Hija, Ad unumquemque ſermonem D.S.L. vocabat Moſen: qui reſpondebat ſemper, Ecce me. Conſtitutio principii pro omnibus exſtat Exod. 3. 4. *Inclamavit eum Deus è medio illius rubi, dicens, Moſes, Moſes, qui dixit, Ecce me:* quia hoc initio ponitur. & multa ſunt ſimilia.

Compendio, quomodo? 1 Chron. 17.5. *& eram de tentorio in tentorium itans, & de tabernaculo.* neceſſe erat dicere, & de tabernaculo in tabernaculum; ſed Scriptura compendio uſa fuit. Quando ſermo incipit compendio æſtimari? Quum eo res ipſa eget manifeſtè.

E re immutata, quî? Dicebat Doctor Joſe filius Haninæ, Conveniebat ut quadraginta duorum annorum fames invaderet Ægyptum. Nam ſic Pharao videbat ſeptem vaccas & ſeptem ſpicas, ecce quatuordecim; iterum memorantur ſeptem vaccæ & ſeptem ſpicæ, ecce 28; poſtea Joſeph memorat ſeptem vaccas & ſeptem ſpicas, ecce 42. ſed quandoquidem Jacob in Ægyptum deſcendit, totam famem in ſummam contraxit, & nonniſi ſeptennii fames fuit (Verum quando redierunt iſti 42 anni? Diebus Ezechielis: nam dicitur c. 29.12. *Reddam terram Aegypti deſolatiſſimam inter regiones deſolatas, & civitates ejus inter civitates devaſtatas, erunt deſolatiſſimæ 40 annis*) Etenim fructus tantum ediderat, qui 14 annis eſſent neceſſarii. Dici etiam poteſt, quod omninò conveniebat ut 42 anni ſupervenirent; ſed quod Joſeph

pro illis oraverit : atque hoc est illud *sint*, quæ est precandi formula.

Ex ordine diviso, quî ? 2 Chron.30.18.19. *Magna pars illius populi, multitudo ex Ephraimo, & Manasse, Iissachare & Zebulone non mundaverant se* &c. *expiationem faciat pro eo, qui totum animum suum comparaverit ad quærendum Deum.* ordo debebat observari; sed divisus fuit. Quando textum incipiunt æstimare ordine diviso? Quum eo modo commodè disponitur. Talia multa sunt.

Ex eo quod cum ad illustrandum adductum esset ; deprehenditur illustratum, quomodo? Jerem. 46. ℣s. 22. *Vox illius quasi serpentis ibit.* Non invenimus in serpente, quod vox ejus ab extremitate mundi una ad alterã pervadat: tamen quum pervenit ad Ægypti casum, dicit, *Vox illius ut serpentis ibit.* ut pervasit vox serpentis, sic ibit vox Ægypti. Ita docet, quo tempore Deus S. L. dixit Gen. 3. 14. *Super ventrem tuum ito*; descendisse angelos ministerii, ejusque manus ac pedes præcidisse, ideoque ejus vocem latè pervasisse, &c.

Cui succedit factum quod sit tantum prioris determinatio, quî? Gen. 1. 27. *& creavit Deus hominem.* ecce hoc est generale; postea sequitur operis determinatio Gen. 2. 7. *finxit verò Iehova Deus hominem*, ℣s. 21. *quapropter injecit Iehova Deus soporem altum*, ℣. 22. *exstruxitque Iehova Deus.* Audiens putaret aliud esse opus; sed est tantum prioris determinatio. Sic dicitur Esa. 1. 1. *Visio Esaiæ*, &c. postea determinans inquit author c. 6. 1. *Anno quo mortuus est rex Huzzija*, &c.

Ex eo quod à minori dependet, quî? Deuter. 32. 2. *Stillet tanquam pluvia disciplina mea.*

התפלל עליהם וש׳ יהיו שהוא לשון תפלה ·

מסידור שנחלק · כיצד מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבולון לא הטהרו וכו׳ יכפר בעד כל לבבו הכין לדרוש אלהים סדור היה ראוי להיות אלא שנחלק מאימתי דנין אותו ב בסידור שנחלק משיתהוג אותו לכך ורבים כזה ·

מדבר שבא ללמד ונמצא למד כיצד קולה כנחש ילך לא מצאנו בנחש שילך קולו מסוף העולם ועד סופו וכשבא למפלתה של מצרים הוא אומר קולה כנחש ילך כשם שהלך קול הנחש כך ילך קולה של מצרי׳ מלמד שבשעה שאמר הקב״ה על גחונך תלך ירדו מלאכי השרת וקצצו ידיו ורגליו והיה קולו הולך וכו׳ ·

שאחריו מעשה ואינו אלא פרטו של ראשון כיצד ויברא אלהים את האדם הרי זה כלל ואחר כך פרט המעשה וייצר יי׳ אלהים ׃ ויפל יי׳ אלהים תרדמה ויבן יי׳ אלהים השומע סבור שהוא מעשה אחר ואינו אלא פרטו של ראשון ׃ וכן אמר חזון ישעיהו כו׳ ואחר כך פורט בשנת מות המלך עוזיהו כו׳ ·

מדבר שהוא נתלה בקטן ממנו · כיצד יערוף כמטר

לקחי· וכי' הגשמים גדולים מן התורה שהיא נתלית בהם אלא לפי שהם מרוים את הכל וכדי לשכך את האוזן·

שני כתובין המכחישין זה את זה כיצד כתוב אחד אומר ויהי כל ישראל אלף אלפים ומאה אלף ויהודה ארבע מאות אלף ושבעים אלף וכתוב אחר אומר ויהי ישראל שמנה מאות אלף וכו' ואיש יהודה חמש מאות אלף · נמצא ביניהם של מאות אלף ושלש מאות אלף אלו מה טיבן בא הכתוב השלישי והכריע ובני ישראל למספרם ראשי האבות וראשי האלפים והמאות ושוטריהם המשרתים את המלך לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדשו לכל חדשי השנה המחלקות האחד כ"ד אלף מלמד שאלו שלש מאות אלף היו כתובים בטומסיות של מלכים ולא היו צריכים להמנות · הא כיצד כ"ד אלף לי"ב הדש הרי ב' מאות ושמונים ושמנה אלף נשתיירו שם י"ב אלף לנשיאי ישראל הטילן הכתוב וחזר וכללן·

מדבר מיוחד במקומו · כיצד ותדור נדר ותאמר ה' צבאות אם ראה תראה בעני אמתך למה נתיחד כאן השם הזה אמרה חנה לפני הקב"ה רבונו של עולם שני

mea. Et quid ? an pluviæ præstantiores sunt lege ? quod hæc ex iis suspendatur. Verum hoc fit, quia ipsæ omnia irrigant: deinde ad demulcendum aures.

E duabus Scripturis, quæ sibi invicem contradicunt, quomodo ? Vnus paragraphus 1 Chron. 21. ℣. 5. inquit, *Erant autem omnium Israëlitarum undecies centies mille viri ... Iudæ verò quadringenties septuagies mille:* alter autem 2 Sam. 24. 9. ait, *Et erant Israëlitarum octingenta millia*, &c. *virorum autem Iudæ quingenta millia.* Inter ista centena millia differentia invenitur. Itaque horum trecentorum millium quæ est conditio ? Procedit paragraphus tertius, 1 Chron. 27. 1. & conciliat. *Filiorum autem Israëlis secundum numerum ipsorum, in primores paternarum familiarum, & chiliarchos, centurionesque, & moderatores eorum, ministrantes regi in omni negotio suarum distributionum, quarum quæque procedebat & redibat de mense in mensem omnibus mensibus anni: distributio unaquaque erat vicenum quaternum millium.* Docetur, trecēta illa millia scripta esse in ordinibus privatis qui regibus ministrabant, nec opus fuisse ut numerarentur. Id quomodo ? 24 millia in 12 menses, ecce conficiunt ducenta octoginta octo millia : adeo ut ibi desiderentur duodecim millia pro principibus Israëlis; quæ rejecta complectitur denuo Scriptura.

Ex eo quod suo loco singulare est, quî ? 1 Sam. 1. 11. *vovitque votum dicens, Iehova exercituum, si omninò respexeris ad afflictionem ancillæ tuæ.* Quare specialiter hic istud nomen adhibetur ? Dixit Anna coram D. S. L. Domine mundi, duos mundos in

tuo mundo creaſti: ſuperiores non fœtificant vel augeſcunt; inferiores fœtificant & augeſcunt. ſi ex inferioribus ſum, ſim fœtificans & augeſcens; ſin ex ſuperioribus, in vivis maneam nec moriar.

Ex eo quod ſuo loco non explicatur; ſed explicatur loco alio, quomodo? Gen. 2. 8. *Ornaverat autem plantis Iehova Deus hortum in Edene ab Oriente*, ℣ſ. 9. *feceratque Iehova Deus ut germinaret.* Audimus Deum S.L. collocaſſe hominem in horto Edenis ab Oriente, & in eo creaſſe omnia eduliorum genera, omniaque genera pretioſorum fructuum: ſed non audimus, exſtruxiſſe ex auro, gemmis ac margaritis papiliones. Vbi hoc diſcimus? Quum ipſe Hiramo Tyri regi inquit, Ezech. 28. 13. *In Edene horto Dei eras, omnes lapides pretioſi operiebant te, pyropus, topazius* &c. quaſi illi dixiſſet, fortè videris tibi primus homo, cui omnem hanc gloriam comparavi.

Ex eo quod etſi ſtrictè dicatur, in omnibus obtinet. At quare iſto loco proponitur? quia Scriptura de eo loquitur quod utplurimum exiſtit. Quî? Exod. 22. 31. *Et carnem in agro diſcerptam ne comeditote.* Nonniſi in agro mihi proponitur; in urbe diſcerpta unde prohibetur? Doctrinam proponendam ſuppeditat Lev. 22. 8. *& diſcerptum ne comedito.* Si ita ſit, quare dicitur in agro? Nonniſi quia Scriptura de eo loquitur quod plerumque fit: nam beſtiæ magis in agro quam in urbe diſcerpi ſolent.

Ex eo quod etſi de hoc dicatur, etiam in compari ſive adjuncto locum habet, quî? Pſal. 97. ℣ſ. 11. *Lux ſata eſt juſto, & rectis animo lætitia.* Dici nequit, juſtis competere

עלמות בראת בעלמך העליונים אינם פרים ורבים התחתונים פרים ורבים אם מן התחתונים אני אהיה פרה ורבה ואם מן העליונים אני אהיה בחיים ולא אמות ·

מדבר שאינו מתפרש במקומו ומתפרש במקום אחר ׃ כיצד ויטע יי' אלהים גן בעדן מקדם · ויצמח יי' אלהים שמענו ששם הקב"ה את האדם בגן עדן מקדם וברא בו כל מיני מאכל וכל מיני מגדי' אבל לא שמענו שבנה חופות של זהב ושל אבנים טובות ומרגליות והיכן שמענו כשהוא אומר לחירם מלך צור בג"ע אלהים היתה כל אבן יקרה מסוכתך אודם פטדה כו' אל' שמא אדם הראשון אתה שעשיתי לו את כל הכבוד הזה ·

מדבר שנאמר במקצת והוא נוהג בכל ומפני מה נאמר במקום ההוא מפני שדבר הכתוב בהווה כיצד ובשר בשדה טרפה לא תאכלו אין לי אלא בשדה בעיר מנין ת"ל וטרפה לא תאכל · א"כ למה נאמר בשדה אלא דבר הכתוב בהווה שדרך הבהמות ליטרף בשדה יותר מבעיר ׃

מדבר שנאמר בזה והוא לחבירו כיצד אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה ׃ אי אפשר לומר שיש

lucem

לצדיקים אור בלא שמחה ולישרי לב שמחה בלא אור אלא אור לצדיקים והה שמחה שמחה לישרים והה אור מאימתי דנין אותו בכך משישתוה לשניהם כאחד ·

מדבר שנאמר בזה ואינו ענין לו והוא ענין לחבירו מאימתי הוא ענין משיצטרך לו כיצד וזאת ליהודה ויאמר שמע יי' קול יהודה תנהו ענין לשמעון שהרי שמעון היה צריך לו יותר מיהודה מנין מראובן כיון שבירך משה את ראובן וזאת ליהודה משמע וזאת לשמעון ·

מצינו בגמרא מה לחובל בחבירו שכן הותר מכללו והוא בפרק אלו נערות ופי' כך לפי שבכוליה גמרא אומר קים ליה בדרב' מיניה ר"ל אם חייב ממון ומלקות מלקה לקי ממונא לא משלם דקים ליה בדרבא מיניה · ובחובל בחבירו יש אלו הש:י עתשין ממון ומלקות נאמר גם כן קים ליה בדרבא מניה ויענישו אותו מלקות ולא ממון כמו שמסיק בגמרא לזה אמרו מה לחובל בחבירו שכן הותר מכללו שמצינו חובל שאין לו עתש כלל שהוא ב"ד שנותנין

lucem absque lætitia; rectisque animo lætitiam absque luce: sed lucem justis competere, quæ eadem sit lætitia; & lætitiam rectis competere, quæ eadē sit lux. Quando istud sic æstimare incipiunt? Quum res ipsis ambobus simul æqualiter competit.

Ex eo quod de hoc quidem dicitur, verum huc non pertinet; sed compari competit. Quando id huic attribui incipit? Quum hoc eo indiget. Quî? Deut. 33. 7. *Idem quoque Iudæ* precatus, *amplius dixit*; *exaudi Iehova vocem Iudæ.* Attribue hoc Simeoni: quia ecce Simeon eò magis egebat, quam Juda. Vnde hoc? Ex Rubene. Quandoquidem cum Moses benedixisset Rubeni, subsequitur, *Idem quoque Iudæ*; liquet hoc Simeoni potius competere.

Invenimus in Gemara, Quid hoc ad eum qui proximum suum vulnerat: quum etiam à genere suo excipiatur? quod occurrit cap. Hæ puellæ. Expositio talis est. Quia per totam Gemaram dicitur, Statue in ipsum, quod in ipso gravius est, (hoc vult, Si quis debeat pecuniam & plagas, vapulando vapulabit, pecuniam non solvet: secundū illud, Statue in ipsum, quod altero gravius est, sive Constitue ipsum in illa (conditione) quæ in ipso gravior est,) jam vero de vulnerante sive vitiante proximum, ibi hæ duæ concurrunt pœnæ, pecuniaria mulcta & plaga; dicitur etiam, Statue in ipsum, quod in ipso gravius esset: ideoq; multabunt eum plagis, non pecunia. uti in Gemara concluditur. Itaque objiciunt, Quid hoc ad eum qui proximum suum vitiat: quum etiam à genere suo excipiatur? Nam reperimus vitiantem sive vulnerantem; cui nulla omninò infligitur pœna: nimirum judices

שנותנין המלקות וכיון שאינו משלם כלל אף אני אביא שאר חובל דממון משלם ולא מלקות וזש הותר מכללו ואין ר״ל כמו שחשבו רבים מה לחובל בחברו וכו׳ לפי דקים לן שהפסוק אמר לא יוסיף להכותו במלקות אלא לט ור״ל מה לחובל שכן הותר מכללו שאעפי שיתן מלקות מ׳ אינו חייב כלום לפי שכשנותן הותר ואינו מרגיש כלל אם נותן מ׳ או לט׳ וזה אינו כלל שמי שנותן המלקות נותנו בכונה ויודע כמה הוו׳ מהחכם מורי נר״ו׳

מדבר שהוקש לשתי מדות ואתה נותן לו כח יפה שבשתיהן כיצד צדיק כתמר יפרח׳ יכול כשם שהתמר אין לו צל ואין עושין ממנו כלים כך הצדיקים ת״ל כארז מה ארז יש לו צל ועושין ממנו כלים אף הצדיק כן אי מה ארז אינו עושה פירות הצדיקים כך תלמוד לומר כתמר והתמר עושה פרי׳

מדבר שחבירו מוכיח עליו כיצד מתן בסתר יכפה אף וכו׳ כיוצא בו אני יי׳ הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי וכו׳ משמע ולא תהלתי לפסילים׳

qui plagas infligunt. & quandoquidem isti nihil luunt; ego etiam de reliquis vitiantibus proferam, eos pecuniam solvere, non plagas luere. Atque hoc est illud. A genere suo excipitur. Nec hoc sibi vult, quemadmodum existimant multi, ut *Quid hoc ad eum qui proximum vitiat* &c. dicatur quia ratum est penes nos, Deut. 25. 3. interdici, ne pergant cædere eum plagis, nisi 39. ut hujus dicti, Quid hoc ad vitiantem: quum etiam à genere suo excipiatur? sensus sit; quod etsi 40 plagas infligat, nihil debeat; quia dum infligit liber est, siquidē omninò non sentit, an 40, an vero 39 infligat. Hoc omninò non admittendum: nam qui plagas infligit, cum intentione infligit, quotque sint cognoscit. Hæc à Sapiente Domino meo, quem servet misericors & redimat.

Ex eo quod ad duos modos æqualiter se habet, cuique tu vim, quæ in ambobus præstat, attribuis, quî? Psal. 92. 13. *Iustus ut palma germinabit*. Dici poterat, Quemadmodum palma umbram non facit, neque ex ea vasa conficiunt; similiter se habent justi. Doctrinam proponendam suppeditat, *ut cedrus:* ut cedrus umbram facit, indeque vasa conficiunt; talis est justus. Si dicas, Quemadmodum cedrus fructus non profert, sic justi; doctrinam suppeditat, *ut palma* nam palma fructum fert.

Ex eo quod à compari sive ex adjuncto arguitur, quomodo? Prov. 21. 14. *Donum in abdito evertit iram* &c. Huic simile Esa. 42. 8. *Ego sum Iehova, hoc est nomen meum; & gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam* &c. sensus est, nec laudem meam sculptilibus.

מדבר שהוא מוכיח על חבירו כיצד קול יי' יחיל מדבר יחיל יי' מדבר קדש : וכי מדבר קדש חל לבדו והלא כל המדברות חלו א"ב למה נאמר אילות מפני שהן קלות בריצה וראיה לדבר משות רגלי כאילות ·

מדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על עצמו כיצד וישלח יהושע בן נון.וגו' ראו את הארץ ואת יריחו ויריחו בכלל הארץ היתה ולמה יצתה מן הכלל ללמד שהיא שקולה כנגד כל הארץ·

מדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על חברו כיצד ולא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות והלא הריגת רוצח בכלל.כל העונשין היתה שנאמר כאשר עשה כן יעשה לו ולמה יצאה ללמד על שאר העונשין ומה היא מלמדת עליהן לרוצח אין לוקחין כופר אבל לוקחין לשן ועין ושאר חבלות·

ממשל כיצד הלוך הלכו העצים למשוח עליהם מלך ואין זה כי אם משל לישראל שאמרו לעתניאל ולדבורה ולגדעון שימלכו עליהם·

מנין שדורשין ממעל בהגדה שנאמר

Ex eo quod adjunctum suum arguit, quî? Psal. 29. ℣. 8. *Vox Iehova trepidare facit desertum, trepidare facit Iehova desertum Kadeschi.* Quid? desertum Kadeschi tantum trepidat? annon omnia deserta trepidant? Si ita est, quare dicitur ℣. 9. *cerva*? Quia sunt cursu veloces. Hujus rei argumentum Habac. 3. 18. *Disponit pedes meos tanquam cervarum.*

Ex eo quod in genere contentum, seorsum ab eo repetitur, ut de se aliquid doceat, quomodo? Jos. 2. ℣. 1. *Miserat autem Iosua filius Nunis &c. inspicite terram istam & Ierichuntem.* At Jericho in complexu terræ continetur: quare ergo seorsum à toto repetitur? Ad docendum istam urbem ἰσοῤῥοπεῖν universæ terræ.

Ex eo quod in genere contentum, ab eo seorsum collocatur, ut de compari aliquid doceat, quî? Num. 35. ℣. 31. *Et ne accipitote redemptionis pretium pro ullo occisore, qui sons sit dignus morte.* Annon capitale occisoris supplicium sub genere omnium pœnarum continetur, quum dicitur Lev. 24. 19. *Quemadmodum fecit, sic fiat ei?* quare igitur seorsum ponitur? Ad docendum de reliquis pœnis. Quid de ipsis docet? Pro occisore quidem non accipi redemptionis pretium; sed pretium accipi pro dente & oculo, reliquisque illatis vitiis.

E parabola, quomodo? Jud. 9. 8. *Aliquando iverunt arbores ut ungerent sibi regem.* quæ nonnisi parabola est, designans Israëlitas: qui Otnieli, Deboræ, & Gideoni dixerunt, ut sibi imperarent.

Vnde hoc, quod textum *ex antecedenti* sive *superiori* exponunt in populari sermone? Quia dicitur 2 Reg. 10. 30.

Dixit autem Iehova ad Iehu, eò quòd benefecisti quod rectum videtur in oculis meis, & quod erat in animo meo fecisti &c. *abnepotes tui.* Hi respondent quatuor generationibus, quibus postquam regnum Achabi stetisset, illius opera excisum fuit. istæ sunt, Omri, Achabi, Jorami, ejusque filiorum. Sed unde constat, Joramum habuisse liberos? Ex eo quod dicatur 2 Reg. 10. 13. *Descendimus autem ad salutandum filios Regis & filios Augustæ.*

Vnde etiam, quod in populari sermone rem *à pari* enarrant? Ex eo quod dicatur Num. 14. 34. *pro numero dierum* &c. Huic simile exstat Jerem. 23. 38. 39. *Et onerosam prophetiam Iehova dicitis … Idcirco ecce me, qui obliturus sum vestri adeo ut onus feratis.* Sic idem inquit Esa. 30. 16. *Sed dicitis, nequaquam, nam insidentes equo fugiemus; ideo fugietis* omnes. Quo sermone peccarunt, eodem judicati fuere.

Vnde, quod *adhibent* in sermone populari *formulam qua literæ expenduntur?* Si numerum iis designatum spectes; ecce jam olim dictum est, numerum trecentorum & octodecim assurgere è voce Eliezer: si verò literarum permutationem, ecce jam olim observatum fuit, Hebræa quibus Jer. 51. 1. significatur, *Cor insurgentium in me*, per literarum permutationem denotare Chaldæos.

Vnde habent, quod in expositione populari *adhibeant formulam qua literæ fermè pro vocibus accipiuntur?* Doctrinam hanc suppeditat Gen. 17. 5. *Abraham … pater multitudinis gentium.* Sic Carmel, veluti *rach mal*, id est, res quæ tenera est & manu teritur. Item 1 Reg. 2. 8. *Et is maledixit mihi maledictione acerrima.* Hebr. *Nimretset*, quasi dicas, adulter, Moabita, homicida, hostis, abominatio.

ואמר יי' אל יהו יען אשר הטיבות לעשות הישר ובלבי עשית וכו' בנים רבעים כנגד ארבעה דורות שעמדה מלכות אחאב ונקרעה על יהו ואלו הן עמרי ואחאב ויהורם ובניו ומנין שהיו לו בנים ליורם שנאמר נרד לשלום בני המלך ובני הגבירה ·

ומנין שדורשין מכנגד באגדה שנאמר במספר הימים וכו' כיוצא בו ומשא יי' תאמרו לכן הנני ונשאתי אתכם נשוא וכן הוא אומר ותאמרו לא כי על סוס ננוס על כן תנוסון כלם בלשון שחטאו בו נדונו ·

ומנין שדורשין גימטריא בהגדה אם להשבון הרי כבר נאמר י״ח ושלש מאות דעולה למנין אליעזר ואם לתמורת האותיות הרי כבר נאמר לב קמי בחלוף אותיות כשדים ·

ומנין שדורשים נוטריקון באגדה תלמוד לומר אברהם אב המון גוים כרמל רך מל דבר שהוא רך ונמלל ביד · והוא קללני קללה נמרצת · נואף מואבי רוצח צורר תועבה ·

וירט יראה דאתה נטתה·

מוקדם ומאוחר שהוא בענין אחד · כיצד ונר אלהים טרם יכבה ושמואל שוכב בהיכל יי' והלא אין ישיבה בהיכל יי' וכ״ש שכיבה ואפי' בעזרה אין ישיבה אלא למלכי בית דוד שנאמר ויבוא המלך דוד וישב בהיכל ה' ומה ת״ל שוכב אלא מוקדם הוא ונר אלהים טרם יכבה בהיכל יי' ושמואל שוכב·

דין אם למקרא ודין אם למסורת פי' אם למקרא שעושין עיקר ואם מהקריאה לדרוש כפי הדיבור הקרוי ואם למסורת פי' לדרוש עפ הכתב · ופלוגתא היא בכל דוכתא כגון בפרק כיצד צולין גבי בבית אחד יאכל רבי יהודה סבר יש אם למסורת ויאכל כתיב ולאוכל קא מזהיר רחמנא שלא יאכל אותו אלא במקום אחד ולא בב' ור״ש סבר יש אם למקרא ויאכל קרי ועל הפסח קא מזהיר שיאכל בחבורה אחרת ולא בשתי חבורות אבל חבורה אחת בב' מקומות רשאי' ודכוותה פק דסוכה סוכות סוכת רבנן סברי יש אם למסורת וכיון

Ita Num. 22. 32. vox Hebr. significans *divertit* æquivalet verbis, *metuit*, *vidit*, *declinavit*.

Ex præposito & postposito quod in eadem re occurrit, qui? 1 Sam. 3. ✝ſ. 3. *Et quum nondum lucerna Dei exstingueretur Samuel cubabat, in templo Iehovæ.* At nonne illicitum erat sedere in templo Dei? quanto magis cubare? Quin etiam in atrio sedere non licebat, nisi regibus familiæ Davidis: nam dicitur 2 Sam. 7. 18. *Et ingressus est rex David, & sedit (coram Iova)* id est, in templo Jovæ. Quid ergo sibi vult *cubabat*; nisi quod præpositum fuerit? quasi dicas, Et quum nondum lucerna Dei exstingueretur in templo Jovæ; Samuel cubabat.

(Sequitur) arguendi modus, quo *principium statuitur in lectione*; *vel traditio censetur principium*. Exponitur *principium in lectione*, quod radicem & principium in lectione collocent, ut exponatur secundum verba lecta. *Principium in traditione*, hunc habet sensum, ut expositio fiat secundum scripturam. Vnde passim controversia nascitur: ut exempli gratia capite, *Quomodo assant*, ad verba Exod. 12. 46, *In una domo comedetur*. Doctor Judas opinatur principium esse traditionis, scribi enim *comedet*: adeoque edentem commoneri à Misericorde, ne illud nisi uno loco edat; non autem duobus. At D. Simeon existimat in lectione esse fundamentum, legi enim *comedetur*: adeoque de paschate monere Deum, ut uno in cœtu edatur; non verò duobus cœtibus: verum cœtui uno licitum esse, ut duobus locis edat. Huic simile exstat cap. 1. Cod. סוכה è Levit. 23. *Tuguria*, *Tugurium*. Hic magistri censuerunt, expositionis fundamentum esse in traditione. quandoquidem

שנכתבו ב' חסרים וא' מלא׃ דרשינן להו למנין הדפנות בסוכה אחת ׃ ור"ש סבר יש אם למקרא וכו' כדאיתא התם ויש לשאול דר"ש דקאמר יש אם למקרא הוא גופיה קא ודריש בפ"ק דקדושין מקרא ומסו' בוחד גבי בבגדו בה דדריש לשון בגידה ובגד והיינו מקרא ומסורת כדמפרש התם לכך אומר רש"י לשם דהיכא דיש לקיים שניהם דורשים מקרא ומסורת לכ"ע דלא לחנם נכתבו כי ההיא דקדושין אבל היכא דמכחישי להדדי ואי איתיה להאי ליתיה לחאי בהא פליגי מר סבר מקרא עיקר ומר סבר מסורת עיקר וההוא דסוכה מכחישין הם אם ג' דפנות הכשרת לא תדרוש מקרא ואם תפסול לא תדרוש מסורת ׃ ויש עוד דקדוק דברים בתוספות פ"ק דסוכה עיין שם וכאן אין מקום להאריך ׃

דין שני כתובים הבאין כאחד ומלמדין ׃ פלוגתא היא בכולית גמר' איכא מ"ד אין מלמדין ואיכא מ"ד מלמדין אבל ג' כתובים הבאין כאחד דמצי גמיר חד מחבריה בבנין אב כלו'

ergo vox iſta bis defectivè & ſemel plenè ſcribitur, ipſas enarramus pro laterum numero in uno tugurio. At D.S.opinatur in lectione eſſe fundamentum &c. quæ ibi ſequuntur. Sed quæſtio inſtitui poteſt: nam D.Simeon qui ſtatuit lectionem eſſe præcipuam, idem ipſe in exponendo adhibet cap. 1. קרושין lectionem & traditionem ſimul, ad verba Exod. 21. 8. *perfide agendo cum ea*: quæ (verba in Hebr. textu) exponit cum iſta perfidè agendi, tum veſtimenti ſignificatione; quibus lectionem & traditionem complectitur: ſicuti ibidem explicatur. Ideoque ait D. S. J. eodem loco: quod ubicunque ambas ſtatuere licet, exponant lectionem & traditionem, fatentibus id omnibus; quia fruſtra conſcriptæ non ſunt: ut in illo Cod. קרושין. ſed ubi ſibi invicem contradicunt, & ſi textus ſecundū hanc (exponatur;) ſecundum illam nequeat, tum diſſentiant: & hic Magiſter lectionem præcipuam cenſeat; alter verò traditionem præcipuam judicet. In illo autem Codicis סוכה ſecum invicem pugnant: nam ſi tria latera approbes, lectionem non expones; ſi verò improbes, non expones traditionem. Eſt præterea aliarum rerum accurata conſideratio in additamentis cap. 1. סוכה: videas iſtic; hic non eſt protrahendi locus.

Modus, quo *duo ſcripta S. eòdem recidentia aliud docent*. Controverſia hîc eſt, per totam Gemaram. quidam dicit, Aliud non docent; alter dicit, Docent: ſed tria ſcripta quæ eodem recidunt, quorum unum ex altero omninò addiſci poteſt per *conſtitutionem principii*(aliud non docent.)quaſi dicas, Miſeri-

דליכתוב רחמנא חד מניהו ולגמור אידך מני' ומדאצטריך למכתב תרוייהו גלי לך קרא דדוקא הני אבל אחריני לא · שלכך טרח וכתב את שניהם הילכך אין מלמדין פי' לעלמא · וב' מלמדים סל' דאע"ג דאתיא חד מחבריה מ"מ מילתא דאתיא בבנין אב טרח וכתב לה קרא כמ"ש בריש קדושין גבי ק"ו מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא הילכך שפיר אל דמלמדין · אבל ג' כתובים הבאין כאחד דכל האי לא טרח קרא לדברי הכל אין מלמדין דודאי גלי לך קרא כהני ג' לאפוקי כולהו אחריני דעלמא כך הטעם בכריתות ׃ ויש לך לדעת דאין צורך דאיזה משניהם יהיה מיותר תמיד מחבריה אלא אפילו א' לבד מיותר והא' צריך ואין יכול ללמוד מחבירו אפ"ה שפיר חשיב שני כתובין הבאין כאחד משום דסוף סוף ליכתוב הצריך וליתי חבריה מניה והכי מוכח בפרק שני דקדושין גבי המקדש בערלה וכלאי הכרם דקתני מכרן וקדש בדמיהן מ מקודשת ופריך בגמרא ולילוף מע"א דתופסת דמיא וכו' ·

Misericordem eorum unum scribere potuisse, adeoque illa ab hoc perdiscenda; quia a. necesse fuit insuper ambo scribere, patefecisse tibi Scripturam, præcise ista intelligenda, non item alia: nam ideo cum labore duo ista scripta fuisse: ideoque aliud inde non addisci, nimirum ne unum quidē. Verum duo aliud docere isti N. videntur: quia licet alterum è compari suo fluat; nihilo secius id quod per *constitutionem principii* promanat, cum molestia consignavit Scriptura. Quemadmodum dicitur initio קרושין, ubi occurrit argumentum ab impari, Id quod argumento ab impari constat, cum molestia consignavit Scriptura: itaque concinnum esse ut aliud doceant, illi respondit. At tria scripta quæ eodem recidunt (Scriptura enim adeo non laborat omnium consensu) aliud non docent: manifestè enim ibi Scriptura patefacit tribus istis, omnia alia quæ ullibi reperiuntur, excludenda. Hujusmodi ratio in libro כריתות. Scias autem oportet, necesse non esse ut unumquodque ex ambobus istis superfluum sit, & ex compari suo perdiscatur; sed etiamsi unum tantum sit superfluum, alterum verò necessarium, quod è compari addisci nequeat; etiam eo modo concinnè censeri duo scripta eodem recidentia. Etenim huc tandem res evadet, scribendum fuisse necessarium, & compar ejus ex eo deducendum. Ita arguitur cap. 2. קדוש' ad verba, Desponsans arborum præputio & heterogeneis vineę. Vbi legitur, Si quis ea vendiderit & desponsaverit pretio ipsorum. desponsata censetur: & in Gemara objicitur, At disci hoc poterat ex idololatria quæ pretia retinet, &c.

ומשני משום דהוי עֿא ושביעית שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין כלומר מתלי רחמנא בעֿא ושביעית מכלל דבכל איסורין שבתורה הדמים מותרים ואעֿג דשביעית לא יליף מעֿא דאיכא למיפרך מה לעֿא שכן אסורה בהנאה אפֿה כיון דעֿא יליף משביעית חשיב שני כתובים הבאים כאחד וכן אומר הגמרא בהדייא התם פֿק גבי מצה והקהל דאפילו בכֿהג חשיב שני כתובים הבאים כאחד׃

דין אין מוקדם ומאוחר בתורה דוקא בב׳ פרשיו׳ אבל בחד פרשה יש מוקדם ויש מאוחר דאֿלכ כלל ופרט דילמא פרט וכלל הוא ופרט וכלל דילמא כלל ופרט הוא אלא ודאי כדאמרן והכי מסיק בגמרא דזבחים וכמֿש למעלה בדיני כלל ופרט׃

דין עירוב פרשיות ׳ פי׳ פסוק שהוא מפרשה אחרת ונתערב בכאן שאינו מקומו עוקרין אותו מזו ונותנין אותו במקומו כדקאמר בפרק הגוזל קמא גבי הא דאמר רבי יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון אינו חייב עד שיודה

verum respondetur, Quia hoc de idololatria & illud de anni septimi proventu sunt duo scripta eodem recidentia, quæ aliud non docent. quasi dicas, ex eo quod patefecit Misericors in idololatria & anni septimi proventu, concluderetur quod in omnibus interdictis legalibus pretia sint licita. At quamvis illud de anni septimi proventu nō discatur ex idololatriæ conditione (quia objici posset, Quid huic cum idololatria, ubi etiam interdictum est lucrum?) nihilominus quandoquidem istud de idololatria discitur ex anni septimi proventu, censentur duo scripta quæ eodem recidunt. Atque ita loquitur Gemara manifeste illo loco cap. 1. ad verba, *jurgium & cœtus:* quod etiam in istiusmodi reputentur duo scripta quæ eodem recidunt.

Modus, quo *prius & posterius in lege non esse statuitur:* nimirum in duabus sectionibus. sed in una sectione agnoscitur prius, ut & posterius. Etenim ni ita esset, Generale cum sequenti speciali esset forte Speciale cum sequenti generali: vicissim Speciale cum sequenti generali esset forte Generale cum sequenti speciali. Verum manifestè ita est, uti diximus. Sic etiam concluditur in Gemara Cod. זבחים: idque quemadmodum supra diximus in argumento *Generale cum speciali.*

Modus (sequitur) quo *confunduntur sectiones.* Sensus est, Textum, qui est alterius sectionis, & hic commiscetur, ubi locum non habet, hinc extirpant & loco proprio collocant. Vt dicitur c. *Rapiens* Cod. Babæ primæ, ad verba, Ecce quod dicit D. Johannes, Qui arguitur furti in deposito, non tenetur donec de parte fateatur.

במקצת ופליגא דרבי חייא ברבי יוסף דאמר עירוב פרשיות כתוב כאן דכי כתוב כי הוא זה אלוה הוא דכתיב פי' האי קרא דאשר יאמר כי הוא זה דהיינו מודה במקצת הל' למכתביה באם כסף תלוה דהתם קאי כדמפרש טעמא התם ואלו הך פרשת דפקדון בלא הודה במקצת נמי חייב וזו דעת רש״י בעירוב פרשיות ואחרים פירשו דדין עירוב פרשיות אינו עוקר לגמרי הפסוק מהפרשה שנכתב בה דא״כ אין זה עירוב פרשיו' כי אם עיקור פרשיות אלא ר״ל דקאי הכא והכא · והיינו עירוב פרשיות שמערב הפרשיות ועומד בשניהם ·

דין גורעין ומוסיפין כי' דאות כתובה בתיבה שגורעין אותה מתיבה זו ומוסיפי' אותה בתיבה אחרת ודורשין הכתוב בכך כי הא דפ' יש נוחלין גבי ונתתם את נחלתו לשארו דדריש הכי ונתתם את נחלת שארו לו מלמד שהבעל יורש את אשתו · כלומר גורעין ואו מה׳ דנחלתו ומוסיפין על למד דלשארו ודורשין וו' למ״ד לו · והוה ליה ו ונתתם את נחלת שארו לו

tur. Et diſcrepat quod Doctor Hija dicit, f. Doctoris Joſephi: qui confuſionem ſectionum hic eſſe ait; nam quum ſcribitur Exod. 22.9. *quod illud ſit* (potius *illum ipſum eſſe*) de eo qui mutuatus eſt ſcriptum eſſe. Senſus eſt, iſtum paragraphum Exod. 22. *qui dixerit illud eſſe*, (qui eſt ille partem confitens) ſcribi debuiſſe ubi Exod. 22.25. legimus, *Si pecuniam mutuaveris*, quod eò referatur; quemadmodum illic ratio exponitur. & ecce in iſta de depoſito ſectione, reus quamvis de parte non fateatur, etiam tenetur. Hæc eſt D. S. J. ſententia de confuſione ſectionum. Alii ſic enarrant modum, quo ſectiones confunduntur: eo non omninò textum extirpari è ſectione in qua ſcribitur: quia ſi ita eſſet, non foret ſectionum confuſio; ſed extirpatio. verum hunc eſſe ſenſum, quod huc & illuc textus referatur: atque iſtum modum eſſe ſectionum mixtionem, quo miſcentur ſectiones, & textus in ipſis ambabus locum habet.

Modus, quo *auferunt & addunt*. Senſus eſt, quod cum ſcripta eſt litera in voce quadam, eam auferunt ex hac voce, & in alia voce eandem addunt; adeoque textum ſic exponunt. Sicut illud cap. *Sunt qui poſſeſſores fiunt*, ad verba Num. 27. 11. *tunc tradetis poſſeſſionem ejus neceſſario ejus.* Quod ita enarratur, tum tradetis poſſeſſionem neceſſarii ejus ei: ut doceatur, maritum uxoris hæredem eſſe. quaſi dicas, auferri *vau* ex נחלתו *poſſeſſionem ejus*, addique ipſi *lamed* vocis לשארו *neceſſario ejus*, atque exponi vau & lamed לו *ei*: adeo ut fiat, Tum tradetis poſſeſſionem neceſſarii ejus (ſive carnis ejus) ei. Ita

וכן

וכן בכל דוכתא ודוקא כריש התיבא או בסופה הוא דגורעין ומוסיפין אבל באמצע לא׃ כמ״ש רש״י בפרק הזהב גבי הקדש כתיב ויסף חמישית כסף ערכך עליו דכי שקלת ו׳ דויסף ושדית ליה אחמישית הל׳ חמישיתו וכתב רש״י הא דלא שדינ׳ ו׳ דויסף אחמישית בין יוד לתיו והוה ליה חמישיו׳ כלומר חמישיות הרבה משום דבאמצע התיבה לעולם אין מוסיפין אלא בראשה או בסופה אבל באמצע כדקאי קאי׃ ועוד האריך רש״י בראיה עיין שם בפי׳ ולא שייך למיפרך בכה״ג סכינא חריפ׳ מ מפסקינהו לקראי כדפריש בכל דוכת׳ משום דלא מיקרי׳ הפסקה אלא דוקא בתיבות להקדים תיבה זו לזו אבל באותיות לא הוי הפסק כדאמרי׳ התם מ מעיקרא גבי הך קרא ונתתם א״ת נחלתו דסבר אביי למימר תירוץ ואומר הכי ונתת׳ א״ת נחלתו לקרוב אל שארו וירש אותה ואמר ליה רבה סכינא חריפה מפסקינהו לקראי פי׳ סכין חד חותך ומפסיק ה הכתוב ועושה שארו המוקדם מאוחר והקרוב אליו המאוחר עשהו מוקדם וכן כל כה״ג בכל דוכתא ואי״ת תנא דלא דריש

passim. Verum hoc strictè ita accipiendum, ut in vocis principio aut fine sit, quod auferunt & addunt; sed non in medio. Quemadmodum dicit D. S. J. capite *Aurum*, ubi de consecrato, quum citatur Lev.27.11. *& addet quintam pecuniæ æstimationis tuæ super eam.* dicit inquam, quod ubi sumis *vau* ex Hebr. *& addet*, idque adjicis ad *quintam*; inde exurgit *quintam ejus.* Amplius scribit D. S. J. Quod verò non adjicimus *vau* Hebraicorum *& addet* voci *quintam*, inter duas ultimas literas, ut inde exurgat *quintas*, quasi dicas, quintas multas; id fit quia in medio vocis nunquam addunt, sed ipsius initio aut fine: verum in medio uti est, ita manet. Atque insuper D. S. J. in demonstratione prolixus est: vide locum in commentario. Nec quadrat ut in hujusmodi objiciamus, Culter acutus dissecat ipsos paragraphos; uti passim in enarrando dicitur: quia non vocatur dissectio, nisi præcisè in vocibus, quò hæc vox illi præponatur; sed in literis non est dissectio. Quemadmodum illic dicunt initio, ad hunc paragraphum Num. 27.11. *Tum tradetis possessionem ejus.* ubi Abæus solutionem apponere cogitans, sic disponit, Tum tradetis possessionem ejus ei qui proximus est necessario ejus, & possidebit eam. Cui regerit Rabba, Culterne acutus dissecat ipsos paragraphos? sensus est, Culterne acutus secat & discindit Scripturam? & facit *necessarium ejus* qui præcedit, sequi; *& propinquum ejus* qui sequitur, præcedere facit? Ita similia omnia passim. Est etiam Doctor Misnicus, qui in exponendo non adhibet modum, quo

auferunt

גורעין ומוסיפין כדאיתא התם ׃

דין סרוס המקרא בגלוית דוכתא אמרינן סרס המקרא ודורשהו כמו עת לעשות ליי' הפרו תורתך דרשי' הפרו תורתך משו' דעת לעשות ליי' וכה״ג ׃

דין מקרא נדרש לפניו או לפני׳ פניו פלוגתא היא בפרק במה מדליקין גבי בעון ביטול תורה בנים מתים וי״א בעון מזוזה ׃ ופלוגתייהו במקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו ׃ פי' קרא דלמען ירבו ימיכם נדרש לפני פניו ואקרא דלקמיה קאי דמשתעי בדברי' תורה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ׃ ומ״ד בעון מזוזה קסבר מקרא נדרש לפניו ולפני פניו ודכוותיה במציעא פרק השואל גבי וכי ישאל וכן בכל דוכתא ׃ וכן יש דעות רבות אם המקרא נדרש לאחריו או אין נדרש לאחריו בפרק ל״ד דמנחות יעיין שם בגמרא ׃

דין דורשין תחלות פלוגתא היא דתנאי ׃ איכא מ״ד אין דורשין תחלות ׃ ואיכ' מ״ד דורשין פי' תחלות המקרא הראשון דאמרינן לגופיה איצטריך ולא לדרשא כגון

auferunt & addunt: ficuti illic habetur.

De modo invertendi Scripturam paſſim ita loquimur, *Inverte Scripturam & expone eam.* Vt illud Pſal. 119. 126. *Tempus eſt colendi Deum, irritam faciunt legem tuam*; ſic enarramus, Irritam faciunt legem tuam, quia norunt tempus eſſe colendi Deum. (ſc. præter ordinem.) Sic ſimilia.

Modus, quo *Scriptura ex antecedentibus, & antecedentium antecedentibus exponitur*, controverſiam parit capite, *Quo accendunt?* ubi legimus, Ob iniquitatem omittendi legem moriuntur liberi; alii dicunt, ob iniquitatem circa poſtes. Et eorum diſcrepantia in eo eſt, quod Scriptura exponatur ex antecedenti; non antecedentis antecedenti. Senſus eſt: paragraphus Deut. 11. 21. *ut multiplicentur dies veſtri*, ex antecedentis antecedenti exponitur, & ad Scripturam priorem refertur, quæ agit de verbis legis, quum ſcribitur ℣ſ. 19. *& docebitis ea filios veſtros.* ſed qui dicit, *ob iniquitatem circa poſtes*, Scripturam ex antecedenti, aut antecedentis antecedente exponi opinatur. Simile occurrit in Baba media, capite *Commodato accipiens*, ad verba, *Et quum commodatò accipit.* Ita paſſim. Sic variæ ſunt opiniones, an Scriptura è ſequentibus exponenda; an verò non exponatur è ſequentibus, c. 34. מנחות. Conſulatur ibi Gemara.

Modus, quo *in ſubtili indagine, prima attendunt*, controverſus eſt apud Doctores Miſnicos. Eſt qui aſſerit, prima in ſubtili indagine negligi; eſt etiam qui affirmat, in indagine ad prima attendi. Exponitur *prima* de prima Scriptura: de qua dicimus, Pro ſe ipſa requiritur; non verò ad ſubtilem indaginem. Quemadmodum

ברישׁ סנהדרין ונקרב בעל הבית אל האלהים עד האלהים אשר ירשיען אלהים הרי כאן ג' ואיכא למדרשינהו כולהו התם למנינא ואסיק דאין דורשין תחלות כלומר המקרא הראשון משום דלגופיה אתטריך ולא למנינא וכן כל כה"ג ׃

דין ריבוי אחר ריבוי ומיעוט אחר מיעוט בכל דוכתא אמרינן אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ׃ ודין זה צ"ע דבכמה דוכתין אשכחן מיעוט אחר מיעוט ודריש כולהו למעט כגון הך דקאמרינן מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן ׃ מן הבהמה להוציא את הנעבד מן הבקר להוציא את המוקצה ומן הצאן להוציא רובע ונרבע וכיוצא בו בכמה דוכתי' וכן ריבוי אחר ריבוי דריש להו בברייתא דרבי אליעזר ברבי יוסי הגלילי כמ"ש למעלה ׃ לכך יש מי שאומ' דכי אמרינן אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ׃ דוקא שאין לנו לדרוש ולקיים הריבויי' או המיעוטי' דאז אמרינן ודאי שהכתוב הפליג בריבויי'

initio Sanedrin. Quum dicitur Ex. 22. 8. 9. *Tunc sistetur dominus illius domus coram ipsis magistratibus ... ad ipsos magistratus ... quem condemnabunt magistratus.* Ecce hic tria: & possunt in subtili enarratione omnia ista illic ad numerum referri; sed concluditur, non attendi ad prima verba. quasi dicas, prima Scriptura, quia pro se ipsa est necessaria, ad numerum non pertinet. Ita similia omnia.

De arguendi modo, *Auxesis post auxesin, & diminutio post diminutionem*; possim dicere solemus, Non est augmentum post augmentum nisi ad minuendum; nec est diminutio post diminutionem nisi ad augendum. Qui modus consideratione opus habet: nam multis locis invenimus diminutionem post diminutionem, ubi totum illud in exponendo ad minuendum refertur. Vti in hoc, quum dicimus ad Levit. 1. 2. *ex jumentis, ex bobus, ex ovibus sive capris*: illud *ex jumentis* ad excludendum quod ad idololatriam fuit adhibitum; istud *ex bobus*, ad excludendum quod idololatriæ destinatum fuit; hoc *ex ovibus sive è capris*, ad excludendum quæ nefariè coierunt. & similia passim. Ita etiam augmentum post augmentum exponitur in exoticis Doctoris Eliezeris f. Doct. Josis Galilæi; uti dictum fuit supra. Quocirca est qui asserit, quod cum dicimus augmentum post augmentum nonnisi ad diminuendum facere; pariterque diminutionem post diminutionem nonnisi ad augendum, id præcise accipiendum, quum non possumus exponere & statuere augmenta & diminutiones ipsas: tum enim nos palam asseverare, Scripturam hyperbolen in augmentis adhi-

לרמוז שיש בדבר מיעוט והפלג במיעוטין לרמוז שיש בדבר ריבוי · אבל היכא דאיפשר לדרוש ולקיים הריבויי' או המיעוטי' דרשינן להו ומוקמינן להו אדעתיהו ר"ל הריבויי' לרבות והמיעוטי' למעט כאותן שכתבתי ויש להוסיף בכאן דיש לומר דכשאמרינן אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט או איפכ' דאם הכונה היתה כשאו' רבויין למעט הלל מיעוט אחד וסגיא ליה או איפכא במיעוט אחר מיעוט ועוד איך נראה בריבויין דאתו למעוטי ובמיעוטין דאתו לרבויי ול"ל דכשאומר מיעוט אחר מיעוט הוא מרבה בזה האופן המיעוט הראשון שאומר במשל ממעט ארבעה אנשים מפעולה אחת חוזר המיעוט השני וממעט השנים מהם אם כן הוא מרבה האחרים שיעשו הפעולה הנזכרת וכן כרבוי אחר ריבוי הראשון משמע רבוי כללי בא הרבוי הב' לומר וזה הרבוי אינו משמע כללי אלא פרטי במה שמרבה ולא בדבר זולתו כך נ"ל ·

דין פרשה שנאמרה ושנית קל' כל פרשה שנאמרה ושנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה פוק ותשכח · ·

adhibere, quò in re ipſa diminutionem eſſe innuat; pariterque in diminutionibus, quò innuat in re ipſa augmentum latere. ſed ubi poſſibile eſt exponere & ſtatuere augmenta aut diminutiones, nos exponere & ſtatuere ipſa ſecundum eorum rationes; id eſt augmenta ad augendum, & diminutiones ad diminuendum: ut illa quæ ſcripſi. Hic addi poteſt, quod dici queat, cum aſſerimus augmentum poſt augmentum nonniſi ad minuendum facere; aut vice verſa: ſi intentio eſſet quum augmenta ponuntur, minuere; debere autorem proferre diminutionem unam, eamque ei ſufficere; aut contra in diminutione poſt diminutionem. Præterea, quî probabile eſt in augmentis ea ad minuendum venire? & in diminutionibus, eas ad augendum procedere? Reſponderi poteſt: quum autor profert diminutionem poſt diminutionem, eum hoc modo primam quam dixerat diminutionem augere. Exempli gratia: cum excluſit quatuor homines ab una actione, redit ſecunda diminutio & eorum duos excludit. quum hoc fit, auget reliquos qui patrabunt actionẽ commemoratam. Similiter in augmento: poſt augmentum prius, nimirum augmentum generale, venit augmentum ſecundum: ut indicetur, quod augmentum hoc non cenſeatur generale; ſed ſpeciale, in eo quod auget ſubſiſtens, non verò in ullo alio. Ita mihi videtur.

De modo, quo *ſectio propoſita mutatur*, ſtatutum nobis eſt, Omnis ſectio quæ proponitur & mutatur, non mutatur niſi ob id quod in ipſa innovatur. Progredere & invenies.

Modus distinctionum. Multæ sunt in lege distinctiones, à se invicem differentes: ne res vel sectiones commisceantur. Plurimæ autem distinctiones sunt per interstitium, quod inter sectiones, vel res ipsas intercedit. sunt etiam distinctiones, quibus interstitium non sufficit; sed versus superfluus inseritur, ut magis distinguat cum interstitio, ne sectiones confundantur. Quemadmodum sub finem sectionis *Phineas* Num. 30. 1. ubi scriptum, *Hæc retulit Moses ad filios Israelis; secundum omnia quæ præceperat Iehova.* Hic versus scriptus fuit ad distinguendum inter votiva altaris, de quibus antea scriptum erat c. 29. 39. *votiva vestra & voluntaria oblationes vestræ*; & votiva interdicti, de quibus postea scribitur in sectione, *Primores tribuum*: idq; ne hæc illis assimilentur. quemadmodum suo loco exponitur. Sunt etiam commata, quibus etsi inter se habeant pausas, quæ sunt distinctiones accentuum, hoc non sufficit; sed vox in commatis fine scribitur, ne cum subsequenti commisceatur. Vt Num. 31. 17. *Omnem quoque mulierem, quæ cognovit virum concubitu maris, occidite.* hoc quorsum dicitur? nonne jam antea dictum erat *Occidite*, initio commatis? Sed id factum fuit, quò res ista distingueretur, ne confunderetur cum ✠ s. 18. *omnes verò parvulos... vivos conservate.* Est etiam ubi nulla omninò memoratarum distinctionum opus est; sed sufficit distinctio accentus Atnahta: ut habetur c. 1. חגיגה.

Invenimus *occasiones* in Scripturis locum habere; sicut invenimus in Misna & Exoticis.

דין ההפסקות הרבה הפסקות בתורה חלוקות זו מזו כדי שלא יתערב ענין לענין פרשה לפרשה ורוב ההפסקות הם ע״י הריוח שבין פרשה לפרשה או בין ענין לענין · ויש הפסקות שאין די בריוח ונותן פסוק מיותר להפסיק יותר עם הריוח כדי שלא יתערבו הפרשיות כגון בסוף פרשת פנחס דכתיב ויאמר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה יי׳ פסוק זה נכתב להפסיק בין נדרי מזבח דכתיב קמיה נדריכם ונדבותיכם ובין נדרי איסור דכתיב בתרות פרשת ראשי המטות שלא ידמו זה לזה כמו שמפורש במקומו ויש פסוקים שאע״פ שיש ביניהם נקודות דהיינו פיסוקי טעמי׳ אין די בכך וכותב תיבה בסוף הפסוק שלא יתערב עם של אחריו כגון וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרגו למה נאמר והלא כבר נאמר הרגו בראש הפסוק אלא להפסיק הענין שלא יתערב עם וכל הטף החיו · ויש שאין צריך שום הפסקה מההפסקות הנזכרות ודי לו בהפסק טעם אתנחתא כדאיתא בפ״ק דחגיגה ·

מצינו איידי במקראות כמו שמצינו במשנה וברייתא

פרק מרובה רגל ברגל למה לי איידי דכתיב יד ביד כתב נמי רגל ברגל.

דין לאו שבכללות ק"ל בכל דוכתא לאו שבכללות אין לוקין עליו או' תרתי הוא דלא לקי הא חדא מילקא לקי. וא"ר אפילו חדא לא לקי דהא לא מיוחד ליה לאו מיוחד. וענין לאו שבכללות רבו בו הדעות והמחוור שבכלן דלא מקרי לאו שבכללות אלא כגון שהתיא הכתוב הרבה דברים בשם א' כגון לא תאכלו על הדם דדרשינן מיניה כמה ענינים או אפילו הוציאם בכמה שמות אלא שיש להם שם אחד יכלול כולם כמו ולחם וקלי וכרמל שכלולי' בשם אחד כל כה"ג מיקרי לאו שבכללות אבל כשאין להם שם אחד יכלול את כלם אינו נקר' לאו שבכללות ואע"פ שכללן בלאו אחד, כגון הך דמנחות גבי שאור ודבש דאתמר המעלה שאור ודבש על גבי המזבח לוקה משום שאור ולוקה משום דבש וכן כל כה"ג.

דין עשה דוחה לא תעשה גרסינן ביבמות פרק כיצד אמר ר"ל כל מקום שאתה מוצא

cis. Exempli gratia, capite *Frequentior est:* Quorsum mihi Deut. 19. 21. *pes pro pede?* Occasione ejus quod scriptum erat, *manus pro manu*, scripsit etiam *pes pro pede.*

De modo, *Interdictum quod in generali continetur*, hoc nobis statutum passim est, Ob interdictum in generali contentum non vapulant. Est qui asserit, bis quidem non vapulare; at semel omninò vapulare: alius asseverat, ne semel quidem vapulare; quod ecce interdictum speciale ipsi specificè non præscripserit legislator. In hoc verò negotio interdicti in genere contenti multiplicantur opiniones: sed hæc est ipsarum omnium elegantissima; non vocari interdictum in genere contentum, nisi quum Scriptura uno nomine multa effert. Exempli gratia, Levit. 19. 26. *Ne comeditote cum sanguine:* unde plurima subtili indagine eruimus. Vel etiamsi efferat illa multis nominibus; modo unum nomen sortiantur, quod ipsa omnia complectatur. ut Levit. 23. 14. *panis, tostæ aristæ & spicæ virentes:* quæ uno nomine comprehenduntur. Omnia ejusmodi veniunt nomine interdicti quod in generali continetur. Verum ubi nomen unum non habent, quod ipsa omnia complectitur, non veniunt nomine interdicti in genere contenti; quamvis uno interdicto comprehendantur. Quemadmodum istud Cod. מנחות, ad verba Lev. 2. 11. *Fermentum & mel:* ubi dicitur, Qui offert fermentum & mel in altari, vapulat fermenti nomine, & vapulat mellis nomine. Ita similia omnia.

De modo, quo *præceptum pellit interdictum*, legimus in יבמות capite, Quomodo? dixisse D. Levim, Vbicunque reperis præceptum &

interdictum, si possis utrumque præstare, bene est; sin minus, procedat præceptũ, & pellat interdictum. Et multi mirantur, quî procederet præceptũ quod leve, & propelleret interdictum quod grave est. Itaq; jam cognosce & intellige rei rationem. quæ hæc est, pręceptum esse conditionẽ in interdicto: quasi dicas, Ne sic facias, nisi hac N. in re. Hic est sermo Sapientum l. m. quum Exod. 31. 14. legitur, *Profanantium illud* quisque *omnino morti traditor*, & Num. 28. 9. *Die autem sabbathi bini agni*; hæc uno contextu dicta censeri. Ista est conditionis ratio, quam scripsi. Igitur dicimus, Pręceptum pellit interdictum: de quo controversiæ sunt in Gemaræ penetralibus, easque asscribere gravatus sum.

Arguendi modus, *Prohibitio complectens*, *& Prohibitio superaddens*. differentia inter eas ita se habet: quod prohibitio complectens vocetur, quum prohibitio posterior nihil addit prohibitioni priori; sed auget prohibitiones ratione hominis, è rebus aliis. Ex. gratia, morticinum in die expiationis: ubi non progreditur (legislator) ad ipsum prohibendum, nisi quoad esum; & hoc respectu jam antea erat prohibitum, quà morticinum. Deprehenditur, nihil ei addere prohibitionem posteriorem; sed augere prohibitiones hominis respectu, ut ipsi omnibus omninò cibis interdicat. Vnde dicimus, Quandoquidem contingit ut die expiationis interdicatur reliquis cibis propter rationem istius diei; cum iis etiam morticinum Deus complectitur, ut ejus nomine reus fiat homo ob diem expiationis. At prohibitio addens est,

עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניה' מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה ורבים יתמהו איך יבא עשה הקל וידחה לא תעשה החמור ׃ ועתה דע והבן טעמו של דבר וזה כי העשה תנאי הוא בלא תעשה כאלו תאמר דלא תעשה כך אלא בדבר פלו' והוא אמרם ז״ל מחלליה מות יומת וביום השבת שני כבשים בדיבור אחד נאמרו והוא ענין התנאי שכתבתי הילכך אמרינן דחי עשה ללא תעשה ויש בזה חלוקות בחדרי הגמרא תלאתי לכותבן ׃

דין איסור כולל ואיסור מוסיף ׃ ההפרש שיש ביניה' הוא כך דאיסו' כולל קרי היכא דאין האיסור האחרון מוסיף על האיסור הראשון כלום אבל מרבה איסורי' על האדם מדברים אחרים כגון נבלת ביה שלא בא לאוסרה אלא באכילה ובאכילה כבר אסורה משום נבלה נמצא שלא הוסיף עליה איסור האחרון כלום אבל ריבה איסורין על האדם לאוסרו בכל האוכלין שבעולם ואמרינן מגו דחייל יה לאסור בשאר אוכלין משום יה כולל נמי את הנבלה עמהם להתחייב בה משום יה ואיסור מוסיף

הוא דמוסיף על נושא האסור הראשון דבר שהיה מותר כגו' כגון חתיכת חלב של הקדש דאסור לאכלו משום חלב ומותר לגבוה למזבח נעשה נותר נוסף עליו איסור למי שהיה מותר לו ונפסל להקטר' הכא אמרינן מתוך שחל עליו שם נותר אצל גבוה חל עליו שם נותר אצל האדם האוכלו להתחייב משום חלב ומשום נותר׃

דין דברה תורה כלשון בני אדם איכא מאן דאית ליה דברה תורה כלשון בני אדם ולא דרשינן הכפולות ואיכא מאן דלית ליה הכי ודרשינן הכפולות׃ ויש לדקדק דר"ש הוא דאית ליה דברה תורה כלשון בני אדם ואיהו גופיה דריש בפרק אלו מציאות גבי עזוב תעזוב והקם תקים כך אומר ר"י דכי קאמר דברה תורה כלשון בני אדם היינו דוקא בשיש הוכחה בפסוק שלא לדרוש הכפולות כגון העבט תעביטנו ולא דריש ליה ר"ש יש לו ואינו רוצה להתפרנס תזקקין לו דהא כתיב די מחסורו כדאיתא התם אבל כשאין הוכחה מתוך הכתוב דרשינן הכפולות ולא

est, quæ addit prioris prohibitionis ſubjeĉtô aliquid, quod in eo licitum erat. Exempli gratia: particula adipis ipſius conſecrati, quam edere non licet adipis nomine; ſed licita eſt, quæ Altiſſimo in altari offeratur: hæc particula ſi fiat reſidua (id eſt, ultra tempus ſervetur,) ipſi prohibitio additur reſpeĉtu ejus cui offerri poterat, & rejeĉtanea fit ad adolendum. Hic dicimus, Quia in illam cadit hæc cōditio, ut reſidua ſit ratione Altiſſimi; in ipſam etiam cadit ut reſidua ſit reſpeĉtu hominis eam edentis: adeo ut reus fiat cum adipis; tum reſidui nomine.

Denique hic eſt modorum ultimus, *Loquitur lex phraſibus filiorum hominis.* Nonnemo eſt, cui probatur, Legem uti phraſibus filiorum hominis, nec nos ſubtiliter exponere repetitiones: alius verò eſt, cui illud improbatur; ſed nos ſubtiliter repetitiones exponere. Atque conſiderandum accuratè, quod D Simeon is ſit, cui probatur, legē uti phraſibus humanis, & ipſe idem ſubtilem indaginem adhibeat: capite *Hac inventa*, ad locum Exod. 23. 5. *auxiliando auxiliaberis cum eo*, & Deut. 22. 4. *erigendo eriges.* Ita dicit Doĉt. Juda, illum quum ait, Legem uti phraſibus filiorum hominis; id præciſè intelligere, quum demonſtratur ex textu, non eſſe ſubtili indagine attendendum ad repetitiones. ut Deut. 15. 8. *mutuando mutuabis ei*: quod non acutè enarrat D. Simeon, Sint ei facultates, nec ali velit, tum ipſi omnem curam adhibeant: nam ecce ſequitur, *quantum ſatis eſt indigentia ejus*; quemadmodum illic videre eſt. Sed quum ex Scriptura id oſtendi nequit, ſubtiliter attendimus ad repetitiones;

אמרינן

nec dicimus legem loqui ſecundum ſermonem filiorum hominis.

אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם ·

TRACTATVS V.

De modis decidendi: quem diviſi in tria capita.

השער החמישי

בדרכי הפסק וחלקתיו לשלשה פרקים

Caput primum, ſecundum quem è Miſnicis Doctoribus ſtatuatur contra ſuum diſſentientem.

Caput ſecundum, ſimiliter docet de Gemaricis, ſecundum quem ſtatuatur contra ſuum adverſarium.

Caput tertium, continet notiſſimas regulas de conſtitutionum in omnibus ſervatarum & ordinatarum deciſionibus.

הפרק הראשון מי ומי מן התנאים הלכה כמותו נגד בר מחלוקתו ·

הפרק השני כמו כן באמוראים מאן הלכתא כוותיה כנגד בר פלוגתיה ·

הפרק השלישי כללים ידועים בפסקי הלכות שמורות בכל וערוכות ·

CAPVT I.

Legimus in 'עירובי cap. *Quem educunt*, Refert D. Jacob filius Idis, dixiſſe D. Johannem, Diſſidentibus Doct. Meïro & D. Juda, ſtatuitur ſecundum D. Judam; Doctore Juda & D. Joſe, ſtatuitur ſecundum D. Joſen. Neque neceſſe eſt addere, Doctore Meïro & Doct. Joſe diſſidentibus, ſecundum Doctorem Joſen ſtatui: etenim cum jam Doct. Judæ locum obtinere nequeat, num de loco Doct. Joſis quæritur? Cæterum ratio, quare ſecundum D. Meïrum non ſtatuatur, ibi in 'עירובי his verbis proponitur. Dixit Doct. Aha, manifeſtum ac notum eſt coram eo, quo loquuto mundus extitit, neminem ſeculo Doctoris Meïri ejus ſimilem fuiſſe: quare ergo ex ejus ſententia conſti-

הפרק הראשון

גרסינן בעירובין פרק מי שהוציאוהו א״ר יעקב בר אידי א״ר יוחנן ר״מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה · רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי ואין צ״ל ר״מ ור׳ יוסי שהלכה כרבי יוסי דהשתא במקום רבי יהודה ליתיה במקום רבי יוסי מבעיא · והטעם שאין הלכה כר״מ אמרו שם בעירובין א״ר אחא גלוי וידוע לפני מ״ש והיה העלם שאין בדורו של ר׳ מאיר כמותו ומפני מה לא

קבעו הלכה כמותו מפני שלא עמדו חביריו על סוף דעתו שהיה אומר על טהור טמא ועל טמא טהור ומראה לו פנים וכו' אך בפרק אף על פי בכתובות קל הלכה כר"מ בגזירותיו פי' גזירות וחומרות שהוא מחמיר על דברי תורה ע' גזירה ודוקא גזירותיו אבל קנסותיו לא · אמר רב אשי אף אנו נאמר ר' יוסי ור"ש הלכה כר' יוסי דאמר רבי יוחנן רבי יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה ובמקום ר' יהודה ליתיה במקום רבי יוסי מיבעיא כללא דמילתא הלכה כרבי יוסי מ מחבירו ולא מחביריו ולכך נקבעה הלכה כרבי יוסי משום דנמקו עמו פי' טעמו עמו · ואיבעיא להו ר"מ ור"ש מאי תיקו הילכך הלכה כדברי המחמיר בשניהם · רבי אליעזר ורבי יהושע הלכה כר' אליעזר · רבי יהושע ור"ג הלכה כר"ג · הלכה כרבי עקיבא מחבירו ולא מחביריו הלכה כר' אליעזר בן יעקב בכל מקום דמשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי · הלכה כדברי המיקל בערובין וכן באבל ואפילו

constitutionem non definiverunt? Quia ipsius socii ad ejus mentis intentionem non pertigerunt: quum mundum immundum, & immundum mundum pronuntiaret; idque audacter defenderet, &c. Verumtamen cap. *Quamvis* in כתובות, penes nos statutum est, constitutionem secundum D. M. in ejus decisionibus obtinere: sensus est, in decisionibus sive aggravationibus, quum ipsa legis verba aggravat per decisionem. itaque præcisè in decisionibus ipsius; non verò mulctis ob injurias corporales. Dixit Magister Ase, Nos etiam dicemus, D. Jose, & D. Simeone dissentientibus secundum D. Josen constitui. nam Doctor Johannes inquit, Doctore Juda & D. Simeone, secundum Judam statuitur: quum itaque D. Judæ locum non obtineat, an de loco D. Joses quæstio est? Summa sermonis est, potius secundum D. Josen statui, quam ejus socium; non verò ejus socios: ideoque constitutio secundum Doct. Josen definitur, quia ejus observatio pro ipso facit, id est ratio ejus ab ipso stat. At quæsitum fuit, quid si D. Meïr & D. Simeon? Tisbi objectiones & dubia solvet. itaque secundum illius verba statuitur, qui inter ambos rem aggravat. Si Doctor Eliezer & D. Josua dissentiant, secundum D. Eliezerem statuitur; si Doct. Josua & D. Gamaliel, secundum D. Gamalielem statuitur. Secundum D. Akibam potius, quam secundum ejus socium; non socios statuitur. Secundum D. Eliezerem Jacobi filium ubique statuitur: quia Misna sive doctrina D. Eliezeris filii Jacobi pauca quidem; sed à dubio immunis est. Secundum verba allevantis statuitur in commistionibus; similiterque in luctu; quin etiam si

unus ille cum multis disceptet. Si Ribbi & D. Eliezer dissideant, pro Ribbi statuitur; si Ribbi & D. Jose, statuitur pro Ribbi; Ribbi & D. Juda, statuitur pro Ribbi. Summa sermonis est, pro Ribbi potius statuitur, quam pro ejus socio; non verò sociis: ita nec secundum ipsum statuitur, si illi cum patre suo non conveniat. Si dissentiant familia Schammæi & familia Hillelis, secundum Hillelis familiam statuitur. Dicitur cap. 1. ערובים, Qua de causa meruerunt familiares Hillelis, ut secundum eos definiretur constitutio? Quia isti silebant injuria affecti. Sed Magister Amram illustris decidit, in sex rebus secundum familiam Schammæi statui. Duæ sunt in ברכות c. *Hac verba*. Asseclæ Schammæi ajunt, Mundant domum, posteaque manus abluunt; at familia Hillelis inquit, Abluunt manus, & postea domum mundant altera est, Qui comedit, sed non benedixit, huic familia Schammæi præcipit, ut ad locum suum redeat ac benedicat; at Hillelis asseclæ exigunt, ut eo loco ubi recordatur, benedicat. Atque ea de re narratur. duo quidam erant discipuli, quorum unus faciebat secundum Schammæi familiam per errorem; alter faciebat secundum Hillelis familiam destinato animo: postea hunc devoravit leo. hinc disce, Qui secundum familiam Schammæi facit, ecce is industrius est, & mercede donatur. Tres verò occurrunt in מנחות, capite *Hyacinthus*. Lodicem quoad peniculamentum familia Schammæi absolvit; ac Hillelis familia obligat. Alia est, Quot fila peniculamento indit? Familia Schammæi inquit, quatuor fila; at familia Hillelis inquit, tria. Tertia est, Quantus erit filorum contextus? Familia Schammæi

יחיד אצל רבים · רבי ור' אליעזר הלכה כר' רבי ור' יוסי הלכה כר' רבי ור' יהודה הלכה כר' · כללא דמילתא הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו · וכן אין הלכה כמותו אם נחלק עם אביו · ב״ש וב״ה הלכה וב״ה · ואמר בפ״ק דערובין מפני מה זכו ב״ה לקבוע הלכה כמותן מפני שהם נוחין ועלובין ורב עמרם גאון פסק בו' דברים דהלכה כבית שמאי · ב' בברכות פרק אלו דברים בש״א מכבדין את הבית ואח״כ נוטלין לידים · וב״ה נוטלין לידים ואח״כ מכבדין את הבית ואידך מי שאכל ולא בירך בש״א יחזור למקומו ויברך וב״ה יברך במקום שנזכר ואיתמר עלה הנהו תרי תלמידי חד עבד כב״ש בשוגג וחד עבד כב״ה במזיד ואכלי' אריה ש״מ העושה כב״ש הרי זה זריז ונשכר · ת' במנחות פרק התכלת סדין בציצית בית שמאי פוטרים ובית הלל מ מחייבין ואידך כמה חוטין הוא נותן בציצית בית שמאי או' ארבעה חוטין ובית הלל או' שלשה ואידך כמה תהא משולשת

בשׁא ד' ונהא ג' וא' בסוכה סוכה שאינה מחזקת ראשו ורובו ושלחנו בית שמאי פוסלים וב"ה מכשירין באלו הו' דברי' פסקו הלכה כב"ש · כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה ערב בבתרא פי' המלוה את חברו ע"י ערב לא יפרע מן הערב תחלה ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב רשב"ג אומר אם יש נכסי' ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מהערב · וצידן בגיטין פרק מי שאחזו אמר רשב"ג מעשה בצידן א' שאמר לאשתו הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי איצטליתי ואבדה איצטליתו אח"כ תתן לו דמיה וראיה אחרונה בסנהדרין פ' דיני ממונות אמרו לו הבא עדים ואמר אין לו עדי' אמרו לו הבא ראיה ואמר אין לי ראיה לאחר זמן מצא עדים ומצא ראיה הרי זה אינו כלום · רשב"ג אומר מה נעשה לזה שלא היה יודע שיש לו עדים ולא היה יודע שיש לו ראיה · ואיכא אמוראי דלית להו האי כללא דרשב"ג כדמוכח בע"א פר' בתרא

mæi inquit, quatuor digitorum; at Hillelis familia inquit, trium. Vna denique occurrit in סוכה, Tugurium quod non capit hominis caput, majoremque ejus partem cum menſa, familia Schammæi rejectaneum judicat; at Hillelis familiares idoneum cenſent. In his ſex rebus conſtitutionem ſecundum Schammæi familiam definiunt. Vbicunque aliquid in Miſna noſtra docet D. Simeon filius Gamalielis, ſecundum eum ſtatuitur; præterquam in ſponſore, venatore, & probatione ſequente. De ſponſore in Bava poſtrema, capite 10. Mutuans proximo ſuo ſponſoris interventu, primò à ſponſore non exiget. quod ſi dixerit, ea conditione ut à quocunque lubeat, exigam; tum à ſponſore ſolutionem petere licet: ſed D.S.f.G. inquit, Quum ſunt mutuato facultates; ſive hoc, ſive illo modo, à ſponſore non exiget. De venatore in גיטין, capite *Quem corripit*, recitat D. S. f. G. exemplum venatoris alicujus, qui uxori ſuæ dixerat, en tibi repudii libellum eâ conditione ut mihi ſtolam meam tradas: cujuſque ſtola cum deperdita eſſet, præceperant ſapientes l. m. ut ipſius pretium illi traderet. *Probatio ſequens* occurrit in Sanedrin, cap. *Iudicia pecuniaria*. Dixerint ei, adduc teſtes; reſponderit, teſtes non habeo; itaque regeſſerint, affer probationem; iterum reſponderit, probationem non habeo: ſi hic progreſſu temporis teſtes & probationem inveniat, fruſtra eſt. At Doctor Simeon f.G. ait, Quid ergo ei faciemus, qui ignorabat ſibi teſtes eſſe, & ignorabat ſe probationem habere? Verumtamen ſunt Gemarici Doctores, qui non admittunt iſtam regulam D. S. f.G. ut demonſtratur Cod. de idololatria cap. ultimo.

אמר רבא הלכה כרשב״ג הואיל ותנן סתמא כוותיה משמע הא בלאו הכי לא · וכן משמע פרק יש נוחלין וכן כתב הרמב״ם ז״ל בפירושיו · ואין הלכה כרשב״ג בטרפות ·

Dicebat Raba, mos obtinet secundum D.S. f. G. quandoquidem absolutè legimus secundũ ipsius sententiam. hinc discimus, Ecce absq; eo esset, nequaquam pro eo statueretur. Hujusmodi quid discimus capite, *Sunt hæredes*. Ita etiam scripsit D.M. f.M.l.m. in suis expositionibus. Nec etiam secundum D.S.f G. in discerptis statuitur.

אין הלכה כרבי אליעזר משום דשמותי הוא פי׳ שמותי ברכוהו במעשה הידוע בפרק הזהב · כך פרש״י ז״ל ובתוספות הקשו עליו טובא וחדא מניוהו היא דאין ראוי להזכיר עליו לשון שמת׳ דבשעת מעשה לא אמר אלא בירכוהו ולכך פי׳ הם כבעל הערוך דשמותי ר״ל מתלמידי ב״ש ואע״ג דרבי אליעזר מתלמידי דר׳ יוחנן בן זכאי הוה כדאיתא בפרק שני דאבות. ורבן יוחנן בן זכאי מתלמידי ב״ה הוה כדאיתא פרק יש נוחלין אפ״ה קים ליה לגמרא דבכל דבריו קאי כב״ש ולכך אין הלכה כמותו בכל מקום זולתי במקום שמפרש בהדיא בגמרא שהלכה כמותו כגון בריש נדה רבי אליעזר אומר ד׳ נשים דיין שעתן חולתן לשם ·

Secundum Doctorem Eliezerem non statuitur, quia rejectaneus factus est, (id est, excommunicatus.) Quid rejectaneus significat? quod eum devoverint propter factum satis notum è capite, *Aurum*. Ita quidem exposuit D.S.J.l.m. at in additamentis contra eum objiciunt multa. quorum unum est: non convenire ut in illo vox excommunicationis memoretur; quia ipso facti tempore nihil dictum sit, quam *devoverunt eum*. Itaque eo modo, quo autor Aruchi, exposuerunt, per *rejectaneum* sive *excommunicatum* ipsos declarare voluisse, è discipulis fuisse familiæ Schammæi. Et quamvis Doctor Eliezer è discipulis D. Johannis f. Zachæi esset (uti legere est c. 2. אבות) & Dominus Johannes f. Zachæi è discipulis familiæ Hillelis esset (uti habetur capite, *Sunt hæredes*;) nihilominus Gemara pro certo habet, eum in omnibus dictis suis à familia Schammæi stare. Itaq; secundum ipsum non statuitur ullibi; præterquam ubi in Gemara manifestè exprimitur, constitutionem secundum ipsum decidi. Exempli gratia initio נדה, inquit Doctor Eliezer, Quatuor mulieribus sufficit earum tempus: aliaque ibidem.

כל מקום ששנה רבי יהודה בערובין הלכה כמותו ודוקא בערובין

Vbicunque in Misna docet Doctor Jehuda quæ ad mistiones pertinent, secundum eum statuitur: præcisè ubi de mistionibus; non verò

אבל לא במחיצות דתנן חצר שנפרצה משתי רוחותיה וכו' דאין הלכה שם כרבי יהודה אלא כבר פלוגתיה. הלכה כר"ש בדבר שאינו מתכוין שמותר והלכה כרבי יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה ודבר שאינו מתכוין הוא דבר שאינו מכוין לעשו' אותה מלאכה אלא מכילה היא נעשית כגון גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ. והמלאכה שאינה צריכה לגופה מתכוין לאותה מלאכה אבל אינו צריך לגוף אותה מלאכה אלא לדא כגון המכבה גחלת של אש שלא נתכון לעשות פחם בשבת אלא לסלק ההזק.

הפרק שני

רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן. שמואל ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן. ר' יוחנן וחזקיה הלכה כחזקיה משום דרבו דר' יוחנן הוה. ר' יוחנן ור' ינאי הלכ' כר' ינאי משו' דרבו דר' יוחנן נ"כ הוה. ר' יוחנן ור' אלעזר הלכה כר' יוחנן. רב הונא ורב הלכה כרב. רב הונא ורב חסדא הלכה כרב הונא דרבו דרב חסדא הוה. רב אשי ורב כהנא הלכה כרב כהנ'. רב

verò de sepimentis. Legimus enim; atrium disruptum à duabus plagis suis, &c. nam istic non statuitur secundum Doctorem Judam; sed secundum suum adversarium. Constitutio hac in re obtinet secundum D. Simeonem, sc. In eo quod homo non intendit, liberum esse; at statuitur secundum Doctorem Judam in facto, quo in se opus non est. Porrò id quod non intenditur, est, quum agens non intendit istud opus facere; sed ex se id ipsum fit. Vt ubi trahit homo lectum, sedem, scamnum; modo non intendat facere fossulam. at factũ quo in se opus non est: quum agens ipsum factum intendit; sed hoc ipso facto opus non habet, verum illo. Vt qui ignitam prunam extinguit, quum non intendit carbonem facere in Sabbatho; sed damnum avertere.

CAPUT II.

Rabo & Doctore Johanne dissidentibus, secundum D. Johannem statuitur; Samuele & Doctore Johanne, secundum D. Johannem statuitur; Doctore Johanne & Hizkia, secundum Hizkiam, quia Magister Doctoris Johannis fuit: Doctore Johanne & D. Janæo, secundum D. Janæum statuitur, quia Doctoris Johannis Magister similiter fuit: D. Johanne & D. Eleazaro, secundum D. Johannem statuitur; Magistro Houna, & Rabo, secundum Rabum statuitur; Magistro Houna, & Magistro Hasda, secundum Magistrum Hounam, quia præceptor Magistri Hasdæ fuit. Magistro Ase & Mag. Cahana, secundum Magistrum Cahanam statuitur; Magistro

התא ורב נחמן הלכ׳ כרב נחמן בדיני וכרב הונ׳ באיסורי וכן רב נחמן ורב ששת הלכ׳ כרב ששת באיסורי וכרב נחמן בדיני רב ורב התא הלכה כרב· שמואל ורב אדא בר אהבה הלכה כשמואל· רב אשי ורבינא הלכה כרב אשי·

כל היכא דפליגי רב ושמואל הלכה כרב באיסורי וכשמואל בדיני לבר מתלת דאינון איסורא והלכה כשמואל דאמר אביי בפרק במה מדליקין כל מילי דמר עביד כרב לבר מתלת דעביד כשמואל מדליקין מנר לנר פי׳ בנר של מצוה ומתירין ציצית מבגד לבגד פי׳ וליכא ועשו ולא מן העשוי והלכה כר״ש בגרירה וראוי שתדע דכי אמרינן הלכה כפלוני בדני וכפלוני באיסורי דוקא כנגד בר מחלוקתו כגון רב כנגד שמואל· ורב נחמן כנגד רב הונא וזולתם אבל אם נחלק עם אחר לא· רבי יוחנן ור״ל הלכה כרבי יוחנן בר מתלת דהלכה כריש לקיש· וסימנהון חל״ץ יר״ש

Houna & M. Nahmane, ſecundum Magiſtrum Nahmanem ſtatuitur in forenſibus; & ſecundum M. Hounam in ceremonialibus interdictis: ſimiliter M. Nahmane & M. Schaſato diſſentientibus, ſecundum Magiſtrum Schaſatum ſtatuitur in interdictis ceremonialibus; at ſecundum M. Nahmanem in forenſibus: Rabo & M. Houna, ſecundum Rabum ſtatuitur; Samuele & M. Ada filio Ahabæ, ſecundum Samuelem; Magiſtro Aſe & Rab Ina, ſecundum M. Aſen ſtatuitur.

Vbicunque in diverſas partes abeunt Rabus & Samuel, ſecundum Rabum in interdictis ceremonialibus; ſecundum Samuelem in forenſibus ſtatuitur: exceptis tribus, quæ ad interdictum pertinent, & ſecundum Samuelem ſtatuuntur. Nam Abæus inquit capite, *Quo accendunt?* Ita erant omnia præceptoris opera, ut ea faceret ſecundum Rabum tribus exceptis, quæ ex Samuelis ſententia faciebat. 1. Accendunt lucernam è lucerna, ſenſus eſt, de lucerna lege præcepta. 2. deſumunt peniculamentum de veſte in veſtem: ſenſus eſt, non valere hoc argumentum, ſcriptum eſſe Num. 15. 38. *& facient*; non verò ex eo quod factum eſt. ubi ſecundum D. Samuelem ſtatuitur: & 3. in tractione. Scire autem convenit, quod cum dicimus ſecundum hunc ſtatui in forenſibus; & ſecundum illum in interdictis ceremonialibus, præciſè hoc intelligatur reſpectu adverſarii ſui: ut de Rabo reſpectu Samuelis; & M. Nahmane reſpectu M. Hounæ, & aliis:. ſed ſi ab alio diſſideat, ſecus eſſe. Vbi D. Johannes & Reſch Lakiſch diſſident, conſtitutio ex mente D. Johannis obtinet; tribus exceptis, ubi ſecundum Reſch Lakiſch ſtatuitur: quorum ſignum eſt, *exuit, hæreditatem adiit,*

קנה · חלץ החולץ למעוברת והפילה רבי יוחנן אמר אינה צריכה חליצה מן האחין ור"ל אמר צריכה חליצה · ירש המחלו' נכסיו על פיו ריבה לא' ומיעט לאחר ואמרינן עלה כי אתא ר' אבין אמר ירש פ' שדה פ' ותנתן שדה פ' לפ' רבי יוחנן אמר קנה ורבי אלעזר אמר לא קנה ור"ל אומר מעולם לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני ירשו שדה פלונר שנתתיו להם במתנה וכו' · קנה הכות' נכסיו לבנו לאחר מיתתו וכו' ואיתמר עלה מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח ור"ל אמר קנה לוקח ·

רבה ורב יוסף הלכה כרבה משום דאמרינן בהוריות רב יוסף סיני ורבה עוקר הרים פי' בע"ל פלפול וסברא הילכך כל היכא דפליגי רבה ורב יוסף בסברא דנפשייהו ולא בשמועה אליבא דרבה הלכתא כרבה בר מתלת דהלכתא כרב יוסף וסימנהון סדום קנין ומחצה סדום פ' השותפין רבה אמר כגון זה כופין אותו על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף וכו' · קנין פרק יש נוחלין קנין מאימתי חוזר רבה

adiit, acquisivit. Exuit: Si cui exuendus calceus à gravida quæ abortum facit, Doctor Johannes inquit, eam ad exuendum isti calceum fratrum jure non teneri; at R. lakisch inquit, teneri. *Hæreditatem adiit:* Si quis verbis suis distribuens facultates suas, huic plus, alteri minus assignet, ea de re narramus, Quum venisset D. Abin, pronuntiabat, Si quis dicat, Possidebit iste agrum illum, dabiturque ager ille isti, Doctor Johannes sentit istum jam acquisivisse; at Doctor Eleazarus acquisivisse negat: R. lakisch ait, Neutiquam acquisivit, donec dixerit possessor, Hi vel illi possidebunt agrum illum, quem ipsis dono do, &c. *Acquisivit:* Si quis facultates suas asscribat filio suo post mortem suam, &c. ea de re sic relatum fuit, Si filius illas vendiderit vivente patre, & patre vivente mortuus fuerit, Doct. Johannes emptorem non acquisivisse pronunciat; at R. lakisch id affirmat.

Diversa sentientibus Rabba & Magistro Josepho, secundum Rabbam statuitur: quia in הוריות ita loquimur, Magister Joseph ut Sinai; at Rabba eradicat montes: quo notatur ingeniosus & acutus. Itaque ubi dissentiunt Rabba & M. Joseph in propriæ mentis discursu, non verò in eo quod traditũ censetur ex mente Rabbæ; secundum Rabbam statuitur: tribus exceptis, ubi secundum M. Josephum judicatur: quorum signum, *Sodoma, Acquisitio, Dimidium. Sodoma:* Cap. *Socii*, Rabba inquit, Si hujusmodi commiserit, eum evertunt instar Sodomitarum. cui objicit Magister Joseph, &c. *Acquisitio:* Capite *Sunt hæredes*, Acquisitio quanto tempore revocari potest?

רבה אמר כל זמן שיושבין ורב יוסף אמר כל זמן שעוסקין באותו ענין · מחצה בבתרא פ' מי שמת ההוא דאמר לה לדביתהו נכסי לך ולבריך אמר רב יוסף קנתה פלגה וכו' · אביי ורבא הלכתא כרבא בר מיע"ל קג"ם דהלכתא כאביי פי' יע"ל קג"ם סימני הלכות הן יו"ד יאוש שלא מדעת אביי אמר לא הוי יאוש ורבא אמר הוי יאוש · ע"ן · עד זומם בסנהדרין פרק דיני ממונות עד זומם אביי אמר למפרע הוא נפסל ורבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל · למ"ד לחי בעירובין פ"ח לחי העומד מאיליו אביי אמר הוי לחי ורבא אמר לא הוי לחי ור"ת פי' למ"ד ימי הלידה שאינה רואה בהן וכו' · ק"ף בקדושין פרק האיש מקדש קדושין שאין מסורין לביאה אביי אמר הוו קדושין ורבא אמר לא הוו קדושין גימ"ל גילוי דעתא בגיטין פרק השולח גילוי דעתא בגיטין אביי אמר לא בטיל גיטא ורבא אמר בטיל גיטא · מ"ם מומר בפרק דיני ממונות מומר לאכול נבלות לתיאבון וכו' ·

בכל התורה כולה דפליגי רב אחא ורבינא רב אחא

Rabba inquit, Quamdiu senatores consident; Mag. Ioseph inquit, Quamdiu in isto opere occupantur. *Dimidium*: In Baba postrema cap. *Qui moritur*, Si quis suæ uxori dixit, facultates meæ tibi & filio tuo; pronunciat M. Ioseph, hanc dimidium acquisivisse, &c. Quum dissentiunt Abæus & Raba, constitutio ex mente Rabæ obtinet, præter *Iaal kagam*, in quibus sequimur Abæum. Quum dicitur *Iaal kagam*, sensus est, iis constitutionum signa contineri. J. litera notat desperationem sine animadversione: de qua Abæus judicat, eam non censeri desperationem; at Raba esse desperationem censet. Aa. denotat testem reprobatum, de quo in Sanedrin capite *Iudicia pecuniaria*: Testem reprobatum Abæus judicat retro etiam rejectaneum esse; at Raba inquit, eum dehinc & in futurũ esse rejectaneum. L. denotat perticam, de qua in עירובי' cap. 8. Perticam quæ ex se ibi est, Abæus perticam talẽ esse dicit; at Raba esse negat. Sed D. Tham dicit, L denotare dies partus, quibus quæ peperit non vidit, &c. K. in קידושי' capite, *Vir desponsans*: Arrham sponsalitiam, quæ tradita non est ad legitimum concubitum, Abæus arrham sponsalitiam esse affirmat; at Raba arrham sponsalitiam censeri negat. G. indicat declarationem mentis, in גיטין capite *Mittens*: Mentis declarationem in repudii libello Abæus indicat repudii libellum non rescindere; at Raba rescindere libellum censet. M. notat refractarium, capite *Iudicia pecuniaria*: Refractarius est quum edit morticina ad luxuriam, &c.

In universa lege ubicunque dissentiunt M. Aha & Rab-Ina, M. Aha ad

לחומרא ורבינא לקולא וסימנין חח ח' דרב אחא חומרא ׃ הלכת' כרבינא לקולא בר מתלת דרב אחא לקולא ורבינא לחומרא והלכתא כרב אחא לקולא· וסימנהון אומצא ביעי ומזירקי וכולן הלכות קבועות הן בחולין פרק גיד הנשה יעויין שם · ואין צורך לכותבם · והם כשחולקים הם בפני עצמם אבל כשאחרים חולקים עמהם לא שייך למימר הכי כן ראיתי בתוספות ·

הלכתא כמר בר רב אשי בכוליה גמרא בר מסיפך שבועת פרק שבועת הדיינין וחיורי פרק בהמה המקשה בענין צומת הגידין וסימניך הפך לבן כך פסק ר״ח וכן כתב רב אלפאסי והרב רבינו אשר ז״ל הביאו ב בפסקיו פרק בהמה המקשה ונראה ג״כ שזו היא סברתו ויש סברות חלוקות ונלאיתי לכותבן. ומה שפסק ר״ח המוסכם מהרוב ועיקר ·

הוי יודע שכל כלל שבגמרא כגון פלוני ופלוני הלכה כפלוני וכיוצא בו מהכללים שהזכרנו כולהו קימא לן הכי מסתמא בר מהיכא דמפר' בהדיא או מוכח מסתגיות הגמרא דלית

ad duriorem; & Rab-Ina ad mitiorem inclinant: cujus ſignum *h d*, ubi *h* Magiſtrum Aham, *d* duriorem partem notat. Conſtitutio ſecundum Rab-Inam ad mitiorem partem vergit, exceptis tribus: in quibus Magiſter Aha mitiorem; Rab-Ina duriorem partem tenet, & conſtitutio ſecundum M Aham mitior decernitur. Horum ſignum, Cruda, ova, venæ jugulares: quæ omnia conſtitutionibus definita ſunt in חולין, capite *Nervus loco motus*. Videatur locus: nec neceſſe eſt ea ſcribere. Iſta porro intelligenda ſunt, quum inter ſe diſſentiunt; at ubi cum ipſis pugnant alii, ſic ſtatuere non convenit. Ita inveni in additamentis.

Statuitur ſecundum Marum filium Magiſtri Aſis in univerſa Gemara, excepta juramentorum permutatione (capite *Iuramentum judicum*) & albis (capite *Beſtia quum difficulter parit*) ubi de junctura nervorum agitur: ſigna habes in *mutatus eſt in album*. Ita definivit D. Hananeël, ſimiliterque ſcripſit Magiſter Alpheſi: & magnus Doct. noſter Aſcher l. m. id produxit in ſuis deciſionibus capite *Beſtia qua difficulter parit*; atque videtur etiam, hanc fuiſſe ejus opinionem. Sunt autem opiniones differentes, quas aſſcribere gravatus fui. quod verò definivit D. Hananeël à plurimis probatur & firmiſſimum eſt.

Sciro omnes iſtas regulas in Gemara, exempli gratia, Si hic & ille diſſentiant, ſecundum N. ſtatuitur, & ſimiles regulas quarum meminimus, omnes inquam iſtas ita nobis abſolutè ratas eſſe: niſi ubi expreſſè declaratur, aut probatur è ſtilo ac phraſi ipſius Gemaræ, conſti-

tutionem ita se non habere. Multis in rebus Gemara constitutionem contra hujusmodi regulam generalem definit: in quibus rebus & similibus, regulæ non innituntur, nec ad secundariam vocem divinam attendunt. Atque ita loquitur Magister noster Samson f. Abrahami in suis enarrationibus cap. ***Sunt heredes.***

הלכתא כהני׳ בכמה דברים פסיק הגמרא הלכתא נגד הכלל׳ ובאותן הדברים וכיוצא בהן אין סומכין על הכלל ואין משגיחין בבת קול׳ וכן אומר הרשב״א בפרושיו פרק יש נחלין׳

CAPUT III.

RAtum nobis est cap. *Exuens*, Vbicunque Misna absoluta est, secundum absolutam statui; ubi post absolutam movetur controversia, secundum absolutam non statui; ubi verò post controversiam absolutè Misna sequitur, secundum absolutam judicari. Quandoquidem enim initio producit author quorundam controversiam, & rediens nobis secundũ unum absolutè rem definit, intelligitur Doctores illorum magistrorum rationes expendisse, eisq; illius rationem probatam fuisse; ideoque secundum illum Ribbi nobis Misnam absolutè tradidisse. ergo constitutio secundum istam absolutam obtinet. Hæc dicta de uno codice; non verò de duobus codicibus intelligenda sunt: nam penes nos ratum est, in Misna ordinem non servari; quasi dicas, ordinem Misnarum præcisum non esse. Fortè enim Misna posterior in schola prius legebatur: atque ita præmissâ absolutâ Misnâ, postea sequebatur controversia. Cæterum quum dicunt in Misna non servari ordinem, hæc verba de hoc casu accipienda sunt, quum positâ controversiâ sequitur absoluta Misna: quia Ribbi non docebat discipulos suos, nisi in iis quò ipsorum animus ferebat. At quum Ribbi codices disponeret, ordine

הפרק השלישי

קׄלׄ פרק החולץ כל סתם משנה הלכה כסתם׳ סתם ואח״כ מחלוקת אין הלכה כסתם׳ מחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם משום דכיון דמייתי מחלוקת ברישא והדר סתם לן כחד משמע דקמו רבנן בטעמייהו דהך רבנן ומסתבר להו טעמא דהיך וסתם לן רבי כוותיה הילכך הלכה כאותו הסתם׳ וה״מ בחדא מסכתא אבל בתרתי מסכתי לא דקׄלׄ אין סדר למשנה כלו׳ סדרא דמתניתין לאו דוקא ושמא המשנה האחרונה נשנית ראשונה בבית המדרש והוי סתם ואח״כ מחלוקת וכי אמרי׳ אין סדר למשנה ה״מ לענין מחלוקת ואח״כ סתם מפני שרבי לא היה שונה לתלמידיו אלא במקום שלבם חפץ אבל רבי כשסדר המסכתות על

הסדר סידרן וצריך מעם בכל מסכתא ומסכתא למה נשנית אחר שלפניה כמ״ש בשער ה הראשון בס״ד ׃ וכלה נזיקין חדא מסכתא כדקל׳ פ״ק דע״א וכן בפרק הגוזל עצים פי' נזיקין תלתא בבי ׃ סתם במשנה ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם משנה אבל מחלוקת במתני' וסתם בבריתא לא דאם רבי לא שנא' רבי חייא מנין ליה ופעמים פוסק הגמרא כסתם בריתא ואע״ג דסתם משנה פלוג עליה וכגון דאשתכח בבריתא האי דתנן בלשון המשנה בשם יחיד כי הא דפ״ק דסוכה אביי אשכחיה לרב יוסף דתני בכילת חתנים בסוכה א״ל כמאן וכו' עד א״ל שבקת מתני' ועבדת כבריתא א״ל מתני' יחידאה היא דתניא וכו' וכה״ג במקומות אחרים ׃ אין למדין הלכה מפי משנה פי' כל מקום שאנו מוצאים במשנה והלכה כדבריו אין למדין ממנה לעשות בה מעשה ולעולם אין סומכין על פסק המשנה עד שיאמרו אנשי הגמרא שהיא הלכה ויורו בה כגון הא דתנן ביבמות איזהו ממזר שמעון התימני

dine eos diſpoſuit: & ratio in ſingulis codicibus requirebatur, ob quam traderentur poſt præcedentes: quemadmodũ dixi tractatu primo Dei auxilio fretus. Atque Codices de damno, unus Codex cenſentur: ſicuti nobis ſtatutum eſt cap. 1. de idololatria; & ſimiliter cap. *Rapiens ligna*. (per Codices de damnis intelliguntur tres Babæ.) Si in Miſna res abſolutè decidatur, & controverſia in Baraitha proponatur, ſecundum abſolutam Miſnam ſtatuitur; verum ſi controverſia ſit in Miſna & res abſolutè in Baraitha proponatur, ſecus fit: nam ſi Ribbi eam non docuit; unde Doctor Hija eam habuit? Aliquando Gemara ſecundum abſolutam Baraitham definit; quamvis etiam abſoluta Miſna ab illa diſſentiat. idq;, exempli gratia, quum invenitur in iſtiuſmodi Baraitha, hoc quod in Miſnico ſtilo legimus, unius nomine proponi. Sicuti illud capitis 1. סוכה: Abæus deprehendens Magiſtrum Joſephum ſub ſponſali papilione ipſo tabernaculorum feſto dormientem, ei dicebat, Secundum quem &c. ad hæc uſque verba, Dicebat ei, omiſiſti Miſnam, & ſecundum Baraitham feciſti. Cui alter regeſſit, Miſna ſingularis eſt: nam traditur, &c. Atque ſimilia alibi paſſim. Non diſcunt conſtitutionem ex Miſna: ſenſus eſt, ubicunque in Miſna invenimus, *Et conſtitutio ſecundum ejus verba obtinet*, inde non addiſcere homines ut ejus authoritate opus faciant; quin etiam nunquam inniti Miſnæ definitioni, donec Gemarici affirment, iſtam eſſe conſtitutionem, & per ipſam Miſnam doceant. Vti illud quod in יבמות legimus: Quis eſt ſpurius? Simeon Temanita re-

אומר כל שחייבין עליו מיתה בידי שמים והלכה כדבריו ולולא שאמרו בגמר' שהלכה כמותו לא סמכנו על פסק המשנה וכן כל כה״ג· אבל הגמר' שלנו סתמו הלכ' למעש' הוא שהרי להכריע המשנ' בו כתבוהו·

כל דתני לה גבי הלכתא פסיקת' הלכה היא כלומר כל דבר ששנה גבי הלכה פסוקה ואותו דבר לא שייך גבי אותה הלכה ואינו ענין לה ודאי לא תניא בהדא אלא משום פיסוק הלכה שפוסק התנא והולך עם כל אלו לומר שהלכה בזה כמו בזה כאותה ששנינו במציעא פר'·השוכר כל המשנה ידו על התחתונה וכל החוזר בו ידו על התחתונה והך דכל המשנה לא שייכא למיתנייה התם כלל דהא לא איירי בההוא פירקא בשינוי אלא בחזרה אלא דהלכתא קא פסיק לה ואזיל כדפרש גמרא בבבא קמא בפרק הגזול וכן כה״ג·

כל דתנא בבחירתה הלכה כוותיה · ובהירתא היא מסכת עדיות ונקראת כן משום דכל עדות שהעידו לשם אמת ודבר ברור וביום שמינו רבי אלעזר בן עזריה נתקנה אותה

ſpondet, Ob cujuſcunque generationem morte cœlitus immiſſa tenentur:& ſecundum ipſum ſtatuitur. Niſi autem in Gemara dixiſſent, ſecundum ipſum ſtatui, Miſnæ deciſioni non inniteremur, (ita ſimilia omnia;) ſed Gemaræ noſtræ abſoluta deciſio, eſt conſtitutio opere præſtanda: ecce enim illam ſcripſerunt,ut per eam ſuum Miſnæ pondus aſſignarent.

Quodcunque legitur apud conſtitutionem deciſam, eſt conſtitutio: quaſi dicas,quicquid docetur apud conſtitutionem definitam,cum tamen id ipſum apud iſtam conſtitutionem non quadret, nec ad eam ſpectet; certum eſt, id authorem unà non tradere,niſi propter deciſionem conſtitutionis quam definit: qui iſta omnia adducit, ut doceat, conſtitutionem ut in hoc; ſic illo ratam eſſe. Quemadmodum illud quod in Baba media legimus, capite *Mercede conducens:* Quicunque pactum immutat, ejus manus deprimitur, (id eſt ejus conditio deterior;) & quemcunque (facti) pœnitet, ejus conditio deterior. Atqui hoc *Quicunque immutat*, non quadrat ut ibi legatur ullo modo: quia ecce non tractatur iſto capite de immutatione; ſed de pœnitentia. verum id fit, quia author conſtitutionē decidens pergit: uti Gemara exponit primæ Babæ capite *Rapiens.* Ita etiam ſimilia.

Secundum omnem qui in electa Miſna docet, ſtatuitur. Electa Miſna eſt Codex *עדיות*: itaque vocatur, quia omne teſtimonium ſive omnis ſententia,quam ibi teſtantur, vera eſt & res clara. Cæterum quo die præfecerunt Doct. Eleazarum filium Azariæ, codex iſte correctus

המסכתא כדאמרינן פרק תפלת השחר תאנא עדיות בו ביום תקנום ולא היתה הלכה בבית המדרש שלא פירשוה וכו'·

עדות הלכה היא כגון העיד רבי חנינא בן אנטיגנוס בפ"ק דחולין וכיוצ' בו בהרבה מקומות· ויש מי שאומר דדוקא עדות דלבתר מחלוקת אבל עדות גרידא לא ׃ וכן כל באמת אמרו הלכה היא·

מסורת בידינו וביד כל ת"ח שכל מקום ששנינו בראש הפרק אמר רבי פלוני כגון אמר רבי עקיבא מנין לע"א כך הוא הלכה ׃ וכל מקום ששנינו בראש הפרק רבי פלוני אומר כגון רבי אליעזר אומר דשבת אינה הלכה וכיוצא בזה בגמרא שכל מקום שאומר תנא דבי רבי ישמעאל כך הלכה וכל מקום שאומר דבי ר' ישמעאל תאנא אינה הלכה·

אין הלכה כשיטה פי' כל היכא שאומר בגמרא פלוני ופלוני סבירא להו כך הויא שיטה וקבלה היא ביד הגאונים דלית הלכתא כשיטה והטעם יש מי שאומר מפני שדרך חכמים לאחוז בדרך קצרה ולפום דקא חזינא דקא מפרשי מאן דס"ל האי סברא ואמרי פלוני ופלוני אמרי כך

rectus fuit. Vt asserimus capite *Precatio matutina.* traditio est, Sententias sive testimonia eo ipso die recensuerunt, nec in schola erat constitutio, quam non exponerent, &c.

Testimonium est constitutio. Vt, Testatus est Doctor Hanina filius Antigoni, capite 1. 'חולי: & similia passim. Nonnemo asseverat, præcisè id testimonium quod controversiæ ordine subjicitur; non verò testimonium simplex. Pariter omni, *Verè dixerunt*, constitutio exprimitur.

Traditio est in manibus nostris & in manu omnium sapientiæ studiosorum, quod, ubicunque initio capitis legimus, Dixit Doctor N. (uti, Dixit Doctor Akiba, Vnde hoc Idololatriæ, &c.?) ita statuatur. Adhæc, quod ubicunque initio capitis in Misna legimus, Doctor N. dicit (ut, Doctor Eliezer inquit, Sabbathum &c.) non ita statuatur. Et similiter in Gemara, quod ubicunque dicitur, Tradit qui ex familia Doctoris Ismaëlis est; ita statuatur: at ubicunque dicitur, Qui ex familia Doctoris Ismaëlis est, tradit; ita non statuatur.

Non statuitur secundum setiem consentientium. sensus est, Vbicunque in Gemara dicitur, *Huic & illi, ipsis ita videtur*, est series consentientium. Traditum autem est per manus Illustrium, secundum ejusmodi seriem non statui. Rationem nonnemo hanc reddit, quod Sapientibus in more positum sit, ut brevitati studeant: ideoque quia videmus authores exponere, quibusnam talis opinio probetur, & dicere, hic N. & ille N. ita loquuntur,

ידעינן דמיעוט הם האומרים כך ורובא איפכא סבירא להו ואמטול הכי מפרשי שמותייהו הילכך לית הלכתא כוותיה · דמאן דס״ל איפכא הם הרבים ויחיד ורבים הלכה כרבים וילפו האי טעמא מדאמר ר״מ אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שבהמה טמאה מרובה מהטהורה לפי׳ פרט הכתוב בטהורה ושעופות הטהורים מרובים מהטמאים לפי׳ פרט הכתוב בטמאים · מאי קאמר לן לעולם ישנה אדם לתלמידיו דרך קצרה · ולפי זה הטעם נראה דאין חילוק בין היכא דאמרינן פלוני ופלוני כלהו סבירא להו כך וכך ובין היכא דאמרינן פלוני ופלוני אמרו דבר אחד דר״ל שוין הם בדברים ההם לגמרי וכל אחד מודה לדברי חברו וכה״ג לא חשיבא שיטה ואיפשר דהוי הלכתא כוותיהו · וא״ר שיטה היינו כגון פלוני ופלוני סבירא להו כך מפני שאעפי שהולכין בשיטה אחת אין כל דבריהם שוין ואין מודין זה לזה כאותה שבפ״ק דסוכה ב״ש ורבי יאשיה ור״ש ורבי יהודה כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן ופליגי אהדדי ואינן שוין בדבר

cognoſcamus ipſos pauciores eſſe qui ſic loquuntur; plurimis verò contrarium videri: ideo enim eorum nomina exprimere. Itaque ſecundum illam non ſtatuitur: nam quibus contrarium videtur ſunt plures: atqui uno & pluribus diſſentientibus, ſecundum plures ſtatuitur. Cæterum hanc rationem ex eo didicerunt, quod D. Meïr dixiſſe feratur, Clarũ ac notum coram eo, cujus dicto mundus conditus fuit, immũdam quadrupedẽ copioſiorẽ eſſe munda; ideoq; ſcriptura de munda ſpeciatim agit: quia autem aves mundæ plures ſunt quam immundæ; ideo Scriptura de immundis ſpeciatim agit. Quid nobis hic traditur? Semper hominem docturum ſuos diſcipulos compendio. Porrò ſecundum hanc rationem nulla differentia eſſe videtur, ſive dicamus, Quod hunc & illum attinet, iſtis omnibus hoc vel illo modo videtur; ſive dicamus, hic & ille eandem rem aſſerunt: quo indicatur, hos in iſtis convenire omnimodè, atque unumquemque verbis ſui ſocii aſſentiri, tamen ejuſmodi non cenſetur claſſis ſive ſeries conſentientium; & fieri poteſt ut ſecundum illos ſtatuatur. Sunt qui dicant, Series conſentientium eſt, veluti, *Huic & illi, ita ipſis videtur:* quia etſi una ſerie incedant, non tamen omnia eorum verba conveniunt, nec alter alteri ſuffragatur. Quemadmodum illud, quod legitur cap. 1. סוכה: Familiam Schammæi & Doctorem Joſiam & Doctorem Simeonem & Doctorem Judam quod attinet, omnibus iſtis videtur, ut tugurium cenſeatur, nos habitationem fixam requirere. Attamen à ſe invicem diſſident, nec in ipſa re conveniunt

לגמרי דלב"ש הכשר סוכה בכדי ראשו ורובו ושלחנו· רבי יאשיה בעי ד' אמות ׃ ור"ש בעי ג' דפנות ורביעית אפילו טפח וכן כולהו כדאיתא התם ולפי זה אין מודין זה לזה· ובכל חד מניהו פליגי רבנן עליה והוי יחיד ובטל במיעוטו ובנין אב שממנו למדו הגאונים שאין הלכה כשיטה בפרק אי זהו נשך ׃ אמר רב נחמן הלכה כרבי יהודה והלכה כרבי יוסי והלכה כרשב"ג אל' שיטה איתמר דאי לא תימא הכי הלכה הלכה למה לי לימא הלכה כרבי יהודה דמיקל' בכולהו אלא ש"מ שיטה איתמר והתם נמי לא מודו אהדדי וכן כה"ג מסתמ' לית הלכתא כחד מניהו אלא היכא דפסיק הגמרא בהדיא כחד מנייהו או דמוכח הכי ומפרק לה הכי משיטה כי ההיא דסוכה דפסיק רבא הלכה כר"ש וכל כיוצא בזה כן כתב הר"ן ז"ל בפירוש הלכותיו בפ"ק דסוכה·

כל מקום ששנים חולקים ואחד מכריע הלכ' כדברי המכריע וה"מ במתני' אבל בבריתא לא כן פוסקים הגאונים וכן הרי"ף ז"ל

niunt omnimodè : nam ad Schammæi familiam quod attinet, ipſa legitimum tugurium cenſet, quum ſufficit ut hominis caput, majoremque partem, & menſam capiat ; Doctor Joſias quatuor cubitos exigit; Doctor Simeon tria latera requirit,& in quarto ſaltem palmum:ita omnes diſſident; uti illic videre eſt:ideoque alter alteri non aſſentitur. Et contra illorum unumquemque ſentiunt Magiſtri : itaque ille unus, & fruſtra eſt, ob ſuam paucitatem. Cæterum principii conſtitutio, unde Illuſtres didicerunt, ſecundum ſeriem conſentientium non ſtatui, extat capite, *Quæ eſt uſura?* Dixit Magiſter Nahman, ſecundum Doctorem Judam ſtatuitur; ſecundum Doctorem Joſen ſtatuitur; ſecundum Doctorem Simeonem f. Gamalielis ſtatuitur. Reſpondit alius, Vocatur ſeries conſentientium: ni enim ita dixeris, quid mihi cum *ſtatuitur*, *ſtatuitur?* dicendum fuiſſet, Statuitur ſecundum Doct. Judam, qui in iſtis omnibus mitius ſentit. ſed hinc diſcas, eam vocari conſentientium ſeriem; atque iſtic etiam ſibi invicem non aſſentiri. Ita in ſimilibus abſolutè ſecundum illorum unum non ſtatuitur; niſi ubi Gemara perſpicuè decidit ſecundum illorum unum, aut ubi ſic arguitur, & è ſerie ita eruitur. Quemadmodum illud de tugurio: ubi Raba conſtitutionem ſecundum D. Simeonem definit. & ſimilia omnia. Ita ſcripſit D. Niſſin l. m. in ſuarum conſtitutionum expoſitione c. 1. סוכה.

Vbicunque duo diſſident; unus verò determinat, ſecundum determinantis verba ſtatuitur. Quæ dicuntur de Miſna ; non verò de Baraitha. Ita definiunt Illuſtres, ſimiliterque D. Joſeph Alpheſi l. m.

בפ֗ק דקרושין דהא ספיקא הויא בשבת פרק כירה ולא איפשיטה ההכרע יש מי שאומר דהיינו כשהשלושי סבירא ליה כחד מניהו לגמרי או כחד מניהו בדבר אחד דהורת ליה מכריע מאותו דבר שני' כנגד אחד והויא ההכרעה כמו בכף מאזנים שהשנים מכריעין את האחד כאותה ששנינו בברכות בש֗א מברך על השמן ואח֗כ על ההדס ובה֗א מברך על ההדס ואח֗כ על השמן אמר ר' עקיבא אני אכריע שמן זכינו לריחו וזכינו לסיכתו הדס לריחו זכינו לסיכתו לא זכינו והל' רבי עקיבא לגמרי כב֗ש וכל כה֗ג הויא ה הכרעה בכל הגמרא · אבל כשהג' אומר דבר חדש לא כמר ולא כמר כמ֗ש בבמה דוכתי' פלוני אומר לא כדברי זה ולא כדברי זה הוי הכרעה שלישית וקימא לן דהכרעה שלישית אינה הכרעה ׃ והתוספות אומרים דלא הויא הכרעה אלא כגון שהחולקין הזכירו בפירוש בדבריה' שיש סבר' להלק אלא שסוף סוף אין נראה לחלק אז כשיבא השלישי ויחלוק ביניהם הוי מכריע כאותה שבפרק כירה לא ישטף אדם כל גופו בין בחמין בין

capite I. קרושין: ubi dubium occurrit de Sabbatho, è capite *Testus*, nec solvitur. Quod ad determinationem attinet, quidam eam esse dicit, quum tertio secundum alterutrum omninò videtur; aut secundum alterutrum in re quadam: quod in ista re duo è regione unius appendat, adeoq; determinatio se habeat quemadmodum in bilance, ubi duo unum deprimunt. Sicuti illud quod in ברכות legimus: Familia Schammæi statuit, benedicendum esse oleo, postea verò myrto; at Hillelis familia asserit, benedicendum esse myrto, postea demum oleo: subdit Doct. Akiba, ego determinabo. oleum obtinemus ob odorem suum, pariterque ob unctionem suam, myrtum ob odorem suum, non verò ob unctionem suam acquirimus. ubi convenit Doctori Akibæ planè cum familia Schammæi. Et omnia similia continent determinationem per universam Gemaram. Verum ubi tertius rem novam profert, nec secundum hunc, nec illum magistrum (quemadmodum dicitur pluribus locis, Ille N. nec secundum hujus, nec illius verba loquitur;) est determinatio tertia. statutum verò apud nos, determinationem tertiam non censeri determinationem. Additamenta verò inquiunt, non esse determinationem, nisi quum dissidentes expressè verbis suis indicant subesse distinguendi rationem; sed quod tandem visum non fuerit distinguere: ubi tum accesserit tertius & inter eos distinxerit, esse ipsum sequestrum. Quemadmodum illud capitis *Testus*, Non immerget homo totum corpus suum sive calidis, sive frigidis aquis,

בצונן דברי ר"ם ורבי שמעון מתיר ׳ רבי יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר ׳ הנה דרבי מאיר ורבי שמעון החולקין הזכירו בדבריהם חמין וצונן שיש סברא לחלק אלא דמכל מקום לא נראה להם לחלק וכשבא רבי יהודה וחילק הוי מכריע׳ וכן כל כה"ג ׳ אבל בשהחולקי' לא גילו בדעתם שיש סברא לחלק ובא הג' וחילק הוי הוא אמצעי ביניהם ואפילו שאינו אומר דבר חדש הויא הכרעה שלישית ואינה הכרעה כי האי דפ"ק דפסחים חבית של תרומה שנטמאת ב"ש אומ' תשפך הכל פי' מיד משום תקלה ׳ וב"ה תעשה זילוף פי' מעט מעט ׳ אמר רבי ישמעאל בר יוסי אני אכריע בשדה תשפך הכל ובבית תעשה זילוף אמרו לו אין הכרעה שלישית מכרעת פי' משום דלא הזכירו ב"ש וב"ה בדבריהם בית ושדה ולא גילו דעתם שיש סברא לחלק בין בית לשדה לכך לא חשיב רבי ישמעאל בר' יוסי מכריע וכן כל כה"ג הויא הכרעה שלישית ואינה הכרעה ׳

מצינו תנא משבח דברי חבירו החולק עליו ואעפ"כ אין הלכה כדברי המשובח שלהי

aquis, ut ait D. Meïr; at Doctor Simeon permittit: Doctor Judas inquit, calidis immergere vetitum; frigidis, licitum. Ecce, Doctor Meïr & Doctor Simeon diſſidentes, verbis ſuis meminerunt calidarũ & frigidarum, ſubeſſe diſtinguendi rationem; ſed nihilominus viſum ſibi non fuiſſe diſtinguere. itaque ubi acceſſit Doctor Judas & diſtinxit, factus eſt ſequeſter. Ita ſimilia omnia. Sed quando diſſidentes nõ declarant de mente ſua, ibi fuiſſe diſtinguendi rationem, atq; venit tertius qui diſtinguit; factus is medius eſt inter ambos iſtos: & quamvis nihil novi dicat, eſt determinatio tertia, quæ non cenſetur determinatio. Vt illud c. 1. 'פסחי: Dolium oblationis quæ contaminata fuit, familia Schammæi præcipit effundi totum, id eſt, eveſtigiò propter ſcandalum; at familia Hillelis vult fieri rejectaneum, nempe ut paulatim effundatur. dicit Doctor Iſmaël filius Joſes, Ego determinabo. In agro totum effundatur; domi verò rejectaneum fiat. Ei regeſſerunt, Determinationem tertiam non verè determinare. Senſus eſt: quia familiæ Schammæi & Hillelis verbis ſuis non meminerunt domus & agri, neque mentem ſuam expreſſerunt, ſcilicet ſubeſſe rationem diſtinguendi inter domum & agrum; ideo Doctorem Iſmaëlem filium D. Joſes non cenſeri ſequeſtrum, ſive determinaſſe. Ita ſimilia omnia continent determinationẽ tertiam, quæ non cenſetur determinatio.

Invenimus, Miſnicum Doctorem ſui collegæ ſecum diſſidentis verba laudare; cum tamen ſecundum laudati verba non ſtatuatur. Sub finem cap. *Sim-*

גט פשוט אר׳ ישמעאל הרוצה שיחכם יעסוק בדיני ממונות והרוצה לעסוק בדיני ממונות ישמש שמעון בן ננס ׃ ואומר בגמרא אע״ג דקלסיה רבי ישמעאל לבן ננס הלכה כרבי ישמעאל וכה״ג אשכחן גבי אמוראים בפרק כיצד מברכין קורא רב יהודה אמר בורא פרי האדמה · ושמואל אמר שהכל ׃ ואמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא כותך מסתברא ואומר בגמרא עלה אע״ג דקלסי׳ שמואל לרב יהודה הלכתא כותיה דשמואל וכן בהוכתי אחריני לא חייש הגמ׳ לדברי המשבח ·

אין הלכה כתלמיד במקום הרב ודוקא עד רבא אבל מכאן ואילך קי״ל הלכתא כבתראי ואפילו תלמיד במקום הרב כן אומרים הגאונים וכן בתוספות ·

נקיטינן בכל איכא דאמרי שבגמרא כך הלכה ושלא כדברי הריב״א ז״ל שהיה אומר דכל א״ד טפל לגבי ·לשון ראשון ״כי רב אשי סדר לשון המרובים והעיקר ׳בתחלה וכל לשון היחידים והטפל אומר א״ד ורבינו תם היה פוסק דכל א״ד בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך

plex repudii libellus: Dicit D. Iſmaël, Qui vult aliis ſapere, occupetur in ſtatutis pecuniariis: & qui occupari vult in ſtatutis pecuniariis, miniſtret Simëoni filio Nenaſi. Hic dicitur in Gemara, Quamvis eum laudet Doctor Iſmaël, ſcilicet filium Nenaſi; ſecundum D. Iſmaëlem ſtatuitur. Hoc modo invenimus apud Gemaricos cap. *Quomodò benedicunt?* ad verbum *legit:* Magiſter Judas dicendum cenſet, Creans fructum terræ; at Samuel arbitratur, Cujus manu omnia, &c. atque Samuel dicit Magiſtro Judæ, Subtiliſſime, ſecundum te ſentiendum. Sed ea de re in Gemara dicitur, Quamvis Samuel Magiſtrum Judam laudet; ſecundum Samuelem ſtatuitur. Ita alibi Gemara laudantis verba non moratur.

Secundum diſcipulum loco præceptoris non ſtatuitur; nimirum uſque ad Rabam: at dehinc & ulterius penes nos ſtatutum, ſecundum poſteriores ſtatui; quinetiam ſecundum diſcipulum loco præceptoris. Ita Illuſtres judicant; ſimiliterque in additamentis.

Admittimus, quod ubicunque in Gemara dicitur, *Sunt qui dicunt*, ita ſtatuatur. nec ſequenda verba D. Judæ f. Abrahami l. m. qui dicebat, ſemper, *Sunt qui dicunt*, cedere iis qui in priori ſermone memorantur: quod Magiſter Aſe diſpoſuiſſet plurium dictum & principale in initio, & de quovis unius dicto & minoris momenti dixiſſet, *Sunt qui dicunt*. Sed Doctor noſter Tham definiebat, ubicunque extaret, *Sunt qui dicunt*, in legalibus, ſequendum eſſe eum qui aggravat; at in eis quæ ad Scribas pertinent, ſequendum

אחר המיקל ורויק לה מהא דאמרינן בע״א פ״ק שניהם שוים בשל תורה הלך אחר המחמיר וכו׳ בתוספו׳ ע״א עיין שם ·

כל היכא דאמרינן לאפוקי לית הלכתא כי האי דמפקי׳ כגון בפרק אלו נערות לאפוקי מהאי תנא דתניא וכו׳ כלו׳ מתני׳ אתא לאפוקי מהאי תנא וכן בכל דוכתא · ויש מי שאומר שאין זה כולל בכל הגמרא שיש לאפוקי שכך הלכה · וכך אומר רבינו ברוך בספר התרומה בהלכות ע״א ויין נסך ·

כל היכא דאמרינן תיובתא דפלוני תיובתא נדחו לגמרי דברי אותו פלוני שבאה עליו התיובתא ולית הלכתא כותיה כל עיקר והיכא דאמרינן קשיא דפלוני קשיא לא נדחו דברי אותו פלוני לגמרי אבל הדבר תלוי ועומד הוא וכי מעיינת בהך קושי׳ שפיר מתרצה הילכך איפשר דהלכתא כותיה כך הוא קבלה בידינו מהגאונים ז״ל וכן בתוספות ובערוך בערך תיובתא·

ספיקא דאורייתא לחומרא וספיקא דרבנן לקולא וספק ספיקא אפילו מדאורייתא לקולא וקבלתי ממורי החכם נר״ו שלא נקרא ספק ספיקא

dum esse eum qui allevat. idque hinc eliciebat, quod legamus Cod. de Idololatria cap. 1. Quum duo pares sunt in legalibus, sequendus is qui aggravat, &c. in additamentis de Idololatria: illic videas.

Vbicunque dicimus *Ad excludendum*, non est constitutio: ut illud quod excludimus ab illo N. dictum, capite *Hæ puellæ*: Ad excludendum quod Misnicus ille statuit; quia traditur, &c. Quasi dicas, Misna procedit ad excludendum quod Misnicus ille statuit. Sic passim. Est etiam nonnemo qui affirmat, id generale non esse per totam Gemaram: quum reperiatur etiam *Ad excludendum*, ubi ita statuitur. Ita inquit Doctor noster Baruch, libro oblationis, in constitutionibus de Idololatria, quum agit de vino libaminis.

Vbicunque dicimus *Confutatio istius N. manet*, rejiciuntur omninò verba illius N, contra quem venit confutatio, nec secundum eum statuitur ullo modo. At ubi dicimus, Difficultas istius N. manet, non omninò rejiciuntur verba illius N; sed res suspenditur atque ita relinquitur. Quum verò attendis ad istam difficultatem, bene quandoque solvitur. Quocirca fieri potest, ut secundum illum statuatur. Hujusmodi traditio est in manibus nostris ab Illustribus l. m. accepta; similiter in additamentis & in Aruch ad vocem תיובתא.

Dubium legis ad graviorem vergit partem; magistrorum verò ad leviorem: dubii dubium, etsi ipsius legis, ad leviorem. Et à Domino meo sapientissimo (quem servet ac redimat Deus misericors) accepi, non vocari dubii du-

ספיקא אלא המתהפכת מב' צדדים כלומר אי זה צד שתקח בראשונה משכחת' לה ספק ספיקא אבל אם אינה מתהפכת לא מיקרי ספק ספיקא ואפשר דלחומר' דיתינ' לה כדין ספקא אחת והמשל כגון ספק נגע ספק לא נגע · ואם תמצא לומר נגע ספק שרץ ספק צפרדע · ואם תמצא לומר שרץ ספק נגע ספק לא נגע · וכן כל כי האי גונא · הוא ספק ספקא · ואשר אינה מתהפכת כגון ספק נכנס ספק לא נכנס ואם תמצא לומר נכנס ספק נגע · אבל להפך לא יש שתי ספקות שכשתקח בראשונה ספק נגע ספק לא נגע · ואם תמצא לומר נגע לא תוכל לומר שוב ספק נכנס ספק לא נכנס וכן כל כי האי גונא לא הוי ספק ספקא וכן אומר בתוספות הריבש ז'ל בשם התוספות ·

נקיטינן תיקו דאיסורא לחומרא ודממונא לקולא ·

כל הלכה שהיא רופפת בידך פוק חזי מה עמא דבר ונהוג כן ; כן אומר הירושלמי ·

המנהג שאמרו מבטל ה הלכה דוקא' מנהג ותיקון אבל מנהג שאין לו ראיה ולא טעם מנהג טעות הוא ואינו

bium, nisi quod ab utraque parte controversum est (quasi dicas, quamcunque partem prius sumas, in ipsa dubii dubium invenis:) at si non sit ita controversum, non vocari *dubii dubium*; & fieri posse ut id ipsum graviori parti adjudicemus, instar dubii simplicis. Exempli gratia: ut, dubium sit tetigeritne, an non tetigerit. ubi si dicere possis tetigisse, dubium relinquitur, reptilene sit an rana. quod si dicere possis reptile esse, dubium est tetigeritne, an secus. Ita omnia similia sunt dubii dubium. Quod verò sic controversum non est (ita se habet,) veluti, dubium est an ingressus sit, an non; & si dicere possis ingressum esse, dubium, an tetigerit. at vice versa non sunt duo dubia: nam quum priùs sumis, dubium an tetigerit an non, si tum dicere possis tetigisse; non poteris denuò dicere, dubium esse ingressusne sit, an non ingressus. Ita similia omnia non continent dubii dubium. Ita etiam loquitur in additamentis D. Judas f. Simeonis l. m. authoritate additionum.

Accipimus, *Tisbi solvet difficultates & quæstiones:* quoad interdicta ceremonialia in partem graviorem; quoad pecuniam in leviorem.

In omni lubrica constitutione quam habes, prodi & dispice quid populus dicat, atque sic assuesce. Ita inquit Jerosolymitanum Talmud.

Quam consuetudinem dicunt irritam reddere constitutionem, præcisè de consuetudine cum rationali correctione conjuncta accipe. at consuetudo argumento & ratione destituta, est consuetudo erroris: nec secus se habet,

quam

אלא כטועה בשיקול הדעת ·

כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ גבי תרומה ומעשרות בכל דוכתא בגמרא ·

כל היכא דאיתמר תניא כוותיה דפלוני הלכה כמותו ·

כל היכא דפליגי תרי תנאי אליבא דחד במשנה אחת הלכה כתנא בתרא שהראשון היה בנערותו והשני היה בזקנתו וכן אומר הכריתות בפ״ק דכלאים תנן התם רבי מאיר אומר בשם רבי ישמעאל כל ג' דלועין בית סאה וכו' רבי יוסף בן החוטף אומר בשם רבי ישמעאל כל שלשה דלועין בית כור · ותרסינן עלה בירושלמי אמר רבי אסי בר בון בוא וראה מה בין תחלת ר' ישמעאל לסופו שתחלתו בית סאה וסופו בית כור · פי' מה ששנה לר״מ היה בתחלת ימיו ולרבי יוסף בסוף ימיו ·

תם ונשלם תהלה
לאל עולם ·

quam si quis mentis consideratione erret.

Quicunque rem in terra Canaan allevat, ex ejus mente est constitutio, extra terram in oblatione & decimis, per universa Gemaræ loca.

De quocunque dicitur, Baraitha est secundum illum N. secundũ eum statuitur.

Vbicunque dissentiunt duo Misnici Doctores de alicujus mente in quadam Misna, secundum posteriorem Doctorem statuitur: quia prior in ipsius juventute; posterior in senectute vixit. Ita loquitur autor Cerithouth cap. 1. כלאים: Ibi legimus, D. Meïr inquit, nomine Doctoris Ismaëlis, Omnes ternæ cucurbitæ implent spatium seæ, &c. at D. Joseph filius raptoris nomine D. Ismaëlis ait, omnes ternas cucurbitas implere spatium cori. Qua de re in Jerosolymitano legimus, dixisse Doctorem Asen filium Boni, Veni, vide, quid D. Ismaëlis initio intersit finis: quia initio dicebat spatium seæ; in fine verò cori. Sensus est, Quod docuit secundum D. Meïrum, dierum suorum initio docuit; secundum D. Josephum verò, sub vitæ finem docuit.

Absolutum ac perfectum est.
Laus Deo æterno.

Hic liber eſt Introductio ad Gemaram, Doctoris Samuelis Præfecti l. m.

ITa infit âuthor, Gemara dividitur in partes duas, Miſnam; & Miſnæ enarrationem, quæ propriè eſt Gemara. Miſna eſt quæ vocatur lex ore tradita: eſtq; fundamentum legis, quam derivarunt à beato M. D. noſtro, ad tempora uſque beati Doctoris noſtri ſancti (is eſt Doct. Judas Princeps.) nam illam conſcripſit, ut in longa tempora permaneret, ne oblivioni traderetur à legentium animo & periret. Atque ipſa enarratio etiam in partes duas dividitur: una eſt conſtitutio ſtabilis; altera verò conſtitutio quæ loco moveri poteſt. Stabilis eſt, quam didicerunt ex ore beati M. D. noſtri, Moſes verò ab Omnipotente: ſive unius; ſive plurium verbis contineatur: uti ſuo loco explicabo. Similiter conſtitutio controverſa atque inſtabilis eſt, quæ non derivatur doctrina ſtabili: ſive unius; ſive plurium ſermone feratur. Quod ſi arguens quis ita regerat, Quare ſcripſit beatus Doctor noſter ſanctus verba quæ conſtitutionem non continent? atqui nonne præſtaret verba conſtitutionis tantum ſcripſiſſe? reſpondere poteris, priſcorum ſapientum ſingulos pro ſe ipſo derivaſſe quicquid didiciſſent: ſive dictum quod eſſet conſtitutio; ſive dictum quod conſtitutio non eſſet. at quum venit Doctor noſter ſanctus, ut nobis iſta ederet, neceſſe habuit con-

זה ספר מבוא הגמרא לרבי שמואל הנגיד זֹל

אמר המחבר הגמרא נחלק לשני חלקים משנה ופי' המשנה והוא הגמרא המשנה היא הנקראת תורה שבעל פה והיא יסוד התורה שהעתיקו ממרֹעה עד ימי רבינו הקדוש עָה והוא רבי יהודה הנשיא כי כתבה למען תעמוד ימים רבים פן תשכח מלב הקוראים ותאבד ׃ והפי' הזה יתחלק גם הוא לב' חלקים ׃ האחד הלכה מקויימת והשני הלכה דחויה ׃ המקויימת היא שלמדו מפי מרֹעה ומשה מפי הגבורה בין שתהא דברי יחיד בין שתהא דברי רבים כמו שאפרש במקומו׃ וכמו כן המחלוקת הדחויה היא שלא נעתקה מגמר מקויים בין שתהא דברי יחיד או דברי רבי' ואם יטעון טוען למה כתב רבינו הקדוש עָה דברים שאינם הלכה ׃ והלא מוטב לכתוב דברי הלכה תוכל להשיבו כי החכמים הקדמונים כל אחד ואחד העתיק לנפשו מה שלמד בין דבר שהוא הלכה בין שאינו הלכה׃ וכשבא רבינו הקדוש להעתיק הוצרך לכתוב אותם

ſcribere

הדברי' שאינם הלכה כדי שלא יהא רשות למי שלמד מהם לומר כך וכך למדתי מפי פלוני ופלוני· ואם יאמר ישיבוהו שאינם הלכה מקויימת ׃ וכן אמרו חז״ל במסכת עדויות למה הוזכרו דברי יחיד בין דברי רבים לבטלה ׃ שאם יבא אדם ויאמר כך וכך שמעתי יאמרו לו מאיש פלוני שמעת כלומר ואינו הלכה·

והחלק הב' משני חלקים שלפי' המשנה יתחלק לכ״א ח חלקים ׃· ואלו הן תוספתא ׃ ובריתא ׃ פירוש ׃ שאלה׃ ותשובה ׃ וקושיא ׃ ופירוק ׃ ותיובתא ׃ וסיוע ׃ ורמיה ׃ והתקפתה ׃ והצרכה ׃ ומעשה ׃ ושמעתא ׃ וסתיא ׃ והלכה ׃ ותיקו ׃ והגדה ׃ והוראה ׃ ושיטה ׃ ושנוי·

התוספתא הוא שיור המשנה וסימנא תאנא · וכשתבא בעקבי המשנה ׃ הוא הלכה מקויימת·

והבריתא כל הספרים שהעתיקו הקדמונים ז״ל אחר המשנה כמו משנת ר' חייא ומשנת רבי אושעיא ומשנת ר' אליעזר בן יעקב ומכילתא דרבי ישמעאל ואותיות דרבי עקיבא · ותורת כהנים הוא ספרא והוא ספר ויקרא לבדו· וספרי במדבר סיני ואלה הדברים וכיוצא

ſcribere iſta dicta,quæ non eſſent conſtitutiones: ne facultas eſſet ei, qui ab illis didicerat, dicendi, Hoc vel illo modo iſtud didici ex ore hujus vel illius; & ſi diceret, ipſi reſponderetur, non eſſe conſtitutionem ſtabilem. Ita dixere Sapientes l. m. Codice עדויות. Quare memorantur cum dicta unius, tum dicta plurium quò irrita fierent? Vt, ſi procedat quis, ac dicat, hoc vel illo modo didici; reſpondeant ei, Ab illo N. didiciſti: quaſi dicas, Atque illius dictum conſtitutio non habetur.

Pars ſecunda è duabus partibus ad enarrationem Miſnæ ſpectans dividitur in partes 21. quæ ſunt, Additio; Exotica conſtitutio; Expoſitio; Interrogatio; Reſponſio; Difficultas; Solutio; Confutatio; Confirmatio; Objectio ſive oppoſitio; Impugnatio; Neceſſitas; Exemplum; Placitum; Stilus; Conſueta conſtitutio; Provocatio ad Eliam; Popularis enarratio; Demonſtratio; Claſſis ſive ſeries rejectanea; & Variatio.

Additio eſt Miſnæ reſiduum, ejuſque ſignum eſt, *Traditio antiqua:* quæ ubi occurrit ad calcem Miſnæ eſt conſtitutio ſtabilis.

Exotica conſtitutio dicitur de quibuſvis libris, quos ediderunt antiqui l. m. poſt Miſnam. Vt Miſna D. Hijæ, & Miſna D. Oſchajæ; item Miſna D. Eliezeris filii Jacobi, & Cornucopiæ D. Iſmaëlis; nec non Alphabetum Doctoris Akibæ. Item lex ſacerdotum, quæ dicitur *Liber*, eſtque ſolus liber Leviticus; & *Libri*, id eſt, Numeri, & Deuteronomium (puta com-

וכיוצא בהם וסימן הבריתא תנו רבנן ותני חדא ותניא אידך ומה שלא נחלקו עליו מכל הדברים האלה היא הלכה מקויימת ומה שנחלקו עליו הלך בו אחר פסק ההלכה ·

ופירוש הוא הבא בעקבי המשנה להבין ענייני המשנה כשיבא עליו מאי כך יבא הפירוש עליו ·

ושאלה היא בעיא ממנה שהיא שאלת קהל לקהל · וסימנא איבעיא להו וממנה שאלת קהל מן יחיד · והוא בעו מיניה וממנה מיחיד ליחיד והיא בעא מיניה · וההלכה בשאלה לפי התשובות ·

תשובה היא באה על השאלות האלה ותתקיים לפי פסק ההלכה ·

הקושיא היא המחלוק' הבא על השמוע' ולא יחלוק החולק בהלכ' מקויימת · ואם היו החולקים לרבים הסימן מתיבי ואם ליחיד איתיביה ·

והפירוק הוא פי' הקושיא וכשלא נחלקו היא הלכה מקויימת·

ותיובתא היא מבטלת ההלכה בראיה ברורה והלכה כפי חוזק ראיית התיובתא ·

והסיוע הוא הבא לחזק

mentaria in dictos libros) & similia scripta. Signum porrò exoticæ constitutionis est, Tradunt Magistri, Tradit quidam, & Traditio alia. Atque quicquid illorum omnium non vocatur in controversiam est constitutio stabilis; sed ubi in controversiam vocatur, in eo sequuntur constitutionis decisionem.

Expositio est, quæ ad Misnæ calcem occurrit, ad percipiendũ ea quæ ad Misnam pertinent. quum in ipsam cadit quæstio, quid sibi velit, tum ejus expositio sequitur.

Interrogatio est quæstio. cujusmodi quædam est qua cœtus cœtum interrogat, ejusque signum est, *Inter ipsos quæritur*; quadam verò cœtus unum aliquem interrogat, ut cum dicitur, *Quæsiverunt ex ipso*; alia denique unus quidam alterum interrogat, cujus signum, *Quæsivit ex ipso*. Et consueta constitutio in interrogatione, secundum responsa obtinet.

Responsio accedit ad interrogationes istas: & stabilitur secundum constitutionis determinationem.

Difficultas continet controversiam quæ cadit in ea quæ accepta sunt: nec controversans controversabitur de constitutione stabili. Quod si controversantur contra plures, id designatur per *Excipiunt*; sin contra unum, *Regestum est ei*.

Solutio est difficultatis enodatio. & quum de ipsa non controversantur, habetur constitutio stabilis.

Confutatio verò constitutionem irritam facit argumento perspicuo. & constitutio obtinet secundum vim argumenti ipsius confutationis.

Confirmatio autem est, quæ procedit ad confirmandum & stabiliendum

ההלכה ולקיימה להיותה הלכה מקויימת מוחזקת וסימנא לימא מסייע ליה ·

ורמיה היא הבאה להקשות דבר מקויים ולבטלו והסימן ורמינהי ·

וההצרכה היא הבאה לקיים שני ענינים והסימן צריכא ·

וההתקפתא היא מענין הקושיא והיא לאמוראים והם האחרונים · וסימנא מתקיף לה רבי פלוני · והלכה בזו כמו המותיבי ואיתיביה ·

ומעשה הוא הבא על ההלכה המעשה יעשה על ההלכה ותתקיים ·

ושמעתתא היא שם כל הלכה שתבא בענין תורה ולא בדבר אחר ·

וסוגיא היא קריאת הגמרא על בוריו ושאלותיו ותשובותיו ·

והילכתא כשיחלוקו בשום דבר הלכה הוצרכו לומר הילכתא כך וכך ·

ותיקו בספק שיסתפק הגמרא בשום דבר הלכה ואין יודע להשיב עליו ותשאר ההלכה בספק אם הוא בענין ממון לקולא · ואם הוא בענין אסור לחומרא והממון המוטל בספק חולקים אותו

liendum constitutionem, ut sit constitutio stabilis ac roborata. Hujus signum est, *Dici potest, quod ipsi suffragatur.*

Oppositio sive objectio est, quæ procedit ad impugnandum id quod ratum est, idemque abolendum. Cujus signum est, *Objiciunt istud.*

Necessitas est quæ occurrit ad utramque rem stabiliendam. cujus signum, *Necesse est.*

Impugnatio similem habet *difficultati* significationem: respicitque Gemaricos Doctores, qui posteriores sunt. Ejus signum est, *Impugnat istud Doctor* N. Atque hac in re consuetudo, qualis in illis, *Excipiunt, Regestum est ei.*

Exemplum est quod constitutioni subjungitur: exemplumque pro constitutione facit, ut constabiliatur.

Placitum est nomen cujusvis constitutionis, quæ occurrit in legis Mosaicæ negotio; non verò alia in re.

Stilus verò est loquendi modus, quo Gemara eleganter res declarat, interrogat, atque respondet.

Constitutionem consuetudine receptam quod attinet; quum controversantur in quodam constitutionis negotio, necesse habent dicere, constitutum est hoc vel illo modo.

Vbi ad Eliam provocatur (hic mos obtinet:) In dubio quo dubitat Gemara in quodam constitutionis negotio, ut de eo respondere nesciat, maneatque constitutio dubia, si hoc fiat in negotio pecuniario, ad leviorem; sin verò in interdicto, ad graviorem partẽ inclinant: pecuniam a. in ancipiti positam partes con-

בעלי הדינין בשוה ויש אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה ודבר אסור והתר כשיבא בספק הזה יעמידוהו על האיסור ·

ושנוי הוא כשיחלוקו על שום חכם וישנה כדי להוציא עצמו מן המחלוקת ולקיים את דבריו · וצריך החולק על המשנה לקיים את דבריו בראיה ברורה וסימן השנוי הא מני רבי פלוני היא ·

והגדה הוא כל פי' שיבא בגמרא על שום ענין שלא יהיה מצוה זו היא הגדה ואין לך ללמוד ממנה אלא מה שיעלה על הדעת · ויש לך לדעת שכל מה שקיימו חז״ל הלכה בענין מצוה שהיא מפי משה רבינו ע״ה שקבל מפי הגבורה אין לך להוסיף עליו ולא לגרוע ממנו · אבל מה שפירשו בפסוקים כל אחד כפי מה שנזדמן לו ומה שראה בדעתו ׃ ולפי מה שיעלה על הדעת מן הפירושים האלו לומדים אותם והשאר אין סומכין עליהם ·

הוראה היא השמועות שנתחדשו לחכמים בקהילות ומדרשות בענין מצוה והיא נקראת הוראה ·

tendentes inter se æqualiter dividunt. Sunt qui dicant, ei qui à socio suo exigit incumbere probationem: quum verò licitum & interdictum in dubium hujusmodi venit, de ipso statui interdictum esse.

Variatio est, quum aliis contradicentibus sapienti cuidam; hic variat ut se ipsum ex ista contradictione expediat, suaque verba stabiliat. Necesse autem est, ut qui Misnæ contradicit, argumento perspicuo verba sua stabiliat. Porrò variationis signum est, *Ecce cujus est? an Doctoris istius N. est?*

Popularis enarratio est quævis expositio, quæ in Gemara de quadam re præceptum non continente occurrit. Hæc dicitur popularis enarratio. Nec inde addiscere teneris, nisi quod in mentem venit. Cæterum scias oportet, quodcunque statuerunt Sapientes l. m. pro constitutione in re ad præceptum spectante, quam ex ore beati Mosis Doctoris nostri acceptam, ipse ex Omnipotentis ore acceperat; hujusmodi esse, ut tibi nec superaddere, neque ex illo minuere liceat. Sed quæcunque in paragraphis exponendis dixerunt singuli prout ipsis occurreret, opinioneq; sua decernerent, & prout in mentem veniret in istis expositionibus; ea sibi imprimunt, sed reliqui ipsis non innituntur.

Demonstratio complectitur hujusmodi à majoribus accepta, quæ à Sapientibus innovata in cœtibus & Academiis fuere: idque in rebus ad præceptum pertinentibus. Hæc vocatur demonstratio.

Series

ושיטה היא קהלת הכמים שאין הלכה כמותם כשיאמרו ר' פלתי ורבי פלוני כולהו סבירא להו · וכן כל כה״ג שיטה ואין הלכה כחד מהם · ויש לך לדעת שהגמרא נחתם בימי רבינא ורב אשי והם למדונו הסודות האלה וכיוצ' בהם ·

מחלוקת התנאים יחיד ורבים הלכה כרבים · מחלוקת דמתני' ואח״כ סתם הלכה כסתם סתם ואח״כ מחלוקת אין הלכה כסתם · וה״מ בחדא מסכת' אבל בתרתי לא אמרי' ·

מחלוקת דברית' וסתם משנ' הלכה כסתם משנ' · מחלוק' במתני' וסתם בברית' אין הלכ' כסת' דברית' והיינו דאמרי' אם ר' לא שנאה ר' חייא מנין לו ·

סתם מתניתין ר' מאיר · סתם תוספתא רבי נחמיה · סתם ספרא ר' יהודה · סתם ספרי ר' שמעון וכלהו אליבא דרבי עקיבא שתלמידיו היו · ר״מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה · ר״מ ור' יוסי הלכה כרבי יוסי · ר״מ ור״ש הלכה כר״ש · ר״מ ור' אליעזר בן יעקב הלכה

Series rejectanea est cœtus Sapientum, è quorum mente non censetur constitutio: ut quum dicunt, *Doctori huic & Doctori illi &c. omnibus istis videtur.* Ita similia omnia pertinent ad seriem rejectaneam: nec secundum istorum Doctorum ullum statuitur. Scias autem oportet, Gemaram obsignatam fuisse tempore Rab-Inæ & Magistri Asis; atque hos arcana ista similiaque nos docuisse.

Pluribus Misnicis ab uno dissentientibus, statuitur secundum plures. Post motam in Misna controversiam, si sequatur sententia absoluta, secundum eam statuitur. Si post absolutam sententiam moveatur controversia, secundum absolutam non statuitur. Hæc verba de uno eodemque tractatu intelligenda; sed de duobus ita non loquimur.

Vbi in Exoticis controversia est, & Misna absolutè ponitur; constitutio sequitur absolutam Misnam. At si in Misna controversia moveatur, & in Exoticis sententia absolutè proponatur; constitutio non sequitur absolutam illam in Exoticis sententiam. Hoc est illud quod vulgò dicunt, Si D. Judas istud non docuit, unde id habet D. Hija?

Vbi absolutè occurrit Misna, ita censet D. Meïr; absolutè additio, Doctor Nehemias; absolutè *Liber*, D. Judas; absolutè *Libri*, Doct. Simeon. atque hi omnes Doctorem Akibam sequuntur, quia ejus discipuli fuerunt. Vbi D. Meïr & D. Judas sententiam proferunt, constitutio sequitur D. Judam; ubi D. Meïr & D. Jose, constitutio est secundum D. Josen; D. Meïr & D. Simeon, constitutio secundum D. Simeonem; D. Meïr & D. Eliezer filius Jacobi, constitutio secun-

dum D. Eliezerem f. Jacobi. Miſna D. Eliezeris f. Jacobi pauca; ſed à dubio immunis eſt. Cum occurrit, *Sunt qui dicunt*, deſignatur D. Nathan; *Alii*, Doctor Meïr. Vbicunque D. Simeon f. Gamalielis aliquid docet in Miſnis noſtris, ſtatuitur ſecundum illum: præterquam in ſponſore, & venatore, denique probatione ſequenti. In omni loco conſtitutio ſecundum illum præ ſocio ſuo obtinet. Vbi Ribbi & Doctor Simeon filius Elazari ſententiam dicunt, ſtatuitur ſecundum Ribbi (id eſt, D. Judam principem:) Ribbi & D. Joſe f. Judæ, conſtitutio eſt ſecundum Ribbi; Ribbi & D. Iſmaël f. Joſis, conſtitutio ſecundum Ribbi. Quum v. loquitur nomine patris ſui, ſtatuitur ſecundum patrem. Cum Ribbi & Doctor Simeon f. Gamalielis, ſtatuitur ſecundum D. Simeonem f. Gamalielis. Vbicunque D. Simeon filius Eleazari controverſiam docet, ſecundum ipſum ſtatuitur. Cum Ribbi & D. Judas diſſentiunt, ſtatuitur ſecundum Ribbi; Ribbi & D. Meïr, conſtitutio ſecundum Ribbi; D. Eliezer & D. Joſua, conſtitutio ſecundum D. Joſuam; Doctor Eliezer & D. Gamaliel, conſtitutio ſecundum D. Gamalielem: nec conſtitutio eſt ex ſententia diſcipulorum D. Eliezeris, exceptis octo conſtitutionibus. Diſſidente familia Schammæi à familia Hillelis, conſtitutio ſequitur familiam Hillelis: ſex rebus exceptis, de quibus ajunt Sapientes, nec ſecundum hujus, nec ſecundum illius verba; aliiſque tribus, ubi conſtitutio familiam Schammæi ſequitur. Vbicunque dicitur, *Qua de re hæc verba dicuntur? Vnde? Quondam, Revera*; eſt conſtitutio Moſis è monte Sinai. Præterea nec è Miſna, nec è Gemara res addiſcitur, quum ipſa conſti-

כרבי אליעזר בן יעקב · משנה ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי ׃ יש אומרים ר' נתן ׃ אחרים רבי מאיר · כל מקום ששנה רשב״ג במשנתנו הלכה כמותו ׃ חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה ׃ בכל מקום הלכה כמותו מחברו רבי ורבי שמעון בן אלעזר הלכה כר' · ר' ור' יוסי בר יהודה הלכה כר' ר' ורבי ישמעאל בר יוסי הלכה כר' ׃ ובזמן שאמר בשם אביו הלכה כאביו · ר' ור' שמעון בן גמליאל הלכה כרשב״ג · כל מקום ששנה ר' שמעון בן אלעזר מחלוקת הלכה כמותו · ר' ור' יהודה הלכה כר' ׃ רבי ור״מ הלכה כר' ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר' יהושע · ר' אליעזר ור״ג הלכה כר״ג · ואין הלכה כתלמידי רבי אליעזר חוץ משמנה הלכות · ב״ש וב״ה הלכה כבית הלל חוץ מששה שאמרו חכמים לא כדברי זה ולא כדברי זה ת' שהלכה כדברי ב״ש · כל מקום שנאמר ברא מאימתי ובזמן באמת הלכה למשה מסיני ואין למדין לא מפי משנה ולא מפי גמרא בזמן

שהלכה בצידה אבל בזמן שאינה בצידה מפי גמרא הלכה היא · ומחלוקת האמוראים רב ושמואל הלכה כרב באיסורי וכשמואל בדיני ·

והתנאים הם מעתיקי ה המשנה וקוראי' אותם תנא ׃ רב חסדא ורב הונא הלכה כרב הונא ׃ רב ורב נחמן הלכה כרב באיסורי וכרב נחמן בדיני ׃ ובכל מקום הלכה כתלמיד במקום הרב קמאי ובתראי ש שחולקי' הלכה כבתראי רב יהודה ורבה הלכה כרב יהודה · רבה ורב יוסף הלכה כרבה חוץ מג' הלכות ׃ רב אחא ורבינא הלכה כרבינא חוץ מג' אומצא ביעי ומזריקי ובתראי שחברו הגמרא הם רב אשי ורבינא וסיעתם · ובימיהם נחתם הגמרא מר בר רב אשי הלכה כמותו בזמן שאין מחלוקת לרבו ·

כל היכא דאיכא איתמר · והא תנן · תנן ורמינהי התניא קושי' היא ולפרוכי קאתי ׃ וכל היכא דאיתמר תיובתא דר' פלוני תיובתא אין הלכה כמותו ·

ותיובתא שבירה היא כמו חכם

constitutio apponitur; sed quum ipsa non apponitur, è Gemara eruitur constitutio. Quum Gemarici Rabus & Samuel dissentiunt, statuitur secundum Rabum in ceremonialibus interdictis; secundum Samuelem verò in rebus forensibus.

Doctores Misnici sunt qui Misnam ad nos derivarunt: atque de eorum singulis dicunt, Doctor, scilicet Misnicus. Cum Magister Hasda & Magister Houna dissentiunt, secundum M. Hounam statuitur; Rabus & M. Nahman, constitutio Rabum sequitur in ceremonialibus interdictis; at M. Nahmanem in juribus forensibus. Vbique statuitur secundum discipulum loco Magistri: prioribus & posterioribus dissidentibus, secundum posteriores statuitur: Magistro Juda & Rabbâ, secundum M. Judam statuitur; Rabba & M. Josepho, secundum Rabbam, tribus constitutionibus exceptis; Magistro Aha & Rab-Ina, constitutio sequitur Rab-Inam: præterquam in tribus, carne cruda, ovis, & venis jugularibus. Posteriores qui Gemaram concinnarunt, sunt Magister Ase & Rab-Ina cum cœtu suo: quorum diebus obsignata est Gemara. Secundum Marum filium M. Ases constitutio obtinet, quum à Magistro suo non dissentit.

Vbicunque est, Dictum fuit; At ecce legimus; Legunt & objiciunt istud; At ecce traditionem: opponitur aliquid, & ad objiciendum spectant. Et ubicunque dicitur, Confutatio D. N. est confutatio, secundum eum non statuitur.

Et Confutatio est infractio: ut quum Sapiens alterius verba in-

fringit. Vbicunque autem eſt Redundat, aut Non redundat; hic eſt ſenſus, ſupervacaneum eſſe, aut non eſſe hunc verſum. In nulla controverſia, quæ ad opus non obligat, ſed in ſola opinione conſiſtit; decernimus conſtitutionem ſecundum hunc vel illum.

ששובר דבריו וכל היכא דאיכא מפנה או לא מפנה ר״ל פנוי הוא פסוק זה או לא כל מחלוקת שלא חייב המחלוקת במעשה אלא בדעת לבד לא נגזור בו הלכה כפלוני ׃

Abſolutum ac perfectum eſt opus: laudetur Deus creator mundi.

תם תשלם תהלה לאל בורא עולם ׃

QVum uniuſcujuſque operis perfectio conſiſtat in perfectione ſubjecti ſui, prout hoc excellit & perplacet; ſubjecti autem perfectio in magnitudine utilitatis quæ ex ipſo percipitur, prout exaltatur & effertur; utilitatis autem quantitatem nobis indicet dignitas gradus iſtius rei quæſitæ, quæ inde provenit: conſiſtit hujus libri (qui dicitur Itinera æterna, nec abſconditus eſt ab oculis intelligentium, ſcilicet dexterrimorum, non verò ſiniſtimorum) magna utilitas in introductione ad ſapientiam Talmudis, ut perveniatur ad id quod intenditur in mutua ejus collatione. adeo ut ſit ſtimuli inſtar & virgæ inſtitutionis, quæ dirigat diſcipulos per liras rectæ contemplationis, deducat per viam rectã, ipſis comparet opinandi præſtantiam, ac deniq; eoſdem eripiat è varia confuſione mente captorum & arrogantium: qui pipiunt & muſſitant, quiq; confuſi & ſeducti certitudinem veritatis perſequuntur incondita voce. Scito autem hunc librum complecti partes duas, auream intelligentiam ex ſe effundentes.

להיות שלמות כל מלאכה ׃ בשלמות נשאה יתעלה ויתרצה והיה שלמות הנושא ׃ ברבות התועלת המקובל ממנו ירום ויתשא ׃ ושיעור התועלת לנו יודיע ׃ ערך מדרגת המבוקש אשר ממנו יגיע ׃ והיה הספר הזה המכונה הליכות עולם ׃ אינו נעלם ׃ מעיני המשכילים המיימינים ולא משמאלים ׃ תועלתו הרב במבא אל חכמת הגמרא להגיע למכוונו במשאו ובמתנו וכי הוא כמלמד ושבט מוסר ׃ יכוין התלמידים אל תלמי העיון הישר ׃ ידריכם בדרך ישרה ׃ יקנם טוב הסברא ׃ יצילם משבושי חסרי הדעת בעלי יוהרא ׃ המצפצפים והמהגים משובשים ומוטעים רודפי אחר שררה ׃ בקול הברה ׃ ודע כי הספר הזה כולל שני חלקים ׃ זהב התבונה מעליהם מריקים ׃

Prior

הראשון הסכמה גזורה · וקבלת גמורה · והוא לגמרא כדמות תל תציון · לאורו ילכו כל בעלי העיון · והשנית הוא חלק מהודר · וקבוץ מחובר מכללים ומאמרים · מפנינים יקרים · חדשום והוציאום בעלי תריסין חכמה ודעת עמוסים · מעומק חכמתם ודקות סברתם · אחר הקפתם בגמרא והשיבו חלקיו על חלקיו׃ האירו ברקיו · וידעו משפטיו וחוקיו ׃ כרבינו שמשון והרשבא והראבד והרן וזולתם אשר מאור השכל פניהם קרן ׃ וזה המחבר הגדיל לעשות לקבץ מאמריהם אשר באו מפוזרים הנה והנה בפרושיהם וחבוריהם · ושמם בזה הספר דרושים לכל חפציהם · וכאשר ראיתי אני הבעל החתו' זה הספר · הנותן אמרי שפר ושערתי הפלג' תועלתו · ועלוי מדרגתו ׃ גם ידעתי כל בעל כוסף אמתי ותשוקה נכבדת ׃ יחוקקו צדק זה הספר ישתוקק · אמרתי שם חלקת מחוקק · ובחפשי אמתחות ההעתקות מדפוס ומכתיבת יד ראיתי נאספו · אליהם המונים המונים מכמה טעיות ושבושים משנים ׃ מספרם מרב לא יחקר ׃ כלם כוונו לשקר ·

Prior est consensus definitus, perfectaque traditio: quæ ipsi Gemaræ est collis instar ac speculæ, ad cujus lumen incedent omnes contemplationi dediti. Posterior est pars elegans & syntagma compositum ex regulis & pronuntiatis: quæ constant margaritis pretiosis, quas novè invenerunt & produxerunt clypeati, sapientia & cognitione graves, è profunditate suæ sapientiæ & discursus sui subtilitate: postquam perambulaverant Gemaram, ejusque membra alia cū aliis comparaverant, & ejusdem fulgura splendere fecerant; noverant etiam ejus jura ac statuta. Vt Doctor noster Samson, Doctor Simeon f. Abrahami, D. Abraham f. Davidis, & D. Nisin, aliique: è quorum ingenii luce vultus splendebat. Porrò qui hæc composuit maximoperè laboravit ut illorum dicta colligeret, quæ passim dispersa occurrunt in ipsorum commentariis & syntagmatibus: eaque in hoc libro disposuit, quæsita ab omnibus qui iis delectantur. Cæterum postquam vidi ego infra-scriptus hunc librum qui dicta elegantia suppeditat, & expendi excellentiam utilitatis ejus ac eminentiæ ejus altitudinem, prætereaque cognovi omnes vero desiderio & laudabili cupiditate præditos justam decernere causam hujus desiderabilis libri; dixi, Ibi est portio legislatoris. Cum verò pervestigarē loculos exemplarium, cum impressorum, tum manuscriptorum; observavi eò confluxisse diversas plurimorum erratorum & variarum confusionum catervas, ut errorum numerus præ copia iniri non posset. quæ omnia ad falsitatem collinearunt, &

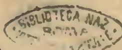
מום

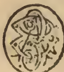
labem in sancta immiserunt, præstantiam denique coronandi libri abjecerunt in terram. Tum ego licet à sapientia & scientia remotus, gremium meum excussi. dixi tempus esse pro Deo laborandi: legi, iteravi & tertiavi, accuratè expendi dictiones & literas, collimavi ad loquendi modos, & mundavi similam dictorum è mediis sordibus puteorum turbidorum, alienorum & peregrinorum; de quibus non cogitaverat auctor, nec quisquam scientia præditus loqueretur. Summa verborum est, Quandoquidem multi in hoc libro discursus erant abditi, occlusi, destructi, & corrupti, absque ulla forma, scientia & cognitione; laboravi, inveni, ac tandem coronam pristinæ conditioni restitui. Quia verò hoc syntagma æstimabitur veluti columna, omne id sustentans, quocunque ex fundamentis & præmissis opus est Gemaræ, & hujus materia investigatur ab omni curioso; visum fuit, illi conjungere introductionem ad Gemaram, Præfecti Doctoris Samuelis.

Hæc dixit suorum minimus Iudas filius Domini mei, sap. magnique Doctoris Iosephi filii Bolati l. m. Hispanus, Istiliâ regni Navarreni civitate oriundus.

מום נקדשים הטילו ׃ ותאון עטרת הספר לארץ הפילו ׃ ואני עם היותי נעור מחכמה ומדעת חצני נערתי · עת לעשות ליי' אמרתי ׃ קריתי ושניתי ושלשתי ׃ ודקדקתי התיבות והאותיות · וכונתי הסגיות ׃ וביררתי סולת המאמרים · מתוך פסולת בורות שבושים זרים ונכרים · לא שערם המחבר · ולא איש בדעת ידבר ׃ כלל הדברי' אחר היות רוב דרושי זה הספר כלואים וסגורים נהרסים ונשחתים באין תמונה · ולא דעת ולא תבונה ׃ יגעתי ומצאתי ׃ והחזרתי עטרה ליושנה · ובעבור שיהיה זה החבור אמור כעמוד סומך כל מה שצריך אליו מהצעות והנחות לגמרא ויהיה ענינו נדרש לכל שואל ׃ ראיתי לחבר אליו מבא הגמרא לנגיד רבי שמואל ·

נאם הצעיר יהודה בן לאדוני
הה״ר יוסף בן בולאט ז״ל ספרדי
מעיר אישטיליא אשר
ממלכות נאברה ·

מראה

מראה מקום של מלות ועניינים הראוים להשתדל בהם אך מצד המקומות הרשומים כאן מספר הליכות עולם:

א

א quid Pag.29 fine. 105.118.121. 123
אבא 24
אביי 23
אבעיא להו 32
אגב אורחיה 51. 100 principio.
אגב גררא 48 f. 94 medio.
אגב ריהטא 101 pr. 108
אגדה 18 pr.& f. 175 aliquoties
אגמר 142 pr.
אדוקים 42 m.
אדידיה 76 pr.
אדמיפלגי 67 f.
אדמשני 58 f.
אדעתין 141 m.
אדרבא 134 f.
אהדדי 169 f.
אהינא 48 f.
אוירן 136 m.
אומצא ביעי מזדקי 209
אוקומי 70 m.
אוקושי 150 pr.
אוקי 61 m.
אוקי באתרא 148.149
אורתא 31
אותבינן 56 f.
אותות 32
אחד זה ואחד זה 96
אחר 22
אחרי אומרים 21
אחריות 94 pr.
אחרים 228
אחרים אומרים 22
אחר לשם 90 pr.
אטו 35.99 pr.
אי 68 m. 159 f.
איבעיא להו 224
אי בעית אימא 79
איגלידא 48 f.
איידי 49 pr. 99 m. 115 f. 196
איכך 46,74 m.
אי הכי 53
איכא ביניהו 32
איכא דאמרי 218
אילימא 74 m.
אי מכללא מאי 65
אין 34 pr. 49 f. 64 m.
אינהו 88
אין המקרא יוצא מידי פשוטו 47
אינו מתכוין 205
איני והא 34
אין מוקדם ומאוחר בתורה 190
אין מסרבי' לגדול Prov. 4
איסור כולל 198
איסור מוסיף ibid.
איפשיטא 86 f.
איתותב 56
איתיביה 224
איתימא 34
איתמר 229
איתקוש 143 m.
אך 176

אכול הזמנו	45
אכול בו	44
אכתי	71 f. 72 pr.
אלא quî adhibeatur	53.104 f.197 m
אלא ד	53 f.
אלהים quinam	26
אלומי	155 m.
אליבא	76 m.
אליבא דתנאי	102
אלימא	60
אלמא	46
אלמלא	ibid.
אלמלי	ibid.
אלעזר ר' סתם	27
אמאי	40.105 m.
אמאן	64 m.
אמחא	129 m.
אמוראים	21
אמוראי דפום בדיתא	22
אמוראי דנהרדעא	ibid.
אמינא	76 m.
אם לדין	89 m.
אם למסורת	187
אם למקרא	187.188
אמרי במערבא	22
אמרו עליו במערבא	23
אמר לה	39 m.
אמר פלוני	83
אמר רבי	80
אמר רבי פלוני	37.38.213
אנ׳	99 m.
אסמכתא	37.110.111 bis.
אף	176
אפנויי	143 m.
אפרכסת	115
אריך	24
אשארא	107 f.
אשמעינן	45 m.
את	175.176 f.
אתא ר'	48
אתו	86 pr.
אתיא	127 m.
את״ל	72.73

ב

באגב	99 m.
בא ללמד ונמצא למד	180
באמת	228
באמת אמרו	213
באנפיה נפשה	49
בארת	122 m.
בבא	100 f.
ברוקי	74 m.
בדידה	82
בהא	121 m.
בהדי הדדי באגב	98
בהוות	182 f.
בהמה	110
בהעלם אחת	165 m.
בו ביום אמרו	48
בוריו	12.225
בזמן	228
בחד בבא	95 m.
בחירתא	212 f.
ביטוי	93 m.
בין זה ובין זה	96
בנין אב	151 & ſeq. 179
בי רב	44
בית השלחין	97 m.
בכרי	100 f. 215 pr.
בלאו הכי	58
במאי קא מפלגי	14.32
במה דברים אמורים	228
בניחותא	30.84 m.

בנן של קידושין 25
בעא מניה 224
בעיניה 105
בעלמא 39 m.
בפירוש איתמר 40
בצר 12 m.
ברייתא 17
בר פחתי 24
בר פלוגתיה 205 pr.
בר רבי 43
בשלמא 53. 60 pr.

ג

גאונים 21
גבי הדדי 22
גדולי קרקע 133 m.
גורא 31
גומא 80 pr.
גנח 176 f.
גופא 29 f. 48. 52
גופא etiam omissum 49
גופא תיתי 122
גורשין ומוסיפין 191
גזירה לגזירה לא גזרינן 36
גזרה שוה 142 & seq.
גזרינן הא אטו הא 35
גדולי קרקע 157
גלוי בעלמא 141 f.
גימטריא 186
גיסא 72 pr.
גם 176
גמירי 41
גמליאל רבן 25
גמר 146 m.
גמרינן 118 f.
גרידא 213 m.
גרידה 37
גריעות 65 f.
גש של מקומות 140

ד

דאמי 85 m.
דאמרי תרוייהו 39
דביתהו 208 pr.
דברה תורה כלשון בני אדם 199
דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן 51
דבר שהיה בכלל ויצא לטעון כענינו 167
דבר שהיה בכלל ויצא ללמד על הכלל 165
דבר שהיה בכלל ויצא על עצמו או חבירו 185
דבר תורה 42
דון מנה ומנה 148
דוקא 156 pr. 157 f.
דורשין 115 f. 186
דורשין תחלות 193
דחוי 53 pr.
דחיק 70 m.
דיו לבא מן הדין להיות כנדון 117 & seq.
דיוקא 98 f.
דילמא להכי הוא 85
דין 134 f.
דינא 119 f. 120. 122 m.
דינא דמלכותא דינא Prov. 24
דיני ארץ ישראל 22
דייני גולה ibid.
דייני נהרדעא *ibid.
דייני דסורא ibid.
דייני דפום בדיתא ibid.
דיני 151
דיני ואיסורי 206 pr.
דלאי 72 m.
דמאי 16
דקרי לה אמאי קארי לה 31
דרוש מעצמן 139 f.
דריש 55 f. 151 m. 162 m.

דרש ter	173
דרשא	104 m. 142 f.
דרשות	18
הא	33 pr. 144 f.
הא מני	226
הא תנן	229
הברייתא	223
הב״ע	60
הבדלה	.36
הגד׳	111 f. 114. 226
הגויה	110 m.
הדנים לפני חכמים	22
הואי	77 pr.
הוה	76. 152 f.
הוה אמינא	86 pr.
הוזמו	129 f.
הויה	30
הוינן בה	ibid.
הונא רב	25
הוקש לשתי מדות	184
הוראה	50. 87. 226
הורה פלוני הלכה למעשה	38
הוריות	16
הותר מכללו	183. 184
החזיקו בשבוש	172 m.
הי	85 f.
הילכתא	225
היקישא	143 m.
הכל לדרשא	91
הכנסת פירכא	125
הכרעה	216
הלכה	41 f.
הלכה אני אומר	89
הלכה כפלוני	44. 206. 209
הלכה רופפת	220
הלך קדמת	10
הלמד מענינו ומסופו	170. 171
המחוור	197 m.
המקל	221
הנהו	116 f. 202 m.
הנהיג	15
הניחא ל	119 m.
הני תנאי כהני תנאי	42
העלו	93 m.
הפירוק	224
הפ״ך לב״ן	209
הפנאה	144
הפסקות	196
הצד השוה	127 & seq.
הצעתה	156 f.
הצרכה	225
הקש	149
הרכיון ברכים	13
הרכעה	123 m.
הרכנה	171 f.
השגות	37 m.
התניא	229
התראה	129 pr.
התפקק	9
התקפתא	28. 225
ו	
ואו במקום או	88
ואמרי לה	34
והא תניא	30
והתניא	ibid.
והתנן	ibid.
וחכמי׳ אומרים	107
וליטעמי׳	70 pr.
וליתני	67 f.
ז	
זו היא שיבה זו היא ביאה	144
זו ואין צ״ל זו קטני	95. 96

זיוף

זיוף 217 m.
זמות 64 m.

ח

חביבי 24
חבירו טובית עליו 184
חדא מחדא 131 pr.
חדא מתלת 132. 134
חדא מתרתי 131. 133. 152
חדושא 45 m.
חוסרא 131 pr.
חוין 109 m.
חוצין 42 pr.
חורבא 39 pr.
חזר בו 76 m. 110
חזר הדין 127
ח״ח 209
חיבור 97 pr.
חידוש 51 f.
חילופו 98 m.
חלץ ירש קנה 207
חלק 79 f.
חסורי מיחסרא 60
חרופה 79 m.

ט

טיבל יום 16
טובא 72 f.
טמניות 181 m,
טעון 66 m.
טפי 80 m.
טרי 59 m.

י

יא 21. 22
ידון 168 m.
ידעים 21
ידו על התחתונה 212 m.
ידיעות 99 pr.
יהודה הנשיא 25
יהודה רב 24
יהודה רבי סתם 27
יהושע ב׳ קרחה 27
יהושע ר׳ סתם 26
יוחנן כ״ג 27
יוכיח 126 & seq.
יותר משמע ב 70 f.
יחיד ורבים הלכה כרבים 214. 227
יעל ק״ם 208
יצא השער 63 m.
יצא לידון בדבר חדש 168 & seq.
יש אומרים 228
יתיב קמיה וקאמר 43

כ

כביכל 46. 47
כדאי 4
כדברי פלוני 89
כדי 34. 35. 100
כוי 66
כולה בדידה מיירי 82
כולה סבירא להו 227
כחה דהיתרא עדיף טפי 67
כי האי 35
כי היכי דלא 52
כי היכי דלא ליתו 35
כיוצא בו במקום אחר 113. 172
כי כך 34 pr.
כילה 211
כל הסריקין אסורי׳ 36
כל דהו 132 pr. 135 f.
כלל גדול 109
כלל הצריך לפרט 163
כלל ופרט 154. 155

כלל ופרט וכלל 155 & seq.
כלל מלא 161
כלל שאחריו מעשה 180
כן 132 f.
כסת 153 m.
כעין 156 pr.
כעין פנים 61 f.
כף זכות 9
כר 153 m.
כשיטה 213
כתובות 16
כתובים מכחישין 171. 172. 181

ל

ל cum futuro. 182 f. 133. 134 bis 137. 138. 139
לאו שבכללות 197
לא זו אף זו קטני 94. 95. 96
לאיתויי מאי 54
לאפוקי 219
לא צריכא 34
לא קשיא 52
Prov. לא שרי אינוש זוזי בברי 35
לגמרי 138 m.
לדרשא 109 m.
להודיעך כחו 45
לחי 208
לחיים 62 m.
לימא כתנאי 33. 61
לימא מסייע ליה 225
לימא תנן סתמא כפלוגי 62
ליערבינהו 133 pr.
ליפלוג וליתני בדידה 82
ליפלוג וליתני בדידיה 40
לישתוק מרישא 94
ליתי 189 f.
ליתנינהו 109 f.
לטפויי חומרא 105 pr.
לכאורה 89 m. 134 f.
למר 114 m. 117
למדין לפני חכמי' 22
למוד 14 f.
לעולם 179 f.
לעילא 48
לפלוג 67 m.
לקמן 63 m.
לתתא 48

מ

מאי ביניהו 32
מאי הוי עלה 33. 84
מאי מהדר 107
מאימתי 228
מאי קמ"ל תנינא 42. 54. 55
מאי קראה 37
מאיר רבי 27
מאן נימא 68
מבנין אב 179. 151
מבעה 98 m.
מגדף 28
מגזרה שוה 178
מגלת סתרים 13
מדבר שאינו מתפרש במקומו 182
מדבר שהוא נתלה בקטן 180
מדבר שוי 179
מדיוקא 54
מדרך קצרה 179
מדרש אגדה 175 pr.
מדרשות 111 bis.
מה 117 pr. 118 m.
מהא 56 f. 219 pr.
מהדר 71 m. 62 pr.
מהדרי 56 f.
מהדרינן 61 f. 54 m.
מהו

מהו דתימא 45.46
מהותך 105 m.
מהכא 41
מה לי הא מה לי הא 35
מה לפלתי 126.127
מה לפלתי שכן 122
מה מצינו 139.154
מובהק 8
מוכיח על חבירו 185
מומחה 26
מומר 208 f.
מוסכם 130
מופנה 142 & ſeq.
מוקדם ומאוחר בענין 187
מוקי 70 m.
מוקצה 194 m.
מותבינן 52
מותר 87
מחודד 24
מחל 72 m.
מחלוקת 42
מי 33.73 m.
מידי 155 pr.
מיהא 41 f. 45 m. 56 f. 89 f. 121 f. 141 f.
מיהו 29 m. 54 f. 87 f. 93 m.
מיוחד 25.153 f.
מיוחד במקומו 181
מירי 82 pr. 50 f.
מיעוט אחר מיעוט 177.194
מיעוטים 139 pr.
מיקמי 134 m.
מיתנייא 69
מכדי 90 m.
מכדי שקולים הם 85
מכילתא 107.171 pr.
מכללא איתמר 40
מכנגד 186
מכריע הלכה במתני' 215.216.217
מכ"ש 97 pr.
מכשירין 16
מלמד 117 m.
ממור 211 f.
ממילא 57 pr.
ממילה 205 m.
ממיעוט 176
ממעל 185
ממשל ibid.
מן 177
מנא הני מילי 37
מנהג 220
מנהג כפלוני 44
מני מתניתין 103 pr.
מנל 37
מסידור שנחלק 180
מסיים בה 63 m.
מסכת Talmudica 17
מסתבר 150 f.
מסתמא 55.56.86 m.
מסתפינא 76 m.
מעלמא 124 f.
מעשה בחסיד 27
מעשה לסתור 40
מפיס 46
מפנה 230
מפרק 215
מצוי 125 m.
מצורף 9 m. & f.
מצי גמיר 188 f.
מצריך 97 m.
מקימות 136
מקו' מפורש 178
מקו' סתום ibid.
מקלקל 74 pr.
מקמל

מקל תנינא 74.75
מקרא נדרש לפניו או לפני פניו 193
מראה פנים 201 pr.
מרבוי 175
מריבוי אחר ריבוי 177
מרי רב 26
מרתף 92 m.
משא ומתן 6
משבשתא 52 m. 69
משולשת 202 f.
משום 91 m.
משום ר׳י אמר לפני ר׳ע 22
משום ר׳ פלוני 38
משי 52
משמע 25 pr. 61 m. 85. 119 pr.
משמע לן 46
משנה התור׳ 14
משני 49 f.
מתיבי 28. 224
מתיב לסיועי 40
מתבוין 74 pr.
מתני 52 m.
מתניתא 39 m.
מתניתין 26
מתקיף לה 28. 29. 225
מתקנתא 69
מתרצתא 68

נחוק 129 f.
נהי 53 f. 54 pr.
נהג 9 pr.
נהגו 44
נוחין 121 f.
נוטריקון 186
נושאים 140
נזקק 167 m.
נזקקין 199 f.
נחמן רב 24
נחמני 23
ניהו 25 m.
ניחא 53. 121 m.
ניחא לי 49
ניחא ליה 63 m. 102
ניחא לן 55 f.
נייחד 136 m.
נימא 56 f.
ניצוק 97 pr.
נמצא 81 m.
נסקו 201 m.
נעבד 194 m.
נעשה 101 pr. 102
נעשה ולא קשיא מודי 101
נפקותא 32
נקיטינן 151 pr.
נשא ונתן 32

נ

נאמר בזה ואינו ענין לו 183
נאמר בזה וה״ה לחבירו 182
נאמר במקצת והוא נוהג בכל ibid.
נאמר למעלה 148
נאמר למטה ibid.
ננהי 31
נגען 41
נדון 146 m.

ס

סבור 75. 119 m.
סבוראי 18. 21
סבי דסורא 22
סבי דפום בריתא ibid.
סבירא 76 pr.
סברא 18. 28. 116. 141 m.
סברא בעלמא 125 pr.
סברוה 31
סגנון

סגנון 66 m.
סרוס קנין מחצה 207.208
סדר 16 f.
סתיא 10. 27. 30. 50 f. 51. 64. 85. 133 pr. 156 m. 225.
סוף דינא 122.124
סימנים 81 m.
סיני 23.207
סכינא כפסקינהו לקראי 192
סליק 6.90
סליק לן 34
סליק רבי 48
סליק שפיר 91 m.
סמוכים 151
סמיכה באי 25
סמך בעלמא 148
ספיקא דאוריתא 219
ספק ספיקא 220
ספרא 26.223.227
ספרא רב 25
ספר הישר 21
ספרי 26.223.227
ספרי דרב 41
סרוס המקרא 193
סריקן 35
סתם 26 f. 56 m. 60 f.
סתמתאה 26

ע

עדויות 212
עדות 213
עריות 16
עדיף טפי 45 m. 95 f.
עד זומם 128 f.
עובדא הוה ברבי פלוני ורבי 37
עוקר הרים 23.207
עזה 66
עיקרא דדינא 122.123
עירוב פרשיות 190
עניבה 36
עקיבא 26
עשה דוחה לא תעשה 197
עשוי 49

פ

פחה 24
פטור 46
פירוש 224
פלפול 28
פסול 81 m.
פסים 108 f.
פרט הצריך לכלל 163
פרט וכלל 155
פרט וכלל ופרט 159
פרין 28
פרי מפרי 156 f. 157
פרק 53 pr.
פרקא 44
פרשה שנאמרה ונשנית 195
פשיטא 68.71 m.
פשיטות 59 f.

צ

צדדין 158
צד כותרת 47 f.
צורבא 48
צריכותא 29.225
צריכא 225
צריכה לגופה 205

ק

קאי 21.107 f.
קב ונקי 201 f. 228
קדושין 208

קדושי' quos tractatus contineat 16
קהלא קדישא 25
קולא 131 pr.
קושיא 224
קטינא חריף שקי 23
קידושין 16
קיימא 107 f.
קים ליה 55 m.
קים ליה בדרבה מיניה 183
קל וחומר 116 f. & seq.
קלילא 67
קמו 210 m.
קנס 21. 64
קנסות 26 pr. 201 m
קסד 30. 31
קפידא 80 pr.
קרי וכתיב 188
קשי' דפלוני קשיא 219

ר

ראיה אחרונה 203
ראיות 172 pr.
רב 24. 68
רבא 23
רב רבי רבן 25
רבה 23. & bis 24
רבותינו שבארץ ישראל 22
רבותינו שבבבל ibid.
רביעי בקדש 121 m.
רבי פלוני אומר 213
רבנן דבי רבי 44
ריבוי אחר ריבוי 194
ריתך 73 m.
רמיה 28. 225
רמינהי 225
רמתהי 28. 229
רק 176
רשאי 12. 172
רשות 118. f. & m

ש

שאלה 224
שאר ספר דבי רב 41
שבור מלכא 24
שבח 79 pr.
שגור 6
שגרות 55 m.
שגרות 173 pr.
שדי חד אלמד 144
שדרה 49 f.
שוה לי 96 m.
שטה 10
שיטה 33. 34 f. 48. 51 f. 75 m. 88. 124. 214. 215. 227.
שייך 77 m.
שין במקום ואו 88
שתנא 24. 218 m.
שכך את האזן 181
שלהי 217 f.
שלחו מתם 23
שמא 155 m. 175 f.
שמיתי 62
שמים 85 f.
שמעון ר' סתם 27
שמעתא 63 m. 157 f.
שמעתין 56 m.
שמעת מינה 86
שנוי 226
שני כתובים הבאין כאחד 188 & seq.
שער 87 pr.
שעת הכושר 132. 133
שפיר 65 m.
שקלי 59 m.
שתוקי 74 m.

ת תאנא

ת

תאנא 213.223
ותאנא תאני עלה 39
תברא 102
תו 101 m.
תנא 44
תוספתא 26.223
תוספתא definitio. 17
תוספתא aliud genus. 18 f.
תורף 42 m.
תיבת הבלגון 153 m.
תיובתא 28.224.229 f
תיובתא דפלוני תיובתא 219
תיובתא דר׳ תיובתא 229
תיקו׳ 220.225
תירץ 50 pr.
תיתי 154 m.
ת״ל 110
תלמוד לומר 186 f.
תנא 229
תנא הוא ופליג 57.58
תנא ושייר 92
תנאים 20
תנו רבנן 224
תניא 39
תניא אידך 224
תניא כוותיה 57.221
תני חדא 224
תני לה 39
תנינא להא דת״ר 35
תני תנא קמיה דרבא 39
תנן 30.229
תנן התם 36
תנן סתמא דלא כפלוני 43
תסתיים 33
תקון 75 m.
תקון ארוכתיה 138.139
תקון סופרים 47
ת״ר 39
ת״ר תנאי ואליבא דפלוני 76
תרץ 52 f.
תרתי 41
ת״ש 68.80.81
תשובה 224

INDEX

Testimoniorum: quæ è S. literis ita citantur, ut plerumque vel ἐν παρόδῳ, vel ex professo explicentur.

GENES.

Cap. 1. ✝ 27. Pag. 180
c. 2. 7, 21, 22. 180
c. 2. 8, 9. 182
c. 3. 14. 180
c. 7. 23. 176
c. 14. 1. 24
c. 17. 5. 186
c. 18. 17. 164
c. 18. 22. 48
c. 20. 8. 177
c. 20. 11. 176
c. 21. 1. 175
c. 21. 6. 176
c. 21. 8. 188
c. 33. 14. 79
c. 41. 13. 78
c. 43. 16. 145
c. 44. 12. 147

EXOD.

Cap. 3. v. 4. P. 179
c. 4. 13. 178
c. 10. 25. 178
c. 12. 19. 147
c. 12. 32. 176
c. 12. 46. 187
c. 13. 1. 164
c. 15. 20. 177
c. 18. 13. 177
c. 19. 20. 171
c. 20. 14. 171
c. 20. 22. 171
c. 21. 15. 88
c. 21. 35. 84
c. 22. 5. 85, 86
c. 22. 9. 26, 191
c. 22. 8, 9. 194
c. 22. 25. 191
c. 31. 14. 198
c. 33. 5. 199
c. 34. 27. 12
c. 35. 3. 165, 166

LEVIT.

Cap. 1. 2. P. 154. 194
c. 2. 11. 197
c. 5. 1. 149
c. 7. 20. 165
c. 8. 34. 140
c. 10. 10, 11. 78
c. 11. 38. 102
c. 13. 3. 209
c. 13. 18, 24. 167
c. 13. 29. 168
c. 14. 13. 168
c. 14. 39, 43, 44. 144
c. 15. 17. 143
c. 17. 13. 164
c. 18. 30. 15. 36
c. 19. 20. 79
c. 19. 26. 197
c. 21. 7. 110
c. 22. 7. 63
c. 22. 8. 182
c. 23. 14. 197
c. 23. סוכת. 187
c. 24. 19. 185
c. 27. 15. 192
c. 27. 19. 77

NUMER.

Cap. 5. 2. P. 41
c. 6. 3, 4. 159
c. 12. 2. 177
c. 12. 14. 116
c. 12. 14. bis 117
c. 13. 32. 47
c. 14. 34. 186
c. 15. 38. 206
c. 18. 11. 121
c. 18. 16. 161
c. 22. 32. 187
c. 27. 11. 191, 192
c. 28. 9. 198
c. 29. 39. 196
c. 30. 1. 196
c. 30. 17. 78
c. 31. 17, 18. 196
c. 35. 31. 185

DEUTER.

Cap. 11. 19, 21. P. 193
c. 14. 26. 156
c. 15. 4. 108
c. 18. 10, 11. 165. 169
c. 19. 21. 197
c. 22. 1. 108
c. 22. 4. 199
c. 22. 28. 146

c. 24. 1.

c. 24. 1. 78
c. 25. 3. 184
c. 32. 2. 180
c. 32. 24. 86
c. 33. 7. 183
c. 33. 17. 84

JEHOS.

Cap. 2. 1. 185

JUDICUM.

C. 9. 8. 185

I. SAM.

C. 1. 11. 178, 181
c. 2. 27. 177
c. 3. 3. 187
c. 17. 36. 177

II. SAM.

C. 7. 18. 187
c. 24. 9. 181

I. REG.

C. 2. 8. 186

II. REG.

C. 2. 9. 176
c. 2. 14. 176
c. 10. 13. 186
c. 10. 30. 185

I. CHRON.

C. 17. 5. 179
c. 21. 5. 181
c. 27. 1. 181

II. CHRON.

C. 30. 18, 19. 180

ESTHER.

C. 9. 12. 178

JOB.

C. 15. 5. 91
c. 36. 19. 78

PSALM.

15. 4. 178
29. 8, 9. 185
73. 17. 20
92. 13. 184
97. 11. 182
111. 8. 151
119. 126. 13, 193

PROVERB.

C. 11. 13. 164
c. 21. 14. 184

ECCLES.

C. 1. 5. 38

ESAI.

C. 6. 1. 180
c. 30. 16. 186
c. 33. 6. 15
c. 42. 8. 184
c. 51. 21. 78

JEREM.

C. 12. 5. 178
c. 23. 38, 39. 186
c. 46. 22. 180
c. 51. 1. 186

EZECH.

C. 20. 7. 178
c. 28. 13. 182
c. 29. 12. 179

HABAC.

C. 3. 6. 9
c. 3. 18. 185

TZEPHANIÆ.

C. 1. 12. 147

INDEX
RERUM & VERBORUM
notabilium; verborum etiam quatenus rariori significatione usurpantur.

A.

Ba. Pag. 24
Abaus. 23
Abaus Gem. 20
Ab augmento. 175.176
Ab augmento post augmentum. 177
Ab impari, ubi locum non habeat. 140. 142
Absolutè determinans censetur omnium sententiam dicere. 33
Abtalion Misn. 19
A compari arguitur. 184
A constitutione principii. 151 & seq. 179
Addendum Misnæ. 60
Additamentum. 17
Additio. 223
Additio absoluta, Nehemias. 227
Additio absolutè, cujus. 26
Ad excludendum. 219
A diminutione. 176
A diminutione post diminutionem. 177
Adjunctum suum arguit. 185
Ahadboui M. Sebor. 21
Aha & Rab-Ina quid, quaque authoritate dicant. 209
Aha M. Sebor. 21
Akabias f. Nahaleelis Misn. 19
Akiba. 20.26
Akiba socio non sociis præfertur. 201
Alii. 228
Alii dicunt. 21
Alius. 22
Allevans ubi præferatur. 201
Allevantis authoritas. 221
Amimar Gem. 20
Antigonus Socheus Misn. 19
Antoninus P. Iudæ amicus. 13
A pari. 186
Apprehensio acquirit. 84.86
Arguit. 126
Argumenta è quibus homo per se argumentatur. 139.140
Argumento hoc rem non probante aliud omninò agnoscendum. 166
Argumentum ab impari. 116. & seq.
Argum. ab impari defensio. 136 137
Arg. ab impari impugnatur. 121 & seq.
Arg. ab impari in pœnis infirmitas. 141
Arg. ab impari pugnantia. 138
Arg. ab impari quomodo initio & fine oppugnetur. 122 & seq.
Arg. ab impari unde impugnetur. 131
Argumentum à minori quando nihil augeat. 117
Argum. locorum. 136
Arioch. 24
Ascendit D. 48
Ase. 17.38
Ase D. Gem. 20

Ase

Ase M. Gem. 20
Ase Rab-Ina præfertur. 206
A simili, invictum 149.150
A simili, quò applicetur. 150
Assueverunt. 44
At ecce legimus. 30
At ecce legitur. ibid.
At sapientes dicunt. 107
Auferunt & addunt in Scr. 191
Augendi particulæ. 176
A vocum convenientia. 142 & seq. 178
à vocum convenientia duplex. 140
à vocum convenientia nemo ex se concludit. 146
à vocum conven. quando invictum. 142
a vocum conven. quì à Mose. 146.147
à vocum convenientia remota. 147
à vocum significatione simili. 144.145
Authoris excusatio. 9
Author libri cuias. 2
Auxesis post auxesin. 194.195

B.

Baraitha ante objectionem concinnatur. 52
Baraithæ authoritas. 221.224
Baraithæ author quis. 57
Baraithæ ignotiores. 55
Baraitha in obj. & sol. etiam prælata 63
Baraitha quæ probetur. 52
Baraitha quandò non obtineat. 227
Bonum opus multa peccata expiat. 9

C.

Cabana Ase præfertur. 205
Cabna M. Gem. 20
Ceremonialia quandoque non deciduntur. 103
Centenario major etiam hyperbolicè exprimitur. 80
Chija. 17
Citati postea, quandoque non dissentiunt. 104
Cœtus sanctus. 25
Commentariorum authoritas. 226
Compendiò. 179
Conclude istinc & in hoc loco constitue. 148.149
Conclude istinc iterumque istinc. 148
Conditio æqualis. 127 & seq.
Conditio æqualis qui oppugnetur. 128. 129.130
Conditiones plures pro una æstimata 158
Confusio sectionum. 190
Confutatio. 224
Confutatio istius N. manet. 219
Conglomerantur dicta unius non cohærentia. 80
Conglomerantur diversa. 98
Conjiciunt. 31
Connexa. 151
Consentientium series. 213.214.215
Consentit. 53
Consequens prioris etiam repugnat posterioris consequenti. 101.102
Consequentiâ deductum, manifesto testimonio præmissum. 104
Constitue ipsum in eo quod gravius est. 183
Constitutio. 89.225
Constitutio est secundum N. 44
Constitutio lubrica. 220
Constitutionem ad agendum docuit. 38
Constitutiones novæ è consuetudine. 15
Constitutioni connexū, est constitutio 212
Constitutionis principii etymon. 154
Constitutio principii quotuplex. 152.154

Consuetudinis efficacia. 220
Contentum in genere & seorsim expressum ad docendum de toto genere. 165
Contentum in genere & separatim expressum ad onus consentaneum. 167
Contentum in genere & separatim expressum ad onus dissentaneum. 167
Contentum in genere, quod repetitur propter se. 185
Contentum in genere, quod seorsum collocatur propter aliud. ibid.
Controversiæ conditio. 230
Corpus. 48
Corpus *etiam omittitur.* 49
Correctio. 68
Correctionem suo loco affert unumquodque. 138
Correctio scribarum. 47
Culter dissecat paragraphos, *quid sit.* 192
Cum hoc, tum illud. 96

D.

D*Ecreta nova singulis seculis statuere.* --- *quorsum.* 15
Demonstratio. 50.87.226
Designatur. 33
Determinatio. 216.217
Determinantis verba recipiuntur. 215.216 217
Deus tantum 4 cubitos constitutionum in mundo possidet. 2
Dialectica loca è Sinai. 6
Dicendumne hæc secundum diversos Misnicos pronuntiari? 33
Dictum de hoc & in adjuncto etiam locum habens. 182
Dictum de hoc, sed huc non pertinens. 183
Dictum sunt. 229
Dicunt de ipso in Occidente. 23
Dicunt familiares Rabi. 22
Dicunt in Occidente. ibid.
Dies in tribus occupatus. 25
Differentia præcisè accipitur. 23
Difficultas. 224
Difficultas istius N. manet. 219
Diminutio post diminutionem. 194.195
Discentes coram Sap. 22
Discipuli magistro præpositi. 110
Discipulus præfertur. 229
Discipulus quando præpositus. 218
Discitur è subjecto; & fine. 170.171
Discrepantia. 42
Dissensio Gemaricorum apparens. 85
Dissentientibus absolutè Misnicis, posterior rem aggravat &c. 105.106
Distinctionum modus. 196
Dividenda & legenda seorsim. 40
Divisio libri 10
Divisio Misnarum in 6 partes. 15.16
Dixit Do. N. 37.213
Docens. 117
Docetur. ibid.
Docetur etiam quid sine causa. 100
Doctor N. dixit. 213
Doctrina. 87
D. noster sanctus. 25
D. qui in terra Israëlis. 22
Dubii dubium. 220
Dubium legis. 219
Duo. 41
Duo scripta S. eódem recidentia, an aliud doceant. 188 & *seq.*
Duos modos æqualiter spectat. 184

E. Edere.

E.

Edere de isto. 44
Edere ex isto. 45
Eleazar D. Gemaricus. 27
Eleazar f. Arachi Misn. 19
Eleazar f. Azariæ. 20
Eleazar f. Harsumi Misn. 19
Electa Misna. 212
Eliciunt è Scr. quod ibi non est. 108
Eliezer D. Iosuæ præfertur. 201
Eliezer D. f. Iac. semper præfertur. ibid.
Eliezer D. simpl citer quis. 27
Eliezer f. Hyrcani Misn. 19
Eliezer f. Iacobi Misn. ibid.
Eliezer f. R. Meiro præponitur. 227
Eliezeris discipulorum authoritas. 228
Eliezer quare & quando rejiciatur. 204.
Eo ipso die dixerunt. 48
E parabola. 185
Eradicans montes. 23
E re immutata. 179
Ἐργοδιώκτης fuit Vidal. 4
Et pro aut. 88
Ex antecedenti. 1[illegible]
Exemplum. 225
Exemplum habemus in domo &c. 37
Exemplum in contrarium. 40
Exemplum in pio. 27
Ex eo quod à minori dependet. 180
Ex eo quod suo loco non explicatur. 182
Ex hoc. 41
Ex isto. ibid.
Ex ordine diviso. 180
Exotica. 17
Exotica constitutio. 223
Explicatio sc. in Misna, est indubia. 14
Explicatio legis ore tradita. 2
Explicitum arg. ab impari. 178
Exponitur etiam prius quod posterius est. 90
Expositio. 224

F.

Factum ad solutionem præfertur. 68
Familia Mag. 44
Fassus luendam culpam, absolvitur. 82
Filii sanctorum. 25
Filius Doctoris. 43
Fil. ducis mei. 24
Fil. Kapparæ Gem. 20
Finis è principio manans, proponitur. 98
Finis ponitur ut principium declaretur. 97. 98
Fractura Regis. 24

G.

Gamaliel Dominus. 25
Gamaliel Eliezeri præfertur. 228
Gamaliel Iosuæ præfertur. 201
Gamaliel senex Misn. 19
Gebiha M. Sebor. 21
Gemaræ authoritas. 212
Gemaræ concinnatores. 10, 229
Gemaræ exemplaria duo. 18
Gemaræ genera. ibid.
Gemaræ origo & propagator. ibid.
Gemaræ partes. 222. 223
Gemaræ qui addere potuerint. 18
Gemaræ scriptor etiam objicit. 52
Gemaræ utilitas. 229
Gemararum authores. 20
Gemarici Phoumbeditha. 22
Gemarici Nehardeæ. ibid.
Gemarici postremi. 21, 18
Gemarici sese explicant. 61
Gemaricum Gemarico non opponunt. 56

Gemaricus non prævalet Misnico. 28
Gemaricus non venit contra Misn. 57
Gemaricus superfluè additur. 69
Generale cui subjicitur factum. 180
Generale cum speciali. 154.155
Generale egens speciali. 163
Generale & speciale, quî ab auxesi & diminutione differant. 162
Generale, quando tale habeatur. 161
Generalia cum interposito spec. 155.& s.
Generalia cum specialibus *nonnemo rejicit.* 161
Gener. cum subsequenti speciali. 160.161
Grave quid quando non infringat argum. ab impari. 138
Gravitas. 131

H.

H*Abibi.* 24
Haï D. Subl. 21
Hasda M. Gem. 20
Hija D. Gem. 20
Hillel Misn. 19
Hillelis f. præfertur f. Schammai. 202
Hillelis f. ubi non præfertur. 202
Hillel ubi Schammæo præferatur. 228
Hizkia Iohanni præfertur. 205
Honis circularis Misn. 19
Houna f. Iosua M. Gem. 20
Houna M. 25
Houna M. Gem. 20
Houna M. Hasdæ præfertur. 205.229
Huic similia alio loco. 113

I.

I*Acob sacerdos* 8
Ianæus Iohanni perfertur. 205
Iemar M. Gem. 20
Illic legimus. 36
Illustrans quod deprehenditur illustratum. 180
Implicitum arg ab impari. 178
Impugnatio. 225
Impugnat istud. ibid.
Inauguratio ubi. 25
Inde discis. 86
Infringitur arg. ab impari. 118
Innuitur quod tandẽ man. docetur. 100
In quo. 129
Interdicere passim licet. 87
Interdicti conditio prævalet. 226
Interdictum interdicto non superaddimus. 36
Interdictum Mag. oppositum legi. 75
Interdictũ quod in gen. continetur. 197
Interrogat & respondet cujus nomen inscritur. 59
Interrogatio. 224
Intuitus Doct. miraculum edidit. 23
Invertitur Scriptura. 193
Iohannes D. Gem. 20
Iohannes D. quando Resch-lakischo præferatur. 206.207
Iohannes D. Rabo præfertur. 205
Iohannes D. Samueli. ibid.
Iohannes D. Eleazaro. ibid.
Iohannes f. Matthæi Misn. 19
Iohannes f. Zachæi Misn. 19
Iohannes sacerdos max. 27
Ionathan substitutus pro Iohanne. 43
Iose D. 20. *Iudæ præfertur.* 200
Iose D. Meïro præponitur. ibid.
Iose f. Ioezeri Misn. 19
Iose f. Iohannis Misn. ibid.
Iose Meïro præponitur. 227
Ioseph M. 23

Ioseph M. Gem. 20
Iose Simeoni præfertur. 201
Iose socio, non sociis præfertur. ibid.
Iosua D. simpliciter quis. 26
Iosua Eliezeri præfertur. 228
Iosua f. Calvitii. 27
Iosua f. Hananiæ Misn. 19
Iosua f. Perachiæ Misn. 19
Ismael f. Elisæi Misn. 19
Ismael f. Ioses. 20
Israel cum ædificio confertur. 2
Itane? Atqui? 34
Iuda D. 20. præcisè. 27
Iuda D. quando obtineat. 204.205
Iuda D. Simeoni præfertur. 201
Iuda D. ubi admittatur. 205
Iudæi à verbo Dei abstracti. 13
Iuda f. Bethiræ Misn. 19
Iuda f. Tabæi Misn. ibid.
Iuda M. 24
Iuda M. Gem. 20
Iuda M. Subl. 21
Iuda Meïro præponitur. 200.227
Iuda Princeps. 20.25.222
Iuda Rabbæ præfertur. 229
Iudices captivitatis. 22
Iudices terræ Isr. ibid.
Iudices Nehardeæ. ibid.
Iudices Phoumbeditha. ibid.
Iudices Souræ. ibid.

L.

Laudatus rejicitur. 218
Lectio. 39
Lectio diversa quî accipienda. 9
Lectioni inest principium. 187.188
Legem è traditione non discimus. 83
Legimus. 30
Legimus absolutè quod quis improbat. 43
Legimus id ipsum. 35
Legit super illo. 39
Legunt. 219
Legunt Mag. 39
Levi Gem. 20
Lex cum horto Edenis confertur. 2
Lex phrasibus humanis utitur. 199
Lex sine priscis Doctoribus nulla esset. 2
Liber. 223. 227. recti. 21
Liber est. 46
Liber hic solus sufficit. 4
Liber hic tantum in hoc genere sufficit. 8
Libri. 223.227
Libri conscribendi occasio. 4
Libri conscripti tempus. ibid.
Libri nomen unde. 9
Libri partes. 231
Libri Rabi. 41
Licentia vis ad nos docendũ potior est. 67
Licitum. 87
Licitum unum quî cætera arguat. 73
Literæ absorptæ. 24
Literæ expenduntur. 186
Literarum defectus est emphaticus. 12
Literæ pro vocibus acceptæ. 186
Loci allegoriarum rhet. 115
Locorum dialecticorum catalogus. 112
Locorum rhetoricorum catalogus. 114
Locos rhetoricos quare omiserit D. Ismael. 173 & seq.
Levitas. 131

M.

Mag. Doct. & Dom. gradus & differ. 25
Mag. & Doctor etiam idem. 26
Magistri familiæ Doctoris. 44

Mag. in Babylonia. 22
Maimonidæ laus. 14
Mari f. Afes authoritas. 229
Mari M. 26
Matrimonium inter f. & sororem. 24
Mar-zoutra Gem. 20
Marus f. Asis in Gem. recipitur. 209
Meïr D. 20.27
Meïr Doctor. 21
Meïro in aggravanda lege creditur. 201
Meïr ubi Simeoni præferatur. ibid.
Minuendi particulæ. 176
Misna. 222
Misna absoluta ab omnibus probatur. 62
Misna absoluta ad alterutrius sententiam revocatur. 63
Misna absol. Meïr. 227
Misna absoluta quando obtineat. ibid.
Misna absolutè, cujus. 26
Misna à multis comportata. 13
Misna cum ellipsi posita. 66
Misna absoluta qui pugnent. 103
Misna explicationes per Asen collecta. 17
Misnæ genera diversa. 14.15
Misna eget Gemara. 211
Misna infirmitas. 228
Misnæ præterita. 17
Misnæ prima explicatio. ibid.
Misna scriptæ tempus & author. 13
Misnæ stilus. 17
Misna & Baraitha an idem etiam contineant. 75
Misna pro ejus porismate. 67
Misna qui approbetur. 210 *& seq.*
Misnarum propagatores. 19
Misna una diversorum sententiis constans. 102. 103
Misnici 19
Misnici non sunt mag. 26
Misnici se non explicant. 60
Misnici sententia posterior obtinet. 221
Modi inventionis infiniti. 111
Modi 13 declarant legem. 2
Modi 13 sunt legis fundamentum. 10
Modorum quorundam expositio quare neglecta. 113
Mos est secundum N. 44
Mulieres à quibus legib. immunes. 109
Mulier à Misnico D. dissidens. 110
Mittunt inde. 23

N.

Nahmani. 23
Nahman. M. 24
Nahman M. Gem. 20
Nahman M. quando Hounæ præferatur. 206
Nahum scriba, Misni. 19
Narratio sive liber. 26
Narrationes sive libri. ibid.
Nathanael D. Subl. 21
Nathaus Arbelensis Misn. 19
Nehounia f. Hakanæ Misn. ibid.
Nisi, subintelligitur. 34
Nomen mutatum discipulo, quia commune cum patre præceptoris. 23
Nomen ob crimen reticetur. 21
Nomen præcedens quid denotet. 83
Nomen solum est eminentiæ nota. 25
Nomine Do. N. 38
Nomine Is. dixit disc. coram D. Ak. 22
Non est necessarium. 34
Non est objectio. 52
Numeras quomodo quid prætermit. 92.93
Numerationis scopus. 109

O.

Objectio è diversa Bar. repetitur. 56
Objectio etiam objiciente ladens. 70
Objectio levior formatur respectu fin. 64
Objectio levior pracedit graviorē. ibid.
Objectionis diversa ratio in arg. ab impari. 134. 135
Objectionis inclusio. 125
Objectionis voces. 28
Objicit & solvit qui inferitur. 60
Objicitur quod jam diu solutū erat. 59
Occasiones. 196
Omne quandoque nihil infert. 91. 92
Omne, ut acutè quid eruatur. 91
Omniane papana vetita? &c. 36
Operis aestimatio. 230
Operis labor. 231
Opponens unus in uno paragrapho. 51
Oppositio. 225
Oschaïa. 17
Oschaïa D. Gem. 20
Ostendere vim alicujus. 45
Oula M. Gem. 20

P.

Papa M. Gem. 20
Paragraphi duo convenientes nihil diversi docent. 152
Parvus adustus crure. 23
Patientia pramium. 202
Pauci quum recensentur, &c. 213
Perfectè tradunt. 41
Perplexa sententia. 68
Peccata Iudaeorum. 24
Pecunia à verberibus absolvit. 128
Pecunia neglectus. 25
Pecuniarium dubium. 225
Pecus pro ave. 110
Pepi M. Gem. 20
Phrases similes diversa significationis. 90
Placitum. 225
Planum quî praeponatur. 94
Planum quî sequatur. ibid.
Pluribus fides habetur. 227
Popularis enarratio. 226
Posteriores antiquioribus praepositi. 80
Posteriores citantur à prioribus. 88
Posteriores praferuntur. 229
Pracepta egent intentione. 86
Praceptum pellit interdictum. 197
Praepositum & postpositū in eadē re. 187
Prater. 109
Preces assidua quorundam. 25
Prima attendunt in indagine. 193
Principium argumenti. 119
Principium fini convenienter praepon. 99
Prius & posterius non est in lege. 161. 190
Probatio incumbit ex genti. 226
Prohibitio complectens. 198. 199
Prohibitio superaddens. 198
Propheta sine titulis. 25
Prophetia non lex; sed kabala. 84
Proponitur quod non probatur. 70
Provocatio ad Eliam. 225

Q.

Qva de re dicuntur? 228
Quarere est discipuli nota. 25
Quaritur inter ipsos. 32
Quaestione una duo discuntur. 71
Quantitas aliquando accuratè non attenditur. 108
Quare discrepant? 32
Quemadmodum. 136
Quemadmodum invenimus. 139. 154
Quia. 88

Quî affirmant ambo. 39
Quid docemur? legimus. 42
Quid hic alteri interest? 32
Quî in illo se res habet? 33
Qui judicant coram Sap. 22
Quis scripserit כריתות. 8
Quod dicere posses. 45
Quod legit, quare legit? 31
Quondam. 228

R.

R*Ab.* 24
Raba. 23
Raba Gem. 20
Raba ubi Abæo præferatur. 208
Rabba. 23.24
Rabba f. Nahm. Gem. 20
*Rabba quãdo M.Iosepho præferatur.*207
Rabba ubi Iosepho præferatur. 229
Rab-Ina. 17
Rab-Ina Gem. 20
Rab-Ina ubi Abæ præferatur. 229
Rabus Houna præfertur. 205.206
Rabus M. quando Nahmani præferatur. 229
*Rabus quãdo Sam. præferatur.*206.229
Rafram Gem. 20
Regula magna. 109
Rejectaneum. 217
Resch-Lakisch Gem. 20
Residuum lib. Rabi. 41
Responsio. 224
Revera. 228
Ribbi Eliezeri præfertur. 202
Ribbi Iosæ præfertur. 202.228
Ribbi Iudæ præfertur. ibid.
Ribbi Ismaeli f. L. præponitur. 228
Ribbi Meïro præfertur. ibid.
Ribbi patri postponitur. 202.228
Ribbi Simeoni f. E. præponitur. 228
Ribbi Simeoni f. G. postponitur. ibid.
Ribbi Socio non sociis præfertur. 202
Ritus è monte Sinai derivati sunt indubii. 14

S.

S*Ammæus Misn.* 19
Samuel Adæ præfertur. 206
Samuelis authoritas. 24
Saphra M. 25
Schemaïa Misn. 19
Schenina. 24
Schesat M. quando Nahm. præfer. 206
Scheschath M. Gem. 20
Scriptura an è sequent. exponenda. 193
Scriptura à simplici sensu non abducitur. 47
Scripturæ contrahuntur. 77
*Scr.exemplũ vel consuetudo additur.*79
Scripturæ sibi contradicentes &c. 171. 172. 181
*Scriptura ex antecedentibus & antecedentium antecedentib.exponitur.*193
Scriptura quî citetur. 110
Sectio proposita quare mutetur. 195
Secundum verba illius. 89
Sedens coram N. dixit. 43
Sed *quî adhibeatur.* 53
Seniores Souræ. 22
Seniores Phoumbedithæ. ibid.
Sententiæ duæ diversimodè lectæ. 84
Separatim positum, ut de eo novi quod statuatur. 168 & *seq.*
Series rejectanea. 227
Sermonis anxia cura nõ requiritur. 91
Si malis, dicam. 79

Simeon

Simeon Dominus. 20
Simeon D. præcisè. 27
Simeon f. E. quando recipiatur. 228
Simeon f. Gamalielis Misn. 19
Simeon f. Gamal. ubi præfer. 203.204
Simeon f. Setabi Misn. 19
Simeonis D. sententia quando obtineat. 205
Simeonis f. G. authoritas. 228
Simeon Iustus Misn. 19
Simeon Mëiro præponitur. 227
Simile illi alio in loco. 172
Sinai. 23
Singulare suo loco. 181
Si per consequentiam, quid? 65
Si sic. 53
Sive hoc, sive illud. 96
Solvitur etiam ex diversitate Doctorum, vel ætatis ipsorum. 78. & bis 102
Solutio solutioni prælata. 58
Speciale cum generali. 155
Speciale egens generali. 163
Specialia cum interposito generali. 159
Specialia cū interposito generali, *quare prætermiserit D. Ism.* 160
Specialibus ob generalia opus est. 112
Strictè dictum quod in omnibus obtinet. 182
Stylus. 225
Subtilis argumentatio manifesto loco prælata. 78
Sufficit *&c. cum dinstinctionibus.* 117 *& seq.*
Sunt qui dicunt. 21.22.218.228
Superfluum docetur ut vitetur error. 99
Superfluum suppeditat etiam porisma. 81

T.

TAcens ad objectionem, postea respondet. 107
Talmudis partes. 223
Talmud neglectum. 8
Tarphon. 20
Testimonium. 213
Tibi in mentem veniet. 30
Traditio. 222
Traditioni inest principium. 187
Traditiones ordine ad primos relata. 13
Traditionis authoritas. 226
Traditionis derivatio. 13
Traditiones scribendi modus. ibid.
Traditio quando conscripta. 12
Traditionem scribere vetitum. ibid.
Traditionum intuitu ictum fœdus. ib.
Traditio tantū viva voce explicatur. ib.
Tradunt magistri. 224

V.

VAriatio. 226
Vbicunque. 136
Verba traditionum. 51
Verbum legis. 42
Verè dixerunt. 213
Veni, audi. 68.80
Venit Doctor. 48
Videtur omnibus istis. 227
Vnde. 228
Vnde id nobis constat? 37
Vniversalis particula nō attenditur. 109
Vnum è duobus deductum. 131.133.152
Vnum è tribus deductum. 132.134
Vnus quando multis præferatur. 202

Z.

Zabid M. Gem. 20

Index ſpalmatum typographicorum.

PRo זח lege חז Pag.8.lin.17.
Pro החכמי l. החכמי' p.13.l.11.
Pro מתחרשות l. מתחדשות p.13.l.12.
Pro לחוציאם l. להוציאם p.14.l.13.
Pro יחושע l. יהושע p.15.l.16.
Pro המוראים l. האמוראים p.21 l.3.
Pro הדרי l. הדדי p.22.l.2.
Pro דיינא l. דייני p.22.l.10.à fin.
Pro ניורא l. גיורא p.26.l.14.
Pro דאיבא l. דאיכא p.34.l.1.
Pro legimus totis l. legimus: totis p 37.l.4.
Leg. למיתנינהו p.42.l.2.à fin.
Pro רבי l. דבי p.44.l.5.
Leg. הנשבעין p.49.l.11.
Leg. Qui rapit, p.54.l.11.à fin.
Leg. objecimus ? p.57.l.2.
Leg. היינו p.72.l.7.à fin.
Pro בכתובות l. בכתובות p.72.l.11.
Pro ערובין l. ערובין p.78.l.4.
Pro Deut. 21.l.24. p.78.l.4.à fin.
Pro quandoque l. quiddam p.82. l.7.
Pro ספר l. אפר p.88.l 10.à fin.
Leg. בחידושיו p.91.l.6.
Pro ditur l. dicitur p.122.l.3.à fin.
Pro ממאה l. טמאה p.124.l.1.
Leg. מרבם p.146.l.2. à fin.
Leg. דהנהו p.152.l.10.à fin.
Pro 27.11. l. 27.15. p.192.l.6.

68
3 B
26

Lippio